

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร
สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

โดย
พระมหาธิดาวัฒน์ นพศร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

หลักสูตรและการสอน (กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ) แบบ 2.1

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร
สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
หลักสูตรและการสอน (กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ) แบบ 2.1
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL BASED
ON BUDDHA’S TEACHING METHODS TO PROMOTE THE CONCEPTION
AND FAITH IN MORAL BEHAVIOR OF NEW ORDAINED NOVICES

By

Phramaha Thitiwat NOPPASORN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy CURRICULUM AND INSTRUCTION
Department of Curriculum and Instruction
Academic Year 2024
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
โดย	พระมหาฐิติวัฒน์ นพศร
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน (กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ) แบบ 2.1
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบลวรรณ ส่งเสริม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา รองศาสตราจารย์ ดร. มารุต พัฒนาผล

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติคม คาวีรัตน์)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบลวรรณ ส่งเสริม)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. มารุต พัฒนาผล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. กรณ์ยพ วิจารณ์มงคล)

60253905 : หลักสูตรและการสอน (กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ) แบบ 2.1

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน, มโนทัศน์, ความศรัทธาในศิลาจารวัตร

พระมหา วิฑิตวิวัฒน์ นพพร: การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบลวรรณ ส่งเสริม

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2.1) เปรียบเทียบมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ 2.2) ศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 3) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ สามเณรผู้บวชใหม่จำนวน 9 รูป ในโครงการการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์จิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 วัดสามัคคีผดุงพันธ์โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน คู่มือการใช้รูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test for dependent samples) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีชื่อว่า “SCPRE Model” มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (Stimulation) ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (Causal Investigation) ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (Practice) ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (Reflection) และ ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (Evaluation) 4) การวัดประเมินผล และ 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ โดยรูปแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบพุทธวิธีสอนสามเณรมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบพุทธวิธีสอนสามเณรมีพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสูงขึ้น 3) หลังการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบพุทธวิธีสอนสามเณรสามารถสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรเป็นไปตามเกณฑ์

3. ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่อยู่ในระดับดีมาก

60253905 : Major CURRICULUM AND INSTRUCTION

Keyword : Learning Management Model Based on Buddhist Teaching Methods/ Concept/ Faith in Moral Behavior

Phramaha Thitiwat NOPPASORN : THE DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL BASEDON BUDDHA’S TEACHING METHODS TO PROMOTE THE CONCEPTIONAND FAITH IN MORAL BEHAVIOR OF NEW ORDAINED NOVICES Thesis advisor : Assistant Professor Ubonwan Songserm, Ph.D.

The research aims to: 1) develop and examine the quality and effectiveness of a learning management model grounded in Buddhist teaching methodologies, designed to enhance conceptual understanding and faith in moral conduct among newly ordained novices. The study encompassed three objectives: 1) to create and validate the learning model, 2) evaluate its effectiveness by 2.1) comparing the novices’ conceptual understanding of moral discipline before and after participation, and 2.2) assessing their behavioral development in accordance with moral precepts, and 3) to explore the development of desirable attributes in newly ordained novices. The target group consisted of 9 novices ordained under the “Young Moral Volunteer Novice Ordination Project, Batch 1/2022” at Wat Samakkhi Phadungphan, selected through purposive sampling. Research instruments included the developed instructional model, an implementation manual, structured lesson plans, a conceptual understanding test, behavioral observation forms, and an assessment tool for desirable characteristics. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test for dependent samples, and content analysis.

The research results were as follows:

1. This research presents the development of an instructional model grounded in Buddhist pedagogical principles, entitled the “SCPRE Model” which is specifically designed to cultivate conceptual understanding and deepen faith in moral discipline among newly ordained novice monks. The model encompasses 5 interrelated components: 1) Principles 2) Objectives 3) Instructional Process, which unfolds in 5 progressive stages 1) Stimulation (S) 2) Causal Investigation (C) Practice (P) Reflection (R), and 4) Evaluation and Application 4) assessment and 5) essential conditions for successful implementation
2. The effectiveness of the learning management model was as follows: 1) After the implementation of the Buddhist teaching model, novice monks demonstrated a statistically significant improvement in their conceptual understanding of moral discipline at the .05 level 2) The model also led to noticeable improvements in the novice monks’ practical application of ethical conduct, reflecting significant development in their adherence to monastic moral precepts. and 3) Furthermore, post-intervention, novice monks were able to articulate valuable reflections on the role of faith and its impact on their practice of moral discipline, demonstrating alignment with the established criteria for ethical behavior.
3. The evaluation of the desirable characteristics among newly ordained novice monks indicated a very high level of achievement.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริม มโนทัศน์และความศรัทธาในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่” สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความ กรุณาเอาใจใส่ดูแล และการให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จากที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลวรรณ ส่งเสริม รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล และ อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา รองศาสตราจารย์ ดร.กรัณย์พล วิวรรณมงคล ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้ คำปรึกษา แนะนำให้ความช่วยเหลือ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในงานวิจัย และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติคม คาวีรัตน์ ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้วิทยานิพนธ์ มีความถูกต้อง และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเจริญพร ขอบคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณในเมตตาอนุเคราะห์พระครูสุนทรธรรมโสภณ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.) พระครูเขมธรรมโฆสิต (ดร.) พระมหาประวิทย์ วุฑฒินาโณ (ดร.) และขอเจริญพรขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุเทพ สันติวรานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิราภรณ์ รามศิริ รองศาสตราจารย์ ดร.เรวดี กระโหมวงศ์ อาจารย์ ดร.เมธี ดิษฐ์สวัสดิ์ และอาจารย์ ดร.สุธาสินี บุญญาพิทักษ์ ที่ได้กรุณาให้ เกียรติเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบ แก้ไข และประเมินคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยทุกท่านได้ให้ คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนาเครื่องมือ ตลอดจนให้ความอนุเคราะห์และกำลังใจอย่างดียิ่ง อันนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพ

ขอกราบขอบพระคุณพระครูชินวงศ์วรวัตร (ดร.) สหายธรรมผู้เป็นกัลยาณมิตร เสมือนพี่ เสมือนเพื่อนผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในการศึกษาอย่างต่อเนื่องอันเป็น แรงสนับสนุนที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานวิจัย

ขอเจริญพรแสดงความขอบคุณแต่คณะแม่ ๆ มหาอุบาสิกาแห่ง “กลุ่มรู้จักสามัคคี” วัดสามัคคี ผดุงพันธ์ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์และให้การสนับสนุนด้วยความห่วงใยในยามที่ข้าพเจ้าประสบภาวะ ขัดสน ตลอดจนขอเจริญพรขอบคุณเพื่อน ๆ รุ่นที่ 10 รวมถึงรุ่นพี่และรุ่นน้องในสาขาวิชาหลักสูตรและ การสอนผู้เปี่ยมด้วยไมตรีจิตและเป็นกัลยาณมิตรที่คอยให้กำลังใจ แบ่งปันประสบการณ์ และอยู่เคียง ข้างกันด้วยความจริงใจตลอดเส้นทางแห่งการศึกษาและการวิจัย

ขอเจริญพรขอบคุณพ่อเขารัตน นพศร (บิดา) และคุณแม่ศรีประทุม นพศร (มารดา) ผู้เป็น แรงใจสำคัญในการศึกษาและดำเนินชีวิตทางธรรม และบุคคลผู้มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จทาง การศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ โยมพ่อประหยัด โยมแม่นัยนา รำไพ (บิดาและมารดา อุปถัมภ์) ผู้มีเมตตาให้ โอกาสทางการศึกษาและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างเต็มกำลัง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่นันทกา ชุนหัชชาลกุล (โยมป้าอิต) ผู้ให้การสนับสนุนการเดินทางอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการศึกษา และขอขอบคุณน้องโอมจากใจ (นายทศพล สมภักดี) น้องชายผู้เป็นที่รักผู้ทำหน้าที่เป็นสารี คอยช่วยเหลือในการเดินทางด้วยความห่วงใยและเสียสละอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณในเมตตาอนุเคราะห์ท่านเจ้าคุณ พระวิสุทธิคณาภรณ์ (พระอุปัชฌาย์) พระครูถาวรธรรมวัฒน์ (พระกรรมวาจาจารย์) และพระครูธีรธรรมานุยุต ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ผู้มอบโอกาส สนับสนุน ส่งเสริมและผลักดัน ให้ข้าพเจ้าก้าวหน้าในทางธรรม ตั้งมั่นอยู่ในสมณะเพศด้วยปณิธานอันแน่วแน่ พร้อมทั้งอบรมสั่งสอนให้ดำรงตนอยู่ในความเจริญอย่างมั่นคง

คุณค่าอันเกิดจากคุณูปการอันนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมบูชาแด่พระรัตนตรัย รวมถึงบิดา มารดา พระอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ผู้ได้เมตตาอบรมสั่งสอน คอยให้การสนับสนุน และเป็นแรงใจอันยิ่งใหญ่แก่ข้าพเจ้าด้วยความปรารถนาดีเสมอมา

ฐิติวัฒน์ นพศร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญแผนภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
คำถามการวิจัย	20
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	20
สมมติฐานการวิจัย	21
ขอบเขตของการวิจัย.....	21
ขอบเขตของเนื้อหา.....	22
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	22
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	26
1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา	26
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้.....	28
2.1 การออกแบบและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้.....	28
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน	38
3.1 ความหมายของพุทธวิธีสอน.....	40

3.2	ลักษณะสำคัญของพุทธวิธีสอน	40
3.3	องค์ประกอบของพุทธวิธีสอน	41
3.4	อุบายวิธีที่ทรงใช้ประกอบพุทธวิธีสอน	42
3.5	พุทธวิธีสอน	43
3.6	พุทธวิธีสอนตามแนวพุทธศาสน์	46
3.7	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	78
4.	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	81
4.1	ความหมายของมนทัศน์.....	81
4.2	ความสำคัญของมนทัศน์	83
4.3	องค์ประกอบของมนทัศน์	84
4.4	ประเภทของมนทัศน์	85
4.5	การจัดการเรียนรู้มนทัศน์	86
4.6	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	89
5.	แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา.....	92
5.1	ความหมายของความศรัทธา	92
5.2	กระบวนการสร้างศรัทธาตามแนวพุทธวิธี	93
5.3	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธา	94
6.	แนวคิด ทฤษฎีที่ข้องเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัย	96
6.1	ความหมายของเจตคติ (Attitude).....	97
6.2	องค์ประกอบของเจตคติ	98
6.3	ความสำคัญของเจตคติ	99
6.4	วิธีการวัดเจตคติ.....	99
6.5	เครื่องมือวัดเจตคติ.....	100
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	103

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R_1) เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis:A)	106
แหล่งข้อมูล	106
ตัวแปรที่ศึกษา	107
วิธีการดำเนินการ	107
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย	108
ขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา	109
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D_1) ออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณร ผู้บวชใหม่ (Design and Development: D&D)	122
วัตถุประสงค์	122
แหล่งข้อมูล	122
แหล่งข้อมูลบุคคล	123
ตัวแปรที่ศึกษา	123
วิธีดำเนินการวิจัย	123
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R_2) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Implementation : I)	159
วัตถุประสงค์	159
แหล่งข้อมูล	159
ตัวแปรที่ศึกษา	159
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	160
วิธีการดำเนินการวิจัย	160

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D ₂) ประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Evaluation: E).....	170
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	172
ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	172
ตอนที่ 2 ผลการหาประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	205
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่	222
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	223
สรุปผลการวิจัย.....	224
อภิปรายผลการวิจัย	226
ข้อเสนอแนะ	237
1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้	237
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	238
รายการอ้างอิง	239
ภาคผนวก.....	248
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	249
ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	253
ภาคผนวก ค เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนา (Development : D ₁) การออกแบบและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้.....	265
ภาคผนวก ง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่.....	283
ภาคผนวก จ ผลการประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย	311
ภาคผนวก ฉ ค่าคะแนนตัวแปรตาม	329

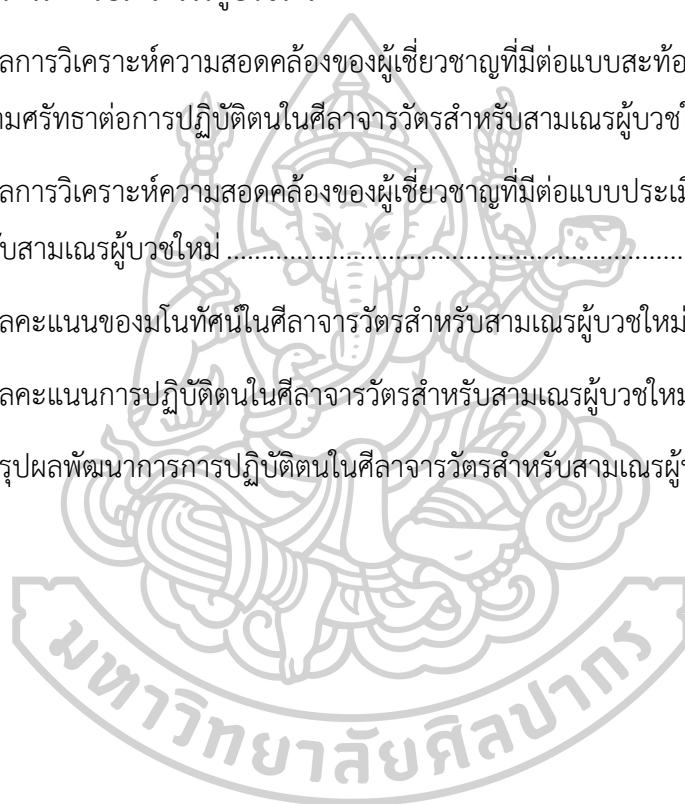
สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้.....	36
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ	50
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามแนวไตรสิกขา	55
ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ.....	60
ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักปรัโตโมสะ	65
ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักภavana 4	70
ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4.....	76
ตารางที่ 8 ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธา	102
ตารางที่ 9 ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน	124
ตารางที่ 10 แสดงโครงร่างแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์	132
ตารางที่ 11 เกณฑ์การผลคะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์.....	135
ตารางที่ 12 โครงร่างแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ในการประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	137
ตารางที่ 13 โครงร่างแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิ ลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่และเกณฑ์ในการประเมินประเมินผลการสะท้อนความคิดเห็น เชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่.....	151
ตารางที่ 14 โครงร่างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ใน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	154
ตารางที่ 15 แบบแผนการทดลองตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	163
ตารางที่ 16 รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของ SCPRE Model	190

ตารางที่ 17 ผลการหาคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	193
ตารางที่ 18 แสดงผลการหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	194
ตารางที่ 19 แสดงผลการหาคุณภาพของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน	196
ตารางที่ 20 ผลการหาคุณภาพแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่.	202
ตารางที่ 21 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	203
ตารางที่ 22 ผลการหาคุณภาพแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	204
ตารางที่ 23 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	205
ตารางที่ 24 ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน	216
ตารางที่ 25 ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่	219
ตารางที่ 26 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้	222
ตารางที่ 27 แสดงผลดัชนีความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสาร	312
ตารางที่ 28 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสอบถามความคิดเห็น	313
ตารางที่ 29 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสัมภาษณ์	315
ตารางที่ 30 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่	316
ตารางที่ 31 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	317

ตารางที่ 32 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้.....	318
ตารางที่ 33 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้.....	319
ตารางที่ 34 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีแบบทดสอบวัดมโนทัศน์	325
ตารางที่ 35 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	326
ตารางที่ 36 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาต่อการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	327
ตารางที่ 37 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	328
ตารางที่ 38 ผลคะแนนของมโนทัศน์ในศีลอาจารย์วัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังเรียน .	330
ตารางที่ 39 ผลคะแนนการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ในระยะที่ 1-4.....	330
ตารางที่ 40 สรุปผลพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	333

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	19
แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในระบบการเรียนการสอนของ Tyler (1950).....	31
แผนภาพที่ 3 กระบวนการสอนตามแนวพุทธวิธี	94
แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	105
แผนภาพที่ 5 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร	111
แผนภาพที่ 6 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น.....	114
แผนภาพที่ 7 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น	117
แผนภาพที่ 8 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์	120
แผนภาพที่ 9 ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (Research : R1) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A).....	121
แผนภาพที่ 10 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D2) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ.....	158
แผนภาพที่ 11 สรุปขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2).....	169
แผนภาพที่ 12 สรุปขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development :D 2) ประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Evaluation: E)	171
แผนภาพที่ 13 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน SCPRE Model.....	187
แผนภาพที่ 14 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRE Model) ที่สมบูรณ์.....	209
แผนภาพที่ 15 แสดงพัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	217

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันที่เป็นไปตามสภาพของสังคม ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยี ศาสนา และวัฒนธรรม นวัตกรรมทางการศึกษา และความรอบรู้ในองค์ความรู้จึงมีความสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความสามารถในการแข่งขันทางสังคม การพัฒนาการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาความเป็นปัจเจกบุคคล (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2560-2579: 12) สถาบันพระพุทธศาสนาจึงต้องให้ความสำคัญ และตระหนักถึงคุณค่าของการจัดศึกษา และการพัฒนาศักยภาพของศาสนาทายาสให้มีทักษะความสามารถในการทรงไว้ การรักษา และสืบทอดแนวทางปฏิบัติขององค์ความรู้และหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพระพุทธศาสนา และประเทศชาติสู่ความมั่นคงสงบสุขในอนาคต โดยการปรับประยุกต์กระบวนการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องศึกษาเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้าถึงองค์ความรู้เท่าทันต่อสภาพการณ์ มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีงามเพื่อนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน (ธนภูมิ พุ่มจันทร์, 2562 :1) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพทางการศึกษาของตนเอง เพื่อให้มีองค์ความรู้ความพร้อมที่จะดำรงชีวิตในสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม การถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 มาตรา 4)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาเรียนรู้ อุบัติขึ้นโดยการตรัสรู้จริยสังฆธรรมของพระบรมศาสดาอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทรงประกอบด้วยพระวิสุทธิคุณ คือทรงกอปรด้วยควรเพียรยิ่งในการศึกษา และการปฏิบัติเพื่อวิโมกขธรรมทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณ คือ ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ มีญาณรอบรู้ถึงความจริงแห่งสิ่งทั้งหลายทั้งปวงอย่างแจ่มชัด และนำความจริงเหล่านั้นมาเปิดเผยชี้แจงแสดงแก่สัตว์โลก และทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ คือ ทรงอาศัยความกรุณาในวณิสัยสัตว์ ประทานแนวทางแห่งการศึกษาและปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงวิโมกขธรรม ด้วยเหตุแห่งพระคุณ ทั้ง 3 ประการ จึงถือเป็นอุปการะเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและการปฏิบัติ รวมทั้งวิธีการเข้าถึงองค์ความรู้ในศาสนา อันเป็น

แก่นของหลักสัจธรรมคำสอนให้แก่พุทธบริษัท 4 ได้มีแนวทางในการพัฒนาปัญญาด้วยกระบวนการพัฒนาการศึกษาตามหลักศาสนา โดยพระองค์ทรงวางแนวทางไว้ คือ ปรียัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม สอดคล้องกับทัศนะและการให้ความหมายของการศึกษาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2544:36-37) ที่ได้อธิบายความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ “การเรียนรู้” ตรงกับคำว่า learning ในภาษาอังกฤษ ตรงกับคำว่า “ศึกษา” (ศึกษา) ในภาษาสันสกฤต ส่วนในภาษาบาลีใช้คำว่า “สิกขา” และได้อธิบายไว้ในหนังสือปรัชญาการศึกษาไทยว่าการศึกษา คือ การพัฒนาชีวิตด้วยการใช้ปัญญาไปจนถึงการมีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา (พระราชวรมนี (ป.อ. ปยุตโต) (2528: 48) ดังนั้นการเรียนรู้ในความหมายของศาสนา จึงต้องมี “ตัวรู้” เป็นแกนสำคัญ และ “ตัวรู้” ต้องควบคู่ “เรียน” หมายความว่า “เรียนรู้” คือ การพัฒนาในองค์ความรู้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นจนถึงที่สุด สอดคล้องกับ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตร ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย (2539: 308-309) อธิบายว่า ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาศึกษาและการพัฒนาความรู้ คือ การศึกษาพัฒนาข้อประพฤติปฏิบัติ 3 อย่างได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกโดยศัพท์ทางพระพุทธศาสนาว่า “ไตรสิกขา” สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2550) ได้อธิบายถึงการพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ตามหลักของไตรสิกขา 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 อธิศีลสิกขา คือ ขั้นศีล เป็นการฝึกฝนอบรมในด้านระเบียบวินัย ความประพฤติ ทางกายวาจาและอาชีวะให้มีความสุจริต ขั้นที่ 2 อธิจิตตสิกขา คือ ขั้นสมาธิ เป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีสมรรถภาพ มีสุขภาพของจิตที่ดี ด้วยการสร้างเสริมคุณภาพทางจิต การปลูกฝังความตั้งมั่นในคุณธรรม และขั้นที่ 3 อธิปัญญาสิกขา คือ ขั้นปัญญา เป็นการฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันโลกและชีวิตว่าเป็นไปตามเหตุปัจจัยสอดคล้องกัน ทำให้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหามาตามเหตุผลจนสามารถทำความเข้าใจทางจิตใจ หลุดพ้นความยึดติดความถือมั่นในสิ่งทั้งปวง ทำความดับกิเลสและทุกข์ได้ ในที่สุดจิตใจเป็นอิสระจากอุปกิเลสทั้งปวงมีความผ่องใสและเบิกบาน

จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์ด้วยศีล การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อความเป็นปกติด้วยสมาธิ การพัฒนาคุณลักษณะของจิตใจให้ตั้งในกุศลธรรมด้วยปัญญา การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ต้องพัฒนาไปอย่างพร้อม ๆ กันโดยไม่สามารถแยกได้ ลักษณะการพัฒนาดังที่กล่าวมาเป็นการพัฒนาอย่างเกื้อกูล สอดคล้องตามแนวของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนแห่งการอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนามนุษย์ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา สอดคล้องกับพระครูสิทธิธรรมาภรณ์ (2563: 441-453) ได้กล่าวว่า กระบวนการศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาเพื่อการฝึกฝนอบรมตนให้ถึงความพร้อมแห่งธรรมที่เป็นกุศล เพื่อนำไปสู่แนวทางแห่งการปฏิบัติตน และการดำรงอยู่ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับ

สิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือสังคัม ด้วยกาย วาจา และใจ ซึ่งตรงกับความมุ่งหมายที่ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา” การศึกษาในทางพระพุทธศาสนามีความหมายถึง “เรียนรู้และพัฒนา” ในหลักไตรสิกขา พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับ “สิกขา” เพราะธรรมชาติที่บุคคลพึงศึกษาเป็นปฏิปทาที่บุคคลต้องนำมาพัฒนา ฝึกฝนอบรม และปฏิบัติตาม เป็นแนวทางแห่งการทรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยอันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอน และแนวทางแห่งการปฏิบัติตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ชีวนิกาย มหาวรรค (2539: 216) กล่าวว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสนาของเธอทั้งหลาย” ดังนั้น พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ผู้เป็นศาสนทายาทต้องตระรู้ถึงคุณค่าของการศึกษาและการปฏิบัติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดา และเพื่อพัฒนาศักยภาพในตนให้สามารถสืบทอดพระศาสนาให้คงอยู่ได้ถาวร

การประกาศศาสนาและหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นกระบวนการทางการศึกษาหลักธรรมในทางพระศาสนา การเกิดขึ้นของพระพระสาวกผู้เป็นพระอรหันต์ทั้งหลาย ต่างอาศัยกระบวนการทางการศึกษา เพื่อการเข้าถึงหลักคำสอนและแนวทางแห่งการปฏิบัติจนบรรลุถึงองค์ความรู้ ในการขยายครอบคลุมถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่พหุชน และเกิดประโยชน์มากที่สุด ไปในที่ที่ยังไม่มีพระธรรมคำสอนเหล่านี้ หรือมีแล้วแต่ยังไม่เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง ดังนั้นการเผยแผ่พระศาสนาจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และหลักคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงกำชับและถือเป็นหลักสำคัญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในสมัยพุทธกาลในครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกชุดแรกประกาศพระธรรมในทิศต่าง ๆ โดยตรัสว่า “พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539: 110) ดังนั้น การประกาศศาสนาและหลักคำสอนในทางศาสนาก็คือ การการเผยแผ่พระศาสนา เป็นการขยายหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาออกไปสู่กว้างทำให้แพร่หลายออกไป เป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ จนเกินความศรัทธาและเลื่อมใสในพระรัตนตรัยต่อผู้ที่ศึกษา และนำเอาหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ

การประกาศศาสนาและหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาครั้งสมัยพุทธกาลนั้นใช้รูปแบบการเผยแผ่ที่หลากหลายตามแต่สถานการณ์ อาทิ การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปุจฉาวิสัชนา หรือแม้แต่การวางตนด้วยความความน่าเลื่อมใสของพระสาวก โดยพระพุทธเจ้าได้ประทาน หลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ที่ต้องชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจ มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันมีความชัดเจนในแต่ละประเด็นโดยมุ่งหวังให้ผู้ฟังเกิดความรู้และเป็นผู้มีคุณธรรม การประกาศธรรมด้วยจิตเมตตาและมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังให้เกิดองค์ความรู้ที่แปลกใหม่ ไม่แสดงธรรมด้วยลาภสักการะ ไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539: 159)

สอดคล้องกับหลักการที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของพระสาวกผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสรรเสริญพระสารีบุตรไว้ว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539: 343) ผู้สอนธรรมต้องถึงพร้อมพร้อมด้วยธรรม 8 ประการ ได้แก่ 1) เปิดใจรับฟังข้อแนะนำ กติกา กฎหมาย ความเป็นไปของบ้านเมือง อันเป็นบริบทแวดล้อม ที่ส่งผลต่อการประกาศคำสอน 2) จูงใจทำให้รับฟังจุดประสงค์ และธรรมะที่นำมาสอน 3) ศึกษา สังเกต เรียนรู้อุปนิสัยผู้ฟัง และบริบทแวดล้อมเพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากับผู้ฟัง และบริบทแวดล้อมนั้น ๆ โดยไม่เสียสมณสาธูป 4) หลังจากการศึกษา สังเกต เรียนรู้อุปนิสัยผู้ฟัง และบริบทแวดล้อมนั้น ต้องวิเคราะห์และจดจำให้ดีเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด รู้จักการวางวาทน์ให้ตรงต่อฐานะ และการหน้าที่ 5) รู้ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ รู้เท่าทันต่อสภาพปัญหาที่อย่างแจ่มแจ้ง 6) สอนผู้อื่นเข้าใจแจ่มแจ้งในสิ่งที่ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ตามหลักพุทธธรรม 7) ฉลาดในข้อควรและไม่ควรปฏิบัติ และ 8) ไม่ก่อวิวาทหรือขัดใจกับใคร

พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดมรดกทางปัญญา เป็นผู้ปฏิบัติตามสืบทอดและรักษาพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติ และเป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ การฝึกอบรมตามแนวทางพุทธวิธีที่เน้นการเข้าถึงคุณค่าของศีลธรรมและจริยธรรม รวมทั้งเป็นผู้นำด้านจิตใจของประชาชนซึ่งถือเป็นบทบาทและหน้าที่ที่มีสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับพระมหาปรายภูต ปยุตโต (2513) ที่กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม มีหน้าที่ในการทรงไว้และสืบทอดหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการรสอนธรรม การอบรมโดยการชี้แจงสั่งสอนธรรม แนะนำหลักคำสอนที่ดีงาม เป็นผู้นำบุคคลให้เข้าถึงหลักคำสอนเพื่อทำให้สังคมมนุษย์ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ดังนั้นโดยหลักการแล้วพระภิกษุสงฆ์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องเป็นผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมวลชน เพื่อให้เกิดคุณค่าและความประพฤติอันดีงามตามหลักการ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543: 382) ได้อธิบายว่ากล่าวว่า พระสงฆ์สาวกผู้ทำหน้าที่สอนธรรม คือ พระสงฆ์ผู้ต้องมีคุณธรรมที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ที่ประเสริฐด้วยหลักการของทางสายกลาง ไม่นิยมเอียงจนถลาลไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างเข้มงวดเปียดเบียนตนเอง ไม่ใช่ชีวิตอย่างมัวเมาปรนเปรอตนเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อยบบริโภควัตถุทาง ไม่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวัตถุ ไม่หยุดชะงักอยู่กับความมั่นคงทางวัตถุ มุ่งสร้างคุณค่าแท้ละลายคุณค่าเทียม ดำเนินชีวิตมุ่งตรงสู่การบรรลุถึง แก่นสารของชีวิตที่สูงขึ้นไป และยึดมั่นคุณธรรมความดีดำเนินชีวิตมุ่งสู่ความปล่อยวางอย่างแท้จริง และทำชีวิตให้ประเสริฐยิ่งขึ้นตามลำดับ เช่นนี้จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ทรงไว้ รักษา และสืบทอดพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นมรดกทางปัญญา ซึ่งมีคุณค่าและมีความหมายต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม และถือว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงสั่งสอนเน้นให้พุทธบริษัทเข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนาด้วยปัญญา และกระบวนการพัฒนาปัญญาก็คือการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งพระสงฆ์เป็นพุทธบริษัทที่สำคัญเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะเป็น

ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่เป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ฝึกอบรมสั่งสอนศีลธรรมและจริยธรรมและเป็นผู้นำด้านจิตใจของประชาชน พระพุทธศาสนาจึงมีความหมาย มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ เป็นตัวการที่ทำให้มนุษย์มีสติปัญญาเข้าใจกฎเกณฑ์และกระบวนการทางธรรมชาติ สามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์และกระบวนการแห่งธรรมชาตินั้นได้ และสามารถถือปฏิบัติในเฉพาะสิ่งที่ดีงามและถูกต้องปล่อยวางหรือละเว้นสิ่งที่จะนำทุกข์ภัยมาให้แก่ตน และเป็นที่พึงพอใจ (สิน งามประโคน, 2560: 105)

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาหลังพุทธปรินิพพาน ถือได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ไทยในแต่ละยุคสมัย ในฐานะผู้มีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนหลักพุทธธรรมคำสอนตามแนวพุทธจริยาและพุทธวิธีการสอน เนื่องจากพุทธศาสนิกชนชุมชนและสังคมมีความศรัทธาในพระสงฆ์ด้วยทรรศนะที่ว่า พระสงฆ์เป็นนาบุญเป็นผู้ความประพฤติโดยธรรมมีความบริสุทธิ์เสียสละ เพ็ญตนเป็นแบบอย่าง สำคัญที่สุดคือพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้ในด้านวิชาการต่าง ๆ สามารถให้คำแนะนำปรึกษาได้ การวางศรัทธาเช่นนี้เกิดเป็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสถาบันทางพระพุทธศาสนากับบริบทสังคม พระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งเป็นผู้นำทางด้านชีวิตและจิตวิญญาณ เป็นผู้นำทางด้านองค์ความรู้ ด้านแนวทางปฏิบัติ และด้านการพัฒนาคุณค่าในตัวเอง การที่พระสงฆ์ขับเคลื่อนองค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักการขับเคลื่อนตามแนวทางแห่งพุทธวิธีสอนถือเป็นการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาตามวิถีทางพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบและวิธีการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบันได้อย่างทันสมัย เพราะวิถีทางพระศาสนาเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างและการฝึกทักษะจากความรู้ที่มีอยู่ และความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ให้สามารถฝึกปฏิบัติได้จริงจากฐานขององค์ความรู้ที่ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สัมผัส รับรู้ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จึงเป็นแนวทางในการสอนที่มีความหลากหลายผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้และการปฏิบัติที่สมบูรณ์ และเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งสูงสุด ตนเองกับเพื่อนมนุษย์ตลอดถึงตนเองกับธรรมชาติและหน่วยต่าง ๆ ทางสังคม ให้อยู่ร่วมกันกลมกลืนภายใต้หลักคำสอนและวัฒนธรรมเดียวกัน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565: ออนไลน์)

วิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาในสังคมโลกาภิวัตน์ที่วิ่งตามกระแสโลกจนหลงทิศลี้มรากเหง้าทางศาสนา และวัฒนธรรมเดิมของชาติตัวเอง ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ถือภัยเงียบสำคัญที่คุกคามพระพุทธศาสนา และส่งผลกระทบต่อการศึกษา สืบทอด ส่งต่อและรักษาองค์ความรู้ที่เป็นหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา กระบวนการในการสอนการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ผิดเพี้ยน ไม่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ หรือไม่เป็นไปตามแนวทางแห่งพุทธวิธีที่ทรงสอนกระบวนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ไม่เกิดคุณค่า คุณธรรมและจริยธรรมในบุคคล ส่งผลให้

ความเข้าใจในคุณค่าและความหมายของหลักธรรมคำสั่งสอนคลาดเคลื่อน ทำให้กระบวนการในการถ่ายทอดไม่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนหรือการพัฒนาด้านพฤติกรรมที่ไม่เกิดคุณค่าคุณงามความดีแก่ผู้ปฏิบัติ เมื่อเหตุและผลระหว่างกระบวนการถ่ายทอดความรู้กับผลที่ควรเกิดขึ้นกับศาสนทายาทย้อนแย้งกัน ความตั้งมั่นและความศรัทธาที่จะศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาก็ตدن้อย และเข้าสู่ภาวะถดถอยด้านคุณธรรมจริยธรรมทางศาสนา จนเกิดปัญหาคความวุ่นวายปรากฏขึ้นในสังคมตลอดเวลา เมื่อความสำคัญของพระศาสนาที่เป็นมรดกทางปัญญามีความสำคัญน้อยกว่าความเป็นอยู่ที่จะต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลก ภาวะเช่นนี้เป็นวิกฤตทางศาสนาส่งผลให้เกิดความอ่อนแอของศาสนทายาท และส่งผลต่อพระศาสนาโดยตรง พระภิกษุและสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทลำดับต้นในทางพระพุทธศาสนา จึงมีบทบาทและหน้าที่มีการกิจสำคัญในการศึกษาทรงไว้ การรักษา และการสืบทอดหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา มีหน้าที่เป็นผู้นำในการสร้างศรัทธาการศึกษาทรงจำพระธรรมวินัย ทรงจำหลักคำสอนทางศาสนา การตระหนักในคุณค่าและคำสอนด้วยความศรัทธา การน้อมมาปฏิบัติตามด้วยความตั้งใจจริงจังและเคร่งครัดจนส่งผลเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนเอง และผู้ศึกษาและปฏิบัติให้บรรลุถึงเป้าหมายในที่สุด (พระวิสุทธิธรรมาภรณ์และคณะ, 2564) ทั้งนี้การประยุกต์วิธีการถ่ายทอดหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “พุทธวิธีการสอน” จึงถือเป็นการสืบทอดและส่งต่อหลักคำสอนในพระศาสนา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่นำไปสู่การนำไปสู่การศึกษา การทรงไว้ และการรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธ

ปัจจุบันกุลบุตรผู้เป็นศาสนทายาทเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันเป็นผู้ไม่มีความศรัทธาบวชด้วยเหตุจำเป็นบ้าง ถูกผู้ปกครองบังคับให้บวชบ้าง บวชเพราะเพื่อนชักชวนบ้าง บวชเพื่อเลี้ยงชีพเพราะไม่มีช่องทางในประกอบอาชีพบ้าง บวชตามประเพณีบ้าง ประเภทของการบวชที่เข้าทำนองโบราณว่า “บวชเล่น บวชลอง บวชครองประเพณี บวชหนีทหาร บวชผลาญข้าวสุก บวชสนุกตามเพื่อน บวชเพื่อนศาสนา บวชไม่ฆ่ากิเลส บวชเพื่อเป็นเปรตในอบายภูมิ บวชรอไปขุมนรก” เช่นนี้เมื่อเขามาบวชแล้วก็ไม่ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและฝึกหัดปฏิบัติตน มีประพฤติด้อยละเมิดพระธรรมวินัย การวางเป้าหมายไม่ถูกต้องจึงเป็นสาเหตุแห่งวิกฤติศรัทธา และความเสื่อมถอยในแนวปฏิบัติ ส่วนผู้ที่เข้ามาบวชด้วยศรัทธาปรารถนาจะปฏิบัติก็ขาดความเอาใจใส่ดูแล ขาดการอบรมสั่งสอนจากอุปัชฌาย์ครูบาอาจารย์บ้าง หรืออุปัชฌาย์ครูบาอาจารย์ไม่มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ไม่สามารถประยุกต์รูปแบบวิธีการสอนในทางศาสนา ทำให้ผู้บวชนั้นไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจน เป็นเหตุสำคัญให้องค์ความรู้ของผู้บวชขาดหายไปไม่สามารถที่จะนำเอาองค์ความรู้ที่ตนได้มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ เกิดความรำคาญใจเบื่อหน่ายต่อการปฏิบัติไม่เกิดศรัทธาในปฏิบัติแนวทางปฏิบัติ ไม่เห็นคุณค่าในหลักธรรมและผลของการปฏิบัติ จึงถือเป็นวิกฤตของการสืบทอดพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาอีกประการ

(พระวิสุทธิคณาภรณ์และคณะ, 2564) สอดคล้องกับพระมหาธีระวัฒน์ ธีรวทฺตโน (2563) ได้กล่าวถึงว่า สาเหตุของความหย่อนต่อการปฏิบัติตนของผู้บวชใหม่ว่าในปัจจุบันความอ่อนแอด้านวัตรปฏิบัติของภิกษุและสามเณรผู้บวชใหม่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย พอสรุปได้ คือ 1) วัตถุประสงค์ของการบวชที่เปลี่ยนไปจากที่การบวชเพื่อการปฏิบัติและขัดเกลาจิตใจ เพื่อหาแนวทางความสงบและหลุดพ้น กลายเป็นการบวชเพราะหน้าที่ เพราะต้องการอุทิศส่วนบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วหรือเพื่อทดแทนคุณบิดา มารดา 2) ระยะเวลาของการบวชที่น้อยความนิยมของการบวชในช่วงเข้าพรรษาเพื่อการศึกษาเรียนรู้ศาสนาและหลักปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสนาลดลง ทำให้โอกาสในการได้รับการศึกษาเรียนรู้สาระสำคัญทางศาสนาและการปฏิบัติตนน้อยลง 3) ขาดการให้ความสำคัญในการเอาใจใส่ดูแลจากครูบาอาจารย์ การอบรมสั่งสอนภายหลังการบวช 4) การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและหลักปฏิบัติยังคงใช้รูปแบบเดิม ๆ เราถือว่าการปฏิบัติเป็นเรื่องส่วนบุคคล ผู้ปฏิบัติย่อมได้ผลปฏิบัติ และ 5) รูปแบบวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ไม่สอดคล้องและไม่เหมาะสมกับเนื้อหา ไม่เหมาะสมกับผู้บวชใหม่ในระยะเวลาที่จำกัดของการบรรพชาอุปสมบท สอดคล้องกับพระใบฎีกาบรรหาร สิริธมฺโม (2563) ได้กล่าวว่า การบรรพชาอุปสมบทนั้นไม่สามารถเข้าไปแก้ไขวิถีชีวิตและวิธีปฏิบัติของชาวบ้านได้ ผู้บรรพชาอุปสมบทจะเข้ารับการบรรพชาอุปสมบทด้วยเหตุผลใดก็ตาม ไม่ได้ส่งผลต่อวิถีปฏิบัติภายหลังจากการเข้ารับการบรรพชาอุปสมบททั้งหมด ปัญหาประการสำคัญคือหลังการบรรพชาอุปสมบทแล้ว วัดและครูบาอาจารย์ผู้รับผิดชอบจะบริหารจัดการเช่นไรให้ผู้บวชใหม่ได้รับประโยชน์จากการบวชมากที่สุดภายใต้บริบทของปัญหาในระยะเวลาที่จำกัด และยังสอดคล้องกับพระมหาประวิทย์ วุฒินาโณ (2563) ได้กล่าวว่า การบวชในปัจจุบันที่จะหวังผลได้ด้วยอาศัยกระบวนการถ่ายทอด และการให้ความรู้แก่ผู้บวชใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญ ดังนั้นจำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของผู้บวช และต้องเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เฉพาะแก่ผู้ที่มีเวลาบวชที่จำกัด ผู้บวชต้องได้รับประโยชน์สูงสุด เช่น รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระยะสั้น 7 วัน 9 วัน 15 วัน หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เฉพาะกิจที่สอดคล้องกับโครงการของวัดในแต่ละครั้งตามโอกาส จะทำให้ผู้บวชเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพผลถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เป็นภารกิจสำคัญในการรักษาลัทธิธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ส่วน คือ 1) ปริยัติ คือ มโนทัศน์อันเป็นองค์ความรู้ในทางศาสนา ที่ถูกต้อง เกิดความตระหนักรู้ในองค์ความรู้เกิดพัฒนาทางปัญญาคือกระบวนการสร้างมโนทัศน์ในตัวบุคคล 2) ปฏิบัติ คือ สามารถนำมโนทัศน์องค์ความรู้มาเป็นแนวปฏิบัติที่ถูกต้องได้ตามหลักทางพระพุทธศาสนา และ 3) ปฏิเวธ คือ เมื่อสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องได้ตามหลักทางพระพุทธศาสนา ก็จะเกิดผลเป็นคุณค่า เป็นคุณความดีและเกิดเป็นคุณลักษณะเฉพาะแก่ผู้ปฏิบัติ ดังนั้น พระอุปัชฌาย์และครูบาอาจารย์ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธจริยาพุทธวิธีการสอน และสามารถประยุกต์พุทธวิธีการสอน เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรภายหลัง

เข้ารับการบรรพชาอุปสมบท ด้วยความรู้ที่เท่าทันเหตุการณ์ ทันสมัย ทันโลก จึงเป็นปัจจัยในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญที่สุด และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศาสนาทายาท คือ การพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เกิดองค์ความรู้และสามารถยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอน ผู้มีความรู้ที่ถูกต้องจะมีศีลาจารวัตรที่งดงาม ความงดงามที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนอยู่เนื่อง ๆ จะเกิดพัฒนาการของการปฏิบัติที่สมบูรณ์ตามลำดับ ความสมบูรณ์ของการปฏิบัติเพราะผู้ปฏิบัติได้ผลจากการปฏิบัติเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติและตั้งมั่นศรัทธาที่จะปฏิบัติ การปฏิบัติด้วยความตั้งมั่นศรัทธาก็จะเกิดคุณค่าเป็นคุณค่าภายในตนคุณค่าที่เกิดภายในตนนั้นก็จะปรากฏเป็นคุณลักษณะของศาสนาทายาทที่มีความงดงาม ทั้งองค์ความรู้และศีลาจารวัตร มีสมณะสาธูปที่น่าเคารพยังให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

การพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรผู้เข้ารับการบรรพชาอุปสมบทโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากอุปัชฌาย์ ครูอาจารย์ จากรุ่นสู่รุ่น โดยวิธีการพี่สอนน้อง จดจำและยึดเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เป็นวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ครู อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการบรรพชาอุปสมบทภายในวัดสามัคคีผดุงพันธ์ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัย และย้อนแย้งกับฐานแนวคิดในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ที่ควรจะสอดคล้องโลกยุคปัจจุบัน ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้จึงต้องพิจารณาเป้าหมายการเรียนรู้ คือผลที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องเลือกวิธีการที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดมโนทัศน์ คือ องค์ความรู้ความเข้าใจในเรื่องศีลาจารวัตรที่การส่งเสริมและพัฒนาทางด้านพฤติกรรมปฏิบัติ คือ พัฒนาการการปฏิบัติในด้านศีลาจารวัตร การส่งเสริมและพัฒนาด้านทักษะความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ด้วยทักษะที่ว่า การเข้าถึงคุณค่าจากการมีองค์ความรู้ความเข้าใจชัดเจน และปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ ก็เกิดผลคือความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมปฏิบัติที่ละเอียดอ่อนยิ่ง เกิดผลสอดคล้องพุทธดำรัสว่า “ผู้ปฏิบัติย่อมได้รับผลโดยสมควรแก่การปฏิบัติ” ผลเช่นนี้เกิดเป็นความตั้งมั่นและศรัทธาในแนวปฏิบัติเพราะเห็นคุณค่าของการปฏิบัติทำให้เกิดคุณค่าความดีงามในตัวเอง และคุณค่าความดีงามในตัวเองทำให้ผู้ปฏิบัติตั้งมั่นศรัทธา และสามารถปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมและวิถีทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตตนเอง และสามารถเกิดประโยชน์ในบริบทสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี เกิดเป็นคุณลักษณะเด่นเฉพาะของศาสนาทายาทในทางพระพุทธศาสนา

โครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์จิตอาสา เป็นโครงการต่อเนื่องที่เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน โดยวัดสามัคคีผดุงพันธ์ ร่วมกับศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและวิธีการปฏิบัติตนของสามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการบรรพชาตามโครงการ สอดคล้องกับหลักการพัฒนาพฤตินัยในเยาวชนเพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเยาวชนกลับสู่ครอบครัวและสังคม และการจัดการ

เรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามดั้งเดิมของวัด ทั้งนี้เพื่อต้องการเตรียมความพร้อมสามเณร (เยาวชน) ก่อนปล่อยตัว บนฐานแนวคิดที่ต้องการจะส่งเสริมและพัฒนาศาสนทายาทของวัดและ วัตถุประสงค์หลักของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือการขับเคลื่อนเพื่อ คืบ “เยาวชนคนดี” กลับสู่สังคมโดยความเป็นปกติสุข และยังเพื่อต้องการส่งเสริมฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นโครงการการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเยาวชนกลับสู่สังคม ส่งเสริมและ พัฒนาเยาวชนให้เกิดพัฒนาการทางด้านจิตใจ มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชีวิต สามารถนำ คุณค่าและคุณธรรมมาฝึกปฏิบัติพัฒนาตนให้ตั้งอยู่ในความดีงาม สามารถฝึกฝนอบรมตนเองตาม หลักธรรมคำสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

จากผลสัมฤทธิ์ในด้านประสิทธิผลของโครงการ คือ พัฒนาการทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมของสามเณร(เยาวชน)ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงการขาด หายและความไม่สัมฤทธิ์ผลตามฐานแนวคิดและวัตถุประสงค์ในกระบวนการพัฒนามโนทัศน์และองค์ ความรู้ การปฏิบัติตนเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความตระหนักรู้ในคุณค่าและความศรัทธาที่จะ ส่งผลไปสู่การปฏิบัติและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะสอดคล้อง กับความพร้อมของเยาวชนในการคืนสู่สังคม เมื่อความพร้อมของเยาวชนที่จะเป็น “เยาวชนคนดี” ยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร โครงการยังไม่สามารถที่จะส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนที่เข้ามาบรรพชา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคณะครูอาจารย์ และผู้รับผิดชอบโครงการบรรพชาของวัด สามัคคีผดุงพันธ์ และโดยมติการประชุมเพื่อสรุปสาเหตุของการบรรพชาที่ไม่บรรลุเป้าหมายตาม วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1) ภายหลังจากการเข้ารับการจัดการเรียนรู้สามเณรผู้เข้ารับการจัดการ เรียนรู้มีมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) ความสามารถในการนำ มโนทัศน์องค์ความรู้ไปสู่ปฏิบัติได้น้อยเพราะองค์ความรู้ขาดหายจึงไม่เกิดพัฒนาการในการปฏิบัติ ตนในศีลาจารวัตร 3) ทศนติและความคิดที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยความศรัทธาไม่เกิด ผลการปฏิบัติ ไม่เกิด และ 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในตัวสามเณรไม่เกิด จึงขอสรุปข้อสังเกตว่าการที่โครงการ บรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา ในระยะที่ผ่านมายังไม่เกิดประสิทธิผลเป็นที่น่าพอใจประเด็น สำคัญอาจเป็นเพราะในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้สอนยังคงใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบเดิมที่สืบทอดกันมาจากอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ จากรุ่นสู่รุ่น โดยวิธีการที่สอนน้อง การจดจำและ ยึดเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งอาจเป็นกระบวนการถ่ายทอด องค์ความรู้ที่ไม่สอดคล้องกับการเรียนรู้และลักษณะการรับรู้ของสามเณร (เยาวชน) ในยุคปัจจุบัน หรือเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้วยรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ของผู้รับการจัด การเรียนรู้

ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยการศึกษาสังเคราะห์แนวพุทธจริยาและพุทธวิธีการสอนเพื่อนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับ

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในโลกปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ในโครงการสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสาของวัดสามัคคีผดุงพันธ์ และเพื่อต้องการที่จะให้สามเณร (เยาวชน) ผู้บวชใหม่ได้รับประโยชน์จากการบวชให้มากที่สุดสามารถดำรงตนให้เป็นสมณะสาธูปที่น่าเลื่อมใสศรัทธาและมีความพร้อมที่จะเป็น “เยาวชนที่ดี” คืนกลับสู่สังคม จึงได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยมีแนวคิดในการวิจัยพัฒนาดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

1. แนวคิด หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และกรอบแบบระบบการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นพุทธวิธีการสอน เพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) เพื่อการศึกษาแสวงหาข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์และสภาพความเป็นจริง สภาพปัญหา และการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปสู่กระบวนการพัฒนานวัตกรรมในขั้นตอนที่ 2 2) ขั้นตอนการพัฒนา (Develop: D₁) คือการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมตามหลักการและแนวทางแห่งองค์ความรู้โดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) มาพัฒนานวัตกรรมทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 3) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) เป็นขั้นตอนในการนำนวัตกรรมไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น หาข้อบกพร่องปรับปรุงแก้ไข 4) ขั้นตอนการพัฒนา (Develop: D₂) การดำเนินการตามขั้นตอนโดยการประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555 : 230) และในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย แบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) ซึ่งมีลักษณะระเบียบวิธีวิจัยแบบรองรับภายใน (The Embedded Design) โดยใช้กระบวนการในการศึกษาวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) เสริมด้วยวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) เพื่อศึกษา และหาคำตอบเกี่ยวกับคำถามวิจัยให้ครอบคลุมกับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับการเสนอผลการวิจัย เขียนรายงานสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย (R&D: Research and Develop) ควรเสนอแบบ R&D แยกเป็น 4 ตอน ตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555: 26-237)

2. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Kruse ด้วย ADDIE Model และการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงระบบตามแนวคิดของ Dick, Carey and Carey

ในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธรวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตรสำหรับพระนวกะภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model ตามแนวคิดของ Kruse มีขั้นตอนในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) เป็นขั้นตอน ในการออกแบบ เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเลือกสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนในการพัฒนา (Development) เป็นขั้นตอนในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล 4) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) เป็นขั้นตอนในการนำแผนการจัดการเรียนรู้วัตรกรรมและเครื่องมือวัดประเมินผลการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง และ 5) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนในการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อสรุปผลและนำไปใช้และ ใช้แนวคิดในการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ ดิกค์ Dick, Carey and Carey, (2005: 1-8) ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนการสอน (Identify Instructional Goals) 2) วิเคราะห์การเรียนการสอน (Conduct Instructional Analysis) 3) วิเคราะห์ผู้เรียนและบริบท (Analyze Learners and Contexts) 4) เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Write Performance Objectives) 5) พัฒนาเครื่องมือเพื่อการประเมิน (Develop Assessment Instrument) 6) พัฒนากลยุทธ์การสอน (Develop Instructional Strategy) 7) พัฒนาและเลือกสื่อการเรียนการสอน (Develop and Select Instructional Materials) 8) ออกแบบและประเมินผลระหว่างการเรียนการสอน (Design and Conduct Formation Evaluation of Instruction) 9) ทบทวนและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน (Revise Instruction) และ 10) ออกแบบและประเมินผลหลังการเรียนการสอน (Design and Conduct Summative Evaluation)

ดังนั้นในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธรวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555) ประยุกต์ร่วมกับการ

สว่างในเมืองให้แก่ผู้ที่มีนัยตาได้เห็นรูป (วศิน อินทสระ, 2554) ทั้งนี้การประยุกต์วิธีทรงสอนที่มีความหลากหลายตามระดับสติปัญญาของผู้เรียน และการทรงเลือกใช้วิธีการสอนในแต่ละครั้ง พระองค์ทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1)

ตามแบบแผนการวิจัยแบบแผนรองรับภายใน (Embedded Design) ที่เน้นวิธีเชิงคุณภาพเป็นวิธีหลัก และวิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีรอง (Creswell, 2011) โดยมีกระบวนการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R₂) เป็นการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จริง (Implementation: I) และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) และการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

3. แนวคิด ทฤษฎีที่ข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การจัดการเรียนการสอนตามวิถีทางพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบและวิธีการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบันได้ เพราะวิถีทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างและการฝึกทักษะจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ และสามารถฝึกปฏิบัติจริงได้ตามหลักพระพุทธศาสนาการศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ความจริงในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดี เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การศึกษาในพระพุทธ ศาสนา ประกอบไปด้วย 3 ระดับ ดังนี้

1. ปริยัติ การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ความจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

2. ปฏิบัติ การฝึกกาย วาจา ใจ ของตนตามหลักการเท่าที่ได้ศึกษามาแล้ว โดยพิสดาร ได้แก่ การสร้างมรรค 8 เพื่อให้เกิดขึ้นในตนโดยย่อ คือ การตัดกายด้วยศีล ดัดจิตใจด้วยสมาธิและด้วยปัญญา

3. ปฏิเวธ ความรู้ระดับสูงสุดที่เกิดขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในตัวผู้รู้

วิธีการสอนตามแนวทางของพระพุทธเจ้า นอกจากทรงมีหลักธรรมคำสั่งสอนอันประเสริฐ เพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธองค์ยังทรงมีรูปแบบการสอนที่มีความหลากหลาย โดยการสอนนั้นทรงมีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกว่าการเรียนรู้แบบพุทธ (ประเวศ วะสี, 2545) วัตถุประสงค์เพื่อการลดความเห็นแก่ตัวหรือตัวกูของกู เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้กิจกรรมด้วยประสบการณ์ และวิธีชีวิตโดยตรง ทรงประยุกต์วิธีทรงสอนด้วยความชาญฉลาด เมื่อพระองค์ทรงแสดงหลักธรรมจบลง ก็จะได้รับคำสรรเสริญในพระธรรมเทศนานั้น ๆ ว่าเป็นธรรมที่แจ่มแจ้งจริงเหมือนหงายของที่คว่ำไว้ ปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่ผู้หลงทางเหมือนการส่องประทีป

สว่างในเมืองให้แก่ผู้ที่มีนัยตาได้เห็นรูป (วคิน อินทสระ, 2554) ทั้งนี้การประยุกต์วิธีทรงสอนที่มีความหลากหลายตามระดับสติปัญญาของผู้เรียน และการทรงเลือกใช้วิธีการสอนในแต่ละครั้ง พระองค์ทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) อุคฆฏิคฺคณฺณ คือ ผู้ที่มีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ได้ฉับพลัน เข้าใจได้รวดเร็ว 2) วิปจิตฺตณฺณ คือ ผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้หลักธรรมได้ต่อเมื่อได้อธิบายให้ละเอียดชัดเจน ครบถ้วนแล้ว 3) เนยยะ คือ ผู้ที่พอมีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ได้ พอจะแนะนำสั่งสอนได้ ด้วยอาศัยการอบรมสั่งสอนอยู่บ่อย ๆ และ 4) ปทปรมะ คือ ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ได้ แม้จะแนะนำสั่งสอนเช่นไรก็ไม่เข้าใจ หรือไม่รับฟังคำสอน ในบุคคลเหล่านี้พระองค์ทรงเลือกที่จะประกาศหลักธรรมคำสอนแก่บุคคล 3 ประเภทแรก โดยทรงเลือกอธิบายวิธีและหลักธรรมที่เหมาะสมกับอุปนิสัยและปัญญาบารมีของผู้นั้น (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2544) การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบพุทธการสอนที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ทรงตรัสรู้ เพื่อให้เหล่าเวไนยสัตว์ได้เข้าถึงและเรียนรู้ นั้น มีแนวการสอนที่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การสอนแบบสันทสนา คือ การอบรมสั่งสอนโดยการชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจเห็นจริง แจ่มแจ้งและชัดเจน 2) การสอนแบบสมาปทา คือ การสอนโดยการอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ รู้ชัดและเห็นว่าเรื่องที่ทรงสอนนั้นเป็นความจริง 3) การสอนแบบสมุตเตชนา คือ วิธีการสอนที่ใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังกระตือรือร้น คึกคัก และตื่นตัวที่จะปฏิบัติตาม และยึดถือปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ และ 4) การสอนแบบสัมปหังสนา คือ ในการสอนและการบรรยายธรรมนั้นทรงใช้เทคนิคการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และทรงประยุกต์ใช้วิธีที่ทรงสอนที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ทรงพลิกแพลงและเปลี่ยนแปลงพุทธวิธีการสอนไปตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ เป็นต้น (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, 2500: 333) ถือเป็นพุทธลีลาที่พระองค์ทรงสอน พระองค์ทรงใช้คุณลักษณะแห่งพุทธลีลาการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ 1) พุทธวิธีการสอนแบบสากัจฉา คือ ใช้วิธีการสนทนาเป็นวิธีที่ทรงสอน วิธีนี้ใช้สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวพระองค์ การเริ่มต้นด้วยใช้บทสนทนาเพื่อหว่านล้อมให้ผู้ฟังเข้าสู่ความเข้าใจและเลื่อมใสและเปิดใจรับฟังคำสอนในที่สุด 2) พุทธวิธีการสอนแบบการบรรยาย เป็นวิธีที่ใช้ในที่ประชุมใหญ่มีผู้ฟังจำนวนมาก และผู้ฟังเป็นผู้มีความเข้าใจ มีองค์ความรู้ และมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว การประชุมกันฟังธรรมนั้นเพื่อเติมเต็มความรู้ความเข้าใจ ผู้ฟังมีลักษณะพื้นฐานขององค์ความรู้ และการปฏิบัติในระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายแบบกว้างๆได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีการสอนวิธีนี้ช่วยให้ผู้ฟังแต่ละคนเกิดความรู้สึกว่าผู้สอนพูดกับตัวเองโดยเฉพาะ 3) พุทธวิธีสอนแบบตอบปัญหา เป็นการสอนโดยใช้วิธีการตั้งปัญหา และการหาคำตอบเทียบเคียงกับสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เรียน การตั้งปัญหาเพื่อหยั่งระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน การตั้งปัญหาเพื่อกระแทกใจเพื่อการข่มและปราบใ้จนมุม หรือให้เกิดความอับอายความลั้งเลใจในการตอบคำถาม ทรงพิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้

วิธีตอบให้เหมาะสมกัน โดยพระองค์ได้แยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) ประเภทปัญหาที่ต้องตอบตรงไปตรงมาตายตัว เรียกว่า เอกังสพพยากรณ์ปัญหา 2) ประเภทปัญหาที่ต้องถามให้ชัดเจนก่อนแล้วจึงตอบ เรียกว่า ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา 3) ประเภทปัญหาที่จำเป็นต้องขยายความอธิบายความเพิ่มเติม เรียกว่า วิภังชพยากรณ์ปัญหา และ 4) ประเภทปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย เช่น การตั้งถามนอกเรื่องไม่เกิดประโยชน์แก่การตั้งถามและการหาคำตอบเป็นเหตุให้ยืดยาวเปลืองเวลาก็พึงยับยั้ง และชักนำผู้ถามให้เข้าสู่เนื้อหา เรียกว่า ฐปณียปัญหา และในการถามปัญหานั้นพระพุทธองค์ทรงให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหา คือ คนบางคนตั้งปัญหาเพราะความงี่เงาและเพราะความไม่เข้าใจ คนบางคนมีความปรารถนาถามก็มีความอยากเป็นเหตุจึงถามปัญหา คนบางคนตั้งปัญหาเพราะอวดเด่นข่มเขา คนบางคนตั้งปัญหาวัยเพราะประสงค์จะรู้ข้อเท็จจริงเพื่อทำความเข้าใจให้แจ่มชัด และคนบางคนตั้งปัญหาเพราะคิดว่า เมื่อถามไปแล้ว เมื่อได้รับคำตอบที่ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเป็นตอบไม่ถูกต้องจะได้ช่วยแก้ไขให้ถูกต้องชัดเจน และ 4) พุทธวิธีสอนแบบวางกฎข้อบังคับ หรือการตักเตือน การวางหลักพระวินัยซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับและตกลงกันในหมู่คณะ พุทธวิธีสอนที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาศีลอาจารย์ตร ดั่งนี้

3.1 พุทธวิธีสอนตามแนวอริยสัจ วิธีการสอนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติ การประยุกต์จากกิจ หรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ให้คิดเป็น ทำเป็น มีเหตุมีผลและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบโดย ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดของ สาโรช บัวศรี (2526) ที่กล่าวว่า วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ เป็นวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติ เป็นการประยุกต์จากกิจหรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ของอริยสัจโดยถือด้านปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ มิได้ประยุกต์โดยตรงจากตัวอริยสัจ นับได้ว่า เป็นการประยุกต์จากส่วนหนึ่งของอริยสัจเท่านั้น จึงได้เสนอชั้นของอริยสัจสี่ กิจของอริยสัจสี่และวิธีการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ได้แก่ ขั้นทุกข์ (ขั้นการกำหนดปัญหา) ขั้นสมุทัย (ขั้นตั้งสมมติฐาน) ขั้นนิโรธ (ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล) และขั้นมรรค (ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง การพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหาวด้วยความรอบคอบซึ่งในกระบวนการเรียนรู้นั้นนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้ 2) ขั้นการตั้งสมมติฐานโดยการพิจารณาสมมติฐานจากสาเหตุของปัญหา การสร้างความเข้าใจ ในสาเหตุตลอดถึงแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตรงกับสภาพปัญหา 3) ขั้นการพิจารณาถึงผลที่เกิดจากกระทำด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการในการแก้ไขปัญหามีผลประการใดต้องทดลองหรือบันทึกผลแต่ละอย่างไว้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในขั้นต่อไป 4) ขั้นการหาข้อสรุปที่เกิดขึ้นจากการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง เป็นขั้นแห่งการประยุกต์แนวทางในการปฏิบัติมาฝึกปฏิบัติจริงตามแนวทางการปฏิบัตินั้น ๆ

3.2 พุทธวิธีสอนตามแนวไตรสิกขา หลักธรรมภาคปฏิบัติและเครื่องมือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ในแนวปฏิบัติตามหลักพระศาสนา เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นที่ตรงถูกต้อง เมื่อมีสัมมาทิฐิเป็นแกนนำและเป็นฐานแล้วจะส่งผลให้เกิดกระบวนการของ

การศึกษาและการพัฒนาภายในตัวบุคคล คือพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางจิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา (สุนน อมรวิวัฒน์, 2562: 8-17; พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 914-915; พระพรหมคุณาภรณ์, 2550: 6-7) การสอนตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ 1) เป็นขั้นตอนการฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย การฝึกพัฒนาการด้านศีลาจารวัตรให้เกิดความสุภาพ ความสุจริตทางกาย วาจา เรียกอีกอย่างว่า อธิศีลสิกขา หรือศีล 2) ขั้นตอนการฝึกฝนอบรมทางจิตใจเป็นการเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งการปฏิบัติความดีงาน ขั้นตอนการปลูกฝังคุณธรรม และระดับคุณภาพของใจให้เกิดสุขภาวะทางจิตใจ เรียกว่า อธิจิตสิกขาหรือเรียกอีกอย่างว่าขั้นส่งเสริมสมาธิ และ 3) ขั้นตอนการฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดมโนทัศน์ คือ ความรู้ในระดับสติปัญญา ความรู้ทางโลกียะวิสัย รวมถึงความรู้ในระดับโลกุตระ คือ ความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ตามเหตุปัจจัย คือรู้เท่าทันโลกและชีวิต จิตของผู้รู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากการถือมั่นยึดมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับทุกข์และกิเลสได้ เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขั้นส่งเสริมปัญญา

3.3 พุทธวิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ การคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงต้นเหตุอย่างเป็นเหตุเป็นผลโดย ถูกวิธี คิดอย่างละเอียด ลึกซึ้ง เชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผล มองเห็นความจริงและแง่มุมอย่างมีระเบียบระบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ สร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 670-671) ในกระบวนการคึกแบบโยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตรถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการให้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อโดยธรรม ซึ่งโยนิโสมนสิการไม่ได้จัดปัญญาโดยตรงแต่เป็นปัจจัยให้ปัญญาเกิด คือ ทำให้สัมมาทิฐิเกิด วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้แก่ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัยที่แท้จริง 2) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบของปัญหา 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ 5) วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบการคำนึงถึงคุณโทษและทางแนวทางแก้ไข 7) วิธีคิดแบบการตระในคุณค่าแท้คุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบเร้าให้เกิดคุณธรรม 9) วิธีคิดเชื่อมโยงการแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน และ 10) วิธีคิดแบบวิวิธภาพ ในการจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสู่กระบวนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการคิดอย่างถูกต้อง เป็นระบบ และนำไปสู่ การเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับอุปลักษณ์ภายนอก หรือการมองด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 670-671; ศศิวิมล อินทปัดดา, 2560: 35-37; พระครูธีรธรรมมานุยุต, 2563)

3.4 พุทธวิธีสอนตามหลักปรโตโฆสะ หลักการรับฟังเสียงจากผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร คือบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ ที่สามารถแนะนำกระตุ้นหรือชักจูงให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาจากภายนอก เช่น การอบรมสั่งสอน การแนะนำ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การโฆษณา การบอกเล่า ข่าวสารคำชี้แจงต่าง ๆ ข้อเขียน คำอธิบาย จากผู้อื่นในสิ่งที่ตั้งถามถูก ผู้เป็นกัลยาณมิตรต้องเป็นตัวอย่างในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 622-633) อธิบายว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ คือ กัลยาณมิตรที่ดี และต้องมีคุณสมบัติเป็นคนดีมีปัญญาและ

ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบแห่งกัลยาณธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีความน่ายก 2) เป็นผู้มีความน่ารัก 3) เป็นผู้มีความเจริญใจเมื่อพบเห็น 4) เป็นผู้รู้จักวิธีการพูดให้ได้ผล 5) เป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำทั้งหลาย 6) เป็นผู้สามารถกล่าวแนะนำได้ล้าลึก และ 7) เป็นผู้ไม่ชักจูงผู้อื่นไปในทางเสื่อมเสีย ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบภายนอก ปัจจัยทางสังคมเช่นนี้เป็นวิธีการแห่งส่งเสริมศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง สอดคล้องกับ พระปัลลิตเขตขันท์ คนงานดี (2566: 472-482) และวิภาดา พินลา (2559: 1439) อธิบายว่า พุทธวิธีการสอนตามหลักปรโตโฆสะการเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้างองค์ความรู้ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

3.5 พุทธวิธีสอนตามหลักหลักภาวนา 4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก 4 ประการ ได้แก่ ภาวนา สีสภาวนา จิตตภาวนาและปัญญาภาวนา เมื่อปฏิบัติแล้วจะช่วยในการแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความสงบสุขมีความรักความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเพื่อ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546: 70; อภิธมฺย สีตาคำ, 2550: 67) สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้เสนอขั้นตอนของหลักภาวนา 4 โดยหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนตามหลักภาวนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นพัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ผ่านการสัมผัส ทางด้านร่างกาย โดยกระบวนการการพัฒนาความสัมพันธ์กายของเรากับสิ่งแวดล้อมภายนอก 2) ขั้นพัฒนาการทางด้านสังคม (สีตภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระดมสมองร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อสืบค้นข้อมูล โดยกระบวนการการฝึกแสวงหาองค์ความรู้และฝึกทักษะปฏิบัติมีระเบียบวินัยในการเรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ขัดแย้งเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน 3) ขั้นพัฒนาการทางด้านจิต (จิตตภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระลึกอยู่กับลมหายใจด้วยการทำสมาธิ ก่อนการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยการพัฒนาจิตให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบานเป็นสุขผ่องใส และ 4) ขั้นพัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์สติปัญญาเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น โดยในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีพัฒนาการทางปัญญา เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยสุขภาวะทางปัญญา

3.6 พุทธวิธีสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 แนวทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มต้นนำไปสู่ความสำเร็จในกระบวนการพัฒนาถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของธรรมชาติ ทุกอย่างก็จะสอดคล้องเป็นเรื่องเดียวกัน เมื่อเราวางฐานที่ถูกต้องก็ไม่เกิดความเสียหาย

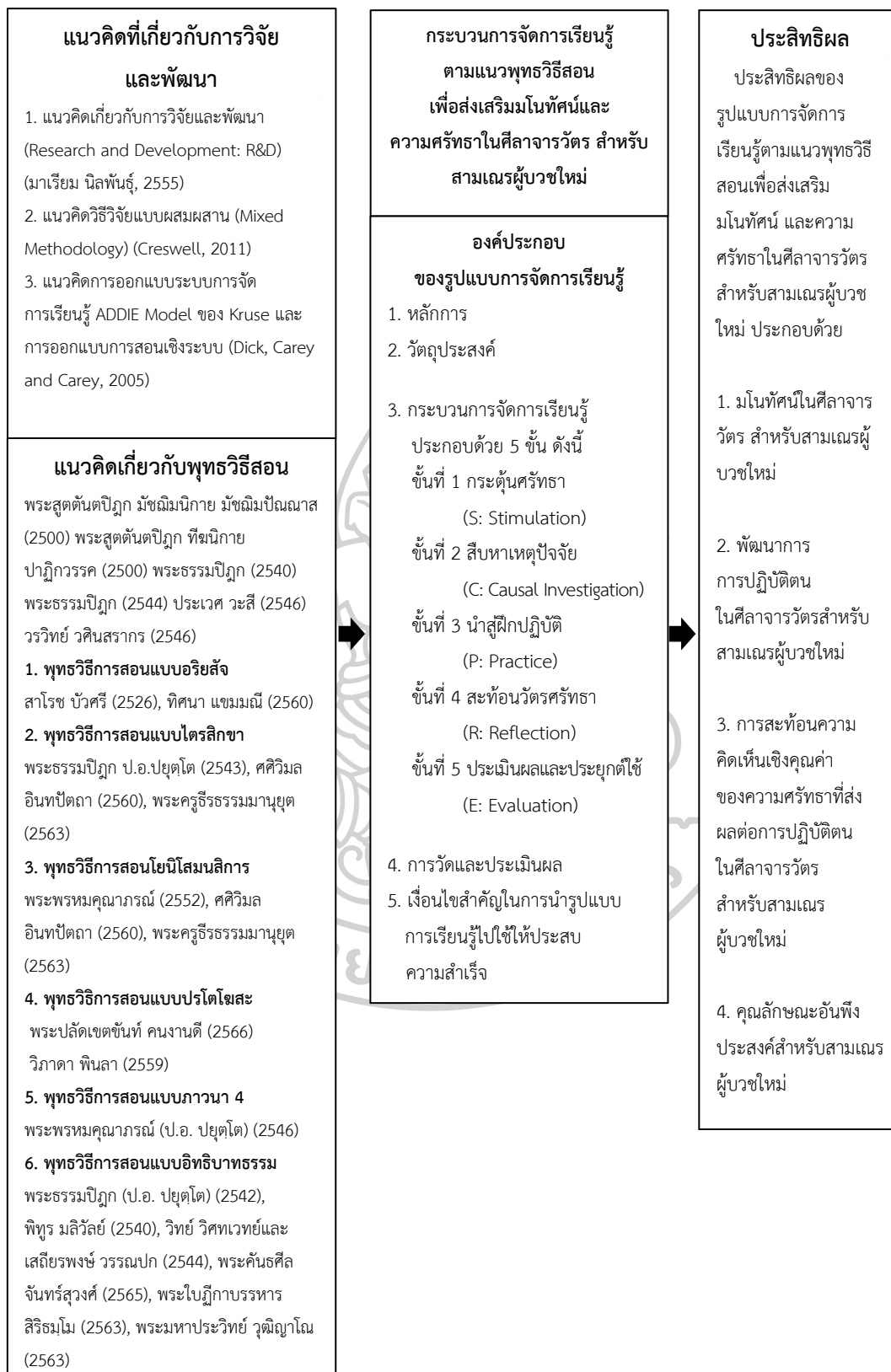
หลักการของอิทธิบาท คือ แนวทางแห่งความสำเร็จบาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง คุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จความประสงค์ (พุทธทาสภิกขุ (2537: 90; พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543: 842-846; พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 116) สอดคล้องกับหลักการของ ปิ่น มุทุกันต์ (2539: 10) ได้อธิบายปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี 4 อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้านความทอดธุระความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานให้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียรจิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย สอดคล้องกับ วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียรพงษ์ วรรณปกย (2544: 89) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาทธรรม 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น และ 4) วิมังสา คือ การหมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น และบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ ขั้นที่ 1 ฉันทะ: สร้างความพอใจ ขั้นที่ 2 วิริยะ: เรียนรู้และฝึกฝน ขั้นที่ 3 จิตตะ: ใฝ่ในการปฏิบัติ และขั้นที่ 4 วิมังสา: ประเมินผลที่การปฏิบัติ (พระคันธสีล จันทรสุวงศ์, 2565: 267-272; พระใบฎีกาบรรหาร สิริธมฺโม, 2563; พระมหาประวิทย์ วุฒินาโณ, 2563)

การสอนหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นมีเป้าหมายสำคัญในการสอนได้ 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนา ศีลสิกขา สมาธิสิกขา ปัญญาสิกขาจากปรัชญาพื้นฐานในการพัฒนาเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์แก่ผู้ศึกษา และให้บรรลุเป้าหมาย ในการสอนนั้นสาระสำคัญของการสอนที่จำเป็นจะต้องมี คือ ด้านภารกิจสำคัญของการศึกษา คือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง 2) ด้านทัศนคติ คือ การมีทัศนคติที่ถูกต้องจะสามารถนำองค์ความรู้ไปสู่การลงมือปฏิบัติได้ถูกต้อง ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการด้านปฏิบัติด้วยการพัฒนาปัญญา 3) ด้านภารกิจของผู้สอนในกระบวนการจัดการศึกษานั้น ผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็นเพียงแต่ผู้ชี้แนะแนวทางการศึกษาเรียนรู้ หรือทำหน้าที่คอยให้การสนับสนุนและช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน และ 4) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียนในฐานะเป็นผู้ศึกษาเพื่อสร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด การที่ผู้เรียนมีอิสระในการใช้ความคิด การรู้จักสังเกตและการตั้งคำถาม การได้ตอบในกระบวนการเรียนรู้ การสืบเสาะค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นกระบวนการได้มา ซึ่งองค์ความรู้และความเข้าใจ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2542)

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับความสำคัญของการสอนตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยได้แนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย

และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Research and Development) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Kruse ด้วย ADDIE Model และการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงระบบตามแนวคิดของ Dick, Carey and Carey หลักการแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีการสอน และพุทธวิธีการสอนที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรม จริยธรรมในการพัฒนาศิลาจารย์ได้แก่ 1) พุทธวิธีการสอนตามแนวแห่งอริยสัจ 2) พุทธวิธีการสอนตามหลักไตรสิกขา 3) พุทธวิธีการสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ 4) พุทธวิธีการสอนตามหลักปรัโตโมสยะ 5) พุทธวิธีการสอนตามหลักภาวนา 4 และ 6) พุทธวิธีการสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดประเมินผล และ 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (P: Preparation) 2) ขั้นกระตุ้นความคิด (S: Stimulation) 3) ขั้นฝึกปฏิบัติ (P: Practice) 4) ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) และ 5) ขั้นวัดและประเมิน (E: Evaluation)

จากแนวคิด หลักการและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นมานั้นสามารถนำมาประยุกต์สู่การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีการสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ สามารถสรุปดังกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

คำถามการวิจัย

คำถามวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มุ่งองค์ประกอบและกระบวนการจัดการเรียนรู้
2. ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ประกอบด้วย
 - 2.1 มโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่
 - 2.2 พัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่มีพัฒนาการสูงขึ้นหรือไม่ เป็นอย่างไร
 - 2.3 ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังจากเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนอยู่ในระดับใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและศึกษาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ตามองค์ประกอบ ดังนี้
 - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
 - 2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. มโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนสูงกว่าก่อนเข้ารับการจัดการเรียนรู้
2. พัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน มีพัฒนาการที่สูงขึ้น
3. ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่อยู่ในระดับดี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. ตัวแปรตาม คือ
 - 2.1 มโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 - 2.2 การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 - 2.3 การสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 - 2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย คือ สามเณรผู้บวชใหม่ (เยาวชน) จำนวน 9 รูป ที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้เข้ารับการบรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ณ วัดสามัคคีผดุงพันธ์ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ จำนวน 10 วัน วันละ 4 คาบ เรียนรวม 40 คาบ ไม่รวมทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 4 คาบเรียน

ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนผ่านหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเรื่อง “ศีลาจารวัตร” ได้แก่ 1) ศีลสิกขา 2) อาจารย์ และ 3) วัตรปฏิบัติถือเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของสามเณรผู้บวชใหม่ ที่เข้าการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์จิตอาสา รุ่นที่ 1/2564 โดยขอบเขตของเนื้อหา ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 สัมมาวาจา หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องอาจารย์ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการในการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) เป็นขั้นตอนการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) ที่มีความสำคัญ และจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₁) เป็นขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนา (Design and Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) เป็นขั้นตอนในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบ และพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ (Implementation) กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย 4) ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) เป็นขั้นตอนในการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Evaluation) หลังการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน หมายถึง แบบแผนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนผ่านแผนและหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบไว้ เพื่อการพัฒนาสามเณรผู้บวชใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใน 4 ด้าน คือ 1) มโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) การสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขในการนำไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. **ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)** การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อสร้างความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน

2. **ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)** ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

3. **ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice)** ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

4. **ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)** ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติ ใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดศรัทธา

5. **ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)** ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

มโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในการอธิบายความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่อง “ศีลาจารวัตร” ได้แก่ ศีลสิกขา อาจารย์ และวัตรปฏิบัติ สามารถประยุกต์สู่แนวทางการปฏิบัติตนที่เป็นข้อปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ภายหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert Five Rating Scale) ประกอบด้วยรายการพฤติกรรมที่สะท้อนการปฏิบัติตนตามหลักศีลาจารวัตร จำนวน 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (วันที่ 5 ของการจัดการเรียนรู้) ระยะที่ 2 (วันที่ 8) ระยะที่ 3 (วันที่ 11) และระยะที่ 4 (วันที่ 14) ของการจัดการเรียนรู้

การสะท้อนความคิด หมายถึง ความคิดเห็นเชิงคุณค่าของศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรโดยความคิดเห็นเชิงคุณค่าที่สามเณรได้สะท้อนคิดนั้นมีองค์ประกอบ คือ 1) การสะท้อนความคิดเห็นบนพื้นฐานองค์ความรู้ความเข้าใจในความหมายองค์ประกอบและความสำคัญของศีลาจารวัตร 2) การสะท้อนความคิดเห็นที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ความเข้าใจในศีลาจารวัตรสู่วิธีปฏิบัติตน 3) การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ความเข้าใจกับวิธีปฏิบัติตน 4) การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยความเป็นเหตุเป็นผล

ระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผลของการปฏิบัติตน 5) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงคุณค่าของศีลาจารวัตร 6) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของพฤติกรรม การปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร 7) การสะท้อนความคิดเห็นที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความศรัทธาและผลของพัฒนาการการปฏิบัติตน จนเกิดคุณค่าแก่การปฏิบัติของตัวสามเณรเอง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ คือ ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏขึ้นกับสามเณร (เยาวชน) ซึ่งได้ผ่านการบรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา โดยสามเณรเหล่านี้ได้เข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี ผ่านกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและแสดงออกซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในหลักศีลาจารวัตรอย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นรากฐานของการประพฤติปฏิบัติในเพศสมณะ 2) เป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับศีลาจารวัตรในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม โดยการปฏิบัตินั้นส่งผลให้เกิดความงดงามทางพฤติกรรมตามหลักพระธรรมวินัย 3) เป็นผู้ที่มีทัศนคติเชิงคุณค่าสามารถสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับความศรัทธา และเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวสู่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล และ 4) เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์อื่น ๆ อันเป็นผลที่เกิดจากการเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติ เช่น ความสงบกาย สงบวาจา การนุ่งห่มผ้าอย่างเรียบร้อย นุ่งเลื่อมใสศรัทธา และการพูดจาอย่างสุภาพสุขุม อันสะท้อนถึงการบ่มเพาะภายในที่ลึกซึ้งของสามเณรผู้บวชใหม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี

สามเณรผู้บวชใหม่ หมายถึง เยาวชนในการดูแลของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เข้ารับการบรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ณ วัดสามัคคีผดุงพันธ์ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนต์ศีลและความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
2. สามเณรผู้บวชใหม่มีแนวทางการดำรงตนในสมณะเพศด้วยความเหมาะสม เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา
3. เป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้แก่ผู้ที่มีความสนใจ และสามารถพัฒนาต่อยอดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีได้
4. วัดได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมาใช้เพื่อส่งเสริมมนต์ศีลและความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา แนววิธีการสอนแบบเดิมของวัด

5. ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาสามเณร (เยาวชน) ให้มีศีลจารวัตร งดงาม สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพหุตินิสัยในเยาวชนเพื่อการเตรียมความพร้อมเยาวชนก่อน ปลดปล่อยตัวกลับสู่ครอบครัวและสังคม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยจำแนกออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการออกแบบการเรียนการสอน
3. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
4. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์
5. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา
6. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลจิตพิสัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)

การวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธาในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) และใช้การวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยในครั้งนี้ใช้แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ ADDIE Model ซึ่งมีการปรับปรุงแนวคิดมาจากแนวคิดเดิมของ University of Florida (Kruse, 2009: 1) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน Model of Teaching (Joyce and Weil, 2009: 9) เป็นแนวทางในการพัฒนาตามขั้นตอนและวิธีการพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) ขั้นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₁) ขั้นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจำเป็นพื้นฐานที่ผ่านการศึกษาค้นคว้าในขั้นตอน R₁ มาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียน โดยการยกโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) ขั้นการนำไปใช้ (Implementation: I) ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านการหาประสิทธิภาพในขั้นตอนที่ 2 ไปสู่การทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) ขั้นประเมินผล (Evaluation: E) ผู้วิจัยทำการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการขยายผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีการสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตค้นแห่งความศรัทธาในศิลาจารวัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิดของการวิจัยและพัฒนาไปใช้ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ โดยได้ศึกษา ความหมาย กระบวนการ และ ผลลัพธ์ของการวิจัยและพัฒนา มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เป็นการศึกษาที่เป็นทั้งการวิจัยพื้นฐานหรือการวิจัยบริสุทธิ์ (Basic or Pure Research) เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งหาความรู้ ความจริงเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ในการหาความรู้ทางวิชาการ และการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งการนำผลการวิจัยไปปรับปรุงประยุกต์ใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555: 13) เป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือหรือเป็นยุทธวิธีในการดำเนินงาน ขั้นตอนหลักในการดำเนินงานมี ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) (องอาจ นัยพัฒน์, 2551: 232)

กระบวนการวิจัยเริ่มต้นจาก R เพื่อแสวงหาความรู้และแนวทางการพัฒนา นวัตกรรมและตามด้วย D คือการพัฒนาตามนวัตกรรมตามหลักการและแนวทางนั้นต่อไปคือ ขั้นตอนการวิจัย R เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นหาข้อบกพร่อง และวิธีการปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และ D ให้เป็นนวัตกรรมที่ดีขึ้น การดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวอาจต้องทำซ้ำ ๆ จนกว่าจะได้นวัตกรรมที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

มาเรียม นิลพันธุ์ (2555: 236-237) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เพื่อการพัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้การวิจัยและพัฒนา จึงเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ศึกษา ค้นคว้า ประดิษฐ์ คิดค้นนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์โดยกระทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สร้างสรรค์สิ่งใหม่ พัฒนาขึ้นเป็นสิ่งใหม่โดยการศึกษาข้อมูลความต้องการจากผู้ใช้ (กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่าง) ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย (Stakeholders) กับผู้ใช้เพื่อนำผลมาพัฒนาตามนวัตกรรมแล้วนำไปใช้และมีการประเมินผลที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ สำหรับการดำเนินการวิจัย การเสนอผลการวิจัย และเขียนรายงานสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลการวิจัย (R&D : Research and Development) ควรเสนอแบบ R&D แยกเป็นตอนตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา คือ R การพัฒนา การออกแบบสร้าง (พัฒนา) หาคุณภาพและหาประสิทธิภาพนวัตกรรม R การวิจัย การทดลองใช้นวัตกรรม และ D การประเมินผลและพัฒนา ปรับปรุงนวัตกรรม (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555-239)

คำถามหรือปัญหาวิจัยเป็นหลักในการกำหนดวิธีการที่จะนำมาใช้ในการศึกษา และ 6) ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ วิธีเพื่อเสริมซึ่งกันและกันลักษณะ ทั้ง 6 ข้อที่ได้กล่าวมาเรียกรวมกันว่า “การผสมผสานวิธีวิทยา” (Methodological Eclecticism) ซึ่งหมายถึงการเลือกสรรและ การบูรณาการวิธีวิทยาที่เหมาะสมที่สุด จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ที่สนใจ

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ร่วมกับการบูรณาการพุทธวิธีการสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชนแห่งความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ ตามแนวทางพุทธวิธีการสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชนแห่งความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณร ผู้บวชใหม่ ที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการที่จะพัฒนา รวมทั้งจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้อง ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัย ร่วมกับการใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) และได้ใช้แบบแผนการวิจัย Per-Experimental Design โดยการประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน The One-Group Pertest-Posttest Design (Tcckman, 1999: 160)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1 การออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติต่าง ๆ ตามหลักปรัชญา หลักการและแนวคิด หรือความเชื่อ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนช่วยให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

1) ความหมายการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในทางศึกษาศาสตร์ มีคำที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ Model of Teaching หรือ Teaching Model และรูปแบบการเรียนการสอนหรือรูปแบบ การจัดการเรียนการสอน Instructional Model หรือ Teaching Learning Model คำว่า รูปแบบการสอน มีผู้อธิบายไว้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีความหมายในลักษณะเดียวกับระบบการเรียนการสอน ซึ่งนักการศึกษาโดยทั่วไปนิยมใช้คำว่า “ระบบ” ในความหมายที่เป็นระบบใหญ่ ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของการศึกษา หรือการเรียนการสอนในภาพรวม และนิยมใช้คำว่า “รูปแบบ”

กับระบบที่ย่อยกว่า โดยเฉพาะกับ “รูปแบบการจัดการเรียนรู้” ในด้านความหมายนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Saylor Alexander & Lewis (1981), Joyce & Weil (1996) และ Keeves J (1997) ได้ให้ความหมายโดยภาพรวมสรุปได้ว่า แบบหรือแผนของการสอนที่มีการจัดกระทำเพื่อพัฒนาพฤติกรรมแผนที่นำไปใช้เพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอน เป็นแนวทางการสอนของครูที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม ทศนคติและพฤติกรรม และจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (imagination) ความคิดรวบยอด (concept) และความสัมพันธ์ (interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (structural relationships) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (associative relationships)

Anderson (1997: 521) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ และข้อมูลอื่น ๆ ที่สนับสนุนให้การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ สิ่งสำคัญของรูปแบบฯ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการเรียนรู้

ทิตนา แคมมณี (2550) ให้ความหมายว่า หมายถึง สภาพหรือลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียน การสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ดังนั้น คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนจึงต้อง ประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญาหรือทฤษฎีหรือหลักการหรือแนวคิดหรือความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานหรือเป็น หลักการของรูปแบบการสอนนั้น ๆ
2. มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบของระบบให้ สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น

พัชรีย์ ศรีสังข์ (2551: 43) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าเป็น กระบวนการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ ประสบการณ์หรือได้ฝึกหัด หรือได้กระทำโดยได้รับการเสริมแรงอย่างมีประสิทธิภาพสัมพันธ์ ต่อเนื่องกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวรกับผู้เรียน ตามขีดความสามารถที่มีได้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

สุเทพ อ่วมเจริญ (2559) ให้ความหมายว่า เป็นการพัฒนาการเรียนการสอนที่อาศัย วิธีการเชิงระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ในคุณภาพของการสอนที่สนองต่อความต้องการในการเรียนรู้

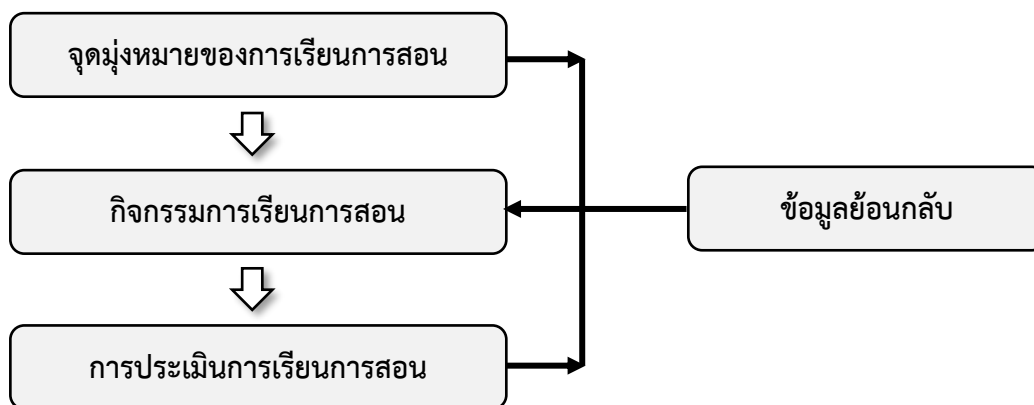
พิจิตรา ที่สุกะ (2556: 90) ให้ความหมายว่าหมายถึงกระบวนการจัดการเรียน การสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบประกอบด้วยการจัดองค์ประกอบอย่างมีจุดหมายที่เฉพาะเจาะจง มุ่งพัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

จากการอธิบายความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถสรุปได้ว่า หมายถึง ขั้นตอนที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างตามหลักทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้เป็นแบบแผนหรือ ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีจุดหมายที่เฉพาะเจาะจงและได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเป็น ระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ เพื่อนำไปใช้เป็น แนวทางในการสอนของครูเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียน การสอน ที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบตาม หลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัด กระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับ ว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

2) ประเภทของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของไทเลอร์ (Tyler, 1950, อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2552: 205) กำหนดองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนที่เรียกว่า ไทเลอร์ ลูป (Tyler Loop) ไว้ 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1) จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน 2) กิจกรรมการเรียน การสอน และ 3) การประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลนั้นสามารถนำกลับมา เพื่อเป็นข้อมูลในการป้อนกลับไปยังส่วนที่ 1 กิจกรรมการเรียนการสอน และส่วนที่ 2 จุดมุ่งหมายของ การเรียนการสอนเพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงต่อไป ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในระบบการ เรียนการสอนของไทเลอร์ ดังแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในระบบการเรียนการสอนของ Tyler (1950)

2) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ ADDIE Model

การออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model ปรับปรุงจากแนวคิดเดิมของ University of Florida ที่ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนให้มีความเป็นระบบ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน Kruse (2009: 1) วิธีการเชิงระบบประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้ การเลือกสื่อและวิธีการจัดการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนการพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล 4) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) เป็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง และ 5) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ทุกระดับและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนทุกองค์ประกอบ เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบ

3) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงระบบของดิกค์ แคร์รี่ และแคร์รี่

Dick, Carey and Carey (2005: 1-8) ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 10 องค์ประกอบ คือ 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนการสอน (Identify Instructional Goals) เป็นการกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวัง โดยวิเคราะห์การปฏิบัติงาน (Analyze Performance) และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Conduct Needs Assessment) 2) วิเคราะห์การเรียนการสอน (Analyze Instruction) เป็นขั้นของการวิเคราะห์ว่าจะต้องดำเนินการต่อไปอย่างไรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) วิเคราะห์ผู้เรียนและบริบท (Analyze Learners and Contexts) 4) เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Write Performance Objective) เป็นการระบุให้ชัดเจนว่าผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้างในด้านความรู้และการปฏิบัติ 5) พัฒนาเครื่องมือประเมินผล (Develop

Assessment Instrument) 6) พัฒนากลยุทธ์การสอน (Develop Instructional Strategy) 7) พัฒนาและเลือกสื่อการเรียนการสอน (Develop and Select Instructional Materials) 8) ออกแบบและประเมินผลระหว่างการเรียนรู้ (Design and Conduct Formative Evaluation of Instruction) 9) ทบทวนการจัดการเรียนการสอน (Revise Instruction) และ 10) ออกแบบและประเมินผลภายหลังการเรียนรู้ (Design and Conduct Summative Evaluation)

จากการศึกษาการออกแบบระบบการเรียนการสอนสรุปได้ว่า มีความสอดคล้องกัน ในประเด็นการวิเคราะห์ในหลายมิติ นำไปสู่การออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนต้นแบบ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยนำแนวคิดและหลักการการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดการออกแบบระบบการจัดการเรียนรู้ ADDIE Model ซึ่งมีการปรับปรุงจากแนวคิดเดิมของ University of Florida ที่ดำเนินการตามลำดับ ขั้นตอนให้มีความเป็นระบบ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Kruse, 2009: 1) และการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ (Dick, Carey and Carey, 2005: 1-8)

3) ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

Seels and Glasgow (1990: 50-52) ได้นำเสนอขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหา (Problem Analysis) ใช้เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อระบุปัญหา
2. การวิเคราะห์การเรียนการสอนและภาระงาน (Task and Instructional Analysis)
3. ระบุจุดประสงค์และแบบทดสอบ (Objectives and Tests)
4. กลวิธีการสอน (Instructional Strategy)
5. สื่อการเรียนการสอน (Media Decisions)
6. การพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ (Materials Development)
7. การประเมินระหว่างเรียน (Formative Evaluation)
8. การนำไปใช้และการปรับปรุง (Implementation Maintenance)
9. การประเมินสรุป (Summative Evaluation)
10. การเผยแพร่ขยายผล (Dissemination)

ทศนา แคมมณี (2552: 201-203) ได้เสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาให้ชัดเจน
2. ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดองค์ประกอบและเห็นแนวทางการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน
3. ศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ค้นพบองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้รูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเมื่อนำไปใช้
4. กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน โดยพิจารณาว่ามีปัจจัยใดที่สามารถช่วยให้รูปแบบการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมาย
5. จัดกลุ่มองค์ประกอบที่กำหนดมาจัดเป็นหมวดหมู่
6. จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ
7. จัดผังจำลององค์ประกอบโดยการสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบกอบต่าง ๆ โดยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบเหล่านั้น
8. ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น
9. ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนว่าได้ผลตามเป้าหมายหรือใกล้เคียงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด
10. ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนโดยนำผลการทดลองใช้ไปปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนใหม่ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มาเรียม นิลพันธุ์ (2558: 230-237) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล การเรียนการสอนจัดเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาสามารถใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนได้โดยเริ่มต้นตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ไปสู่ขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Develop: D_1) คือการออกแบบ พัฒนานวัตกรรม การศึกษาโดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 (R_1) มาพัฒนานวัตกรรมทำให้วัตรกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและในขั้นพัฒนา (D_1) นี้จะต้องพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพก่อนแล้วไปขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 3 (Research: R₂) คือการนำนวัตกรรมไปใช้จริง กับกลุ่มเป้าหมายมีการประเมินผลระหว่างการใช้และเมื่อใช้แล้วดำเนินการต่อในขั้นตอนที่ 4

ขั้นตอนที่ 4 (Develop: D₂) โดยประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรมหรือบางกรณีอาจจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ก็สามารถดำเนินการปรับปรุงนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนข้างต้น พบว่า มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอาจจะแตกต่างกันในประเด็นย่อย ผู้วิจัยจึงเลือกขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (research and development) 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการนำไปใช้จริง (Implementation : I) ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation : E)

3) องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ นั้นมีนักการศึกษาให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

Anderson (1997: 521) กล่าวว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ และ 3) หลักฐานที่แสดงการยอมรับประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น

Arens (1997: 7) กล่าวถึงองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วย 4 ข้อ หลัก คือ 1) หลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 3) วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ และ 4) สิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

Joyce and Well (2000: 7) ได้เสนอองค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ 4 องค์ประกอบ คือ 1) เป้าหมายของรูปแบบการเรียนรู้ซึ่งอธิบายถึงสิ่งที่ต้องการพัฒนาหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน 2) หลักการหรือแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการสอนหรือการดำเนินการสอน และ 4) การประเมินผลที่ใช้ให้เห็นถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบ

ทิสนา แคมมณี (2555: 219-220) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าประกอบด้วย 1) ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบนั้น 2) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ 3) มีการจัดระบบคือมีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายของระบบ หรือกระบวนการนั้นๆ 4) มีการอธิบาย หรือให้

ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆที่ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ชลธิชา หอมพุ่ม (2557: 29) สรุปองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วย หลักการ 1) แนวคิด 2) ทฤษฎีของรูปแบบการสอน 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน 4) เนื้อหาที่ใช้ในการสอน 5) กิจกรรมการเรียนการสอน 6) เทคนิควิธีสอน และ 7) การวัดและประเมินผล โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

จรัมจิต สร้อยสมุทร (2563) ได้สรุป องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยความสำเร็จ

จากองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของนักวิชาการ ผู้วิจัยขอเสนอผลการสังเคราะห์ได้ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้

Anderson (1997: 521)	Arens (1997: 7)	Joyce and Well (2000: 7)	ทิตนา แซมมณี (2555: 219-220)	ชลธิชา หอมพุ่ม (2557: 29)	จริมจิตร สร้อยสมุทร (2563)	การสังเคราะห์ ของผู้วิจัย
- หลักการ	- หลักการตามทฤษฎี ที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนารูปแบบ การจัดการการเรียนรู้	- เป้าหมายของ รูปแบบการเรียนรู้ - หลักการหรือ แนวคิดที่เป็น พื้นฐานรูปแบบ	- ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานของ รูปแบบนั้น	- หลักการ แนวคิด ทฤษฎีของรูปแบบ การสอน	- หลักการ	หลักการ
- วัตถุประสงค์				- วัตถุประสงค์ ของรูปแบบการสอน	- วัตถุประสงค์	วัตถุประสงค์
	- ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง - วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนรู้ บรรลุวัตถุประสงค์	- ขั้นตอนการสอน หรือการดำเนิน การสอน	- การบรรยายและอธิบาย สภาเพื่อลักษณะของ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่สอดคล้องกับ หลักการที่ยึดถือ - การจัดระบบและ ความสัมพันธ์ขององค์ ประกอบเพื่อนำพา นักเรียนบรรลุเป้าหมาย ของระบบหรือ กระบวนการนั้น ๆ ได้	- รูปแบบการสอน - เนื้อหาที่ใช้ในการสอน - กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน - เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ ตลอดจน	- กระบวนการจัดการ เรียนรู้	กระบวนการจัดการเรียนรู้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

Anderson (1997: 521)	Arens (1997: 7)	Joyce and Well (2000: 7)	ทศนา แชมมณี (2555: 219-220)	ชลธิชา หอมพุง (2557: 29)	จรัมจิตร สร้อยสมุทร (2563)	การสังเคราะห์ ของผู้วิจัย
			- การอธิบายหรือให้ข้อมูล เกี่ยวกับวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยให้กระบวนการ เรียนการสอนนั้น ๆ เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด			
		- การประเมินผล		- วัดและประเมินผล		วัดและประเมินผล
- หลักฐานที่แสดงการยอมรับ ประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น	- สิ่งแวดล้อมในการจัด การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ					เงื่อนไขสำคัญในการนำ รูปแบบไปใช้ให้ประสบ ผลสำเร็จ

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ หมายถึง ส่วนของแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาเป็นหลักในการสนับสนุนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และเป็นตัวชี้้นำการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการ และการวัดผลประเมินผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการบรรลุระดับถึงความมุ่งหวังที่กลุ่มเป้าหมายจะต้องเกิดหลังจากการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏอย่างละเอียดชัดเจนในขั้นตอนต่างๆ ระหว่างการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

4. วัดและประเมินผล หมายถึง การวัดและประเมินผลเป็นส่วนที่ใช้ตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

5. เงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้ หมายถึง ข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการนำรูปแบบไปใช้

ทั้งนี้ รูปแบบการเรียนรู้ คือ แบบแผนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยแสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา ตรงตามความหมายของการศึกษา (Education) อย่างแท้จริง ตามหลักพระพุทธศาสนาศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ความจริงในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดี เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การศึกษาในพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วย 3 ระดับ ดังนี้

1. ปริยัติ คือ การเรียนเพื่อให้รู้ความจริงในเรื่องนั้น ๆ (K) Cognitive Domain

2. ปฏิบัติ คือ การฝึกกาย วาจา ใจ ของตนตามหลักการเท่าที่ได้ศึกษามาแล้ว (P) Psychomotor Domain โดยพิสดารได้แก่การสร้างมรรค 8 ให้เกิดขึ้นในตนโดยย่อได้แก่การตัดกายด้วยศีล ดัดจิตใจด้วยสมาธิ และปัญญา

3. ปฏิเวธ คือ ความรู้ระดับสูงสุดที่เกิดขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในตัวผู้รู้ (A) Affective Domain

จากแนวความคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนสามารถสรุปได้เป็นประเด็น ๆ ดังนี้

1. ขั้นปรียัติ การศึกษาพระธรรมวินัยให้มีความรู้ในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมทั้งพระวินัย คือ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่จะต้องประพฤติให้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องถ่องแท้ เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตรงทาง และสามารถแนะนำสั่งสอนผู้อื่นให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง

2. ขั้นปฏิบัติ การนำเอาพระธรรมวินัยที่ได้ศึกษามาจนรอบรู้และเข้าใจถ่องแท้ดีแล้วมาประพฤติปฏิบัติด้วยกาย วาจา และใจ

3. ขั้นปฏิเวธ เป็นขั้นที่แสดงผลของการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยในระดับต่าง ๆ ตามลำดับ จนถึงขั้นทำที่สุดแห่งทุกข์อันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึง คือ การวางระบบการสอนอย่างครบถ้วนชัดเจน ขั้นตอนในการสอน การสอนที่ควรคำนึงเกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอนเกี่ยวกับผู้เรียนและเกี่ยวกับการสอนสรุปจากพุทธวิธีในการสอนของพระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก, 2543: 33-34) ดังนี้

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือ ยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นคืออริยสัจซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อนปัญหา ชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้วต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุ ที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

2. สอนเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้นและความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ก็สอนด้วยของจริงให้ผู้เรียนได้ดูได้เห็นได้ฟังเองอย่างที่เราเรียกว่าประสบการณ์ตรง

4. สอนตรงเนื้อหาตรงเรื่องคมอยู่ในเรื่องมีจุดไม่วกวนไม่ไขว้เขวไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เราเรียกว่า สนิทาน

6. สอนเท่าที่เป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจให้การเรียนรู้ได้ผลไม่ใช่สอนเท่าที่รู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

7. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

3.1 ความหมายของพุทธวิธีสอน

พุทธวิธีในการสอน คือ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการอบรมสั่งสอนพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา รวมทั้งเทวดาตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า “สตุถา เทวมนุสสานิ” ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย มีผลมุ่งหมายในการที่ทรงสอน 3 อย่าง (พระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มัชฌิมปัณณาสก, 2500: 289) ดังนี้

1. อภิญญาธรรมเทศนา ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น หมายความว่าสิ่งที่ทรงรู้แล้วเห็นแล้วแต่เมื่อทรงว่าไม่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ เหมือนครูที่มีความรู้สูงมากแต่ถึงกระนั้นก็ยอมนำเอาเฉพาะความรู้เท่าที่จำเป็นแก่ศิษย์ในชั้นนั้น ๆ มาสอนเท่าที่ศิษย์จะรับได้เพื่อประโยชน์แก่ศิษย์ อนึ่งเหมือนบิดา/มารดา แม้มีทรัพย์มากปานใดก็ยอมให้ทรัพย์แก่บุตรตามควรแก่วัย และความจำเป็นของบุตรนั้น

2. สนิธธรรมเทศนา เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง เพราะพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ไม่ยากเกินไปจนถึงกับตรงตามแล้วก็ไม่เห็นและไม่ง่ายเกินไป จนไม่ต้องตรงขอขบคิดก็เห็นได้ พุทธวิธีในการสอนจึงอยู่ท่ามกลางระหว่างความยากเกินไปกับความง่ายเกินไป ส่วนใหญ่ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง เป็นต้น

3. สัมปาฏิหาริย์ธรรมเทศนา เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัครจริย สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติ

3.2 ลักษณะสำคัญของพุทธวิธีสอน

ลักษณะสำคัญของการสอนในทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือ การสอนต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านพฤติกรรม 2) การพัฒนาด้านจิตใจ และ 3) การพัฒนาด้านปัญญา โดยสาระสำคัญ คือการพัฒนา “ศีล สมาธิ ปัญญา” (พระธรรมปิฎก, 2541: 9-19) สาระสำคัญของลักษณะการสอนแบบพุทธวิธี ดังนี้

1. ภารกิจสำคัญของการศึกษาต้องช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง และสามารถจัดการสิ่งเหล่านั้นได้

2. ทัศนคติที่ถูกต้องและความสามารถในการจัดการดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญาและเกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น

3. ภารกิจของผู้สอนและให้การศึกษาทั้งหลาย จึงเป็นเพียงแต่ผู้ชี้แนวทางหรืออำนวยความสะดวก

4. ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุด และ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิดและในการที่จะซักถาม โต้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่าง ๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตนเอง (พระธรรมปิฎก, 2541: 6-8)

การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าทุกครั้งจะทรงใช้พุทธวิธีการสอนซึ่งมีรูปแบบและวิธีการแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้นทรงเตรียมแผนการสอน พร้อมทั้งศึกษาสภาพแวดล้อมวิเคราะห์ผู้ฟัง มีข้อมูลไว้อย่างพร้อมมูลตั้งแต่ต้นจนจบ มีลักษณะสำคัญ 4 ลักษณะ ดังนี้ (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค, 2500: 161) ได้แก่

1. สันทสัสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือให้ไปเห็นกับตา
2. สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับ และนำไปปฏิบัติ
3. สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่วิธีการปฏิบัติให้เกิดกำลังใจปลุกให้มีอุตสาหะแข่งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นต่อความเหนื่อยยาก
4. สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ราเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการปฏิบัติ

จากลักษณะสำคัญของพุทธวิธีการสอนข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการสอนตามแนวพุทธวิธีสอนนั้นต้องมีความแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้าและราเริง เนื่องจากการสอนที่ดีนั้นจะต้องสอนให้แจ่มแจ้ง โนมน้าวจิตใจให้ผู้ฟังเกิดความกล้าหาญ และมีความราเริง

3.3 องค์ประกอบของพุทธวิธีสอน

ลักษณะสำคัญของการสอนในทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับองค์ประกอบและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือ การสอนต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านพฤติกรรม 2) การพัฒนาด้านจิตใจ และ 3) การพัฒนาด้านปัญญา โดยสาระสำคัญ คือการพัฒนา “ศีล สมาธิ ปัญญา” (พระธรรมปิฎก, 2541: 9-19) สาระสำคัญของลักษณะการสอนแบบพุทธวิธีดังนี้

1. ภารกิจสำคัญของการศึกษาต้องช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง และสามารถจัดการสิ่งเหล่านั้นได้
2. ทัศนคติที่ถูกต้องและความสามารถจัดการดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญาและเกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเอง
3. ภารกิจของผู้สอนและให้การศึกษาทั้งหลาย จึงเป็นเพียงแต่ผู้ชี้ทางหรืออำนวยความสะดวก

บุคลิกลักษณะที่น่าเชื่อถือในสายตาของผู้รับสาร บุคคลบางคนอาจไม่เป็นเช่นนั้น มีปัจจัยอยู่หลายประการที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้รับสาร

2. สาร (message) หมายถึง เรื่องราวอันมีความหมายซึ่งถูกแสดงออกมาโดย อาศัย ภาษาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตามที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ระหว่างผู้ส่งสารและ ผู้รับสาร

3. ช่องทางการสื่อสาร (channel or media) หมายถึง พาหนะตัวนำพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารที่ใกล้ชิดที่สุดอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การลิ้มรส และการสัมผัส รวมถึงคลื่นแสงคลื่นเสียงและอากาศที่อยู่รอบ ๆ ตัว ลักษณะการสื่อสารไม่ว่าผู้ส่งสารจะใช้กลยุทธ์อะไร การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลได้มากน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้

4. ผู้รับสาร (receiver) เนื่องจากผู้รับสารเป็นบุคคลที่สำคัญในการสื่อสาร แม้การสื่อสารจะเริ่มต้นจากผู้ส่งสาร แต่บุคคลที่จะแสดงว่าการสื่อสารประสบความสำเร็จหรือไม่ นั่นก็คือผู้รับสาร ถ้าผู้รับสารต้องการรับสารตามที่คุณส่งในขณะนั้น หรือผู้รับสารมีความรู้ในการที่จะทำความเข้าใจต่อสาร ก็จะทำให้การสื่อสารสำเร็จได้โดยง่าย ในทางตรงข้ามหากผู้รับสาร ขาดความสนใจ ปิดกั้นการรับข่าวสาร หรือผู้รับที่ไม่สามารถทำความเข้าใจในสารที่คุณส่งให้ได้ก็จะทำให้การสื่อสารนั้น ล้มเหลว และการสื่อสารทุกครั้งสิ่งที่ผู้ส่งจะต้องพิจารณาและคำนึงถึงอย่างมาก คือ ผู้รับสาร

3.4 อูบายวิธีที่ทรงใช้ประกอบพุทธวิธีสอน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเทคนิควิธีประกอบการสอนมากมาย เพื่อให้เหมาะสมกับจริต 6 มีรากะจริต เป็นต้น (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส, 2500: 431) หรือความต้องการของบุคคลนั้น ๆ จึงจะทำให้การเผยแผ่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การยกอุทาหรณ์และนิทานประกอบ เป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อย ๆ เพราะทำให้เข้าใจความได้ง่าย

2. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปไมย ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้ง

3. การใช้สื่อธรรมชาติใกล้ชิด ทำให้รู้จักเข้าใจง่ายเป็นอุปกรณ์การสอน

4. การสาธิตให้ดู หรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

5. การใช้ภาษาในความหมายใหม่ เป็นเรื่องของความสามารถในโวหารธรรม หรือการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณไหวพริบ

6. การเลือกคนพระพุทธองค์จะทรงเลือกบุคคลที่เป็นประมุขหรือหัวหน้าแม่ ในการแสดงธรรมในท่ามกลางพุทธบริษัท เมื่อมีเป้าหมายจะโปรดบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่ทรงทิ้งบุคคลส่วนมากทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการฟังธรรมตามกำลังของตน

7. การรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อรอความพร้อมของผู้รับฟังทั้งสภาพแวดล้อม ทางกายภาพและทางจิตใจ

ผู้วิจัยนำเสนอวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประดิษฐานมั่นคงในสมัยพุทธกาล ซึ่งวิธีที่ทรงใช้สอนพระองค์ไม่ได้จำกัดอยู่ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, 2500: 333) ความพร้อมของผู้ฟัง กำลังแห่งสติปัญญา และสภาพแวดล้อม ลักษณะแนวทางวิธีที่ทรงใช้สอน ดังนี้

1. การสอนแบบการสนทนา วิธีที่ทรงใช้อยู่บ่อย ๆ กับผู้ที่เข้ามาเฝ้าผู้ยังไม่เลื่อมใสศรัทธา และยังไม่เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จะทรงเป็นฝ่ายถามก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาแห่งธรรมะ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาโดยใช้การโน้มน้าวใจเป็นหลัก การเผยแผ่ธรรมะสอดคล้องกับสุคนธ์ สีนธพานนท์และคณะ (2551: 70) ได้นำเสนอพุทธวิธีสอนที่ใช้หลักการสนทนาเป็นสำคัญ เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้เห็นปัญหาและหา แนวทางในการแก้ไขปัญหา และเห็นคุณค่าของการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน ดังนี้

1) ขั้นแสวงหาความรู้ ผู้สอนออกแบบกิจกรรมหรือกำหนดประเด็น เพื่อให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยการค้นคว้าหาความรู้จากเอกสาร ตำรา หนังสือประเภทต่าง ๆ ป้ายนิเทศ สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแหล่งความรู้ด้านเทคโนโลยี แล้วนำมาแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยกันสรุป โดยมีผู้สอนคอยช่วยชี้แนะอย่างมีเมตตา

2) ขั้นค้นพบความรู้ สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ขณะที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนก็ย่อมค้นพบความรู้ไปด้วย ซึ่งถ้าจะให้ค้นพบความรู้ที่ตรงประเด็นผู้สอนควรจัดทำใบงานกำหนดหัวข้อ หรือตั้งประเด็นคำถามเพื่อเป็นการกำกับผู้เรียนให้ศึกษาข้อมูลความรู้ได้ตรงตามเป้าหมาย

3) ขั้นการวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้ ผู้สอนควรได้นำวิธีคิดรูปแบบต่าง ๆ แทรกเข้ามา เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์และประเมินค่าความรู้อย่างมีเหตุผล ผู้สอนอาจนำกรณีตัวอย่างมาให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหา หรือคิดวิธีแก้ปัญห โดยใช้วิธีคิดวิเคราะห์แบบใดแบบหนึ่ง

4) ขั้นพิสูจน์ความรู้หรือขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้สอนได้จัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติ พิสูจน์ความรู้ให้ผู้เรียนทุกคนได้วางแผนการปฏิบัติตนและเลือกแนวปฏิบัติ เพื่อนำไปปฏิบัติจริงทั้งในเวลาเรียน และนอกเวลาเรียน โดยจะให้ผู้เรียนเลือกแนวทางปฏิบัติตนที่คล้ายคลึงกันในกลุ่มของตน เพื่อให้ได้รู้ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติ และนำมาอภิปรายร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ประกอบด้วย

1) ให้ผู้เรียนทุกคนสรุปผลการปฏิบัติการและพิสูจน์ความรู้ ตามทางเลือกของผู้เรียน แต่ละกลุ่ม โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มนำผลการสรุปมาเล่าสู่กันฟัง ให้ทราบถึงผลการปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร มีเรื่องใดที่เป็นปัญหาอุปสรรค หาสาเหตุของปัญหา และช่วยกันเสนอแนวทางแก้ไข ถ้าบุคคลใดได้ผลดี จากการปฏิบัติ ให้ช่วยกันหาสาเหตุของผลการปฏิบัตินั้น ซึ่งอาจใช้วิธีคิดแบบที่ผู้เรียนคิดว่าเหมาะสม

2)ให้นำผลการสรุปของแต่ละกลุ่มมาแลกเปลี่ยนกันด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น พุดเขียนเพื่อแสดงความมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับการพิสูจน์ด้วยการปฏิบัตินั้นเป็นไปได้ มีคุณค่าและปฏิบัติได้ผลจริง

2. การสอนแบบการบรรยาย วิธีที่ทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ซึ่งผู้ฟังส่วนมากมีความรู้มีความเข้าใจหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่แล้วทรงใช้เป็นหลักในการเผยแผ่ธรรมะ

3. การสอนแบบตั้งปัญหาหรือวิธีการสอนแบบตั้งปัญหา เป็นการกล่าวถึงรูปแบบในการถามตอบปัญหาของ พระพุทธเจ้าพระพุทธร่องค์ทรงทราบเรื่องตรัสถามก็มี ไม่ตรัสถามก็มีทรงทราบกาลอันควรตรัสถามก็มีไม่ตรัสถามก็มี ตรัสถามเรื่องที่เป็นประโยชน์ ไม่ตรัสถามเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ เพราะพระพุทธร่องค์ทรงจัดเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์เสียด้วยอริยมรรคแล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายด้วยเหตุ 2 ประการ ดังนี้ (พระวินัยปิฎก วินัยปิฎก มหาวรรค, 2500: 138)

3.1 จะทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง

3.2 จะทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกอย่างหนึ่ง

การถามปัญหาของพระพุทธเจ้าจึงเป็นการตรัสสอนธรรมหรือเป็นการปฏิสังขารโดยทั่วไปก่อนนำไปสู่ปัญหาที่ผู้เข้ามาเฝ้าจะทูลถามและพระพุทธเจ้าทรงตรัสตอบ รูปแบบการถามปัญหาของพระพุทธเจ้าเริ่มจากการสนทนากับผู้ที่ทรงพบ หรือผู้ที่มาเข้าเฝ้าด้วยเรื่องที่เขารู้เข้าใจดีหรือสนใจอยู่

รูปแบบการตอบปัญหาของพระพุทธเจ้าเมื่อปัญหาและจุดประสงค์ของบุคคลผู้ทูลถามนั้นมีหลากหลาย การตอบปัญหาของพระพุทธองค์ทรงถือปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นหลายรูปแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, 2500: 291)

1. เอกังสพพยากรณ์ปัญหา คือ ปัญหาที่ควรตอบโดยนัยเดียว รูปแบบการ ตอบสั้น กระชับ พระพุทธเจ้าทรงใช้กับบุคคลผู้มีทูลถามปัญหาไม่ซับซ้อน

2. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา คือ ปัญหาที่ควร โดยย้อนกลับรูปแบบ ย้อนกลับเป็น รูปแบบที่พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงตอบทันที แต่ทรงใช้วิธีตรัสถามย้อนกลับไปยังผู้ถาม เพื่อยกประเด็น อุปมาอุปไมยให้ผู้ถามได้มองเห็นปัญหาเป็นรูปธรรมบ้าง เพื่อให้ผู้ถามนั้นได้มองเห็นมูลเหตุของปัญหา และส่วนที่เกี่ยวข้องแล้วโยงเข้าไปหาผลของตัวปัญหาที่ถามนั้นบ้างหรือ ทรงย้อนถามเพื่อเปิดประเด็น ชักชวนให้ผู้ถามนั้นได้เข้าใจข้อเท็จจริงของเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา ที่ทูลถามนั้นบ้าง

3. วิภังชพยากรณ์ปัญหา คือ ปัญหาที่ควรแยกตอบ รูปแบบแยกแยะ ประเด็นการ ตอบปัญหาแบบแยกแยะประเด็น เพื่อให้เห็นชัดในแต่ละแง่มุม เพราะการถามปัญหา ประเภทนี้มี รายละเอียดปลีกย่อยรวมอยู่ในคำถามเรื่องเดียวกันนั้นมีส่วนย่อย ๆ รวมอยู่หลายเรื่อง และมีเรื่องให้ ผู้ตอบนั้นมองได้หลายแง่มุมมอง

4. ฐปณียปัญหา คือ ปัญหาที่ควรงดตอบ รูปแบบนิ่งไม่ตรัสตอบ รูปแบบการงดไม่ ตอบ นิ่งเสีย ทำไมพระพุทธองค์จึงไม่ตรัสตอบปัญหาเหล่านั้น เพราะส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาถาม ในลักษณะอภิปรายญา เกี่ยวกับเรื่องโลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง สรรีกับวิญญูณเป็นอันเดียวหรือคนละ ส่วน และปัญหาที่ทูลถามในลักษณะเชิงบังคับให้พระพุทธองค์วินิจฉัยว่าใครดีกว่าใคร หรือ ทูลถามว่า ใครเป็นผู้รู้จริง ใครเป็นผู้ไม่รู้จริง เมื่อมีผู้ทูลถามปัญหาในลักษณะนี้พระพุทธองค์จะนิ่ง ไม่ตรัสตอบ หรือทรงห้ามผู้ถามให้พักไว้และตรัสสอนให้ผู้ทูลถามนั้นได้รู้เรื่องอื่นที่เป็นประโยชน์ แก่ตัวผู้ถามเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบในการถาม-ตอบปัญหาของพระพุทธเจ้าพระ พุทธองค์จะถามตอบปัญหา แก่บุคคลใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นสาวกของพระองค์เป็นนักบวชนอกศาสนา เทวดา กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร พระพุทธองค์ทรงใช้รูปแบบทั้ง 4 อย่างโดยทรงเลือกใช้ ให้เหมาะสมกับจริตของบุคคล สอดคล้องกับลักษณะของปัญหาและเหมาะสมกับกาล สถานที่นั้น ๆ เป็นหลัก ซึ่งมีขั้นตอนปฏิบัติที่แตกต่างกันไป พระพุทธองค์ทรงใช้รูปแบบสัมพันธ์กับหลักการ ตอบ ปัญหาของพระพุทธองค์ ได้แก่ หลักปัญญา หลักเมตตาและหลักอุपाโยโกศล หลักการทั้ง 3 จะดำเนิน ไปถึงจุดเป้าหมายของการตอบปัญหาได้ดีก็ต้องอาศัยรูปแบบเป็นเครื่องมือในทางปฏิบัติเพื่อนำผู้ถาม เข้าสู่สาระเป้าหมายคือ เกิดปัญญา

4. การสอนแบบทำเป็นตัวอย่างให้ดู วิธีการสอนแบบทำเป็นตัวอย่างให้ดูเป็นวิธีสอนที่ดี ที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่างซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้อง

กล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือ พระจริยวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติ แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นราว เฉพาะก็มีวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าโดยทรงทำเป็นตัวอย่างให้ดู

3.6 พุทธวิธีสอนตามแนวพุทธศาสน์

3.6.1 พุทธวิธีการสอนตามแนวอริยสัจ 4

1) ความหมายของการเรียนการสอนตามแนวอริยสัจ 4

สาโรช บัวศรี (2526: 6) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ เป็นวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดความสวดอกในการปฏิบัติ เป็นการประยุกต์จากกิจหรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ของอริยสัจโดยถือด้านปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ มิได้ประยุกต์โดยตรงจากตัวอริยสัจ นับได้ว่า เป็นการประยุกต์จากส่วนหนึ่งของอริยสัจเท่านั้น จึงได้เสนอชั้นของอริยสัจสี่ กิจของอริยสัจสี่และวิธีการสอนตามชั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ได้แก่ ขั้นทุกข์ (ขั้นการกำหนดปัญหา) ขั้นสมุทัย (ขั้นตั้งสมมติฐาน) ขั้นนิโรธ (ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล) และขั้นมรรค (ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1337) ได้กล่าวถึงความหมายของอริยสัจ หมายถึง ความจริงของพระอริยะ ความจริงอันประเสริฐ ซึ่งเป็นธรรมสำคัญอีกหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนามี 4 ประการ คือ 1) ทุกข์ 2) ทุกขสมุทัย (เหตุให้เกิดทุกข์) 3) ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์) และ 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาหรือมรรค (ทางแห่งความดับทุกข์)

ระพีพรรณ ดวงใจ (2550: 38) กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และมีเหตุผล ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษา ที่ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้เกิดขึ้นผู้เรียน การฝึกจากสถานการณ์ต่างๆ ในแบบฝึกประกอบการเรียนรู้ในชั้นเรียน จะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากความหมายของการเรียนการสอนตามแนวอริยสัจ 4 ข้างต้นสรุปได้ว่า วิธีการสอนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติ การประยุกต์จากกิจหรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ให้คิดเป็น ทำเป็นมีเหตุมีผลและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ

2) หลักการแนวคิด

การสอนตามแนวอริยสัจ 4 เป็นการกล่าวถึงหลักธรรมที่เป็นกฎตามธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง อริยสัจ 4 คือหลักแห่งความสมเห็นสมผล ความสอดคล้องระหว่างเหตุและผล ที่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นสายเดียวกัน เมื่อเหตุ

เป็นเช่นไร ก็จะส่งผลให้เป็นเช่นนั้น เพราะคำสอนเหล่านี้เป็นไปตามกฎธรรมชาติ มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ

3) ลักษณะของการสอนแบบอริยสัจ

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้หลักอริยสัจเป็นรูปแบบการเรียนรู้เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมการแก้ปัญหา เป็นผู้ศึกษาค้นคว้าในการคิดแก้ปัญหาตามหลักเหตุและผล ผู้สอนเป็นผู้แนะนำแนวทางและอำนวยความสะดวก

4) องค์ประกอบของการสอนแบบอริยสัจ

กระบวนการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นจากการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา เรียกว่าหลักอริยสัจ มีองค์ประกอบด้วยธรรมะ 4 ชั้น ได้แก่ 1) ทุกข์ (ปัญหา) 2) สมุทัย (สาเหตุ) 3) นิโรธ (เป้าหมาย) และ 4) มรรค (วิธีการ)

5) แนวทางในการจัดการเรียนรู้

1. ผู้สอนต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) และการชี้แนะ (Coaching) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนี้

1.1 ในการกำหนดปัญหา ครูทำหน้าที่กำหนด และนำเสนอปัญหาอย่างละเอียดให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสภาพปัญหาที่ตรงกัน การสร้างเหตุการณ์จำลอง การอธิบาย โน้มน้าวให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหา และอำนวยความสะดวกให้นักเรียนพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้หลากหลายทั่วถึง และให้นักเรียนทุกคนร่วมมือกันช่วยกันแก้ไขปัญหา

1.2 ในการตั้งสมมติฐาน ครูตั้งคำถามให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดถึงสาเหตุของปัญหว่าปัญหานั้นมีอะไรบ้าง ครูอธิบายเชื่อมโยงเหตุผลเกิดความเข้าใจ กระตุ้นนักเรียนให้แสดงความคิดเห็น

1.3 ในกระบวนการทดลองและเก็บข้อมูล ครูใช้เทคนิคการแบ่งงาน และกระบวนการกลุ่ม และเสนอแนะให้นักเรียนทำการจดบันทึกข้อมูล

1.4 ในการวิเคราะห์ข้อมูล เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดและวิเคราะห์ การเสนอความคิดเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่จดบันทึก

1.5 ในการสรุปผล ครูให้นักเรียนการช่วยกันสรุปความคิดของแต่ละคน เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้ข้อมูลย้อนกลับ ทบทวนความสำคัญแล้วสรุปเชื่อมโยงข้อคิดเห็น และบันทึกข้อมูล ที่เกิดจากการสังเคราะห์ร่วมกัน

2. ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดหาวิธีแก้ปัญหาด้วยความ เป็นเหตุเป็นผล ดังนี้

2.1 ในการกำหนดปัญหา นักเรียนทำความเข้าใจในสภาพปัญหาและนำเสนอปัญหาอย่างละเอียด ตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหา การแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมมือกันช่วยกันแก้ไขปัญหา

2.2 ในการตั้งสมมติฐาน นักเรียนใช้กระบวนการคิดถึงสาเหตุของปัญหาว่าปัญหานั้นมีอะไรบ้าง เหตุผลให้เกิดความเข้าใจ และการแสดงความคิดเห็น

2.3 ในกระบวนการทดลองและเก็บข้อมูล นักเรียนใช้กระบวนการทำงานกลุ่ม และการจดบันทึกข้อมูลศึกษา

2.4 ในการวิเคราะห์ข้อมูล นักเรียนมีการแสดงความคิดและวิเคราะห์ และการเสนอความคิดเพื่อเปรียบเทียบข้อมูล

2.5 ในการสรุปผล นักเรียนช่วยกันสรุปความคิดของแต่ละคน แสดงความคิดเห็น ทบทวนความสำคัญ และสรุปเชื่อมโยงข้อคิดเห็นและบันทึกข้อมูล ที่เกิดจากการสังเคราะห์ร่วมกัน

3. การเรียนรู้จากสภาพปัญหาและการหาแนวทางแก้ไขด้วยความเป็นเหตุเป็นผล หลักอริยสัจ 4 ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก วินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ 5 (2500: 4) อธิบายถึงอริยสัจว่าหมายถึง ความจริงอันประเสริฐ หลักแห่งอริยสัจ 4 ประการ ดังนี้

1. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ โศกเศร้า ความรำพันด้วยความเสียใจ ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความเสียใจ ความท้อแท้สิ้นหวังคับแค้นใจ การตรอมใจ ผิดหวังจากสิ่งที่ไม่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความหม่นหมองเมื่อปรารถนาแล้วไม่ได้

2. สมุทัย คือ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ 1) ความอยากได้ หมายรวมถึงอยากทุกอย่างที่นำมาสนองสัมผัสทั้ง 5 และกามารมณ์ เรียกว่า กามตัณหา 2) ความอยากเป็น คือ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ เรียกว่า ภวตัณหา 3) ความไม่อยากเป็นคือความไม่พอใจในสิ่งที่ตัวเองเป็นอยู่ เรียกว่า วิภวตัณหา (พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 11. /305/263)

3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ความหลุดพ้นหรือหมายถึง ภาวะของพระนิพพานนั่นเอง

4. มรรค คือ ข้อปฏิบัติ หรือหนทางที่นำไปสู่การดับทุกข์ การเดินทางสายกลางเพื่อไปถึงการดับทุกข์ คือ มรรคมี 8 ประการ ดังนี้ (พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ เล่มที่ 35. 2500 : 171-172)

4.1 สัมมาทิฐิ คือ ความรู้ในทุกข์(ความทุกข์) ความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุเกิด แห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) เรียกว่า สัมมาทิฐิ

4.2 สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยายาบาท ความดำริในการไม่เบียดเบียน เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ

4.3 สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูด เพื่อเจอนี้เรียกว่า สัมมาวาจา

4.4 สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการลักทรัพย์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติดิในกาม นี้เรียกว่า สัมมากัมมันตะ

4.5 สัมมาอาชีวะ คือ ข้อที่พระอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้วสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

4.6 สัมมาวายามะ คือ ข้อที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้สร้างฉันทะ ความเพียรประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาป อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อทำบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น

4.7 สัมมาสติ คือ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มี สติพิจารณาเห็นกายในกาย พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ พึงกำจัดอกิขณาและโหมนัสในโลกได้ นี้เรียกว่า สัมมาสติ

4.8 สัมมาสมาธิ คือ ความสงบจากกามและอกุศลธรรม

4. การเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาโดยประยุกต์หลักอริยสัจ ในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้หลักอริยสัจ หลักแห่งกิจในอริยสัจ คือ หลักการกำหนดรู้ หลักการการละ หลักการทำให้แจ้ง และหลักการเพื่อการประกอบให้เกิดความเจริญ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นทุกข์หรือขั้นการกำหนดปัญหาด้วยความรอบคอบ การกำหนดขอบเขตของปัญหาเพื่อการคิดหาวิธีการแก้ไข

4.2 ขั้นสมุทัยหรือการตั้งสมมติฐาน การหาสาเหตุของปัญหา สร้างความเข้าใจถึงสาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหา

4.3 ขั้นนิโรธหรือขั้นการพิจารณาประเมินผล การเรียนและการปฏิบัติว่าได้ผลเช่นไร ต้องทดลองหรือบันทึกผลแต่ละอย่าง เพื่อสรุปข้อผิดพลาด

4.4 ขั้นมรรคหรือขั้นสรุปที่เกิดขึ้นจากแนวทางในการปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้จริงตามแนวทางการปฏิบัติแล้วสามารถแก้ไขปัญหได้จริง (สาโรช บัวศรี, 2526)

การวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนตามแนวอริยสัจ 4 ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
การค้นหาคำความจริงตามหลักความสมเหตุสมผล และความสอดคล้องกันระหว่างเหตุและผล ความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างปัญหา และการแก้ไขปัญหา	การเรียนรู้ที่เป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้คิดค้นและพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ทุกข์ หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วสืบสาวไปหาสมุทัยที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เมื่อรู้ถึงทุกข์และสมุทัยแล้วจะเข้าสู่กระบวนการกำหนดเป้าหมายในการพ้นจากทุกข์ คือนิโรธ และสืบสาวไปถึงหนทางหรือวิธีการที่ทำให้พ้นทุกข์ ที่เรียกว่า มรรค	1. การกำหนดปัญหาพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันว่าอะไรเป็นตัวปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจและช่วยกันแก้ไข 2. การตั้งสมมติฐานผู้เรียนได้พิจารณาหาสาเหตุเพื่อที่จะแก้ปัญหาได้ตรงจุดคือการกำหนดหลักการในการแก้ปัญหา 3. การทดลองและเก็บข้อมูล แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มให้แต่ละกลุ่มวางแผนการทำงานร่วมกัน ในการสืบค้นข้อมูลของปัญหาโดยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม 4. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล ผู้เรียนนำวิธีการต่าง ๆ มาเปรียบเทียบและเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด จากนั้นให้ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่เลือกแล้วสรุปผลการแก้ปัญหา	1. ผู้สอนนำเสนอประเด็นปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา 2. ผู้สอนอธิบายสภาพปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในสภาพของปัญหา 3. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เร้าสถานการณ์สมมติที่สอดคล้องกับบริบทของสภาพปัญหาที่ศึกษา 4. ผู้สอนใช้วิธีการตั้งคำถามในประเด็นปัญหาที่กำลังศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดค้นหาคำตอบผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนและเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 5. ผู้เรียนนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกิดจากการค้นหาคำตอบและสามารถเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อหาความต่าง 6. ผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการศึกษาและสังเคราะห์คำตอบที่ได้จากการนำเสนอ 7. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการศึกษาและสรุปผลการเรียนร่วมกัน

3.6.1 พุทธวิธีสอนตามแนวไตรสิกขา

1) ความหมายของการเรียนการสอนตามแนวไตรสิกขา

อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ (2537) กล่าวว่า ไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 ประการคือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือเรียกว่าศีล สมาธิและปัญญา ดังนี้

1. ศีล คือ ข้อสำหรับอบรมความประพฤติทางกาย วาจา เพื่อให้สามารถดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสัมพันธ์กับสังคม ในทางเกื้อกูลประโยชน์

2. สมาธิ คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมด้านคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต เพื่อให้เกิดคุณธรรมหรือสมาธิอย่างสูง ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคงและแน่วแน่ควบคุมตนได้ด้วยดีมีสมาธิสงบบริสุทธิ์ผ่องใส เหมาะสมสำหรับใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้ง

3. ปัญญา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง สามารถคิดพิจารณาแก้ปัญหาต่าง ๆ และทำกิจทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ได้อย่างแท้จริงธรรมแต่ละข้อในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิปัญญา นี้ต่างมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือศีลเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ และสมาธิเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา ในขณะที่เดียวกันเมื่อเกิดปัญญาที่รู้เห็นจริงแล้ว ก็จะช่วยให้จิตสงบ มั่นคง บริสุทธิ์ เป็นสมาธิที่แน่วแน่ยิ่งขึ้นส่งผลต่อความประพฤติการดำเนินชีวิตที่ต้องเป็นผู้มีศีลอันบริสุทธิ์

พุทธทาสภิกขุ (2549) กล่าวว่า ไตรสิกขา คือ การศึกษาในภาษาไทยหมายถึง การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งตรงกับคำว่า สิกขา ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการปฏิบัติเพื่อให้ได้รับปริญญา คือ สันราคะ สันโทสะ สันโมหะ ผลของการปฏิบัติสิกขาเป็นไปเพื่อความรอดจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา สิ่งใดที่เป็นความทุกข์ทรมานความยุ่งยากลำบากแก่จิตใจก็เรียกว่า อันไม่พึงปรารถนา แก้ไขด้วยการศึกษา

พระธรรมกิตติวงศ์ (2565) ได้ให้ความหมายของไตรสิกขาว่า หมายถึงข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่ควรศึกษา การฝึกอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 ประการ คือ 1) อธิศีลสิกขา คือศึกษาเรื่อง ศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงามมีสติสัมปชัญญะ 2) อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาการอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

จากความหมายของการเรียนการสอนตามแนวไตรสิกขาข้างต้นสรุปได้ว่า ไตรสิกขา คือ แนวทางในการศึกษาและการฝึกปฏิบัติ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิปัญญา โดยมีมุ่งหา การดับต้นเหตุแห่งความทุกข์เพื่อให้เกิดสภาวะสันติสุขในสังคมของผู้ปฏิบัติ

2) หลักการแนวคิด

ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ เป็นเครื่องมือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ในแนวปฏิบัติตามหลักพระศาสนา เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นที่ตรงถูกต้อง เมื่อมีสัมมาทิฐิเป็นแกนนำและเป็นฐานแล้วจะส่งผลให้เกิดกระบวนการของการศึกษาและการพัฒนาภายในตัวบุคคล คือพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางจิตใจและพัฒนาการทางปัญญา

3) ลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2562: 8-17) ได้อธิบายการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขามีลักษณะเด่นที่เป็นหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การสอนที่สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่การสร้างปัจจัยภายนอกที่ดีที่เรียกว่า “ปรโตโมสะ” หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางบริบทการเรียนรู้ที่ดี และการ สร้างปฏิสัมพันธ์เป็นกัลยาณมิตร

2. การสอนที่ส่งเสริมวิธีคิดและฝึกการคิดอย่างถูก การคิดไตร่ตรองด้วยความแยบคายตามหลักโยนิโสมนสิการ

3. ลักษณะของการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ คือ ผลที่เกิดกับตัวผู้เรียน เช่น ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ ทางด้านปัญญา การเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และผลที่เกิดขึ้นกับบริบทแวดล้อม เช่น ความไว้วางใจ เชื่อมมั่นศรัทธาการรับความยอมรับ และความสามารถในการงดเว้นไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข

4) องค์ประกอบของการสอนแบบไตรสิกขา

พุทธวิธีสอนตามหลักไตรสิกขานั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศีลสิกขา เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม หรือการพัฒนาความสัมพันธ์กับวัตถุ เรียกว่า กายภาวนา และการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่า สीलภาวนา 2) สมาธิสิกขา เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องของคุณธรรมความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็งหมั่นเพียรและอดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน เรียกว่า จิตภาวนา 3) ปัญญาสิกขา เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง หรือรู้ตามที่มันเป็น เรียกว่า ปัญญาภาวนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 914-915) ได้อธิบายหลักในการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นเครื่องมือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ในแนวปฏิบัติ สามารถประยุกต์หลักธรรมปฏิบัติมาสู่วิถีปฏิบัติได้ถูกต้อง ช่วยส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีความเห็นที่ตรงถูกต้อง เกิดการพัฒนาภายในตัวบุคคล คือ พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางจิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา โดยการใช้หลักการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย การฝึกพัฒนาการ ด้านศีลอาจารย์ให้เกิดความสุภาพ ความสุจริตทางกาย วาจา เรียกอีกอย่างว่า อธิศีลสิกขาหรือศีล

2. ขั้นฝึกฝนอบรมทางจิตใจ เป็นการเสริมสร้าง ความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งการปฏิบัติความดีงาน ขั้นตอนการปลูกฝังคุณธรรมและระดับคุณภาพของใจให้เกิดสุขภาวะทางจิตใจ เรียกว่า อธิจิตสิกขาหรือเรียกอีกอย่างว่าขั้นส่งเสริมสมาธิ

3. ขั้นฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดมโนทัศน์คือองค์ความรู้ที่เป็นความรู้ในระดับสติปัญญา ความรู้ทางโลกียะวิสัย รวมทั้งความรู้ในระดับโลกุตระคือความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามตามเหตุปัจจัยคือรู้เท่าทันโลกและชีวิต เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขั้นส่งเสริมปัญญา

พระพรหมคุณาภรณ์ (2550: 6-7) ได้นำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการฝึกอบรมด้านวินัย ความประพฤติ
2. ขั้นการฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม
3. ขั้นการฝึกอบรมทางปัญญา

สุหัชชา พิมพ์เนาว์ (2561) ได้อธิบายขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการนำสู่บทเรียน ผู้สอนต้องแจ้งจุดประสงค์ และกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผลในขั้นตอนต่าง ๆ แก่ผู้เรียน
2. ขั้นศีล ผู้สอนแนะนำองค์ความรู้ และนำองค์ความรู้ไปสู่การประพฤติดนให้สามารถอยู่ใน กฎกติกา ระเบียบวินัย มารยาททางสังคมและศีลธรรม
3. ขั้นสมาธิ การเรียนรู้จากการฟังผู้เรียน และนำปฏิบัติตนตามกิจกรรมการเรียนการสอน ควบคุมจิตใจของตนเองให้อยู่ในเรื่องที่เรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนเกิดเข้าใจกระจ่างชัด เกิดความชัดเจนและค้นพบแนวทางการแก้ปัญหา สามารถแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติได้ ถูกต้อง
5. ขั้นการสรุปและประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ร่วมกันสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเรียน สรุปประโยชน์ที่ได้รับและวิธีการนำไปปฏิบัติ

สมน อมรวิวัฒน์ (2513: 47-48) ได้อธิบายการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา คือ การสอนโดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้ง ทางกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

2. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึงตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่น ๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ (ปณิโธ) ออกจากความคิด จิตใจ

3. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิพลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจ

4) แนวทางในการจัดการเรียนรู้

สุนน อมรวิวัฒน์ (2528: 37) ได้อธิบายถึงกระบวนการศึกษาที่สามารถพัฒนา มนุษย์ตามหลักไตรสิกขาว่า เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพเน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรม ตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ผู้ ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรคมงคล 8 ได้แก่

1. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา-เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ- การกระทำชอบ และสัมมาอาชีวะ-การเลี้ยงชีพชอบ

2. การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ-ความเพียรชอบ สัมมาสติ- การระลึกชอบ และสัมมาสมาธิ-การตั้งจิตมั่นชอบ

3. การฝึกหัดอบรมให้มีปัญญาด้วยสัมมาทิฐิ-การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ- การดำริชอบ

การวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนตามแนวไตรสิกขา ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามแนวไตรสิกขา

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
หลักธรรมภาคปฏิบัติ เป็นเครื่องมือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ในแนวปฏิบัติตามหลักศาสนา ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาร่างกายในตัวเองได้แก่ พัฒนาการทางกาย จิตใจ และทางปัญญา	การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ เครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่วิถีปฏิบัติได้ถูกต้อง ช่วยส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีความเห็นที่ตรงถูกต้อง เกิดการพัฒนาภายในตัวบุคคล ได้แก่ พัฒนาการทางกาย จิตใจ และปัญญา	1. การฝึกอบรมด้านวินัยและความประพฤติ เป็นการควบคุมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย และวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ และพร้อมที่จะเรียน 2. การฝึกอบรมทางจิตใจ การให้ผู้เรียนรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ผู้เรียนดัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ 3. การฝึกอบรมทางปัญญา ผู้เรียนใช้สมาธิ การมีจิตแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจ แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้น ในตนเองมีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามเป็นจริง	1. ผู้สอนนำเสนอประเด็นที่จะเรียนรู้และใช้การตั้งประเด็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2. ผู้สอนจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ โดยการใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน 3. ผู้เรียนระดมความคิดเพื่อวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้ปัญญาเพื่อค้นหาคำตอบร่วมกัน ผู้สอนทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมและให้คำแนะนำ 4. ผู้เรียนนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ปัญหาและเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง 5. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้จากการเรียนรู้ ผู้สอนยกตัวอย่างสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในปัญหาและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

3.6.3 พุทธวิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ

1) ความหมายของการเรียนการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2554: 57) ได้ให้ความหมายว่า โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ ดูด้วยปัญญา ที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2549: 182) ได้สรุปว่า โยนิโสมนสิการ มาจากคำสองคำ ได้แก่ “โยนิโส” ซึ่งมาจากคำว่า “โยนิ” แปลว่า เหตุ แหล่ง กำเนิด วิธี หรือ ปัญญาและอีกคำหนึ่ง ได้แก่ “มนสิการ” แปลว่า การคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้ง

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530: 82) ให้ความหมายโยนิโสมนสิการว่า การคิดถูกทาง หรือคิดถูกวิธี โดยกระบวนการวิเคราะห์ที่เป็นระบบ เป็นกระบวนการ และพิจารณาทุกแง่มุมเพื่อเข้าใจในสิ่งที่คิด

วศิน อินทสระ (2534: 5) ได้เสนอแนวคิดว่าย โยนิโสมนสิการ เป็นแนวคิดเห็นที่ถูกต้อง คือความคิดเป็น คิดอย่างมีเหตุผล

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการข้างต้น สรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงต้นเหตุ อย่างเป็นเหตุเป็นผลโดย ถูกวิธี คิดอย่างละเอียด ลึกซึ้ง เชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผล มองเห็นความจริง และแง่มุมอย่างมีระเบียบระบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ สร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม

2) หลักการแนวคิด

พุทธวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการเป็นรูปแบบในการส่งเสริมกระบวนการจากปัจจัยภายในคือกระบวนการคิดไตร่ตรอง การกำหนดใจโดยแยบคาย เป็นหลักของการพัฒนาวิธีคิดที่ทำให้มนุษย์รู้จักมอง รู้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะความเป็นจริง ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้หลักธรรมและ เรื่องต่าง ๆ ความสามารถในการเรียนรู้ระหว่างบุคคลนั้นไม่เท่ากัน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เป็นเช่นนั้น คือระดับความคิดและสติปัญญาของแต่ละบุคคลนั่นเอง พระองค์จึงทรงใช้พุทธวิธีในการเสริมสร้างทักษะทางความคิดของบุคคล เป็นวิธีการส่งเสริมให้บุคคลเกิดกระบวนการทางความคิด คิดเป็น คือการคิดถูกวิธี การคิดมีระเบียบ การคิดมีเหตุผล และการคิดที่มุ่งเน้นไปในสิ่งที่ เป็นกุศล ลักษณะดังกล่าวเรียกว่าการคิดแบบ “โยนิโสมนสิการ”

3) ลักษณะการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 670-671) ได้อธิบายหลักการของลักษณะการสอนแบบโยนิโสมนสิการว่าเป็นกระบวนการสอนให้ใช้ทักษะการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล โดยการใช้ปัญญา

และอุปายวิธีที่แยบคาย ลักษณะการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาและ ฎีกา ได้แสดงไวพจน์ให้เห็นความหมายแยกเป็นแง่ ๆ ได้แก่ 1) กระบวนการคิดถูกวิธี หรืออุปายมนสิการ 2) กระบวนการคิดที่มีระเบียบหรือปถมนสิการ 3) กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผลหรือการณมนสิการ และ 4) กระบวนการคิดที่เร้ากุศลหรืออุปาทกมนสิการ

การคิดแบบโยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตรถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการให้ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อโดยธรรม ซึ่งโยนิโสมนสิการไม่ได้จัดปัญญาโดยตรงแต่มีลักษณะเป็นปัจจัยให้ปัญญาเกิด คือ ทำให้สัมมาทิฐิ

4) องค์ประกอบของการสอนแบบโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 676-727) ได้อธิบายองค์ประกอบของวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการไว้ 10 วิธี ดังนี้

1. วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุผล เป็นการสืบหาสาเหตุของสิ่ง (ผล) ที่เกิดขึ้น เมื่อได้ เหตุแล้วก็หาสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุ (ผล)

2. วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบมุ่งพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริงเพื่อให้ รู้ว่าเรื่องนั้น ๆ มีองค์ประกอบย่อยอะไรบ้างมักใช้ในการคิด เพื่อค้นหาคติวิเคราะห์

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์หรือไตรลักษณ์ เป็นการคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ตามกฎ ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ คิดแบบแก้ปัญหเป็นการคิดแบบสืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้ว พิจารณาวิธีการแก้ไขที่เหตุ ซึ่งมักเริ่มด้วยการกำหนดปัญหา (ทุกข์) ทำความเข้าใจกับปัญหา สืบ หา สาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข (สมุทัย) ในขณะเดียวกันก็กำหนดเป้าหมายให้แน่ชัด พร้อมกันนั้นจึงคิดวิธี ปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา (มรรค) และดำเนินการแก้ไขปัญหตามแนวทางที่วางไว้ (นิโรธ) ในชีวิตประจำวันมักใช้ในการคิดเพื่อแก้ปัญห

5. วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ เป็นการคิดตามหลักการมุ่งหาความสัมพันธ์ระหว่าง หลักการกับความมุ่งหมาย/วิธีการ เมื่อวิเคราะห์จนรู้สภาพของปัญหาแล้ว จึงพิจารณาจุดหมายที่ ต้องการและวิธีการที่จะตอบสนองจุดหมายนั้น จนนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง

6. วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก เป็นการคิดโดยมองความจริง ยอมรับ ความจริง ตามสิ่งที่เป็นอย่าง เพื่อให้รู้คุณค่า ข้อดีข้อเสียทุกด้าน แล้วจึงคิดหาทางออกของปัญหา

7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม โดยพิจารณาด้วย “สติ” และ “ปัญญา” แยกแยะให้ได้ว่าสิ่งนั้น ๆ มี “คุณค่าแท้” หรือ “คุณค่าเทียม” มักใช้ในการประเมินคุณค่า คัดลึกลง คัดประยุक्त

8. วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม หลักการที่ว่า “เมื่ออารมณ์รับรู้สิ่งใด แม้เป็นของอย่าง เดียวกัน แต่การมองเห็นและนึกคิดอาจปรุงแต่งไปคนละอย่างตาม โครงสร้างของจิตใจ”

9. วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน ใช้ปัญญาไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ พิจารณา “ความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันธรรม เป็นอารมณ์”

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท ไม่ใช้วิธีคิดโดยตรง แต่เป็นวิธีพูด แต่การคิดและ พูดเป็นกรรมที่ใกล้เคียงกันมากที่สุด เพราะสิ่งที่พูดล้วนมาจากการคิด เป็นการพูดแจกแจงจำแนก แยกแยะ

5) แนวทางในการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสู่กระบวนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการคิดอย่างถูกต้อง เป็นระบบ และนำไปสู่ การเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอก หรือการมองด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ มีนักวิชาการด้านการศึกษา ด้านศาสนาได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ศศิวิมล อินทปัตถา (2560: 35-37) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ดังนี้

- การจัดการเรียนการสอนบรรยากาศในการเรียนที่เหมาะสม
- การสร้างปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนระหว่างครูกับนักเรียน
- บุคลิกภาพของครู
- การกระตุ้นสิ่งเร้าและแรงจูงใจในชั้นเรียน

2. ขั้นสอน มีขั้นตอน ดังนี้

- ครูกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ให้สอดคล้อง และตรงประเด็นกับสาระ และกับเนื้อหาการเรียนรู้
- ครูแนะแหล่งการเรียนรู้และแหล่งสืบค้นข้อมูล
- นักเรียนฝึกการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกระบวนการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์
- กิจกรรมต้องเร้าให้เกิดกระบวนการคิด เช่น การแบบคิดสืบสาว การคิดแบบเชื่อมโยงสายความสัมพันธ์
- ฝึกทักษะในการสังเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการศึกษา เช่น ข้อมูลจาก ทดสอบ สอบถาม สัมภาษณ์ เพื่อหาข้อสรุป แนวทางแก้ไข
- ประเมินความคุ้มค่าและตัดสินใจ
- ลงมือปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการตัดสินใจ

3. ขั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสังเกตและตรวจสอบ สรุปบทเรียน วัดและ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องร่วมกันซักถามอภิปรายข้อสงสัย

พระครูธีรธรรมมานุยุต (2563) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอน โยนิโสมนสิการว่า เป็นกระบวนการกระตุ้นทักษะทางความคิดในการศึกษาเรียนรู้ชั้นปรียัตินั้น ปฏิบัติ และปฏิเวธ ด้วยอุบายวิธีและขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการพัฒนาทางปัญญาในการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้ตามความมุ่งหมายของบทเรียนในแต่ละคาบ ซึ่งสรุปได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วย
 - การจัดบรรยากาศในการเรียนที่เหมาะสม
 - การสร้างปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน
 - บุคลิกภาพของครู
 - การให้สิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในชั้นเรียน
2. ขั้นการเรียนรู้
 - วัตถุประสงค์การเรียนรู้ตรงประเด็นกับสาระและกับเนื้อหาการเรียนรู้
 - มีแหล่งการเรียนรู้และแหล่งสืบค้นข้อมูล
 - กิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิด
3. ขั้นการเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติตามองค์ความรู้
 - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการคิด
 - ครูและนักเรียนช่วยกันเชื่อมโยงองค์ความรู้
4. ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้ชั้นติดตามผลการเรียนรู้
 - ร่วมกันซักถามอภิปรายข้อสงสัย
 - ผู้เรียนสรุปบทเรียน
 - ผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้
 - ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง

การวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ ได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
การคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงต้นเหตุ อย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยถูกวิธี คิดอย่าง ละเอียด ลึกซึ้ง เชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมี เหตุผล มองเห็นความ จริง และแง่มุมอย่าง มีระเบียบระบบ ซึ่งจะก่อให้เกิด ประโยชน์ สร้างสรรค์ใน สิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและ สังคม	ความสามารถที่บุคคล รู้จักมอง รู้จักพิจารณา สิ่งทั้งหลายตาม สภาวะ โดยวิธีคิดหา เหตุปัจจัย สืบค้นจาก ต้นเหตุตลอดทาง จนถึงผลสุดท้าย ที่เกิดขึ้น แยกแยะเรื่อง ออกให้เห็นตาม สภาวะ ที่เป็นจริง คิดตาม ความสัมพันธ์ที่สืบ ทอดจากเหตุ โดยไม่ เอาความรู้สึกอุปาทาน ของตนเองเข้าไปจับ หรือเคลือบคลุมบุคคล นั้น จะสามารถ แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ อย่างเหมาะสมด้วย วิธีการแห่งปัญญา	1. นำเข้าสู่บทเรียนโดยจัด บรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ เน้น การสำรวจกาย วาจาและ ใจ 2. ฝึกแม่เมตตา ฝึกสมาธิ อย่างง่าย ฝึกให้ผู้เรียน มีสติอยู่เสมอให้รู้ตัวว่า กำลังทำอะไร พุทอะไร คิดอะไร 3. ใช้สื่อหรืออุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อ สร้างความสนใจ เช่น การ จัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ 4. เสนอเอกสาร ภาพ กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง 5. ผู้สอนนำเสนอปัญหา ที่เป็นสาระสำคัญของ บทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ 6. ฝึกการรวบรวมข้อมูล ฝึกการทำงานอย่างเป็น ระบบ โดยใช้ทักษะทาง สังคม 7. เราให้ผู้เรียนเกิด ความคิดวิธีต่าง ๆ ใช้ คำถามที่เหมาะสม	1. ผู้สอนสร้างบรรยากาศ ในชั้นเรียนให้มีความ น่าสนใจและเพื่อให้เกิด ความอยากรู้ 2. ผู้สอนใช้ภาพ เหตุการณ์ที่สอดคล้องกับ บทเรียนเพื่อกระตุ้นให้ ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และกระตุ้นความรู้ของ ผู้เรียนโดยการใช้คำถาม เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันตอบ คำถาม 3. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ ส่งเสริมการคิดเพื่อค้นหา คำตอบอย่างเป็นระบบ โดยใช้สถานการณ์จริง 4. ผู้เรียนระดมความคิด ร่วมกันวิเคราะห์ สถานการณ์และบันทึก เรื่องราวอย่างละเอียด ลึกซึ้ง และสามารถ เชื่อมโยงความรู้จาก การศึกษาได้

ตารางที่ 4 (ต่อ)

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
		เพื่อให้เราให้เกิดคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ คิดแบบสามัญลักษณ์คิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ คิดแบบคุณโทษและทางออก คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม คิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม คิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน คิดแบบวิภาษวาท ฝึกการสรุปข้อมูลหาทางเลือกวิธีแก้ปัญหา ฝึกกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเปรียบเทียบ ประเมินทางเลือก และฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก เช่น ฝึกปฏิบัติงานตามแผน และการบันทึกผลข้อมูลอย่างเป็นระบบ 8. สรุปและประเมินผล การเรียนรู้ ร่วมกันสังเกตวิธีปฏิบัติตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติ ได้แก่ การอภิปราย ระดมสมอง การให้ผลย้อนกลับจากผู้สอน 9. การวัดผลด้วยการประเมินความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน	5. ผู้เรียนนำข้อมูลจากการวิเคราะห์และนำมาการสังเคราะห์เพื่อสรุปเป็นแนวทางใหม่จากการศึกษา 6. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและนำข้อมูลจากการสังเคราะห์มาร่วมกันอภิปรายข้อสงสัย

3.6.4 พุทธวิธีการสอนตามหลักปรัโตโฆสะ

1) ความหมายของการเรียนการสอนตามหลักปรัโตโฆสะ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552) ได้กล่าวว่า ปรัโตโฆสะ (กัลยาณมิตร) หมายถึงเสียงจากผู้อื่น ที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิได้เป็นการกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เป็นเสียงที่ถูกต้อง เสียงที่บอกกล่าวชี้แจงความจริง มีเหตุผล เป็นประโยชน์เช่น การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอดการโฆษณา การบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจง อธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่น เป็นบุคคลผู้มีความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งองค์ประกอบนี้ถือเป็นองค์ประกอบภายนอก เป็นปัจจัยทางสังคม หรือเรียกว่า “วิธีการแห่งศรัทธา”

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) กล่าวว่า “ปรัโตโฆสะ” คือ การฟังเสียงจากกัลยาณมิตร การสั่งสอนแนะนำ การเรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายถึงเฉพาะส่วนที่ฟังถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้หรือคำแนะนำจากบุคคลที่กัลยาณมิตร ซึ่งความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรนั้น ได้แก่ การเสวนา คบหา ภาวนา มีจิตผ่องใสไปหาบุคคลที่มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ คือ เป็นพหูสูต มีจาคะและปัญญา เป็นต้น ปรัโตโฆสะ นี้เป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งปรัโตโฆสะ ที่ดีนั้นจะได้มาจากการมีกัลยาณมิตร ได้แก่ บุคคล และสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีจะสามารถเอื้อให้บุคคลและสังคมได้รับการพัฒนาได้

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัโตโฆสะข้างต้นสรุปได้ว่าปรัโตโฆสะ คือเสียงจากผู้อื่น เป็นอิทธิพลจากภายนอก อาจจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิดก็ได้ถ้าปรัโตโฆสะนั้นเป็นบุคคลที่ดี เราเรียกว่า กัลยาณมิตร

2) หลักการแนวคิด

วิธีการสอนโดยพิจารณาปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ใช้หลักการรับฟังเสียงจากผู้ที่ปรัโตโฆสะคือบุคคลผู้เปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ ที่สามารถแนะนำกระตุ้นหรือชักจูงให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาจากภายนอก เช่น การอบรมสั่งสอน การแนะนำการถ่ายทอดองค์ความรู้ คำอธิบายบอกเล่าข่าวสารคำชี้แจงต่าง ๆ ข้อเขียน จากผู้ปรัโตโฆสะ ดังนั้นปัจจัยภายนอกก็เป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อบริบทการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน บริบทแวดล้อมที่ดีจะส่งผลให้การบวนการเรียนรู้ และผู้เรียนเกิดประสิทธิผล

3) ลักษณะการสอนตามแนวปรัโตโฆสะ

การสอนตามแนวปรัโตโฆสะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) ปรัโตโฆสะเป็นเสียงสะท้อนจากอื่นที่มีอิทธิพลมาจากภายนอก เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ และ 2) ปรัโตโฆสะต้องอาศัยโยนิโสมนสิการการรู้คิดรู้จักเพื่อพิจารณา ปัจจุบันเรียกว่ารู้จักคิด คือ การคิดเป็น เป็นปัจจัยภายใน เป็นตัวที่จะมาวิเคราะห์สำรวจตรวจสอบ ทำให้มองตามเป็นจริงว่า

เป็นอย่างไ เป็นมาอย่างไ มีส่วนดีส่วนเสีย มีคุณโทษเช่นไร แล้วรู้จักพิจารณาเลือกให้ได้แต่สิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์และเกื้อกูลแก่ตน

4) องค์ประกอบของการสอนแบบปรโตโฆสะ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 622-633) อธิบายว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ คือ กัลยาณมิตรที่ดี และต้องมีคุณสมบัติเป็นคนดีมีปัญญาและต้องประกอบด้วยองค์ประกอบแห่งกัลยาณธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีเมตตาความรัก 2) เป็นผู้นำเคารพนับถือ 3) เป็นผู้นำเจริญใจเมื่อพบเห็น 4) เป็นผู้รู้จักวิธีการพูดให้ได้ผล 5) เป็นผู้มีเมตตาอดทนต่อถ้อยคำทั้งหลาย 6) เป็นผู้สามารถกล่าวแนะนำได้ล้าลึก และ 7) เป็นผู้ไม่ชักจูงผู้อื่นไปในทางเสื่อมเสีย ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบภายนอก ปัจจัยทางสังคมเช่นนี้เป็นวิธีการแห่งส่งเสริมศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง

4) แนวทางในการจัดการเรียนรู้

พระปลัดเขตขันท์ คนงานดี (2566: 472-482) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบแบบปรโตโฆสะ ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ดังนี้

- ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดี
- ผู้สอนสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี ใช้การสื่อสารที่มีความหมายและชวนให้ฟัง
- บุคลิกภาพของผู้สอน ที่น่ารัก น่าเคารพนับถือ ชวนให้เจริญใจ
- ผู้สอนต้องมีวิธีการกระตุ้นสิ่งเร้าและแรงจูงใจในชั้นเรียน

2. ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้

- ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ให้สอดคล้อง และตรงประเด็นกับสาระและกับเนื้อหาการเรียนรู้

- ครูแนะแหล่งการเรียนรู้และแหล่งสืบค้นข้อมูล
- ผู้สอนแนะนำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในกระบวนการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์
- ผู้สอนต้องใช้กิจกรรมต้องเร้าให้เกิดกระบวนการคิด เช่น การแบบคิดสืบ

สาว การคิดแบบเชื่อมโยงสายความสัมพันธ์

- ผู้สอนต้องมีวิธีการในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เช่น ข้อมูลจากทดสอบ สอบถาม สัมภาษณ์ เพื่อหาข้อสรุป แนวทางแก้

3. ขั้นสรุป คือ ผู้สอนต้องคอยช่วยเหลือให้ผู้เรียนร่วมกันสังเกตและตรวจสอบ สรุปบทเรียน วัดและประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องร่วมกันซักถามอภิปรายข้อสงสัย

วิภาดา พินลา (2559: 1439) ได้นำเสนอกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบแบบปรโตโมสะ ดังนี้

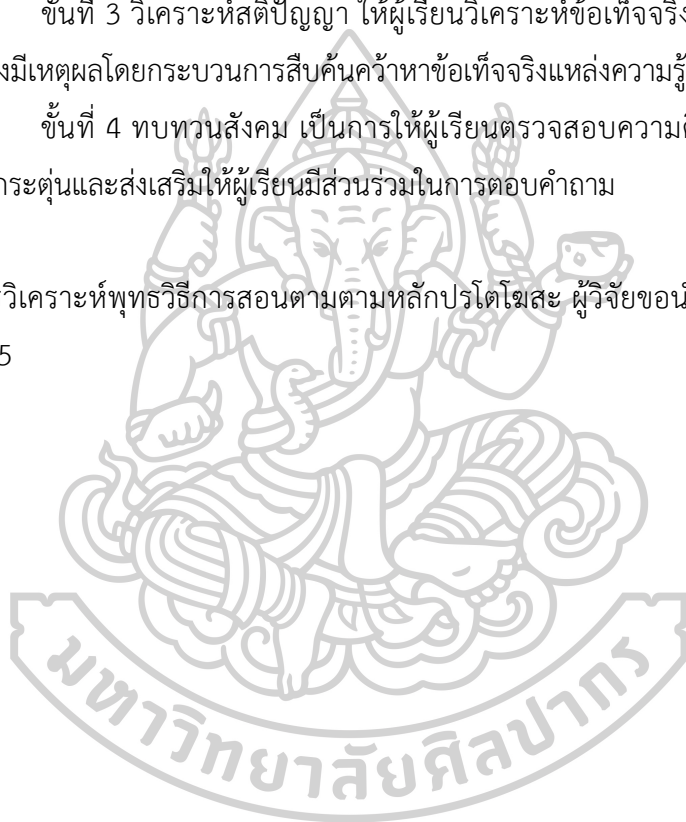
ขั้นที่ 1 กระตุ้นร่างกาย เป็นการให้ผู้เรียนรับสิ่งเร้าภายนอก ผ่านสัมผัสทางด้านร่างกายโดยผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมอภิปรายผล พิจารณาหาเหตุที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดคุณค่าของการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 2 รวบรวมจิตใจ เป็นการที่ผู้เรียนระลึกอุลมหายใจด้วยการทำสมาธิ 5-10 นาที และผู้สอนอธิบายกฎในชั้นเรียน นำหลักธรรมมาสอนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์สติปัญญา ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อเท็จจริง จากการทำใบงานเพื่อฝึกการคิดอย่างมีเหตุผลโดยกระบวนการสืบค้นคว้าหาข้อเท็จจริงแหล่งความรู้ประเภทต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 ทบทวนสังคม เป็นการให้ผู้เรียนตรวจสอบความคิดเพื่อการนำไปปฏิบัติ การตั้งคำถามกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม

การวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนตามหลักปรโตโมสะ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักปรัโตโมสะ

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
ปัจจัยภายนอก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ โดยรับฟังเสียงจาก ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร แนะนำ กระตุ้น หรือชักจูง โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้ที่ พัฒนาจากภายนอก เป็นวิีแห่งการส่งเสริม ศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง	ปัจจัยที่กระตุ้น การเรียนรู้จากภายนอก หรือการรับฟังคำแนะนำ สั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำ บอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับ สัทธรรมจากกัลยาณมิตร	1. นำเข้าสู่บทเรียน ด้วยการตั้งคำถาม ที่กระตุ้นความสนใจ และเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น 2. ผู้สอนตั้งคำถาม ต่อเนื่องหรือย้อนกลับ คำตอบของผู้เรียน เพื่อสร้างบรรยากาศที่ เปิดกว้างในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการวิเคราะห์ และเชื่อมโยงความรู้ 3. ผู้เรียนเชื่อมโยง ความคิดกับ ประสบการณ์ ความรู้ หรือแนวคิดอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการคิด วิเคราะห์ และสรุป และสะท้อนความคิด 4. ผู้เรียนสรุปบทเรียน หรือประเด็นสำคัญ ที่ได้จากการอภิปราย และกระตุ้นให้ผู้เรียน สะท้อนความคิดของ ตนเอง	1. ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน ด้วยสิ่งเร้าด้วยการพิจารณา ปัจจัยภายใน และภายนอกด้านร่างกาย 2. ผู้สอนกระตุ้นและเร้า ความสนใจเพื่อทำให้เกิด กระบวนการคิด 3. ผู้เรียนศึกษาทฤษฎี ร่วมกับการฝึกปฏิบัติที่เน้น กระบวนการฝึกทักษะใน การเรียนรู้ร่วมกันผ่าน กระบวนการกลุ่ม 4. ผู้เรียนนำเสนอ สถานการณ์ปัญหา หรือ กรณีตัวอย่างมาฝึกทักษะ การคิดและปฏิบัติใน กระบวนการเผชิญ สถานการณ์ 5. ผู้เรียนฝึกทักษะในการ แสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และ หลักการต่าง ๆ ด้วย การฝึกตรวจสอบข้อมูล ข่าวสารกับแหล่งอ้างอิง หลาย ๆ แหล่ง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
			6. ผู้เรียนฝึกการสังเคราะห์ประเด็นของข้อมูล ความรู้ หลักการ โดยการใช้การแลกเปลี่ยนความเห็น ทดลองตรวจสอบ และสรุปแนวทางแก้ไข 7. ผู้สอนวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้

3.6.5 พุทธวิธีสอนตามหลักภavana 4

1) ความหมายของการเรียนการสอนตามหลักภavana 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546: 70) ได้อธิบายความหมายของหลักภavana 4 คือ การเจริญการทำให้เป็นให้มีขึ้นการฝึกอบรมการพัฒนา ดังนี้

1. กายภavana เป็นการเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. สีลภavana เป็นการเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

3. จิตตภavana การเจริญจิตพัฒนา และฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส

4. ปัญญาภavana เป็นการเจริญปัญญาพัฒนาและฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถท าจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ดังพุทธภาษิตที่ว่า

“ภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปญโญ” (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 30 ข้อ 148: 71) แปลว่า มีกายอันพัฒนาแล้ว มีศีลอันพัฒนาแล้ว มีจิตอันพัฒนาแล้ว มีปัญญาอันพัฒนาแล้ว

อภิรมย์ สีตาคำ (2550: 67) ได้อธิบายว่าในทางพุทธศาสนาได้มีหลักการพัฒนาตนเองแบบรอบด้าน ดังนี้

1. กายภาวนา แปลว่า การพัฒนากาย หมายถึง การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อคุณภาพชีวิตในการดำรงตนอยู่ในสังคม เช่น การสำรวจมรณะวัฏฏะเวลาเห็นรูป หู เมื่อได้ยินเสียง จมูกเมื่อได้ดมกลิ่น ลิ้นเมื่อได้ลิ้มรส และกายเมื่อได้สัมผัส เป็นต้น

2. ศีลภาวนา แปลว่า การพัฒนาศีล หมายถึง การควบคุมพฤติกรรมทางกาย และวาจาไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อประโยชน์สุขในการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม เพราะการไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก

3. จิตภาวนา แปลว่า การพัฒนาจิต หมายถึง การทำจิตให้มีความรักความเมตตาการทำจิตใจให้มีความอดทนและเข้มแข็ง เรียกว่าให้จิตมีสุขภาวนา ได้แก่ จิตมีคุณธรรม มีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้จิตสูงขึ้น ทางไปสู่ความสุขคือนิพพาน

4. ปัญญาภาวนา แปลว่า การพัฒนาปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรมเป็นวิธีการทำให้เกิดปัญญา คือความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายอย่างเป็นกระบวนการ หรือตามที่เป็นจริงของสังขาร รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต จนยกระดับจิตใจให้เหนือปัญหาและเป็นอิสระได้ไม่เป็นทาสแห่งต้นหากหลุดพ้นจากสภาวะทุกข์มุ่งไปสู่ความสุขคือพระนิพพาน

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนตามหลักภาวนา 4 ข้างต้นสรุปได้ว่าหลักภาวนา 4 เป็นการพัฒนากุณภาพชีวิตตามหลัก 4 ประการ ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เมื่อปฏิบัติแล้วจะช่วยในการแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความสงบสุข มีความรักความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2) หลักการแนวคิดและลักษณะการสอนตามแนวภาวนา 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546: 172) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนา การทำให้มีขึ้น เป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. การฝึกอบรม ตามหลักพระพุทธศาสนา มี 2 อย่าง คือ

1.1 สมถภาวนา ฝึกอบรมให้เกิดความสงบ

1.2 วิปัสสนาภาวนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจเป็นจิตอีกนัยหนึ่งจัดเป็นสองเหมือนกัน คือ 1) จิตภาวนา คือ การฝึกจิตใจให้เจริญองาม ด้วยคุณธรรมความมีเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใสด้วยความเพียร มีสติ มีสมาธิ และ 2) ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา ให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

2. การเจริญสมถกรรมฐานเพื่อให้เกิดสมาธิ มี 3 ชั้น คือ

- 2.1 บริกรรมภาวนา ภาวนาขั้นเตรียม คือ กำหนดอารมณ์
กรรมฐาน
- 2.2 อุปจารภาวนา ภาวนาขั้นจวนเจียน คือ เกิดอุปจารสมาธิ
- 2.3 อัปปนาภาวนา ภาวนาขั้นแน่วแน่ คือ เกิดอัปปนาสมาธิครึ่ง
ฌาน

สรุปได้ว่า เมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมาก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำนองเดียวกันสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือทั้งในมุกิริยาและปฏิกิริยา ตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่น สิ่งอื่นเป็นอย่างไรมาก็มากระทบตัวเอง ข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั่ว ระบบความสัมพันธ์นี้ว่าชีวิตและกิจกรรมการกระทำของตนเอง ทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย นั่นหมายถึงว่าสุขภาวะที่ดี ก็เป็นผลมาจากการปฏิบัติตัวที่ดี การปฏิบัติตัวที่ดีก็มาจากการเรียนรู้อย่างถูกต้อง การเรียนรู้อย่างถูกต้องก็มาจากปัญญาหรือจิตที่ถูกต้องเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเห็นเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากตนทั้งสิ้น

3) องค์ประกอบของการสอนแบบภาวนา 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2545: 70) ได้ให้องค์ประกอบในการสอนแบบภาวนา 4 มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. กายภาวนา การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
2. สีสภาวนา การเจริญสีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมสีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน
3. จิตภาวนา การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น
4. ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

สรุปได้ว่า ภาวนา 4 เป็นหลักธรรมที่ผู้ปฏิบัติผู้ได้ปฏิบัติตามได้แล้วจะมีผลดี โดยการปฏิบัติ สีลภาวนา สมาธิภาวนา ปัญญาภาวนา และกายภาวนา จากการทำงานทุกอย่างนั้นต้องมีหลักต้องมีทั้ง สีล สมาธิปัญญา และกาย ถ้าหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปการทำงานต่าง ๆ ก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้

4) แนวทางในการจัดการเรียนรู้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) สรุปหลักการและแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของหลักภาวนา 4 โดยหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักภาวนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นพัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ผ่านการสัมผัส ทางด้านร่างกาย โดยกระบวนการการพัฒนาความสัมพันธ์กายของเรากับสิ่งแวดล้อมภายนอก

ขั้นพัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ระดมสมอง ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อสืบค้นข้อมูล โดยกระบวนการการฝึกแสวงหาองค์ความรู้และฝึกทักษะปฏิบัติมีระเบียบวินัยในการเรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ขัดแย้ง เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน

ขั้นพัฒนาการทางด้านจิต (จิตตภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระลึกอยู่กับลมหายใจด้วยการทำสมาธิ ก่อนการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยการพัฒนาจิตให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใส

ขั้นพัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ สติปัญญาเพื่อแยกแยะ ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น โดยในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีพัฒนาการทางปัญญา เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระและแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยสุขภาวะทางปัญญา

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของหลักภาวนา 4 ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนต์คุณและความศรัทธาในศีลอาจารย์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางในการเรียนรู้ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ประกอบด้วย 1) พัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) 2) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) 3) พัฒนาการทางด้านจิต (จิตตภาวนา) และ 4) พัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา)

การวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักภาวนา 4 ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักภาวนา 4

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
ภาวนา 4 เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน เชิดชูบุคคลผู้มีการพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุด เป็นผู้ควรค่าแก่การบูชาซึ่งเกิดจากคุณของ ภาวนา 4 ที่เป็นผลจากการฝึกตน	การพัฒนาฝึกฝนด้านจิตใจ ที่ช่วยให้เกิดความสมดุลในชีวิต ได้แก่ กาย ภาวนา การฝึกเกี่ยวกับร่างกาย ศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ ให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่น จิตภาวนา พัฒนาจิตใจให้สงบและมั่นคง และปัญญา ภาวนา พัฒนาปัญญาให้มองเห็นความจริง และการปล่อยวาง	1. การพัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) ผู้เรียนรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ผ่านการสัมผัส ทางด้านร่างกาย โดยกระบวนการการพัฒนาความสัมพันธ์กายของเรากับสิ่งแวดล้อมภายนอก 2. การพัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) ผู้เรียนระดมสมองร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม สืบค้นข้อมูล โดยกระบวนการการฝึกแสวงหาคำความรู้ และฝึกทักษะปฏิบัติที่ระบียบวินัยในการเรียน มีปฏิสัมพันธ์กันในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ขัดแย้ง เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน 3. การพัฒนาการทางด้านจิต (จิตตภาวนา) ผู้เรียนระลึกอยู่กับลมหายใจด้วยการทำสมาธิ ก่อนการหาข้อเท็จจริง	1. ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน และเร้าให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ ของบทเรียน 2. ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ปัญหา หรือกรณีตัวอย่างเพื่อฝึกทักษะการคิดและปฏิบัติในกระบวนการเผชิญสถานการณ์ ผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม 3. ผู้เรียนฝึกสรุปประเด็นสำคัญ ฝึกการประเมินค่า เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาว่าทางใดดีที่สุด โดยการใช้วิธีการคิดที่หลากหลาย 4. ผู้เรียนปฏิบัติตามทางเลือกที่ได้เลือกไว้ ผู้สอนคอยให้คำแนะนำอยู่เสมอ 5. ผู้เรียนและผู้สอนสรุปบทเรียน 6. ผู้สอนวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักภาวนา 4

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
		เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยการพัฒนาจิตให้เข้มแข็ง มั่นคงเจริญงอกงามด้วย คุณธรรมทั้งหลาย เช่น มี เมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ เบิกบานเป็น สุขผ่องใส 4. การพัฒนาการทางด้าน ปัญญา (ปัญญาภาวนา) ผู้เรียนวิเคราะห์สติปัญญา เพื่อแยกแยะ ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น ในกระบวนการ การเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมี พัฒนาการทางปัญญา เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็น จริง รู้เท่าทันเห็นโลก สามารถทำจิตใจให้เป็น อิสระและแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นได้ด้วยสุขภาวะ ทางปัญญา	

3.6.6 พุทธวิธีสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4

1) ความหมายของการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4

พุทธทาสภิกขุ (2537: 90) ได้ให้อธิบายความหมายของอิทธิบาทธรรม 4 ว่า อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เจริญงอก ดังนั้น อิทธิบาท จึง แปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543: 842-846) ได้กล่าวว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลง่าย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด

จดจ่อ) และวิมัสสา (ความสอบสวณ ไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำเอาจิต ฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวณ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2548: 116) ได้อธิบายความหมายของหลักอิทธิบาทธรรม 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาทธรรม 4 คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ ต้องมีความพึงพอใจมีความเพียร มีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ พรหมวิหาร 4 ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยตนเอง มีมุทิตา ปลอญให้เขาเติบโตได้ ไม่เขาแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดีปล่อยวางฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้ อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 ข้างต้นสรุปได้ว่า อิทธิบาทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ตามที่มุ่งหมายไว้ และเมื่อทำการงานใดก็ตามประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม 3) จิตตะ ความคิด และ 4) วิมัสสาความคิดไตร่ตรอง

2) หลักการแนวคิด

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542: 190) ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาทว่าอิทธิบาท 4 นี้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจ อย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายาม ขวนขวายหาความรู้บ่อย ๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละเลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539: 10) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจฺจ อานนฺท จตฺตารโ อธิธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนทฺ อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนา ก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัป พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับ หมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ 100 ปีหรือมากกว่านั้น

ปิ่น มุทุกันต์ (2539: 10) ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้น ล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อม ก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี

2. วิริยะ แปลว่า ความอาหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรง ต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็น วิริยะสมาธิพร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

3. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันทีที่บางที่จัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกง่วนอยู่ได้ ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ท าจนอนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ย่อม นำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

4. วิมังสา แปลว่า การสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำ รู้จักทดลอง และคิดค้นหาทางแก้ไขและปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร คิดพิจารณาทดสอบไปเช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทนจะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่เราคาดหมาย เป็นเพราะอะไรจะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิซึ่งก็จะมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่น ๆ

พิทุร มลิวลย์ (2540: 19-20) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้นทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ)
2. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)

3. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)

4. วิมังสา ความหมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญรู้จักพิจารณาพิเคราะห์ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ)

วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียรพงษ์ วรรณปก (2544: 89) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาทธรรม 4 ไว้ ดังนี้

1. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
4. วิมังสา คือ การหมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

จากองค์ประกอบของอิทธิบาทธรรม 4 ดังกล่าวสรุปได้ว่า อิทธิบาทธรรม 4 คือ คุณธรรมที่ทำให้ที่นำไปสู่ความประสบความสำเร็จตามประสงค์ โดยหวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่ เรียกว่าอิทธิบาท มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ และ 4) วิมังสา การหมั่นตรึงตรองพิจารณา เหตุและผล

4) แนวทางในการจัดการเรียนรู้

พระคันธสีล จันทรสรวงศ์ (2565: 267-272) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาทธรรม 4 ดังนี้

1. ขั้นการจัดการความรู้ด้านฉันทะ (ความพอใจ)
2. ขั้นการจัดการความรู้ด้านวิริยะ (ความเพียร)
3. ขั้นการจัดการความรู้ด้านจิตตะ (ความคิด)
4. ขั้นการจัดการความรู้ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทดลอง)

พระใบฎีกาบรรหาร สิริธมโม (2563) ได้อธิบายขั้นการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติที่เป็นแนวทางสู่ความสำเร็จ 4 ขั้น ดังนี้

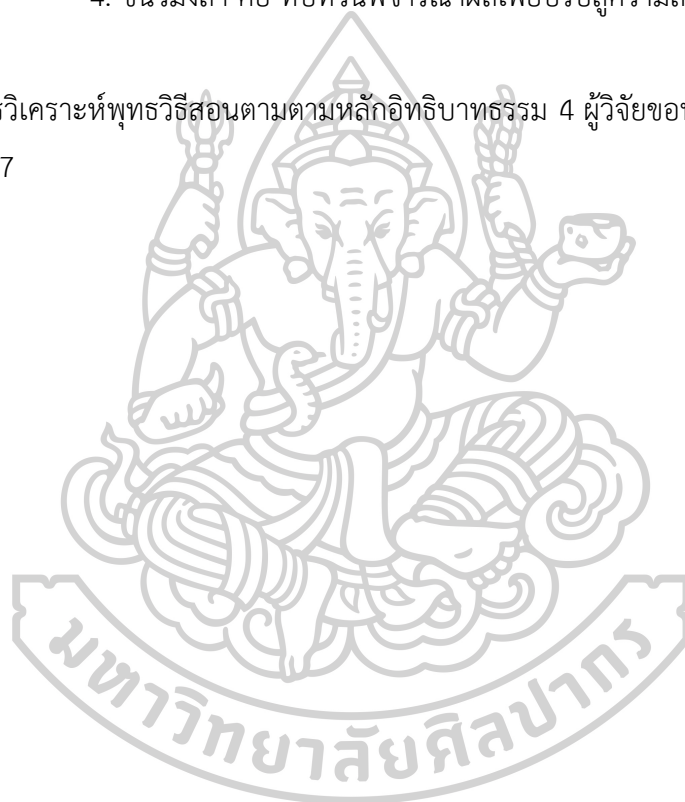
1. ฉันทะ คือ ขั้นสร้างความพอใจที่จะปฏิบัติตามองค์ความรู้ อาจจะเรียกว่า เป็นการฝึกเสริมกำลังใจ
2. วิริยะ คือ ขั้นทำความขยันหมั่นเพียรพยายามฝึกฝนปฏิบัติ ทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. จิตตะ คือ ขั้นประทับประคองเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับผิดชอบในงานและหน้าที่ของตนเอง

4. วิมังสา คือ ขั้นตอนพิจารณาผลที่เกิดจากการปฏิบัติ การสะท้อนผลลัพธ์ และอภิปรายเพื่อหาข้อปรับปรุง

พระมหาประวิทย์ วุฒินาโณ (2563) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลัก อธิบาทธรรม 4 ดังนี้

1. ขั้นฉันทะ คือ รักที่จะเรียนรู้ใส่ใจและสนใจ
2. ขั้นวิริยะ คือ ขยันหมั่นฝึกฝน
3. ขั้นจิตตะ คือ เอาใจใส่ในกิจตนไม่วางธุระ
4. ขั้นวิมังสา คือ ทบทวนพิจารณาผลเพื่อปรับสู่ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักอธิบาทธรรม 4 ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ ได้ดังตารางที่ 7

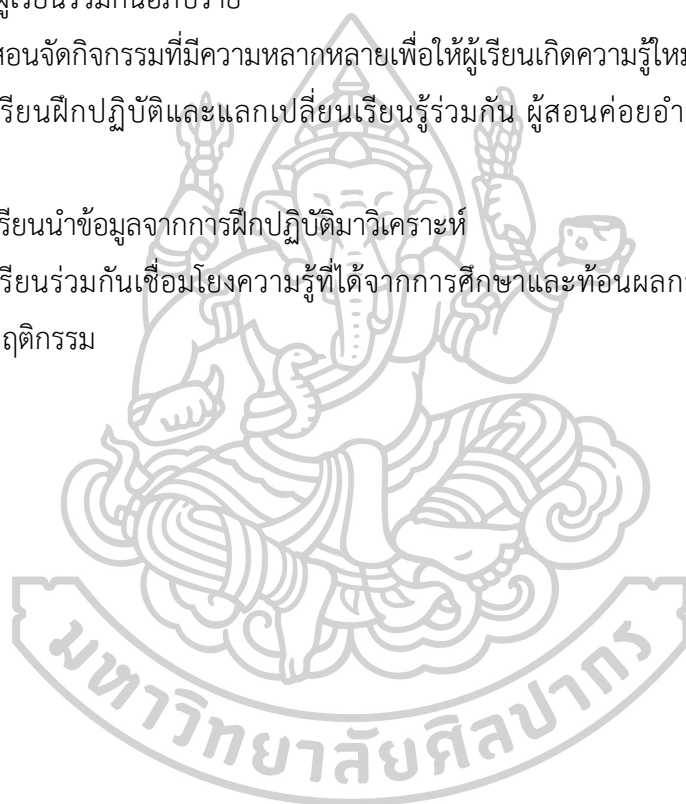

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์พุทธวิธีสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4

สาระสำคัญ	หลักการ	กระบวนการสอน	แนวทางการจัดการเรียนรู้
หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ตามที่มุ่งหมายไว้	หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ตามที่มุ่งหมายไว้ และเมื่อทำการงานใดก็ตามประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม 3) จิตตะ ความคิด และ 4) วิมังสา ความคิดไตร่ตรอง	1. ฉันทะ: การสร้างความพอใจ ผู้สอนสร้างความรักและความสนใจในสิ่งที่เรียน เชื่อมโยงเนื้อหา กับเป้าหมายหรือความต้องการของผู้เรียน 2. วิริยะ: การเรียนรู้และการฝึกฝน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นด้วยการตั้งเป้าหมายที่ทำได้ง่าย สร้างความท้าทายให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ และให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนกำลังพยายาม 3. จิตตะ: ฝึกในการปฏิบัติ กระตุ้นให้ผู้เรียนจดจ่อและมีสมาธิ ได้แก่ ใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ การตั้งคำถามชวนคิด การโต้ตอบ หรือสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 4. วิมังสา: การประเมินผล ที่การปฏิบัติ ผู้เรียนสะท้อนความเข้าใจ สอบถามข้อสงสัย หรือทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง	1. ผู้สอนจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ได้แก่ เหมาะสมกับระดับของชั้น วัยของผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ และเนื้อหาที่จะเรียน 2. ผู้เรียนดำเนินการแสวงหาความรู้จากตำรา และผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำ 3. ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามสิ่งที่ได้เรียนรู้ และผู้สอนติดตามการฝึกปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน 4. ผู้สอนและผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากการฝึกปฏิบัติทุกขั้นตอน 5. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติ 6. ผู้สอนและผู้เรียนสรุปผลการฝึกปฏิบัติ และแก้ไขข้อบกพร่องให้สมบูรณ์ 7. ผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากการศึกษาพุทธพุทธีสอนตามแนวพุทธศาสน์ ประกอบด้วย 1) ตามหลักอริยสัจ 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักโยนิโสมนสิการ 4) หลักปรโตโฆสะ 5) หลักภavana 4 และ 6) หลักอิทธิบาทธรรม 4 ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธีสอน ดังนี้

1. ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและเร้า ให้เรียนเห็นความสำคัญของบทเรียน ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ในการเรียนรู้และใช้สื่อการเรียนรู้ เช่น ภาพเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด
2. ผู้สอนใช้สถานการณ์ที่สอดคล้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และกระตุ้นด้วยการใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย
3. ผู้สอนจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใหม่
4. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนคอยอำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำ
5. ผู้เรียนนำข้อมูลจากการฝึกปฏิบัติมาวิเคราะห์
6. ผู้เรียนร่วมกันเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการศึกษาและท่อนผลการฝึกปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรม

3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลธิชา หอมฟุ้ง (2557) ได้วิจัยและพัฒนาแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการสอนวรรณคดีไทย โดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต และเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่าน อย่างมี วิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา ก่อนใช้ ขณะใช้ และหลังใช้รูปแบบการสอน กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 28 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน และปัจจัยสนับสนุนการนำ รูปแบบการสอนไปใช้ กระบวนการเรียนการสอนมี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) สร้างความสนใจ 2) อ่าน วรรณคดี 3) วิเคราะห์ความขัดแย้ง 4) วิเคราะห์สาเหตุ 5) ค้นหาวิธีแก้ไข 6) ผลของการแก้ปัญหา และ 7) สรุปและประเมินผล ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนทั้งกับกลุ่มตัวอย่างและการนำผล การศึกษาไปขยายผลพบว่า นักศึกษาทั้งสองกลุ่มทดลองและกลุ่มที่นำผลการศึกษาไปขยายผลต่างมี ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเรียนด้วย รูปแบบการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และระหว่างเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นรา ตรีธัญญา (2558) ได้พัฒนาแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2 เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียน การสอนตามแนวพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 3) เพื่อขยายผลการนำรูปแบบ การเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไปใช้ในเนื้อหาสาระ อื่นๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา จำนวน 40 คน ที่เรียนรายวิชาสังคมศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test dependent) และการ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ศาสนาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีกระบวนการเรียน

การสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอข้อเท็จจริง (ปรโตโมสะ) 2) ขั้นสะท้อนคิด (โยนิโสมนสิการ) 3) ขั้นค้นพบหลักการ (สัมมาทิฏฐิ) 4) ขั้นสู่กระบวนการเรียนรู้ (ไตรสิกขา) และ 5) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (ภาวนา 4) ประสิทธิผลของรูปแบบ พบว่า 1) หลังเรียนตามรูปแบบ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงขึ้นจากระดับการตอบสนองเป็นระดับการจัดระบบ และมีพัฒนาการด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงขึ้นจากระดับการตอบสนอง เป็นระดับการเห็นคุณค่า

ธนภูมิ พุ่มจันทร์ (2562) ได้วิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริม คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธการมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคฯ 2) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคฯ และ 3) ขยายผลการนำรูปแบบการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคฯ 4) เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 จำนวน 38 คน ที่เรียนรายวิชา ส32101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรคฯ มีองค์ประกอบคือ หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สัมมาวาจา 2) สัมมากัมมันตะ และ 3) สัมมาอาชีวะ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 2) คุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 4) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านเจตพิสัย มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 5) ความคิดเห็นของ นักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) พัฒนาการของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้านทักษะกระบวนการ มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 4) พัฒนาการ ของคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธด้านเจตพิสัย มีพัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 5) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบ การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการหลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

กิตติชัย สุธาสีโนบล (2564) ได้วิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีจุดประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐาน ที่ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐาน และ 3) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ คะแนนเฉลี่ย ค่าร้อยละ และทดสอบค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐาน ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นพัฒนาสติสัมปชัญญะ ขั้นที่ 2 ขั้นสะท้อนแนวคิดและ ประสบการณ์ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือปฏิบัติอย่างเป็นองค์รวม ขั้นที่ 5 ขั้นปรับแต่งและลงข้อสรุป ขั้นที่ 6 ขั้นตระหนักรู้หลักธรรมสู่การนำไปใช้ และขั้นที่ 7 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้ร่วมกันซึ่งผู้วิจัยสรุปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า Mindfulness Based Learning Model: MBL 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐาน ผลการประเมินผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด ($M = 4.79$, $S.D.=0.32$) 3) ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยวินัยในการเรียนของ ผู้เรียน ทักษะทางสังคมของผู้เรียน เจตคติต่อการเรียนของผู้เรียน และความสามารถในการคิด แก้ปัญหาของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิตติพัฒน์ ศรีชัย (2565) ได้วิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการ จัดการ เรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัส เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 วิทยาลัยสารพัดช่างบุรีรัมย์ โดย การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 29 คน การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหา ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ และทดสอบสมมติฐาน ด้วยสถิติ t-test ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้ ได้องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ จัดการ เรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุนและรูปแบบการ จัดการ เรียนรู้มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนความคิด และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล เรียกูปแบบนี้ว่า

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสมีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสที่พัฒนาขึ้นมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) นักเรียนที่ได้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสที่พัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสโดยรวมอยู่ในระดับมาก

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ความหมายของมโนทัศน์

มโนทัศน์ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า Concept ซึ่งมีคำในภาษาไทยคำอื่น ๆ ที่ใช้ในความหมายเดียวกันเช่น ความคิดรวบยอด มโนมติ มโนภาพ หรือสังกะย เป็นต้น คำว่า มโนทัศน์ (Concept) มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

De Cecco (1968: 388) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า เป็นกลุ่มของ เหตุการณ์หรือ สิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะบางประการหรือหลายประการร่วมกันอยู่ สิ่งแวดล้อมหรือ เหตุการณ์ได้แก่ วัตถุสิ่งของของสิ่งมีชีวิตตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศและอื่น ๆ ตัวอย่างมโนทัศน์ได้แก่ มนุษย์ สุนัข สงคราม เป็นต้น

Good (1973: 124) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ความคิดหรือสัญลักษณ์ของส่วนประกอบหรือลักษณะรวมที่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มเป็นพวกได้
2. สัญลักษณ์เชิงความคิดทั่วไป หรือเชิงนามธรรมเกี่ยวกับสถานการณ์กิจการหรือวัตถุ
3. ความคิดเห็น ความคิด ความเห็น หรือภาพความคิด

Klausmeiern (1985: 275) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้เราทราบคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ เหตุการณ์หรือกระบวนการ ซึ่งทำให้แยกสิ่งต่าง ๆ ออกจากสิ่งอื่นได้ใน ขณะเดียวกันก็สามารถโยงเข้ากับกลุ่มของประเภทเดียวกันได้

Martorella and Cooper (1986: 186) ได้กล่าวถึงความหมาย ของมโนทัศน์ไว้สองความหมายในเวลาเดียวกันว่า 1) มโนทัศน์ เป็นการจัดลำดับชั้นของประสบการณ์ ที่เป็นระเบียบ 2) มโนทัศน์เป็นข่ายงานของความเกี่ยวพันทางปัญญาที่นำมาจัดลำดับชั้นหรือ ประเภท ซึ่งไม่เพียงแต่จะจำแนกวัตถุ เหตุการณ์ที่ประสบ ถึงแม้เราจะเผชิญกับสิ่งใหม่ ๆ หรือ ประสบการณ์เก่า ๆ เราจะนำมโนทัศน์ทั้งเก่า และใหม่มาประสานสัมพันธ์ ในการแก้ปัญหา

Arends (1994: 299) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความเข้าใจ ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา และสามารถบอกความเหมือนหรือความต่างของสิ่งนั้น

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528: 234-235) นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงค์ (2537: 55-56) บุญชม ศรีสะอาด (2537: 28) สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547: 10) และพรณี ชูทัย เจนจิต (2538: 423) ได้ให้ความหมาย เกี่ยวกวมโนทัศน์ สรุปได้ว่า มโนทัศน์ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการ แยกแยะ การเข้าใจ ประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จัดหมวดหมู่ของวัตถุ หรือเหตุการณ์ ต่าง ๆ เข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน และแบ่งแยกสิ่งเร้าที่ไม่มีลักษณะร่วมแยกออกไว้ในประเภทอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

สุนี สอนตระกูล (2535 : 24) ได้ให้ความหมายของคำว่ามโนทัศน์ว่า หมายถึงความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่สรุปเกี่ยวกับวัตถุหรือเหตุการณ์โดยอาศัยการรับรู้และนำมาสัมพันธ์กันกับประสบการณ์เดิม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 175) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มโนทัศน์หมายถึงลักษณะร่วมของวัตถุ หรือวัตถุการณ์ประเภทเดียวกันหรืออีกนัยหนึ่งคือ ลักษณะร่วม ลักษณะนิยมของคุณสมบัติและธรรมชาติ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540 : 22) ได้ให้ความหมายของคำว่ามโนทัศน์ว่า มโนทัศน์หมายถึง ความคิดหรือความเข้าใจขั้นสุดท้ายที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และความคิดรวบยอด อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์มากขึ้น หรือวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น

พันธ์ ทองชุมนุม (2547 : 225) ได้ให้ความหมายของคำว่ามโนทัศน์ว่า มโนทัศน์หมายถึง ความคิดหลักของคนเราที่มีต่อสิ่งของ เหตุการณ์ หรือประสบการณ์ต่าง ๆ กล่าวคือเมื่อเราดำเนินการ แสวงหาความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ จะก่อให้เกิดการรับรู้ ก็สามารถที่จะแยกแยะความเหมือน หรือความแตกต่าง สรุปรวมเอาลักษณะที่สำคัญเอามาไว้ด้วยกัน มองเห็นความสำคัญของสิ่งนั้นแล้ว สร้างขึ้นมาเป็นแนวคิดที่แสดงออกถึงความเข้าใจ สามารถบรรยาย อธิบาย พยากรณ์สิ่งของ เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องได้

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 10) ได้ให้ความหมายของคำว่ามโนทัศน์ว่า มโนทัศน์หมายถึง ความเข้าใจที่สรุปเกี่ยวกับการจัดกลุ่มสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดจากการสังเกต หรือการได้รับประสบการณ์

ชนาธิป พรกุล (2554) ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า

1. ข้อความที่แสดงแก่นของเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเกิดจากการรวบรวมลักษณะเฉพาะของเรื่องนั้น

2. การจัดลักษณะที่เหมือน ๆ กันของสิ่งของ เหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือกระบวนการ เข้าด้วยกันอย่างมีระเบียบขึ้นเป็นหน่วยความคิด ประเภท หมู่ หรือกลุ่มคล้ายคำจำกัดความ

3. ความเข้าใจจนสามารถกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้แบ่งประเภทสรรพสิ่งรอบตัวที่เป็นสิ่งของ วัตถุ พฤติกรรม และสิ่งที่เป็นนามธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า มโนทัศน์ คือ ความคิด ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้และความสามารถของบุคคลในการแยกประเภทหรือจัดระบบของสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยอาศัยคุณลักษณะเฉพาะที่มีร่วมกันหรือมีความสัมพันธ์กัน

4.2 ความสำคัญของมโนทัศน์

การจัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้งผู้สอนคาดหวังให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ ในเรื่องที่เรียน ดังนั้นการสอนให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์มีความสำคัญและจำเป็นต่อนักเรียนมาก ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์ ดังนี้

De Cecco (1968: 402-416) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์ ดังนี้

1. มโนทัศน์ ช่วยลดความซับซ้อนของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายการตอบสนองสิ่งเร้าที่ละอย่างเป็นเรื่องยาก ดังนั้นมนุษย์จึงใช้มโนทัศน์ ในการจัดแบ่งสิ่งต่าง ๆ เป็นกลุ่มทำให้การตอบ สนองหรือสื่อความหมายได้ง่ายขึ้น

2. มโนทัศน์ช่วยให้รู้จักสิ่งต่าง ๆ เป็นการจัดสิ่งเร้าให้อยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น การแยกได้ว่าเสียงที่ได้ยินเป็นเสียงอะไร อยู่ในพวกไหน แล้วใช้มโนทัศน์นี้เป็นพื้นฐานต่อไป

3. มโนทัศน์ช่วยในการเรียนรู้ได้มากขึ้น เช่น เมื่อมีการเรียนรู้เรื่องหนึ่ง ๆ สามารถนำไปใช้ได้ เลยโดยไม่ ต้องเรียนซ้ำ

4. มโนทัศน์ช่วยในการแก้ปัญหา ทำให้รู้จักว่าวัตถุนั้นอยู่ในกลุ่มใด เหตุการณ์ใหม่ อยู่ในกลุ่มใดแล้วทำให้เกิดการตัดสินใจต่อไป ดังนั้น การมีมโนทัศน์ที่ถูกต้องและกว้างขวางก็เท่ากับการรู้จักการแก้ปัญหา

5. มโนทัศน์ช่วยในการเรียนการสอน เพราะในการเรียนการสอนต้องอาศัยการสื่อสารกันในรูปแบบ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

Ausubel (1968: 505) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นด้าน ความคิด การสื่อความหมายระหว่างกัน การแก้ปัญหาคัดสินใจล้วนต้องผ่านเครื่องกรองที่เป็น มโนทัศน์ มาก่อนทั้งสิ้น

สิริวรรณ ศรีพหล (2536: 183) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์ พอสรุปได้ว่าการให้นักเรียนได้พัฒนามโนทัศน์เป็นเรื่องสำคัญเพราะความรู้ต่าง ๆ ในโลกนี้มีอยู่มากมายถ้าผู้สอน สอนแต่

ข้อเท็จจริง โดยให้ผู้เรียนจดจำรายละเอียดของข้อมูลทำให้เกิดความยุ่งยากในการเข้าใจและเป็นการเรียนที่ไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าเป็นการเรียนรู้ในลักษณะมโนทัศน์จะทำให้ นักเรียนสามารถ ประยุกต์ใช้ ความรู้ที่ได้รับเบื้องต้นหรือมโนทัศน์นั้น ๆ ไปสู่ความรู้ใหม่ได้เรื่อย ๆ เพราะมโนทัศน์ เป็นรากฐานของการเรียนรู้ในระดับสูงต่อไป การเรียนรู้ข้อสรุปและหลักการ การเรียนรู้ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ จัดเป็นการเรียนรู้ขั้นสูงที่ต้องอาศัยความรู้ในขั้นมโนทัศน์เกือบทั้งหมด

สจวร์ต คุก (2543: 302) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์เป็นรากฐานของความคิด มนุษย์คิดไม่ได้ถ้าไม่มีมโนทัศน์เป็นพื้นฐาน เพราะมโนทัศน์ช่วยใน การตั้งกฎเกณฑ์หลักการต่าง ๆ และสามารถแก้ปัญหาที่จะเผชิญได้ นอกจากนี้ มโนทัศน์ยังเป็น เครื่องมือที่ช่วยในการสื่อความหมายที่ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

นวลจิตต์ เชาวศิริพิงศ์ (2537: 57-60) ได้กล่าวถึงความสำคัญของมโนทัศน์ไว้ว่า การเรียนรู้มโนทัศน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องนั้นถึงระดับสูงสุดได้นอกจากนั้นยังช่วยให้เรียนรู้สิ่งที่ เกี่ยวข้องได้ รวดเร็วขึ้น เพราะเกิดการจัดระบบระเบียบของข้อมูลไว้อย่างเรียบร้อยแล้วในสมอง เมื่อได้ปะทะกับ สิ่งเร้าใหม่ก็มาลงจำแนกจัดหมวดหมู่และเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เก่า ที่มีอยู่ได้ง่าย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ เพราะมโนทัศน์ช่วยให้ นักเรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องนั้นถึงระดับสูงสุด มโนทัศน์เป็นรากฐานความคิดใน การเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ช่วยให้เรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกันได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น

4.3 องค์ประกอบของมโนทัศน์

De cecco (1968) อธิบายว่ามโนทัศน์ (Concept) มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ลักษณะของมโนทัศน์ (Concept attributes) เป็นลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างและใช้แบ่งแยกมโนทัศน์ออกจากมโนทัศน์อื่น ๆ

2. ค่าของลักษณะ (Attribute values) เป็นค่าที่มีการเปลี่ยนแปลงตัวอย่างเช่น เมื่อสีเป็นคุณลักษณะของมโนทัศน์ ค่าของมันคือ ขาว แดง น้ำเงิน เป็นต้น

3. จำนวนคุณลักษณะ (Number attributes) เป็นจำนวนคุณลักษณะของมโนทัศน์ที่แตกต่างจากมโนทัศน์อื่น ตัวอย่างเช่น สีเหลี่ยมสีน้ำเงิน มี 2 คุณ ลักษณะ คือ สีและรูปแบบ

4. ลักษณะเด่นเฉพาะ (Dominance of the attributes) เป็นลักษณะที่ทำให้สามารถแบ่งแยกได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น สีเหลี่ยมสีแดง อาจมีคุณลักษณะเฉพาะคือ สีแดงชนิดที่ 1

Joyce et al., (2003: 167-168) กล่าวว่า มโนทัศน์ต้องประกอบด้วย ดังนี้

1. ชื่อมโนทัศน์ (Concept name) เป็นชื่อเฉพาะที่ใช้เรียกสิ่งของประเภทเดียวกัน

2. ลักษณะ (Attribute) เป็นคุณสมบัติที่แยกมโนทัศน์โดยเฉพาะออกจากมโนทัศน์อื่น มี 2 ประเภท คือ ลักษณะที่จำเป็น (Essential attributes) คือลักษณะที่ต้องมีมโนทัศน์และจำเป็นต้องใช้ในการจำแนกมโนทัศน์นั้น ๆ ออกจากมโนทัศน์อื่น และลักษณะที่ไม่จำเป็น (Non-essential attributes) คือลักษณะที่สังเกตได้ในมโนทัศน์ แต่ไม่จำเป็นสำหรับการจำแนกมโนทัศน์นั้น ๆ ออกจากมโนทัศน์อื่น

3. คุณค่าของลักษณะ (Attribute value) คือระดับคุณค่าของแต่ละลักษณะที่จะใช้ในการจำแนกประเภทของมโนทัศน์ตัวอย่างเช่น ทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งคนที่มีเหตุผลและไร้เหตุผลพร้อมกัน คำถามคือ จะรู้ได้อย่างไรว่าต้องมีความมีเหตุผลถึงระดับใดที่เพียงพอ

ในการจำแนกได้ว่าเป็นคนมีเหตุผลหรือเป็นคนไร้เหตุผล

เกียรติศักดิ์ แสงทอง (2564: 15) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของมโนทัศน์ ดังนี้

1. ชื่อมโนทัศน์ (Concept name) ใช้ในการเรียกลักษณะที่เหมือนกันอยู่ในประเภทเดียวกัน

2. คุณลักษณะของมโนทัศน์ (Concept attributes) เป็นลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์ที่มีความแตกต่างและใช้แบ่งแยกมโนทัศน์ออกจากมโนทัศน์อื่น ๆ

3. คุณค่าของลักษณะ (Attribute values) เป็นระดับคุณค่าที่มีการเปลี่ยนแปลง ใช้ในการจำแนกประเภทของมโนทัศน์

4.4 ประเภทของมโนทัศน์

ไดมินักการศึกษาได้กล่าวถึงประเภทของมโนทัศน์ ไว้ดังนี้

Bruner and Grossnickle (1957: 41-43) ได้แบ่งประเภทของมโนทัศน์ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. มโนทัศน์ร่วมลักษณะ (Conjunctive Concepts) เป็นการมีลักษณะเฉพาะ (Attributes) ร่วมกันตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไป เช่น สมุดสีเขียว ดอกไม้สีแดง หรือสิ่งเร้าที่พบเห็นโดยทั่วไปและคุ้นเคยในชีวิตประจำวันที่มีลักษณะร่วมกัน ตามขนาด รูปร่างและสี เป็นต้น

2. มโนทัศน์แยกลักษณะ (Disjunctive Concepts) เป็นการเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างร่วมกัน เช่น สัญลักษณ์ “0” อาจหมายถึง จำนวนเต็มศูนย์ (Zero) วงกลมตัวอักษรในภาษาอังกฤษ หรือไข่ฟองหนึ่ง

3. มโนทัศน์เชิงสัมพันธ์ (Relational Concepts) เป็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ สภาวะ หรือสิ่งเร้าตั้งแต่สองอย่างหรือมากกว่าเช่น ภาษีเงินได้สัมพันธ์กับระดับของรายได้

Gibson (1980: 276) ได้จำแนกมโนทัศน์ไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. มโนทัศน์เชิงรูปธรรม (Concrete Concept) เป็นความคิดที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มของวัตถุที่สามารถสังเกตได้

2. มโนทัศน์เชิงนามธรรม (Abstract Concept) เป็นความคิดที่ไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่วัตถุที่สังเกตได้หรือคุณภาพของวัตถุได้โดยตรง มีลักษณะเป็นนามธรรม

Russell, 1965: 124-125) ได้แบ่งมโนทัศน์เป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. มโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ (Mathetical Concepts) คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับจำนวนตัวเลข การวัด ซึ่งเกิดขึ้นอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน

2. มโนทัศน์เรื่องเวลา (Concept of Time) เช่น เช้า สาย บ่าย เย็น กลางคืน กลางวัน และฤดูกาลต่าง ๆ

3. มโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Concepts) เป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับเวลาและมิติ เพราะวิทยาศาสตร์ขึ้นอยู่กับเวลาที่แน่นอนของเวลา มิติน้ำหนักและปรากฏการณ์อื่น ๆ

4. มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Concept of the Self) คือ การที่บุคคลมีความคิดว่าตัวเขาเป็นอะไรเป็นใคร เป็นอย่างไร

5. มโนทัศน์ทางสังคม (Social Concepts) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน ประชาธิปไตยศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมา

6. มโนทัศน์ทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Concepts) มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามและขึ้นกับมโนทัศน์ทางสังคม เช่น สุนทรียภาพในการเขียน ดนตรี

7. มโนทัศน์เกี่ยวกับความขบขัน (Concepts of Humor) มีพัฒนาการอยู่ในขอบเขตของสังคม บางสิ่งเป็นสิ่งที่ขบขันของสังคมหนึ่ง แต่อาจไม่ขบขันในอีกสังคมหนึ่งก็ได้

8. มโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ (Miscellaneous Concepts) เช่น เกี่ยวกับความตาย เพศ และสงคราม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าพบว่า การแบ่งประเภทของมโนทัศน์ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามการจำแนกของแนวคิดแต่ละบุคคลหรือตามลักษณะทั่วไป ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่สามารถสังเกตและสัมผัสได้ และมโนทัศน์ที่ไม่สามารถสังเกตและสัมผัสได้ จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์โดยการพิจารณาว่ามีลักษณะร่วมกันหรือต่างกัน

4.5 การจัดการเรียนรู้มโนทัศน์

การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ ถ้าผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนก็สามารถนำความรู้ไปใช้ในโอกาสต่อไปได้ มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้นำเสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้มโนทัศน์ ไว้ดังนี้

Arends (1994: 324) ได้นำเสนอขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดมโนทัศน์ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้น 1 ครูต้องอธิบายเป้าหมายของบทเรียนและทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามเป้าหมาย

ขั้น 2 ครูต้องบอกชื่อมโนทัศน์และระบุคุณสมบัติที่สำคัญออกเป็นข้อ ๆ ในการบรรยายโดยตรง

ขั้น 3 ครูต้องยกตัวอย่างทันทีหลังจากได้ มโนทัศน์และเริ่มลงมือบรรยายโดยตรง

ขั้น 4 ครูช่วยนักเรียนวิเคราะห์ความคิดและการเรียนรู้ใหม่จนสมบูรณ์

Joyce and Weil (2009: 68) ได้กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้สอนมโนทัศน์ ดังนี้

1. ผู้สอนเตรียมข้อมูลสำหรับให้ผู้เรียนฝึกหัดจำแนก
2. ผู้สอนอธิบายกติกการในการเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจตรงกัน
3. ผู้สอนเสนอข้อมูลตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนและข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน

4. ให้ผู้เรียนบอกคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอน

5. ให้ผู้เรียนสรุปและให้คำจำกัดความของสิ่งที่ต้องการสอน

6. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีที่ผู้เรียนใช้ในการหาคำตอบ

Lasley and Matczynski (1997) ได้เสนอขั้นตอนการเรียนรู้มโนทัศน์ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดมโนทัศน์ (Concept Identification) ผู้สอนจะเลือกมโนทัศน์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยอาจได้มาจากหนังสือแบบเรียน จากคำอธิบายรายวิชา หรือจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่จะสอน

ขั้นที่ 2 การให้ตัวอย่าง (Exemplar Identification) เมื่อเลือกมโนทัศน์ในขั้นที่ 1 แล้วผู้สอนจะให้ตัวอย่างหลากหลายทั้งตัวอย่างทางบวกและตัวอย่างทางลบ ตัวอย่างทางบวกประกอบด้วยลักษณะที่จำเป็นของมโนทัศน์ ในขณะที่ตัวอย่างทางลบขาดลักษณะเหล่านั้น สิ่งสำคัญคือ ตัวอย่างทางบวกต้องชัดเจนและเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ผู้เรียนสืบสอบไปถึงลักษณะที่สำคัญของมโนทัศน์ได้ ตัวอย่างที่ให้ควรมีจำนวนมากพอที่จะให้ผู้เรียนแยกแยะลักษณะที่หลากหลายได้

ขั้นที่ 3 การตั้งสมมติฐาน (Hypothesizing) ในขั้นนี้ผู้สอนจะถามเพื่อให้ผู้เรียนบอกลักษณะทั่วไปของมโนทัศน์ขั้นการให้ตัวอย่างและขั้นการตั้งสมมติฐานจะเป็นวงจรย่อยภายในรูปแบบกล่าวคือ เมื่อผู้เรียนสังเกตตัวอย่างและตั้งสมมติฐานแล้ว ผู้สอนอาจเพิ่มตัวอย่างทางบวกและทางลบให้อีก เพื่อช่วยให้ผู้เรียนตั้งสมมติฐานได้ใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น หรือเพื่อให้กำจัดสมมติฐานที่เป็นเท็จออกไปได้นักเรียนจะเป็นผู้เปรียบเทียบตัวอย่างต่าง ๆ ทั้งในด้านความคล้ายคลึงและความแตกต่าง วงจรย่อยในขั้นที่ 2 และ 3 เป็น ดังนี้

1. ผู้สอนให้ตัวอย่างหลาย ๆ ตัวอย่าง
2. ผู้เรียนวิเคราะห์ตัวอย่างและตั้งสมมติฐาน
3. ผู้สอนให้ตัวอย่างเพิ่ม
4. ผู้เรียนเรียนตั้งสมมติฐานเพิ่มเติม และกำจัดสมมติฐานที่ไม่ถูกต้อง
5. ผู้สอนและผู้เรียนยืนยันสมมติฐานที่ถูกต้อง และกำจัดสมมติฐานที่ไม่ถูกต้อง
6. ผู้สอนเตรียมการสรุปมโนทัศน์เมื่อได้สมมติฐานที่ถูกต้องแล้ว

ขั้นที่ 4 การปิด (Closure) ผู้สอนจะเป็นผู้ทบทวนสมมติฐานที่ได้จากขั้นที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนช่วยกันคิดหาข้อสรุปลักษณะของมโนทัศน์ และชื่อของมโนทัศน์ขั้นนี้เปรียบเสมือนเป็นขั้นสังเคราะห์รายละเอียดเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

ขั้นที่ 5 การนำไปใช้ (Application) ผู้เรียนจะใช้เวลาทำความเข้าใจในมโนทัศน์ที่ได้จากขั้นที่ 3 ในการสร้างตัวอย่างทางบวกและตัวอย่างทางลบ และผู้สอนจะตรวจสอบว่า นักเรียนแต่ละคนนิยามลักษณะที่จำเป็นของมโนทัศน์ได้ถูกต้องหรือไม่

พรณี ชูทัย เจนจิต (2545) ได้เสนอขั้นตอนในการเรียนรู้มโนทัศน์เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด ดังนี้

1. ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ผู้เรียนทราบเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินให้ผู้เรียนรู้จักประเมินผลการเรียนของตนเอง
2. ตรวจสอบความรู้พื้นฐานที่จำเป็นของผู้เรียน
3. เสนอตัวอย่างความคิดรวบยอดที่ใช่และไม่ใช่ควบกันไป โดยให้ผู้เรียนค้นหาเองว่าความคิดรวบยอดมีลักษณะอย่างไร
4. ผู้เรียนสังเกต พิจารณา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ลักษณะของตัวอย่าง เพื่อเลือกตัวอย่างเป็นความคิดรวบยอดออกมา
5. ผู้เรียนให้ความหมายหรือสรุปลักษณะของความคิดรวบยอดที่เรียนนั้น
6. จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง ได้ซักถาม และได้รับการเสริมแรงด้วยการชดเชยและให้กำลังใจ

นาคยา ปิณฑานนท์ (2542: 22) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้มโนทัศน์ Deductive ดังนี้

1. กำหนดมโนทัศน์ที่จะสอนแล้วแจ้งให้นักเรียนทราบ
2. อธิบายความหมายของมโนทัศน์
3. ให้ผู้เรียนดูและคัดเลือกสิ่งที่เป็นตัวอย่างและไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์
4. ให้นักเรียนเสนอตัวอย่างใหม่เพิ่มเติมที่เป็นตัวอย่างของมโนทัศน์
5. ให้นักเรียนสรุปอธิบายอีกครั้งว่ามโนทัศน์เป็นอย่างไร

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้โน้ตส์ข้างต้น พบว่าการเรียนรู้โน้ตส์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องนั้นถึงระดับสูงสุด เพราะมโนทัศน์เป็นรากฐานความคิดประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) การนำสู่การปฏิบัติ 2) การกระตุ้นการสอนให้เกิดการส่งเสริมศรัทธา และ 3) การสะท้อนคิด

4.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แสงเดือน เจริญฉิม (2553) ได้วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างเสริมมโนทัศน์และการแก้ปัญหาในวิชาฟิสิกส์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 2) การออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ทดลองใช้รูปแบบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตเกษตรฯ กำแพงแสน จำนวน 80 คน ทำการสุ่มห้องเรียนแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 40 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบทดสอบการปฏิบัติมีค่าความเชื่อมั่น .99 แบบทดสอบวัดมโนทัศน์และการแก้ปัญหามีค่าความเชื่อมั่น 0.88 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ Paired samples t – test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance) 4) การประเมิน (Evaluation) รูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผล การสอน 6 ขั้นคือ 1) การสำรวจความรู้เดิม 2) การสร้างความสนใจ 3) การทำมโนทัศน์ให้ชัดเจน 4) การตรวจสอบมโนทัศน์ 5) การนำมโนทัศน์ไปใช้ และ 6) การประเมินผลกำหนดสื่อการสอน เครื่องมือและวิธีการประเมินและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ผลการทดลองใช้ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจในมโนทัศน์ทางฟิสิกส์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 0.05 รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 50 และมีประสิทธิภาพ 80.37/81.04 และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนฟิสิกส์ มีความเห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาความเข้าใจในมโนทัศน์ทางฟิสิกส์ และความสามารถในการแก้ปัญหา มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้

จิระ ดีช่วย (2554) ได้วิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม ร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางชีววิทยาและความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ศึกษาประสิทธิผลเชิงประจักษ์ของรูปแบบการเรียนการสอนและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยกำหนดรูปแบบ

การทดลองแบบสองกลุ่ม คือกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล จำนวน 86 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ทางชีววิทยา แบบวัด ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ แบบสอบถามความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณฯ มีชื่อว่า อาร์พีซีเอสอี (RPCSE Model) มี 8 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน หลักการตอบสนอง ระบบสังคม สิ่งสนับสนุน สารความรู้และ สิ่งส่งเสริมการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม (Reviewing Knowledge) ขั้นให้ความรู้และทักษะพื้นฐาน (Providing Fundamental Knowledge and Skill) ขั้นสร้างมโนทัศน์และฝึกทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ (Constructing Concepts and Critical Thinking) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing) ขั้นตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ (Enumeration) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน อาร์พีซีเอสอี พบว่ามโนทัศน์ทางชีววิทยาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่ม ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนเห็นด้วยต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมาก โดยเห็นด้วยมากที่สุด ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาด้านบรรยากาศในการเรียนรู้และประโยชน์ที่ได้รับตามลำดับ

ปพนวจน์ ลภัสสิญญโณโชค (2559) ได้วิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อขยายผลรูปแบบการเรียนการสอน พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีชื่อว่า “5P Model” ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparing : P) 2) ขั้นมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการเรียน: (Participating : P) 3) ขั้นทบทวนมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น (Processing :P) 4) ขั้นนำเสนอ มโนทัศน์ใหม่ (Presenting: P) และ 5) ขั้นฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ (Practicing : P) ประสิทธิภาพ ของรูปแบบคือ 83.03/ 81.33 2) หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอน นักเรียนมีมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถด้านมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีพัฒนาการสูงขึ้นจากระดับต่ำกว่าเกณฑ์เป็นระดับดีเยี่ยม และ 3) ผลการ

ขยายผล พบว่า หลังการเรียนการสอน นักเรียนมีมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถด้านมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์มีพัฒนาการสูงขึ้นจากระดับต่ำกว่าเกณฑ์เป็นระดับดีเยี่ยม

สุรรัตน์ จัยกระยาง (2561) ได้วิจัยและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทาง วิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่พัฒนาขึ้น ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพญารามวิทยา จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 25 คน ในภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2560 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ และ 3) แบบวัดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทาง วิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ สาระ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างแรงจูงใจภายใน ขั้น สร้างมโนทัศน์ ขั้นสะท้อนกลับ และขั้นการนำมโนทัศน์ไปใช้ และการวัดผลและประเมินผล มีดัชนี การประเมินคุณภาพรูปแบบการสอนโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.59 และ 0.25 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และนักเรียนที่เรียนโดยใช้ รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยของแบบวัดมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์หลัง ทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าเฉลี่ยของแบบวัดทักษะการ คิดอย่างมี วิจารณญาณ หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรรัตน์ สมรรถการ (2564) ได้วิจัยและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดรูปแบบ การปรับมโนทัศน์ และรูปแบบการแปลงของเลข เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพ ของรูปแบบฯ มีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 2) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 3) การศึกษาประสิทธิภาพ ของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น และ 4) การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนฉบับสมบูรณ์ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที (t-test) รูปแบบมีหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การ เรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนพบปัญหาหรือสถานการณ์ที่มโนทัศน์ของผู้เรียนไม่สามารถแก้ไขหรืออธิบาย

ได้ 2) การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยการสังเกตรวบรวมข้อมูล หรือศึกษาจากทฤษฎีต่าง ๆ 3) การนำเสนอความรู้ทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบตัวแทนทางคณิตศาสตร์ที่หลากหลายและมีความสัมพันธ์กับโมทัศน์นั้น 4) การที่ผู้เรียนใช้ตัวแทนทาง คณิตศาสตร์เพื่อนำเสนอความรู้ทางคณิตศาสตร์และ 5) การนำเสนอขั้นตอนวิธีการหาคำตอบได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกระตุ้นความสงสัย 2) การวางแผนเพื่อปรับโมทัศน์ 3) การปรับโมทัศน์โดยใช้ตัวแทนที่หลากหลาย 4) การสรุปความหมายของโมทัศน์ใหม่และ 5) การนำไปใช้ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของโมทัศน์ทางคณิตศาสตร์ ใน ภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยของโมทัศน์ทางคณิตศาสตร์ จำแนกตามองค์ประกอบ พบว่า การบอกลักษณะเฉพาะ การบอกคำจำกัดความและการบอกตัวอย่าง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้โมทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา

5.1 ความหมายของความศรัทธา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2532: 418-419) ได้ให้ความหมายของศรัทธา คือ ความเชื่อ ความมั่นใจ เพราะพิจารณาไตร่ตรอง มองเหตุผลด้วยปัญญาแล้ว ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

1. ความเชื่อ ความมั่นใจในพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นบุคคลต้นแบบซึ่งยืนยันถึงวิสัยความสามารถของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถหยั่งรู้สัจธรรม เข้าถึงความจริง และมีความดีสูงสุดได้ด้วยสติปัญญา และความเพียรพยายามของมนุษย์เอง

2. มั่นใจในธรรม ทั้งความจริง ความดีงาม ธรรมที่เป็นสภาวะดำรงอยู่หรือเป็นไปตามธรรมดาของมันเอง เป็นเกณฑ์ที่แน่นอน คือ นิยามแห่งเหตุผลเป็นกลางเที่ยงธรรมต่อทุกคน

3. ความเชื่อในสงฆ์ มนุษย์สามารถบรรลุความจริง ความงามสูงสุดได้อย่างบุคคลต้นแบบ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2540) ได้ให้ความหมายของศรัทธาไว้ว่า ศรัทธา หมายถึง ความคิด ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นสาเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามความเชื่อนั้น

สุมนททา คณาเจริญ (2548: 98-100) ได้ให้ความหมายของศรัทธา คือ ความเชื่อความเลื่อมใสในพุทธศาสนา ความเชื่อ ความนับถือที่ประกอบด้วยปัญญา และเหตุผล เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เน้นสอนคนให้มีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างงมงาย คำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้ามีองค์ประกอบศรัทธา แล้วจะต้องมีองค์ประกอบด้านปัญญาคู่กันเสมอ

พระมหาไพจิตร อุดมธมโม (2565: 452) กล่าวว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อและความเลื่อมใสในคุณงามความดีที่ตนเองได้ทำหน้าที่ในงานนั้น ๆ น้อมใจไปในสิ่งที่ตนเองทำอย่างมีความสุข และเชื่อในกฎแห่งกรรมที่ให้ผลตามเหตุผลที่ได้ตรองตรึกดีแล้วตามลักษณะต่าง ๆ แล้วแต่สถานการณ์ที่เป็นไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ศรัทธา หมายถึง ความรู้สึกเชื่อมั่น ความมั่นใจในธรรม ทั้งความจริง ความดีงาม ซาบซึ้งในสิ่งที่ตนเองมองเห็นว่าเป็นไปได้ มีคุณค่าว่าดีงามที่สุด และประจักษ์แก่ตนเอง

5.2 กระบวนการสร้างศรัทธาตามแนวพุทธวิธี

กระบวนการสร้างศรัทธาตามแนวพุทธวิธี มีนักการศึกษาได้อธิบายและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการสร้างศรัทธาไว้ ดังนี้

พนัส หันนาคินท์ (2529: 115) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างศรัทธาในการสอนจริยธรรมและค่านิยมไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อจริยธรรม
2. ให้ความรู้ว่าจริยธรรมนั้นหมายความว่าอย่างไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร มีขอบเขตเพียงใด
3. ยั่วยุให้นักเรียนปฏิบัติตามจริยธรรมนั้นๆ และมีการปฏิบัติตามการปฏิบัติของตนเองอย่างสม่ำเสมอทั้งในและนอกโรงเรียน

เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540: 58-59) ได้เสนอการสร้างศรัทธาและการปลูกฝังค่านิยมไว้ 2แนวทาง คือ

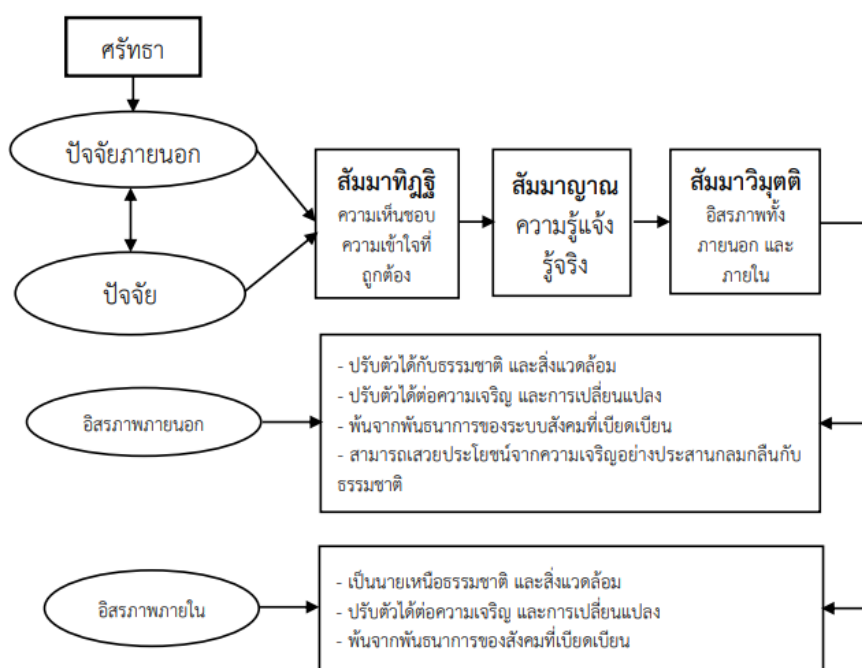
1. การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีที่เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังค่านิยมวิธีนี้ เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” เครื่องจูงใจภายนอกหรือวิธีการแห่งศรัทธา
2. สร้างจิตสำนึกที่ดีแก่เด็ก ฝึกให้เด็กคิดให้ถูกวิธี ใช้สติปัญญาพิจารณาจนรู้ซาบซึ้งถึงคุณค่าด้วยตนเอง วิธีการที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ หรือวิธีการแห่งปัญญา

สุนน อมรวิวัฒน์ (2531: 67-68) ได้เสนอขั้นตอนการปฏิบัติการสร้างศรัทธาตามแนวพุทธวิธีไว้ 12 ประการ ดังนี้

1. มีศรัทธาแล้วเข้าไปหาสัตบุรุษ
2. เข้าไปหาแล้วย่อมนั่งใกล้
3. เมื่อเข้าไปนั่งใกล้ แล้วครั้นเจยโสตกยพังธรรม
4. ย่อมพังธรรม
5. ทรงจำธรรมที่ได้ฟังแล้ว
6. พิจารณาอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำได้แล้ว

7. ย่อมทนต่อความเพ่งพินิจของบัณฑิต
8. เมื่อทนต่อความเพ่งพินิจย่อมให้เกิดฉันทะ
9. เมื่อเกิดฉันทะ ย่อมอุตสาหะ
10. เมื่อมีอุตสาหะ ย่อมใช้ศุลยพินิจ
11. ย่อมเริ่มตั้งความเพียร
12. ย่อมกระทำใจให้แจ้งปรมัตตสัจจะด้วยกาย และเห็นปรมัตตสัจจะด้วยปัญญา

จากกระบวนการสร้างความศรัทธาตามแนวพุทธวิธีที่ได้นำเสนอข้างต้นของ สุนน อมรวิวัฒน์ ที่ได้นำมาจัดเป็นระบบการสอน เพื่อให้สามารถมองเห็นขั้นตอนและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสอนตามแนวพุทธวิธี ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 กระบวนการสอนตามแนวพุทธวิธี

5.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธา

การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธา ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจ และมีวิธีสอนให้ศิษย์เกิดความรักความศรัทธาที่จะเรียนรู้ศิษย์ การสอนโดยสร้างศรัทธา มุ่งให้ผู้สอนและผู้เรียน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และผู้เรียนมีโอกาสคิดและแสดงออกอย่างถูกวิธี

ศิษย์เกิดการพัฒนาปัญญาและ แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

สุมณ อมรวิวัฒน์ (2533 อ้างถึงใน รุ่งลาวัลย์ ละอองคา (2558: 19-27) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมความศรัทธา 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำ ขั้นเสริมสร้างศรัทธา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม คือ เหมาะสมกับระดับชั้น เหมาะสมกับวัย และภูมิหลังของผู้เรียน เหมาะกับวิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน 2) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน ผู้สอนเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีสะอาด แจ่มใส ส่ารวม สุขภาพจิตดีมีความมั่นใจในตนเอง ตลอดจนมีคุณธรรมมีความรู้ และ วิธีการสอนที่เหมาะสม และ 3) การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ คือ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนหรืออุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจ เกิดความสนุก อยากเรียนรู้ เช่น การเล่นเกม การจัดป้ายนิเทศ สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติกรณีตัวอย่าง ภาพ ข่าวเหตุการณ์ กรณีปัญหา เป็นต้น ให้ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตนเองและได้รับทราบผลทันทีที่เป็นการเสริมแรง

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ผู้สอนเสนอปัญหาที่เป็นสาระของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นสำคัญของ บทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ 2) ผู้สอนแนะนำแหล่งวิทยาการและข้อมูล 3) ผู้เรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล หลักการความรู้ข้อเท็จจริงโดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคม 4) ผู้สอนจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์และสรุปความคิด 5) ผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสรุปประเด็นของข้อมูลความรู้และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดสอบ ทดลอง จัดเป็นทางเลือกและทางออกในการแก้ปัญหา 6) ผู้เรียนเลือกและตัดสินใจ และ 7) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อทดสอบหรือพิสูจน์ผลการเลือกตามที่ได้ตัดสินใจ

3. ขั้นสรุป ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ผู้สอนและผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอนตามทางเลือกนั้น โดยให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การพูดการอ่าน การแสดงวิธีคิด เพื่อยืนยันความมั่นใจว่าสาระที่ เรียนมีความเป็นไปได้อาจมีคุณค่าและปฏิบัติได้ผลจริง 2) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้ตลอดจนมีการซักถามข้อสงสัยและสรุปผลการปฏิบัติ 3) ผู้สอนและผู้เรียนสรุปบทเรียน และ 4) การวัดและประเมินผล คือ มีการประเมินที่หลากหลาย ประกอบด้วย การประเมินตนเองของผู้เรียน การประเมินผลโดยกัลยาณมิตร เช่น เพื่อน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลเป็นกลุ่ม และการประเมินผลโดยผู้สอน

พระครูธีรธรรมานุยุต (2563) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธาโดยประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่

1. ขั้นฉันทะ คือ รักที่จะเรียนรู้ ใส่ใจ สนใจ
2. ขั้นวิริยะ คือ ขยันหมั่นฝึกฝน
3. ขั้นจิตตะ คือ เอาใจใส่ในกิจตนไม่วางธุระ
4. ขั้นวิมังสา คือ ทบทวนพิจารณาผลเพื่อปรับปรุงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พระมหาประวิทย์ วุฑฒินาโณ (2563) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างศรัทธา ดังนี้

1. ขั้นสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นย่อย ได้แก่ 1) ศึกษาผู้เรียนเพื่อเตรียมการสอน 2) นำเนื้อหาที่กระตุ้นความอยากรู้อยากถามตามลำดับยากไปง่าย และ 3) ประเมินความรู้และความเข้าใจของผู้เรียน
2. ขั้นฝึกปฏิบัติตามที่เรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นย่อย ได้แก่ 1) ศึกษา ร่องรอยความรู้และประเมินกำลังใจของผู้เรียน 2) นำปฏิบัติ/ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนเอาใจใส่ในกิจปฏิบัติ และ 4) ให้ผู้เรียนประเมินผลการปฏิบัติของตนเอง/แก้ไขปรับปรุง
3. ขั้นตรวจสอบเชื่อมโยงความรู้และการปฏิบัติไม่วางธุระ
4. ขั้นประเมินผล/ปรับปรุง

พระครูประสาทพรคุณ (2564) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างศรัทธาว่าเป็นสิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ และการประยุกต์ความรู้สู่การปฏิบัติและสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ปริยัติ และการปฏิบัติ และสามารถพัฒนาการปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้

1. ขั้นสร้างฉันทะ คือ ขั้นสร้างความพอใจ
2. ขั้นรักษาวิริยะ คือ ขั้นรักษาวินัยฝึกใจปฏิบัติ
3. ขั้นจิตตะ คือ ขั้นทบทวนการปฏิบัติอย่างรอบคอบ
4. ขั้นวิมังสา คือ ขั้นประเมินผลพัฒนาการการปฏิบัติ

จากการศึกษาขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ ผู้วิจัยพบว่า ขั้นตอนของการเสริมสร้างศรัทธาประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับปัญญาารู้และเข้าใจ 2) ระดับปัญญาการประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และ 3) ระดับการเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติจนเกิดคุณลักษณะ

6. แนวคิด ทฤษฎีที่ข้องเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัย

การวัดและประเมินผลเจตคติเป็นการวัดอารมณ์และความรู้สึกซึ่งประกอบด้วยความสนใจทัศนคติ ค่านิยม จริยธรรมและบุคลิกภาพซึ่งจัดเป็นเรื่องที่ยุ่ยากและสลับซับซ้อนอย่างมากแต่ในทาง

วัดผลเชื่อว่าสิ่งใดมีอยู่และมีปริมาณสิ่งนั้นย่อมสามารถที่จะวัดได้ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัย เพื่อนำมากำหนดเป็นเกณฑ์ในวัดความศรัทธาในศิลาจารวัตร กับวิธีปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร มีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ความหมายของเจตคติ (Attitude)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของเจตคติ (Attitude) มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายท่านได้ ไว้ดังนี้

Triandis (1971: 106) มองเจตคติว่าเป็นระดับความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกหรือลบที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างคงเส้นคงวาและแสดงให้เห็นความแตกต่างว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 221) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ทาที่หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2543: 54) ได้กล่าวว่า เจตคติ เป็นความรู้สึกเชื่อศรัทธาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมาซึ่งอาจจะไปในทางดีหรือไม่ดีก็ได้ เจตคดียังไม่เป็นพฤติกรรมแต่เป็นห้วงการที่จะทำให้เกิดพฤติกรรม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551: 243 - 244) กล่าวว่า เจตคติเป็นเรื่องของ ความชอบความไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อฝังใจ ของเราต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด มักจะเกิดขึ้นเมื่อเรารับรู้ หรือประเมินผู้คน เหตุการณ์ในสังคม เราจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกบางอย่างควบคู่ไปกับการรับรู้ นั้น และมีผลต่อความคิดและปฏิกิริยาในใจของเรา ดังนั้น เจตคติจึงเป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกที่อาจสังเกตได้ หรือพฤติกรรม ภายในที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยง่าย แต่มีความโน้มเอียงที่จะเป็นพฤติกรรมภายในมากกว่าพฤติกรรมภายนอก

สุมรา คงภิรมย์ชื่น (2557: 15) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เจตคติมีทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวกหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดท่าทีของนักเรียนที่มีต่อการเรียนในทางเข้าหา การเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียน พึงพอใจในการเรียน ทางลบคือรู้สึกไม่พอใจและหลีกเลี่ยง

สุภัทรพงศ์ รวงผึ้งรุ่งโรจน์ (2563: 88) กล่าวว่าเจตคติเป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้

จากความหมายของเจตคติข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมาซึ่งอาจจะไปในทางดีหรือไม่ดีก็ได้

6.2 องค์ประกอบของเจตคติ

Traisdie (1971: 2-3) ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive component) ได้แก่ แนวความรู้ ความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าไม่ว่าบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ความรู้และแนวคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของเจตคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้หรือแนวความคิดต่อสิ่งเร้าใดครบถ้วนแล้ว บุคคลนั้นจะมีเจตคติต่อสิ่งเร้านั้นไปในทางบวกหรือทางลบชัดเจน

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึก (Feeling component) ได้แก่ อารมณ์ความรู้สึกที่เป็นสิ่งกำหนดลักษณะหรือทิศทางของเจตคติต่อบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีอารมณ์ หรือความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลใด ก็จะมีเจตคติไปในทางบวกต่อสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านความพร้อมในการกระทำ (Action tendency component) ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่บอกลักษณะและทิศทางของเจตคติต่อบุคคล กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าชัดเจน แน่นนอน ทิศทางก็มีลักษณะเด่นชัด แน่นนอน และเป็นพฤติกรรมทางบวกหรือทางลบอย่างชัดเจนด้วย

ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ (2542: 59-60) ได้อธิบายองค์ประกอบของเจตคติโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. เจตคติมีองค์ประกอบเดียว แนวคิดนี้พิจารณาจากนิยามของเจตคติและมองว่าเจตคติเกิดจากการประเมินเป้าเจตคติว่า รู้สึกชอบหรือรู้สึกไม่ชอบ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้คือ เทอร์สตันแอฟฟอร์ด และคนอื่น ๆ

2. เจตคติมีสององค์ประกอบ ตามแนวคิดนี้มองว่าเจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive) และด้านความรู้สึก (Affective) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้คือแคทซ์

3. เจตคติมี 3 องค์ประกอบ (Three component) ดังนี้

3.1 ด้านสติปัญญา (Cognitive component) ประกอบด้วยความรู้ ความคิด และความเชื่อที่มีต่อเป้าเจตคติ

3.2 ด้านความรู้สึก (Affective component) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อเป้าเจตคติว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นหลังจากที่สัมผัสหรือรับรู้เป้าเจตคตินั้นแล้วสามารถแสดงความรู้สึกประเมินสิ่งนั้นว่าดีหรือไม่ดี

3.3 ด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นแนวโน้มของการกระทำหรือแสดงพฤติกรรม เจตคติเป็นพฤติกรรมซ่อนเร้น ในขั้นนี้เป็นการแสดงแนวโน้มของการกระทำต่อเป้าเจตคติเท่านั้นยังไม่แสดงออกจริง

จากการศึกษาองค์ประกอบของเจตคติข้างต้นสรุปได้ว่า เจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. องค์ประกอบทางการรับรู้หรือด้านความคิด (Component)
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component)
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component)

ทั้งองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบล้วนมีความสัมพันธ์กันซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อมีปัจจัยภายนอกเข้ามากระทบ ทำให้ต้องคิดคิดต่อสิ่งนั้น กระบวนการจึงเริ่มจากการใช้ความคิดและจิตพิจารณาแล้ววิเคราะห์ต่อสิ่งนั้นด้วยการใช้ปัญญา อันมาจากพื้นฐานความรู้ที่ตนเองมี แล้วจึงทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกต่อสิ่งนั้น และเมื่อรู้สึกต่อสิ่งนั้นแล้ว จะแสดงออกทางด้านพฤติกรรม คือ การลงมือปฏิบัติด้วยกายหรือวาจา ทั้งในทางบวกและในทางลบ

6.3 ความสำคัญของเจตคติ

เจตคติเป็นความรู้สึก ทำที หรือพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญดังที่ เนืองนิต ปิยะวงศ์ (2541: 8) กล่าวไว้ว่า เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เจตคติเป็นสภาพการณ์ทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำ เพราะเป็นส่วนประกอบที่กำหนดแนวทางให้ทราบล่วงหน้าว่าหากบุคคลประสบสิ่งใดแล้ว บุคคลนั้น ๆ จะมีทำต่อสิ่งนั้นในลักษณะใด

วิโรจน์ ธรรมจินดา (2536: 10) กล่าวไว้ว่า ความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคลจะช่วยอธิบายถึงสภาพของสังคมได้ ส่วนในทางสังคมวิทยาถือว่าเจตคติเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจและพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เจตคติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานะและสภาพทางจิตใจของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์ เรื่องราว หรือตัวบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งการเรียนรู้และประสบการณ์เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความคิด และการกระทำของบุคคล

6.4 วิธีการวัดเจตคติ

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2539: 55-56) ได้อธิบายว่าการวัดเจตคติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เพราะเจตคติเป็นความรู้สึกนึกคิด เป็นสภาพทางจิตใจ ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรงการวัดเจตคตินิยมวัดออกมาทางบวกและทางลบ ทางบวกหมายถึงเจตคติในทางดี ส่วนทางลบหมายถึงเจตคติไปในทางตรงข้าม วิธีวัดเจตคติโดยตรงจึงทำไม่ได้นอกจากทำการศึกษา ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาเจตคติโดยใช้อาศัยประสาทหูและตาเป็นสำคัญ การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วนำข้อมูลที่สังเกตนั้นไปอนุมานว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสังเกตได้ผลดี ผู้สังเกตต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ มีความใส่ใจต่อสิ่งที่สังเกต (Attention) มีประสาทสัมผัสที่ดี (Sensation) มีสัญชาตญาณที่ดี (Perception) มีมโนคติที่ดี (Conception) โดยสามารถสรุปเรื่องราวได้ถูกต้องและเชื่อถือได้ เพื่อให้ผลการสังเกตสามารถรวบรวมข้อมูลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ควรมีวิธีการดำเนินการสังเกต คือ 1) มีการเตรียมงานล่วงหน้า เช่น เตรียมการบันทึก เครื่องมือต่าง ๆ ต้องพร้อม 2) ไม่มีอคติ 3) ต้องสังเกตหลาย ๆ ด้าน 4) ใช้ระยะเวลาสังเกตอย่างต่อเนื่องและนานพอสมควร และ 5) อาจใช้เครื่องมืออื่น ๆ ช่วยอย่างระมัดระวัง เช่น แบบสำรวจ การบันทึกกระเปาะบนสไลด์ และอื่น ๆ

หลักเกณฑ์ของการสังเกตที่ดี ประกอบด้วย 1) ผู้สังเกตจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่สังเกตนั้น ให้มาก 2) หาความสอดคล้องระหว่างประเด็นและพฤติกรรมที่จะทำการสังเกต 3) กำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการสังเกตให้ชัดเจน 4) ในการสังเกตผู้สังเกตจะต้องทำอย่างระมัดระวังและใช้ความละเอียดถี่ถ้วน 5) ผู้สังเกตจะต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือตามที่กำหนดขึ้น และ 6) ผู้สังเกตจะต้องพร้อมที่จะทำการสังเกตและกำจัดอคติส่วนตัวออกไปให้หมด

2. การให้รายงานตนเอง (Self-report) เป็นวิธีการศึกษาเจตคติของบุคคลโดยให้บุคคล นั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น และจากการฟังสิ่งที่เล่านี้สามารถกำหนดค่าคะแนนของเจตคติได้ วิธีการศึกษาเจตคติแบบนี้เป็นวิธีการของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคอร์ท (Likert) กัทท์แมน (Guttman) และออสกู๊ด (Osgood) ที่ได้พยายามสร้างสเกลการวัดเจตคติขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติแบบสเกลนี้จัดแบ่งออกเป็นช่วง ๆ โดยแต่ละช่วงจะมีขนาดเท่ากัน สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของเจตคติได้ วิธีนี้เป็นที่นิยมใช้วัดเจตคติมาก

3. เทคนิคการฉายออก (Projective techniques) เป็นการวัดเจตคติโดยการให้สร้างจินตนาการจากภาพ โดยใช้ภาพเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมา จะได้สังเกตและวัดได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลย่อมแสดงออกตามประสบการณ์ที่เคยได้รับมา แต่ละคนจะมีการแสดงออกไม่เหมือนกัน

6.5 เครื่องมือวัดเจตคติ

เครื่องมือวัดเจตคติที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวัดของลิเคอร์ท (Likert's Scale) ซึ่งเป็นที่นิยมแบบวัดเจตคติของลิเคอร์ท กำหนดให้ข้อความทุกข้อในแบบวัดเจตคติ คือ ผลรวมของคะแนนทุกข้อในแบบวัดเจตคติซึ่งลิเคอร์ท ถือว่าผู้มีเจตคติต่อสิ่งใดก็ย่อมจะมีโอกาสที่จะ

ตอบเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุน สิ่งนั้นนั่นจะมีมาก และโอกาสที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นก็มียุ่่น้อย ในทำนองเดียวกันผู้ที่มีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งใดนั้น โอกาสที่จะเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุนสิ่งนั้นก็จะมีน้อย และโอกาสจะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นก็จะมีมาก คะแนนรวมทุกข้อจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงเจตคติของผู้ตอบในแบบวัดเจตคติของแต่ละคน

โดยพิจารณาใน 5 คำตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แล้วให้ตอบได้ เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อความ จากนั้นนำข้อความแต่ละคนมาให้น้ำหนักคะแนนรายชื่อ

คะแนน	ข้อความในทางบวก	ข้อความในทางลบ
5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
3	เฉย ๆ/ไม่แน่ใจ	เฉย ๆ/ไม่แน่ใจ
2	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย
1	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากนั้นรวมคะแนนตอบของแต่ละคนในทุก ๆ ข้อเข้าด้วยกัน แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์ทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยนำมาใช้กำหนดรูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และมีผลการสังเคราะห์หลักการ แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัด ได้ดังนี้

หลักการ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ ความศรัทธาเป็นประยุกต์ระหว่างความรู้ที่ส่งเสริมมนทัศน์และการเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธา ตามแนวหลักคำสอน โดยการฝึกปฏิบัติผ่านศิลาจารวัด และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอผลการสังเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนได้ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธา

แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธา	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธา
1. ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหา เราให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้จากภายนอก ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ ใช้สื่อการเรียนรู้ เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อสร้างความสนใจ และการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด (1)	1. กระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation) การเราให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อสร้างความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน
2. ผู้สอนใช้สถานการณ์ที่สอดคล้องกับสภาวะของการเกิดทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย (2)	2. สืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation) ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันอภิปราย
3. ผู้สอนจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายที่สอดคล้องกับการพัฒนาจิตและปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใหม่ (2)	3. นำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย
4. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยความมุ่งมั่นด้วยการตั้งเป้าหมาย นำความรู้ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ มาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยหรือวิธีคิดแบบอื่น ๆ การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายร่วมกันตามหลักปรัโตโมสะ ผู้สอนอำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำ (2,3)	4. สะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติ ใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดความศรัทธา
5. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันเชื่อมโยงความรู้จากการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ การควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย (ศีล) ความแน่วแน่ของจิตใจ (สมาธิ) ความรู้ความเข้าใจความจริงตามหลักเหตุผล (ปัญญา) นำมาท่อนผลการฝึกปฏิบัติ (1, 2, 3, 4)	5. ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation) ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ
6. ผู้สอนวัดและประเมินผลการพัฒนากาย ความใฝ่เรียนรู้ การพัฒนาศีล ความมีวินัย การพัฒนาจิตใจ ความอดทน และปัญญา (1, 2, 3, 4, 5)	

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่” การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) พัฒนาและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ดังนี้ 2.1) เพื่อเปรียบเทียบโน้ตทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2.2) เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 3) เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE MODEL ที่ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนให้เป็นระบบ เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Kruse, 2009: 1) ตลอดจนการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ (Dick, Carey and Carey, 2005: 1-8) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ (Joyce and Weil, 2009: 9) โดยในกระบวนการวิจัยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ที่มีลักษณะเป็นแบบแผนเชิงผสมผสานแบบรองรับภายใน (The Embedded Design) ใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีหลักและวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง (Creswell and Plano Clark, 2011: 67) ใช้รูปแบบการวิจัย Pre-Experimental Design โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน The One-Group Pretest-Posttest Design (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 144) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R_1) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ด้านการออกแบบการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อสรุปข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบในการได้รูปแบบการเรียนการสอน

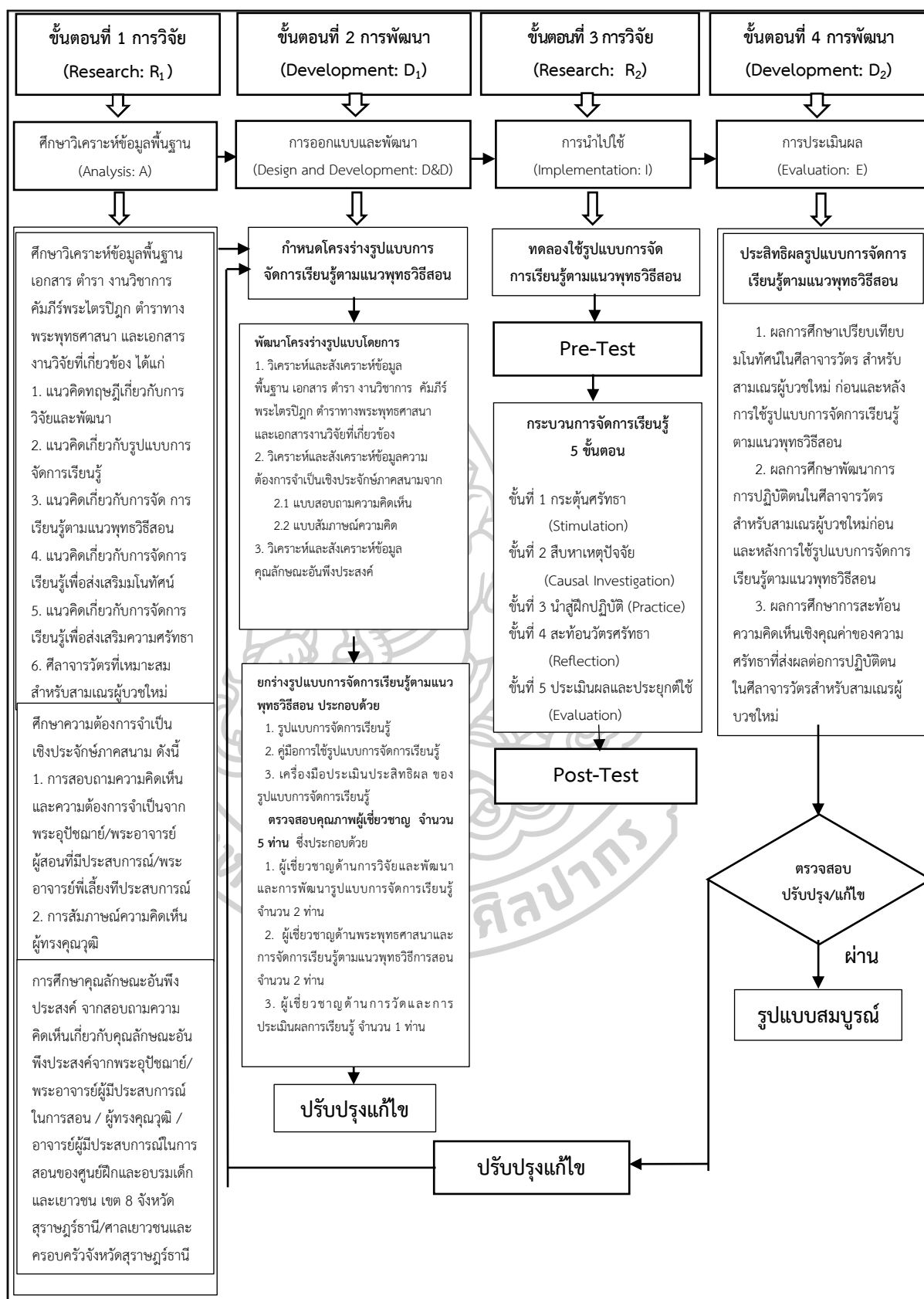
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D_1) การออกแบบและพัฒนา (Design and Development : D&D) การพัฒนาและการหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) การประเมินและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิธีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะและความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกรอบดำเนินการวิจัย ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis:A)

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความ ต้องการจำเป็นในการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ซึ่งมีสาระการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ และองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโนทัศน์ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา ขอบเขตของเนื้อหา สาระการเรียนรู้ กิจกรรมและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ วิธีการในการและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

สำหรับขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนการ ศึกษาวิจัยตามลำดับของ วัตถุประสงค์ แหล่งข้อมูล ตัวแปรที่สนใจศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัย เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือในขั้นตอนที่ 1 ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโนทัศน์และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น เจริญประจักษ์
5. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย

เอกสาร ตำรา งานวิชาการ คัมภีร์พระไตรปิฎก ตำราทางพระพุทธศาสนา และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา แนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน แนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีสอน แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อ ส่งเสริมโนทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา ขอบเขตเนื้อหาสาระการ เรียนรู้เรื่องศีลาจารวัตร ได้แก่ ศีลสิกขา อาจารย์ วัตรปฏิบัติเบื้องต้นที่เหมาะสมสำหรับสามเณรผู้บวช ใหม่ กิจกรรมและเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตาม แนวพุทธวิธีสอน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แหล่งข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่

1. พระอุปัชฌาย์

2. พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน
3. พระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ
5. อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6. ศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโนทัศน์
4. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา
5. ข้อมูลขอบเขตเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องศีลอาจารย์วัตร
6. เทคนิคการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้
7. วิธีการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอน
8. คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

วิธีการดำเนินการ

1. ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร
2. ศึกษาวิเคราะห์ หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. ศึกษาวิเคราะห์ หลักการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโนทัศน์
4. ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา
5. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลขอบเขตเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องศีลอาจารย์วัตร
6. ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้
7. ศึกษาวิเคราะห์วิธีการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอน
8. ศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
9. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย

9.1 การสอบถามความคิดเห็นของพระอุปัชฌาย์ จำนวน 3 รูป ความคิดเห็นของพระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน จำนวน 3 รูป และความคิดเห็นของพระอาจารย์พี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ จำนวน 3 รูป โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Form) ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาในการสอบถามความคิดเห็น ได้แก่ 1) ลักษณะขั้นตอนและวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโนทัศน์ 3) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา 4) เทคนิคการจัดการเรียนรู้ 5) ขอบเขตเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 6) สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ 7) วิธีการวัด และประเมินผล การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และ 8) คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

9.2 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่าน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาในการสัมภาษณ์ความคิดเห็น ได้แก่ 1) ขั้นตอนและวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโนทัศน์ 3) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม ความศรัทธา 4) ขอบเขตเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) วิธีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และ 6) คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

9.3 การสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ที่มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Form) กับผู้ให้ข้อมูล คือ 1) พระอุปัชฌาย์ จำนวน 2 รูป 2) พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน จำนวน 2 รูป 3) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 รูป/ท่าน 4) อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ท่าน และ 5) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ท่าน ประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเฉพาะประเด็นของคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

สำหรับเครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือในการทำวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เพื่อการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนนั้น มี 4 ประเภท ได้แก่

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร
2. แบบสอบถามความคิดเห็น
3. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น
4. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร

แบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ในวิจัยและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีกระบวนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและตำราการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร

1.2 ร่างโครงร่างของแบบวิเคราะห์เอกสาร โดยได้กำหนดประเด็นในศึกษาการวิเคราะห์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของแบบวิเคราะห์เอกสาร โดยประเด็นของการศึกษาวิเคราะห์ต้องสอดคล้องครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการของศึกษาวิจัย รวมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้ภาษา แล้วนำแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผ่านการตรวจจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ มาปรับปรุงแก้ไข

1.4 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาฯ นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 ท่าน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน จำนวน 2 ท่าน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสารโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) มีเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555: 179)

ระดับคะแนน 5	หมายถึง	มีความสอดคล้องมากที่สุด
ระดับคะแนน 4	หมายถึง	มีความสอดคล้องมาก
ระดับคะแนน 3	หมายถึง	มีความสอดคล้องปานกลาง
ระดับคะแนน 2	หมายถึง	มีความสอดคล้องน้อย
ระดับคะแนน 1	หมายถึง	มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

ในการหาคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวิเคราะห์เอกสารจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555: 196)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความสอดคล้องมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความสอดคล้องปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

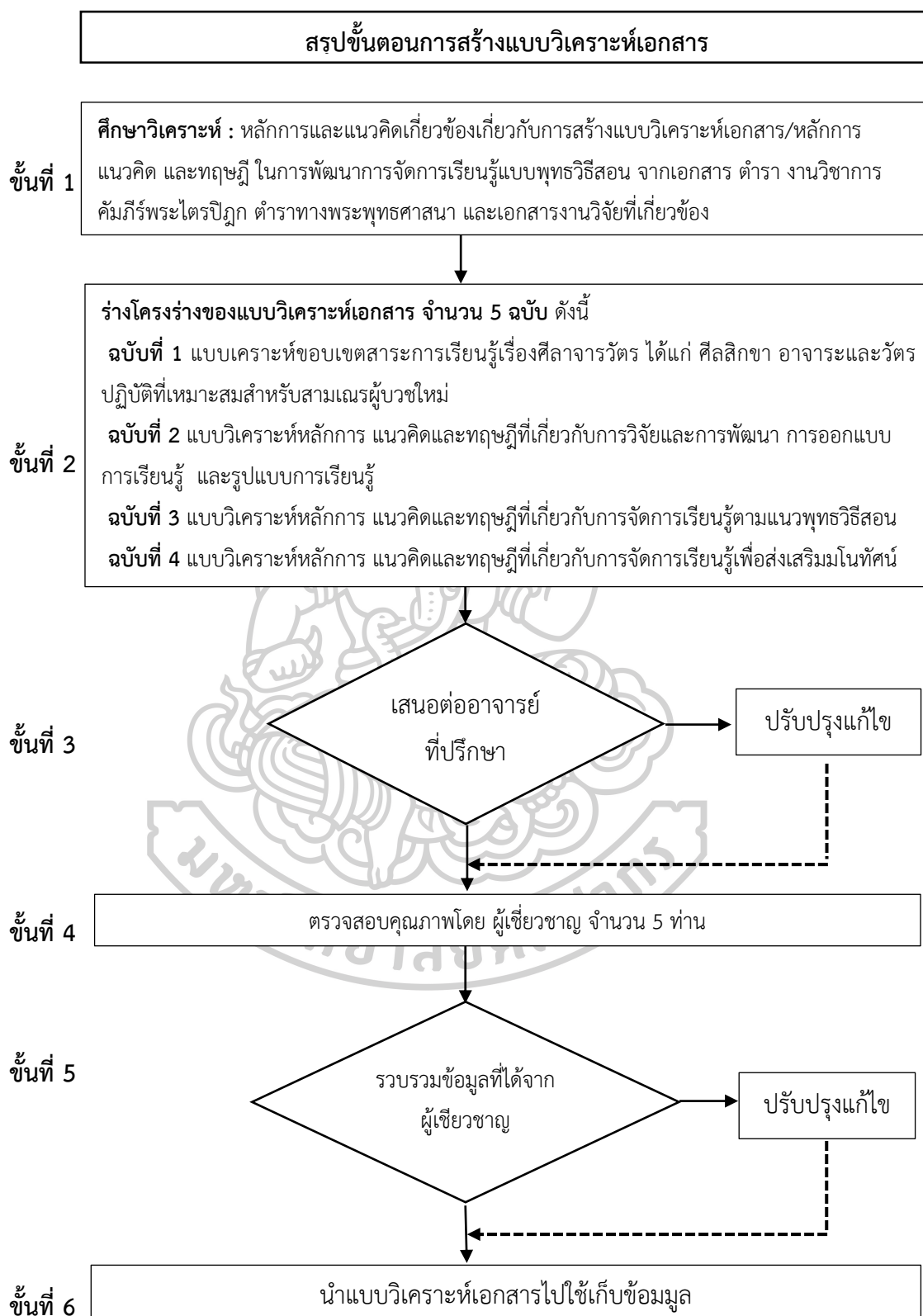
สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาหาค่าความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสาร ต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 หากการประเมินมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว แสดงว่าข้อความใช้ได้ คือ ข้อความที่ใช้ในแบบวิเคราะห์เอกสารมีความสอดคล้อง หากการประเมินมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวให้ผู้วิจัยปรับปรุงและแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวิเคราะห์เอกสารจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบวิเคราะห์เอกสารทุกรายการมีค่าความสอดคล้องระหว่างรายการที่ใช้วิเคราะห์เอกสาร กับรายละเอียดที่ศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย (M) = 4.60 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.= 0.55 ถึง ค่าเฉลี่ย (M) = 4.80 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.= 0.45 ซึ่งแสดงว่าแบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

1.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบวิเคราะห์เอกสารตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

1.6 นำแบบวิเคราะห์เอกสารไปใช้เก็บข้อมูล

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร ดังแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร

2. แบบสอบถามความคิดเห็น

แบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสภาพปัญหา ความคิดเห็นและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยมีสาระของการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน วิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโน้ตชน วิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน สื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ขอบเขตเนื้อหาสาระการจัดการเรียนรู้เรื่องศีลอาจารย์วัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ วิธีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน มีจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับพระอุปัชฌาย์

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับพระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับพระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์

ขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามความคิดเห็น ทั้ง 3 ฉบับ มีกระบวนการสร้างและพัฒนาเช่นเดียวกันทุกฉบับ ดังนี้

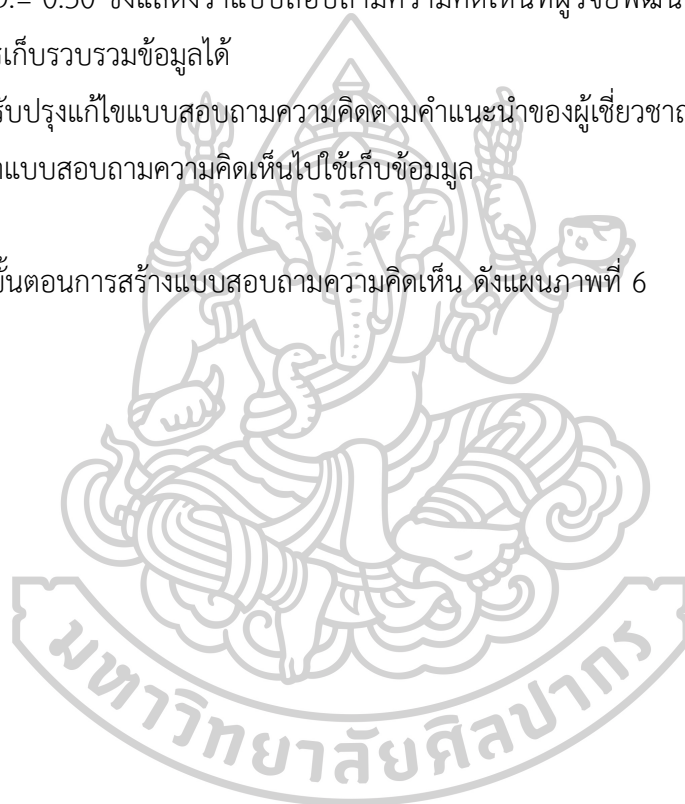
1. ศึกษาเอกสารและตำราในการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น
2. ร่างโครงร่างของแบบสอบถามความคิดเห็นทั้ง 3 ฉบับ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Form) โดยให้มีสาระครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของแบบสอบถามความคิดเห็น โดยประเด็นของการศึกษาวิเคราะห์ต้องสอดคล้องครอบคลุมและคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการของศึกษาวิจัย รวมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้ภาษาแล้วนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผ่านการตรวจจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไข
4. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์ นำเสนอต่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 ท่าน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน จำนวน 2 ท่าน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ และเกณฑ์ในการแปลความหมายของ

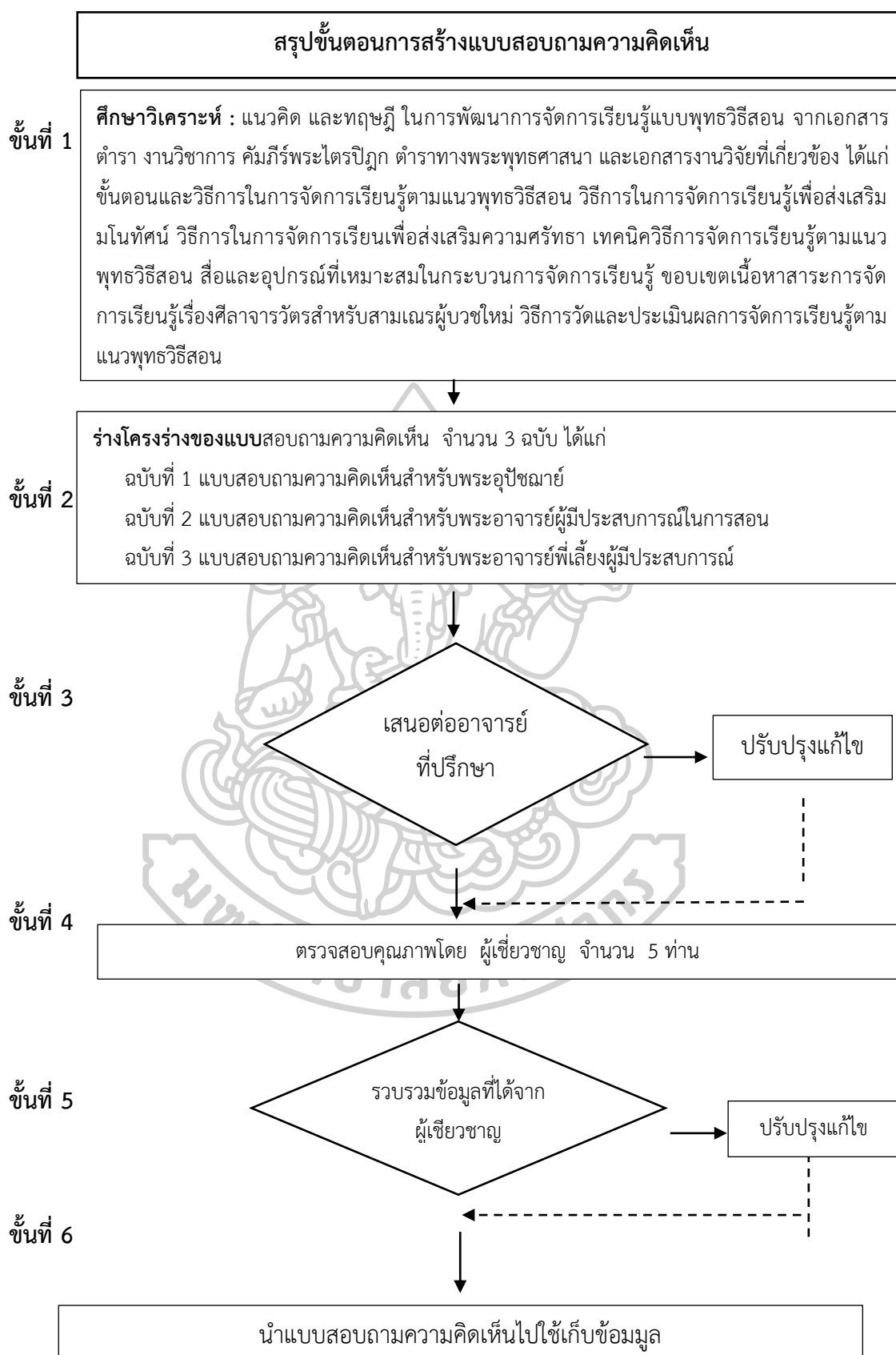
คะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย $M = 4.63$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.50$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความคิดตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้
6. นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปใช้เก็บข้อมูล

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

3. แบบสัมภาษณ์ความคิด

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาความคิดเห็น และความ ต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยมีสาระของการศึกษา เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน วิธีการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมโนทัศน์ วิธีการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความศรัทธา เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอน สื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ขอบเขตเนื้อหาสาระ การจัดการเรียนรู้เรื่องศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ วิธีการวัดและประเมินผลการจัดการ เรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ใช้เพื่อการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยขั้นตอนในการ สร้างและพัฒนา ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและตำราการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น

3.2 ร่างโครงร่างของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้าง (Structured Interview) และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยให้มีสาระครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่สร้างขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในเบื้องต้น โดยประเด็นของ การศึกษาวิเคราะห์ต้องสอดคล้องครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการของศึกษาวิจัย รวมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมของการใช้ภาษา แล้วนำแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่ผ่านการตรวจ จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำเสนอต่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการ วิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการ จัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการ ประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง ของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น ที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของ คะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น(มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

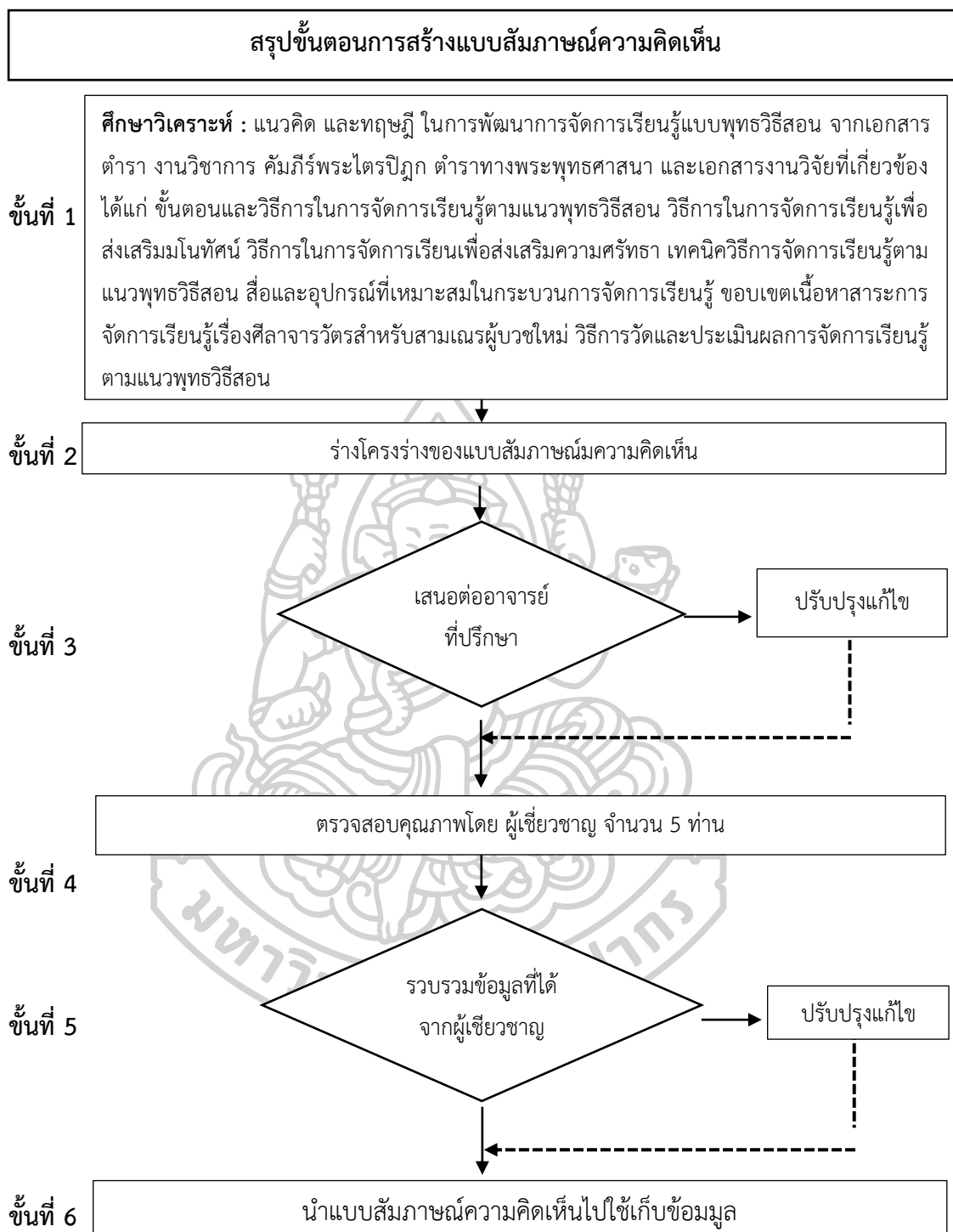
สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย (M) = 4.80 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D.$ = 0.33 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3.5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ความคิดตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

3.6 นำแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นไปใช้เก็บข้อมูล

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น ดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น

4. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ มีจำนวน 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่สำหรับพระอุปัชฌาย์

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับพระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับบุคลากรของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ทั้ง 4 ฉบับ มีกระบวนการสร้างและพัฒนาเช่นเดียวกันทุกฉบับ ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและตำราการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

4.2 ร่างโครงร่างของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ทั้ง 5 ฉบับ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Form) โดยให้มีสาระครอบคลุมวัตถุประสงค์ของศึกษาการวิจัย

4.3 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของแบบสอบถามความคิดเห็น ให้มีประเด็นการศึกษาวិเคราะห์ที่สอดคล้องครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการของศึกษาวิจัย รวมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ แล้วนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผ่านการตรวจจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไข

4.4 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำเสนอต่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

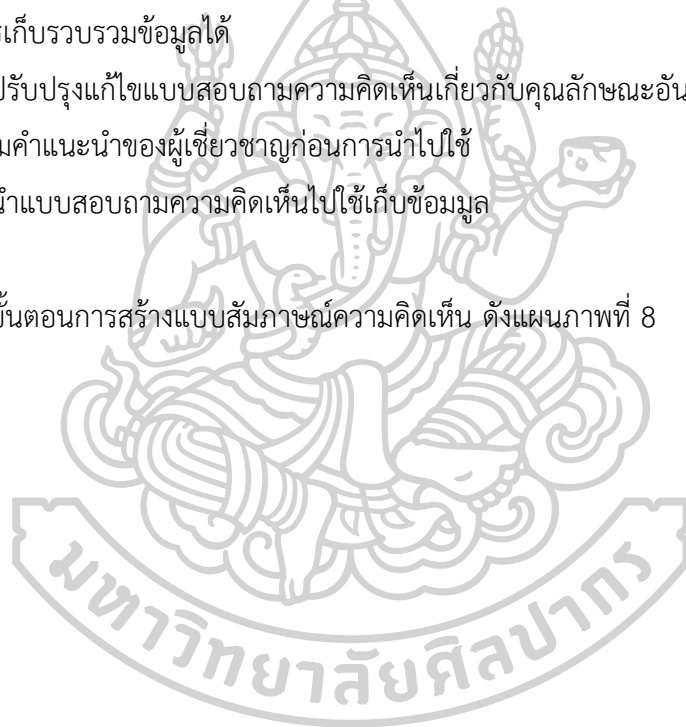
(Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น(มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย $M = 4.80$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.36$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

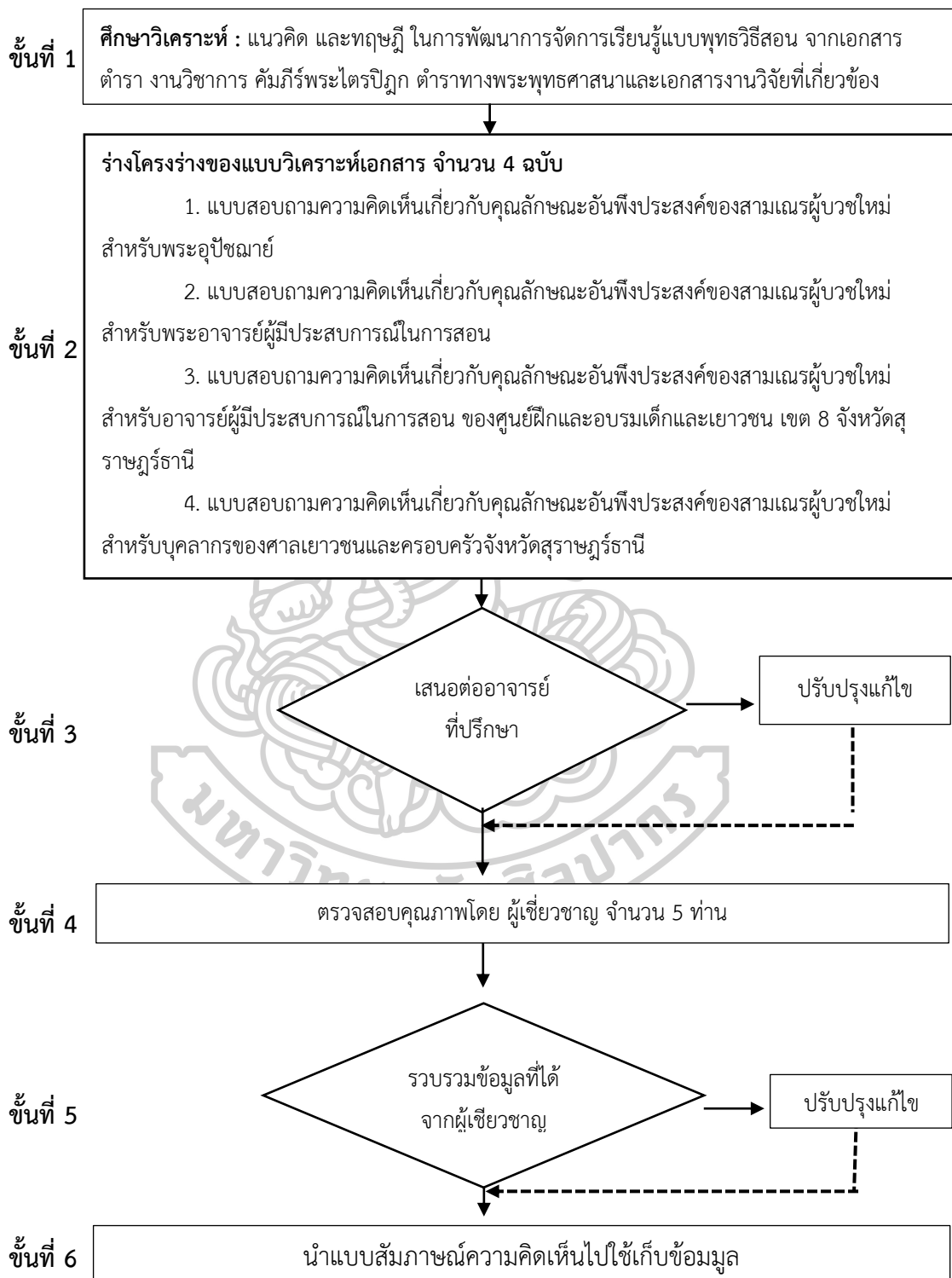
4.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

4.6 นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปใช้เก็บข้อมูล

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น ดังแผนภาพที่ 8

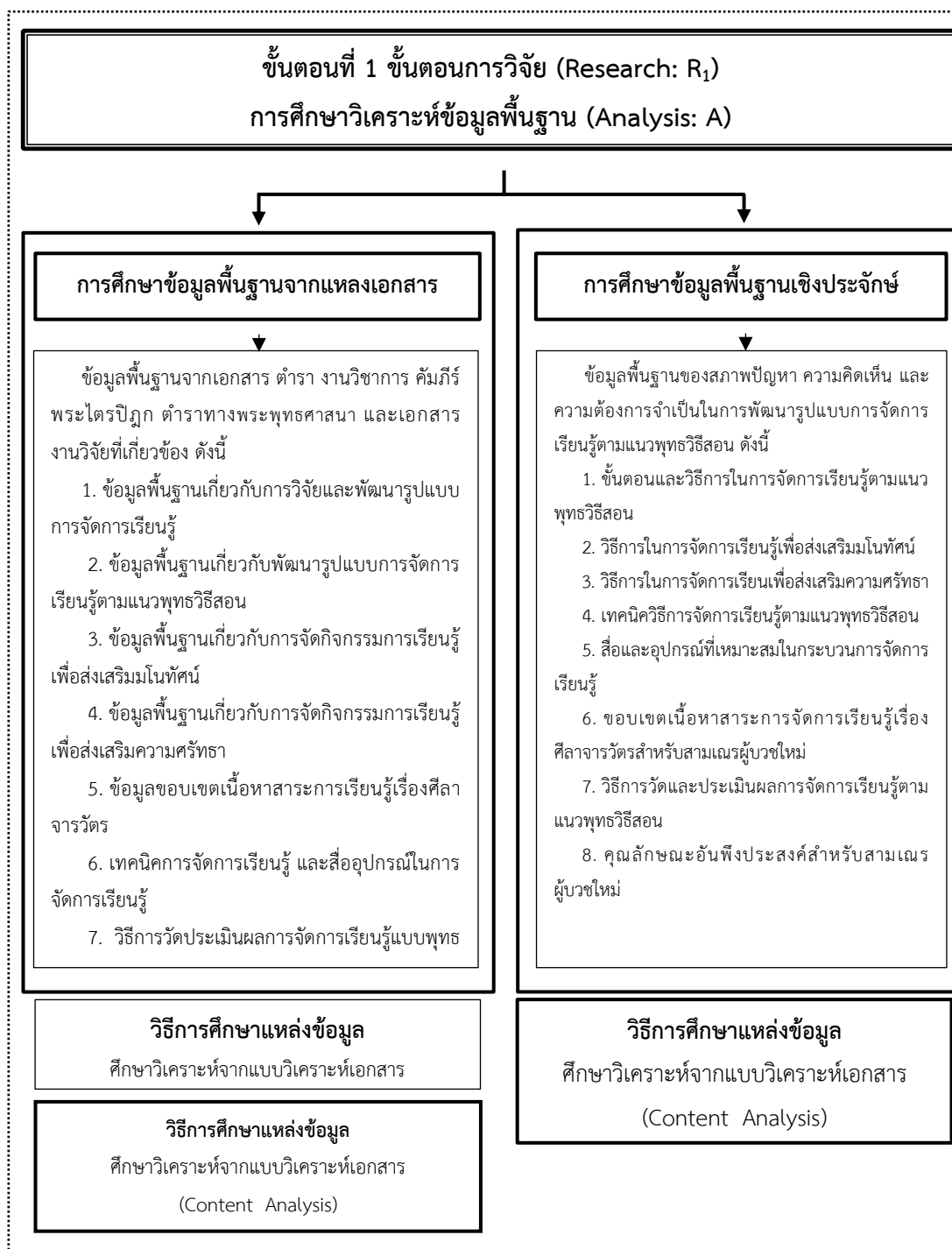

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

แผนภาพที่ 8 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (Research : R_1) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A) ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังแผนภาพที่ 9

แผนภาพที่ 9 ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (Research : R_1) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) ออกแบบและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Design and Development: D&D)

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยนำขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาโครงสร้างรูปแบบ และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่ 1) คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2) หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 3) เครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับของ วัตถุประสงค์ แหล่งข้อมูล ตัวแปรที่ศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัย เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในขั้นตอนที่ 2 ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนและพัฒนาเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเอกสาร ดังนี้

1. (ร่าง) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
5. เครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความ

ศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แหล่งข้อมูลบุคคล

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผล จำนวน 1 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาวิจัยในขั้นตอนออกแบบและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. พัฒนาร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยใช้แนวคิดที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มาใช้สังเคราะห์ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 ดำเนินการศึกษาแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยขอเสนอผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 9 ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

อริยสัจ	ไตรสิกขา	โยนิโสมนสิการ	ปรโตโฆสะ	ภาวนา 4	อิทธิบาท 4	ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
1. ผู้สอนนำเสนอประเด็นปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา 2. ผู้สอนอธิบายสภาพปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในสภาพของปัญหา 3. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เร้าสถานการณ์สมมติที่สอดคล้องกับบริบทของสภาพปัญหาที่ศึกษา	1. ผู้สอนนำเสนอประเด็นที่จะเรียนรู้และใช้การตั้งประเด็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2. ผู้สอนจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ โดยการใช้กิจกรรมที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน	1. ผู้สอนสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีความน่าสนใจและเพื่อให้เกิดความอยากรู้ 2. ผู้สอนใช้ภาพ เหตุการณ์ที่สอดคล้องกับบทเรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และกระตุ้นความรู้ของผู้เรียน โดยการใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม 3. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเพื่อค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบโดยใช้สถานการณ์จริง	1. ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยสิ่งเร้าด้วยการพิจารณาปัจจัยภายในและภายนอกด้านร่างกาย 2. ผู้สอนและผู้เรียนกระตุ้นและเร้าความสนใจเพื่อทำให้เกิดกระบวนการคิด 3. ผู้เรียนศึกษาทฤษฎีร่วมกับการฝึกปฏิบัติที่เน้นกระบวนการฝึกทักษะในการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการกลุ่ม	1. ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน และเร้าให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของบทเรียน 2. ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ปัญหา หรือกรณีตัวอย่างเพื่อฝึกทักษะการคิดและปฏิบัติในกระบวนการเผชิญสถานการณ์ผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม	1. ผู้สอนจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับของชั้นวัยของผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้และเนื้อหาที่จะเรียน 2. ผู้เรียนดำเนินการแสวงหาความรู้จากตำรา และผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำ 3. ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามสิ่งที่ได้เรียนรู้ และผู้สอนติดตามการฝึกปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน	1. ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและเร้าให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของบทเรียน ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ในการเรียนรู้และใช้สื่อการเรียนรู้ เช่น ภาพเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด

ตารางที่ 9 (ต่อ)

อริยสัจ	ไตรสิกขา	โยนิโสมนสิการ	ปรโตโฆสะ	ภาวนา 4	อิทธิบาทธรรม 4	ผลการสังเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
4. ผู้สอนใช้วิธีการตั้งคำถามในประเด็นปัญหาที่กำลังศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดค้นหาคำตอบผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนและเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	3. ผู้เรียนระดมความคิดเพื่อวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้ปัญญาเพื่อค้นหาคำตอบร่วมกัน ผู้สอนทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมและให้คำแนะนำ	4. ผู้เรียนระดมความคิดร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์และบันทึกเรื่องราวอย่างละเอียด ลึกซึ้ง และสามารถเชื่อมโยงความรู้จากการศึกษาได้	4. ผู้เรียนนำเสนอสถานการณ์ปัญหาหรือกรณีตัวอย่างมาฝึกทักษะการคิดและปฏิบัติในกระบวนการเผชิญสถานการณ์	3. ผู้เรียนฝึกสรุปประเด็นสำคัญฝึกการประเมินค่าเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาว่าทางใดดีที่สุด โดยการใช้วิธีการคิดที่หลากหลาย	4. ผู้สอนและผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากการฝึกปฏิบัติทุกขั้นตอน	2. ผู้สอนใช้สถานการณ์ที่สอดคล้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และกระตุ้นด้วยการใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกัน
5. ผู้เรียนนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกิดจากการค้นหาคำตอบและสามารถเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อหาความต่าง	4. ผู้เรียนนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ปัญหาและเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง	5. ผู้เรียนนำข้อมูลจากการวิเคราะห์และนำมาการสังเคราะห์เพื่อสรุปเป็นแนวทางใหม่จากการศึกษา	5. ผู้เรียนฝึกทักษะในการแสวงหาและรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงความรู้และหลักการต่าง ๆ	4. ผู้เรียนปฏิบัติตามทางเลือกที่ได้เลือกไว้ ผู้สอนคอยให้คำแนะนำอยู่เสมอ	5. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติ	3. ผู้สอนจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใหม่
	5. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้จากการเรียน โดยผู้สอนยกตัวอย่างสถานการณ์จริงเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในปัญหาและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้	6. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียนและนำข้อมูลจากการสังเคราะห์มาร่วมกันอภิปรายข้อสงสัย	ด้วยการฝึกตรวจสอบข้อมูลข่าวสารกับแหล่งอ้างอิงหลาย ๆ แหล่ง	5. ผู้เรียนและผู้สอนสรุปบทเรียน	6. ผู้สอนและผู้เรียนวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนคอยอำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำ

ตารางที่ 9 (ต่อ)

อริยสัจ	ไตรสิกขา	โยนิโสณมสิ การ	ปรโตโฆสะ	ภavana 4	อิทธิบาท ธรรม 4	ผลการ สังเคราะห์ แนวทางการ จัด การเรียนรู้ ตามแนวพุทธ วิธีสอน
6. ผู้เรียน ร่วมกันสรุป ความรู้ที่ได้ จากการศึกษา และ สังเคราะห์ คำตอบที่ได้ จากการ นำเสนอ 7. ผู้สอนและ ผู้เรียนร่วมกัน เชื่อมโยง ความรู้ที่ได้ จากการศึกษา และสรุปผล การเรียนรู้ ร่วมกัน			6. ผู้เรียนฝึก การสังเคราะห์ ประเด็นของ ข้อมูล ความรู้ หลักการโดยใช้ การแลกเปลี่ยน ความเห็น และ สรุปแนว ทางแก้ไข 7. ครูวัดและ ประเมินผลการ จัดการเรียนรู้			5. ผู้เรียนนำ ข้อมูลจากการ ฝึกปฏิบัติมา วิเคราะห์ 6. ผู้เรียน ร่วมกัน เชื่อมโยง ความรู้ที่ได้ จากการศึกษา และท่อนผล การฝึกปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การ ปรับปรุง พฤติกรรม

1.2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ทำให้ได้ 5 องค์ประกอบ คือ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้

หลักการ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมโน้ตทัศน์ที่ก่อให้เกิดความศรัทธา ตามแนวหลักคำสอนโดยการฝึกปฏิบัติผ่านศีลาจารวัตรได้แก่ ศีลสิกขา อาจารย์ วัตรปฏิบัติเบื้องต้น สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนามโนทัศน์ในศีลาจารวัตรและการส่งเสริมความศรัทธา และการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. กระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation) การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน

2. สืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation) ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

3. นำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญาด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

4. สะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดศรัทธา

5. ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation) ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

การวัดและประเมินผล ทำการวัดและประเมินผลตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน วัดและประเมินผลผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. มโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
2. พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
3. ความคิดเห็นเชิงคุณค่าของศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้

1. ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน
2. สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกระบวนการจัดการเรียนรู้
4. สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง
5. ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

1.3 ร่างคู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

จากการศึกษาวิเคราะห์และสรุปองค์ประกอบของคู่มือการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ประกอบด้วย (หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

1.4 ออกแบบหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาของศิลาจารวัด

ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระของศิลาจารวัดที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ ในโครงการสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ดังนี้

(1) หน่วยการเรียนรู้ ศีลขันธ์ จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สัมมาวาจา
- 1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สัมมากัมมันตะ
- 1.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สัมมาอาชีวะ

(2) หน่วยการเรียนรู้ อาจาระ จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารูป
- 2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง โภชนปฏิสังยุต
- 2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ปกิณกะ

(3) หน่วยการเรียนรู้ วัตรปฏิบัติ จำนวน 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เสนาสนวัตร
- 3.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง อาจริยวัตร

1.5 นำโครงร่างรูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน คู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในเบื้องต้น

1.6 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) และตรวจสอบความสอดคล้องโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไป ตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย $M = 4.70$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.43$ ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย $M = 4.63$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.42$ ซึ่งแสดงว่าคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย $M = 4.80$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.45$ ซึ่งแสดงว่าหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

1.7 ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้จริง

1.2 การพัฒนาเครื่องมือประเมินคุณภาพความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือในการประเมินคุณภาพความสอดคล้อง จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

1. แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. แบบประเมินความสอดคล้องของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. แบบประเมินความสอดคล้องของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

ขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาแบบประเมินความสอดคล้อง ทั้ง 3 ฉบับ ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเหมือนกันทั้ง 3 ฉบับ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและตำราวิชาการในการสร้างแบบประเมินความสอดคล้อง
2. ร่างโครงร่างของแบบประเมินความสอดคล้อง ทั้ง 3 ฉบับ
3. นำแบบประเมินความสอดคล้อง ทั้ง 3 ฉบับ ที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อ

ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของแบบประเมินความสอดคล้องให้มีประเด็นการประเมินมีความสอดคล้องครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการของศึกษาวิจัย รวมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ แล้วนำแบบประเมินความสอดคล้องและความเที่ยงตรงที่ผ่านการตรวจจากอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4. นำแบบประเมินความสอดคล้อง ทั้ง 3 ฉบับ ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา นำเสนอต่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความสอดคล้องของแบบประเมินความสอดคล้องและความเที่ยงตรง โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ ค่าเฉลี่ย $M = 4.80$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.36$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

5. ปรับปรุงแก้ไขประเมินความสอดคล้องและความเที่ยงตรง ทั้ง 3 ฉบับ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

2. พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การศึกษาวิจัยในขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือจำนวน 4 ฉบับ ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 2. แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 3. แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 4. แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับ ดังนี้

2.1 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพ แบบทดสอบมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ดังนี้

2.1.1 แบบทดสอบมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดมโนทัศน์ของสามเณรผู้บวชใหม่ในเรื่องศีลาจารวัตร ได้แก่ ศีลสิกขาบท อาจารย์และวัตรปฏิบัติเบื้องต้นที่เหมาะสมสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ จำนวน 4 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Form) มีขั้นตอนในการสร้างและพัฒนา ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและตำราวิชาการการสร้างแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- 2) ร่างโครงร่างของแบบทดสอบมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Opened Form) จำนวน 4 ข้อ และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในแต่ละข้อ

โครงสร้างแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลปะการวัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
และเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลปะการวัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในแต่ละ
ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงโครงสร้างแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลปะการวัดสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
และเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์

ข้อที่	ข้อคำถามมโนทัศน์ในศิลปะการวัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน
1	จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบ และความสำคัญของสัมมาวาจา พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีล สิกขาบทของสามเณร	1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการของสัมมาวาจา 2. สามารถอธิบายความหมายของสัมมาวาจาได้ 3. สามารถอธิบายองค์ประกอบของสัมมาวาจาได้ 4. สามารถบอกความสำคัญของสัมมาวาจาได้ 5. สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสัมมาวาจากับศีลสิกขาได้ 6. สามารถประยุกต์แนวทางแห่งสัมมาวาจาสู่แนวทางปฏิบัติตนได้ การให้คะแนน 1. ตอบครบทั้ง 6 องค์ประกอบ ให้ 5 คะแนน 2. ตอบขาดไป 1 องค์ประกอบ ให้ 4 คะแนน 3. ตอบขาดไป 2 องค์ประกอบ ให้ 3 คะแนน 4. ตอบขาดไป 3 องค์ประกอบ ให้ 2 คะแนน 5. ตอบขาดไป 4 องค์ประกอบ ให้ 1 คะแนน 6. ตอบแค่ 2 องค์ประกอบ/ไม่ตอบให้ 0 คะแนน

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อคำถามโน้ตชนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
2	จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบ และสำคัญของสัมมากรรมันตะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการของสัมมากรรมันตะ 2. สามารถอธิบายความหมายของสัมมากรรมันตะได้ 3. สามารถอธิบายองค์ประกอบของสัมมากรรมันตะได้ 4. สามารถบอกความสำคัญของสัมมากรรมันตะได้ 5. สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสัมมากรรมันตะกับศีลสิกขาได้ 6. สามารถประยุกต์แนวทางแห่งสัมมากรรมันตะสู่แนวทางปฏิบัติตนได้ การให้คะแนน 1. ตอบครบทั้ง 6 องค์ประกอบ ให้ 5 คะแนน 2. ตอบขาดไป 1 องค์ประกอบ ให้ 4 คะแนน 3. ตอบขาดไป 2 องค์ประกอบ ให้ 3 คะแนน 4. ตอบขาดไป 3 องค์ประกอบ ให้ 2 คะแนน 5. ตอบขาดไป 4 องค์ประกอบ ให้ 1 คะแนน 6. ตอบแค่ 2 องค์ประกอบ/ไม่ตอบให้ 0 คะแนน
3	จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบ และสำคัญของสัมมาอาชีวะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการของสัมมาอาชีวะ 2. สามารถอธิบายความหมายของสัมมาอาชีวะได้ 3. สามารถอธิบายองค์ประกอบของสัมมาอาชีวะได้ 4. สามารถบอกความสำคัญของสัมมาอาชีวะได้ 5. สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสัมมาอาชีวะกับศีลสิกขาได้ 6. สามารถประยุกต์แนวทางแห่งสัมมาอาชีวะสู่แนวทางปฏิบัติตนได้

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อคำถามมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
		การให้คะแนน 1. ตอบครบทั้ง 6 องค์ประกอบ ให้ 5 คะแนน 2. ตอบขาดไป 1 องค์ประกอบ ให้ 4 คะแนน 3. ตอบขาดไป 2 องค์ประกอบ ให้ 3 คะแนน 4. ตอบขาดไป 3 องค์ประกอบ ให้ 2 คะแนน 5. ตอบขาดไป 4 องค์ประกอบ ให้ 1 คะแนน 6. ตอบแค่ 2 องค์ประกอบ/ไม่ตอบให้ 0 คะแนน
4	จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบ และความสำคัญของอาจารย์ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับวัตรปฏิบัติเบื้องต้นของสามเณร	1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการของอาจารย์ 2. สามารถอธิบายความหมายของอาจารย์ได้ 3. สามารถอธิบายองค์ประกอบของอาจารย์ได้ 4. สามารถบอกความสำคัญของอาจารย์ได้ 5. สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของอาจารย์กับวัตรปฏิบัติเบื้องต้นได้ 6. สามารถประยุกต์แนวทางแห่งอาจารย์สู่แนวทางปฏิบัติตนได้ การให้คะแนน 1. ตอบครบทั้ง 6 องค์ประกอบ ให้ 5 คะแนน 2. ตอบขาดไป 1 องค์ประกอบ ให้ 4 คะแนน 3. ตอบขาดไป 2 องค์ประกอบ ให้ 3 คะแนน 4. ตอบขาดไป 3 องค์ประกอบ ให้ 2 คะแนน 5. ตอบขาดไป 4 องค์ประกอบ ให้ 1 คะแนน 6. ตอบแค่ 2 องค์ประกอบ/ไม่ตอบให้ 0 คะแนน

3) กำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ การแปลผลคะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ กำหนดเกณฑ์การผลคะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 เกณฑ์การผลคะแนนแบบทดสอบวัดมโนทัศน์

ผลคะแนน	เกณฑ์ในการแปลค่าคะแนน อยู่ในระดับ
คะแนนหลังใช้รูปแบบสูงขึ้นมากกว่า ร้อยละ 50	ดีเยี่ยม
คะแนนหลังใช้รูปแบบสูงขึ้น ร้อยละ 40-49	ดีมาก
คะแนนหลังใช้รูปแบบสูงขึ้น ร้อยละ 30-39	ดี
คะแนนหลังใช้รูปแบบสูงขึ้น ร้อยละ 20-29	พอใช้
คะแนนหลังใช้รูปแบบสูงขึ้น ร้อยละ 10-19	ปรับปรุง

4) นำโครงร่างแบบทดสอบมโนทัศน์ในศัลาจารย์ตรสำหรับสามณรผู้บวชใหม่ สร้างขึ้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ให้มีประเด็นที่สอดคล้องครอบคลุมเนื้อหาของศัลาจารย์ตร รวมทั้งตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้แล้วนำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผ่านการตรวจจากอาจารย์ที่ปรึกษาคุขกัณิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไข

5) นำแบบทดสอบมโนทัศน์ในศัลาจารย์ตรสำหรับสามณรผู้บวชใหม่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคุขกัณิพนธ์ นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศัลาจารย์ตรสำหรับสามณรผู้บวชใหม่ โดยแบบประเมินความสอดคล้องมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น(มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นพบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ค่าเฉลี่ย $M = 4.90$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.22$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความคิดเห็นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

7) นำแบบทดสอบโน้ตค้นในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ไปใช้กับสามเณรผู้บวชใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัย

2.1.2 แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาขึ้น เพื่อใช้ประเมินผลการปฏิบัติตนของสามเณรผู้บวชใหม่ หลังจากการเข้ารับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ทั้งนี้เพื่อศึกษาพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร มีลักษณะเป็นแบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติ 5 ระดับ โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ตามแนวคิดของ Likert (Likert Five Rating Scales) ดังนี้ มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

- 1) แบบประเมินพฤติกรรม และพฤติกรรมปฏิบัติในศิลาจารวัตร
- 2) ยกโครงสร้างแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยให้มีข้อมูลครอบคลุมกับประเด็นข้อปฏิบัติตนตามศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่และกำหนดเกณฑ์ในการประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรในแต่ละข้อ

โครงสร้างแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ในการประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรในแต่ละข้อแสดงดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 โครงร่างแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ในการประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
1. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาวาจาที่สอดคล้องกับศีลสิกขา		
1.1	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำเท็จ	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. จดเว้นจากการใช้คำพูดที่ไม่จริง ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น 2. จดเว้นคำพูดที่จริง แต่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจ ของผู้อื่น 3. จดเว้นคำพูดที่จริงเป็นประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น 4. จดเว้นจากคำพูดที่ไม่จริงไม่เป็นประโยชน์ แต่คำพูดนั้นเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น 5. จดเว้นจากคำพูดจริง แต่ไม่เป็นประกอบด้วย แต่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น 6. ใช้คำพูดที่จริงเป็นประโยชน์ เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น รู้กาลเทศะในการพูด การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน การประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
1.	การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาวาจาที่สอดคล้องกับศีลสิกขา(ต่อ)	
1.2	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำส่อเสียด	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. เป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการพูด และใช้คำพูดที่สมานฉันท์สามัคคี 2. จดเว้นจากการพูดเสียดสีถึงบุพพการี 3. จดเว้นจากพุดยุ่งให้ผู้อื่นแตกแยกกัน 4. จดเว้นจากการพูดกระทบกระทั่งกันเสียดสีสร้างความแตกแยก 5. จดเว้นจากการทำความพึงพอใจในการใช้คำพูดที่เสียดสีและทำให้เกิดความเกลียดชัง 6. จดเว้นจากการชักชวนผู้อื่นให้พอใจในการการใช้คำพูดที่เสียดสีและทำให้เกิดความเกลียดชัง การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน
1.3	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำหยาบคาย	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. เว้นการคำพูดหยาบคาย 2. เว้นจากคำพูดตำหนิการดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่นโดยไม่สมควร 3. เว้นจากคำพูดหยาบคายคำที่สื่อเรื่องเพศ 4. เว้นจากคำตำหนิที่คึกคะนองปากจนเสียสมณสาธูป 5. ใช้คำพูดด้วยไมตรีจิต ไพเราะ นุ่มนวล มีทางเสีย 6. ใช้คำพูดที่สุภาพเหมาะสมกับ กาลเทศะ บุคคล สถานที่

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
1.	การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาวาจา ที่สอดคล้องกับศีลสิกขา(ต่อ)	
		การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน
1.4	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำเพื่อเจ้อไม่เป็นประโยชน์	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. เว้นจากคำพูดที่เหลวไหลไร้สาระ และไม่มีประโยชน์ไม่ได้ 2. เว้นจากคำพูดที่ทำลายความสุขสงบส่วนรวม 3. เว้นจากการพูดไม่รู้จักรับ พูดซ้ำ ๆ ซาก ๆ จนน่ารำคาญ 4. เว้นจากการพูดพล่อยยววนไป ๆ มา ๆ อย่างไม่รู้จุดหมายด้วยอาการคะนองปาก 5. เว้นจากการพูดขยายความ ต่อเติมจนหาหลักความจริงไม่ได้ 6. เว้นจากการพูดคำตลกเฮฮาเกินสมควรวิสัย การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
	2. การปฏิบัติตนตามหลักกัมมันตะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา	
2.1	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการรงควันจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบดังนี้ 1. ปฏิบัติตนด้วยสติมีความสำรวมระวังไม่ขัดแย้งกันจนขัดเคืองกัน 2. ปฏิบัติตนด้วยสติสำรวมระวังไม่ใช้กำลังในการแก้ไข้ปัญหา 3. ปฏิบัติตนด้วยสติสำรวมระวัง สามารถระงับความจี้ร้อนหงุดหงิด อุ่นเฉยแสร้งกราด 4. สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยความรักมีไมตรีจิตต่อกัน 5. มีความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 6. มีความเป็นหมู่คณะ มีน้ำใจให้อภัยกัน การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
	2. การปฏิบัติตนตามหลักกัมมันตะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา(ต่อ)	
2.2	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการรงควันจากการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยอาการแห่งการลักขโมย	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. เว้นจากการถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยไม่มีความละอาย 2. เว้นจากการใช้กำลังบีบบังคับ ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยไม่มีความละอาย 3. เว้นจากการบงการให้ผู้อื่น ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยไม่มีความละอาย 4. ปฏิบัติตนด้วยสติสำรวมพิจารณาบริโศกปัจจัย 4 ด้วยความพอดี พอควร ไม่เกินแก่สมณะบริโศก 5. ปฏิบัติตนด้วยสติวางตนในความสันโดษพอเพียง 6. สละแบ่งปันปัจจัย 4 ที่ได้มาโดยชอบแก่เพื่อสามเณรด้วยกัน ไม่หวังไว้บริโศกแต่ผู้เพียงเดียว การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
2.	การปฏิบัติตนตามหลักกัมมันตะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา(ต่อ)	
2.3	ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการประพฤติดิพพรหมจรรย์	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบดังนี้ 1. มีสติสำรวมระวังกาย ไม่ใกล้ชิดกับสตรีเพศ 2. มีสติสำรวมระวังวาจา หลีกเลียงการสนทนากับสตรีเพศ 3. มีสติสำรวมระวังวาจา สนทนากับสตรีเพศเฉพาะแต่เรื่องที่จำเป็น 4. มีสติสำรวมระวังวาจา สนทนากับสตรีเพศเฉพาะแต่หลักธรรมที่เป็นสาระประโยชน์ 5. มีสติสำรวมระวังใจ ในการปฏิบัติพรหมจรรย์ 6. ปฏิบัติตนในทุกศีลธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
3.	การปฏิบัติตนตามหลัก สัมมาอาชีวะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา	
		<u>เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบดังนี้</u> 1. มีสติสำรวมระวัง ประกอบอาชีพที่สุจริต คือ ถือความสุจริตในการดำรงชีพในเพศสมณะ 2. มีสติสำรวมระวังงดเว้นจากสิ่งเสพติดมีนเมาทุกชนิด 3. มีความอดทนอดกลั้นไม่เห็นแก่ปากท้อง ขบฉันบริโภคภัตตาหารเป็นเวลาตามวิสัยของสมณะ 4. มีสติสำรวมระวังงดเว้นจากกิจที่น่ายละอายมีการร้องรำทำเพลง คีตกะนองกายวาทะ เสนพการละเล่นเหมือนฆารวาส 5. งดเว้นจากการนั่งนอนในที่นอนใหญ่นุ่ม หรือเป็นไปตามความอยาก สะดวกสบาย และพอกพูนความขี้เกียจ 6. งดเว้นการตกแต่งกายด้วยเครื่องประดับ เครื่องหอม เครื่องทาด้วยย้อมผิว เครื่องประเทืองกาย 7. ปฏิบัติตนด้วยสติสำรวมในอริยาบท 4 คือ การยืน การเดิน การนั่ง และการนอน ไม่ละเลยกาย วาจา รักษาสมณะสาธูปในทุก ๆ อริยาบท 8. งดเว้นจากการยินดี ในเงินและทองทั้งหลาย

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
3.	การปฏิบัติตนตามหลัก สัมมาอาชีวะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา	
		การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน
4. การปฏิบัติตนตามหลักของอาจารย์คือ ความประพฤติดีงาม มรรยาทดีงาม จรรยา		
4.1	การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติ	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. นุ่งห่มเรียบร้อยเป็นปริณทล 2. นุ่งห่มเรียบร้อยปิดบังอวัยวะที่ควรปกปิด ไม่เว็จผ้าจน เห็นอวัยวะที่น่าละอาย 3. ปฏิบัติตนด้วยสติสำรวมระวังมือและเท้าไม่แก่งจน เกินงามเสียจริต 4. ปฏิบัติตนด้วยสติสำรวมระวังทอดสายตามองแต่พอ งามไม่เล่ลัก 5. ไม่เอาผ้าคลุมศีรษะ 6. มีสติสำรวมระวังกายในทุกอิริยาบถ ไม่เดินกระเียง เเท้า ไม่นั่งรัดเข่า ไม่เอามือค้ำกาย ไม่ไ้โครงกายเกินงามให้ น่าเกลียด 7. มีสติสำรวมระวังวาจาในทุกอิริยาบถ ไม่หว่าเราะร่า ขบขันเสียจริต ไม่พูดเสียดังจนเกินงาม

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
4.	การปฏิบัติตนตามหลักของ อาจารย์ คือ ความประพฤติดีงาม มรรยาทดีงาม จรรยา	
		การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน
4.2	การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติ ของโภชนะปฏิสังยุต	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. รับบิณฑบาตรโดยไม่แสดงอาการดูหมิ่นในอาหารหรือ ทำอาการว่ารับมาอย่างเสียไม่ได้ 2. รับบิณฑบาตรทอดสายตามองแต่ในบาตร 3. รับบิณฑบาตโดยสมควรแก่การขบฉันในแต่ละมือ 4. ขบฉันบิณฑบาตด้วยความเคารพ 5. ขบฉันบิณฑบาตแต่พอสมส่วนของข้าวและแกงไม่ฉัน แกงมากเกินไป 6. ขบฉันบิณฑบาต ไม่อ้าปากกรอในเมื่อคำข้าวยังไม่ถึง 7. ขบฉันบิณฑบาตไม่มองดูบาตรของผู้อื่น 8. ขบฉันบิณฑบาตไม่เอามือทั้งมือใส่ปากไม่เลียมือ 9. เว้นการสนทนากันเมื่อมีคำข้าวอยู่ในปาก 10. ขบฉันบิณฑบาต ไม่โยนคำข้าวเข้าปาก ไม่ฉันกัด คำข้าว ไม่ทำกระพุ้งแก้มให้ตู่ย ไม่ฉันดังจับ ๆ ชูต ๆ 11. ขบฉันบิณฑบาตไม่ฉันพลางสะบัดมือพลาง 12. ไม่ฉันไปรยเมล็ดข้าวเรียราดเลอะเทอะไม่เลียมือเลีย ริมฝีปาก 13. ไม่เอามือที่เปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำ 14. ไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวหลงในที่ไม่สมควร

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
4.	การปฏิบัติตนตามหลักของ อาจารย์ คือ ความประพฤติดีงาม มรรยาทดีงาม จรรยา	
		การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน
4.3	การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติ ของปณิกะ	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. ไม่ยื่นปัสสาวะ 2. ปัสสาวะ หรือ อุจจาระ ในที่ที่มีขีดเหมาะสม 3. ไม่ปัสสาวะลงบนพืช/ของเขียว 4. ไม่ถ่มน้ำลายในน้ำ หรือในที่ที่ไม่เหมาะสม 5. ไม่ถ่มน้ำลายการปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของปณิกะ การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
5. การปฏิบัติตนตามหลักของ อาจารย์ คือ ความประพฤติดีงาม มรรยาทดีงาม จรรยา		
5.1	การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติ ของเสนาสนะวัตร	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. ทำภาระกิจปฏิบัติที่ได้รับมอบหมายได้เสร็จสมบูรณ์ ไม่ค้างคาอากุล ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง 2. กิจวัตรปฏิบัติทำความสะอาดที่พักอาศัยด้วยวิธีสะอาด หารับผิดชอบงานที่ได้มอบหมายเสร็จสมบูรณ์ 3. กิจวัตรปฏิบัติทำความสะอาดโรงฉันด้วยวิธี สะอาด หารับผิดชอบงานที่ได้มอบหมายเสร็จสมบูรณ์ 4. กิจวัตรปฏิบัติทำความสะอาดที่โบสถ์ด้วยวิธี สะอาด หารับผิดชอบงานที่ได้มอบหมายเสร็จสมบูรณ์ 5. กิจวัตรปฏิบัติทำความสะอาดลานวัดด้วยวิธี สะอาด หารับผิดชอบงานที่ได้มอบหมายเสร็จสมบูรณ์ 6. กิจวัตรปฏิบัติทำความสะอาดห้องเรียนด้วยวิธีสะอาด หารับผิดชอบงานที่ได้มอบหมายเสร็จสมบูรณ์ การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินเมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ข้อที่	การปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร	เกณฑ์ในการให้คะแนน
5. การปฏิบัติตนตามวัตรปฏิบัติเบื้องต้น		
5.2	การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของอาจารย์วัตร	เกณฑ์การให้คะแนนพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ 1. มีสัมมาคารวะและให้ความเคารพต่อครูบาอาจารย์ ไม่เป็นทึนไก 2. ให้ความเคารพในคำสั่งสอนของพระอาจารย์ 3. มีความเอื้อเฟื้อและปฏิบัติตามคำสอนของพระอาจารย์ ด้วยวิริยะอุตสาหะ 4. ช่วยเหลือในกิจของพระอาจารย์ที่พอช่วยเหลือได้ 5. ให้ความร่วมมือในกิจวัตรด้วยดี 6. รับฟังและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจไม่โต้เถียง และปรับปรุงวัตรปฏิบัติให้ดีขึ้น การให้คะแนนการประเมิน ผลการประเมินมืองค์ประกอบครบ 6 ข้อ ให้ 5 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 5 ข้อ ให้ 4 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 4 ข้อ ให้ 3 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ 3 ข้อ ให้ 2 คะแนน ผลการประเมินมืองค์ประกอบ ≤ 2 ข้อ ให้ 1 คะแนน

3) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ย การประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับดีเยี่ยม

ระดับ 4 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับดีปาน

กลาง

ระดับ 2 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับควร

ปรับปรุง

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการการปฏิบัติตนใน
ศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตาม
แนวของ Best (1981: 179-187) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51-5.00 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับดีเยี่ยม

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51-4.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับดี

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51-3.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับดีปาน

กลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51-2.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.01-1.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับควร
ปรับปรุง

4) นำโครงสร้างแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับ
สามเณรผู้บวชใหม่ที่สร้างขึ้นนำเสนออาจารย์ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ ทั้งความเหมาะสมของจำนวนข้อคำถามกับเนื้อหาในแต่ละแผนและหน่วยการเรียนรู้
รวมทั้งความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

5) นำแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณร
ผู้บวชใหม่ผ่านการปรับแก้ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยานิพนธ์แล้ว นำเสนอต่อให้
ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา และการพัฒนา
รูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตาม
แนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน
1 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความเหมาะสมและสอดคล้องของแบบประเมินความสอดคล้อง
โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ
Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของ
ผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์
เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50
ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมี
ค่าไม่เป็นไป ตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นพบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ค่าเฉลี่ย $M = 4.86$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.23$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

7) นำแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ไปใช้ประเมินกับสามเณรผู้บวชใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัย

2.1.3 แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ จำนวน 2 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสะท้อนความคิดเห็นปลายเปิด (Opened Form) ใช้ศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่มีต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ตำราวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบสะท้อนความคิดเห็น และแบบสะท้อนคิด

2) ยกโครงสร้างแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยให้มีข้อมูลสอดคล้องและครอบคลุมประเด็นของมโนทัศน์ในศีลจารวัตร และการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในแต่ละข้อ

โครงสร้างแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ เกณฑ์ในการประเมินประเมินผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ในแต่ละข้อ ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 โครงร่างแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่และเกณฑ์ในการประเมินประเมินผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ข้อที่คำถาม	เกณฑ์การประเมินการสะท้อนความคิดเห็น	ผลการประเมิน				
		5	4	3	2	1
1. การปฏิบัติตนตามหลักศีลจารวัตรด้วยความศรัทธาจะเกิดความสมบูรณ์ในข้อวัตรปฏิบัติ	1.1 การสะท้อนความคิดเห็นบนพื้นฐานองค์ความรู้ความเข้าใจในความหมายองค์ประกอบและความสำคัญของศีลจารวัตร					
	1.2 การสะท้อนความคิดเห็นที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ความเข้าใจในศีลจารวัตรสู่วิธีปฏิบัติตน					
	1.3 การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ความเข้าใจกับวิธีปฏิบัติตน					
	1.4 การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผลของการปฏิบัติตน					
	1.5 การสะท้อนความคิดเห็นที่พิจารณาถึงคุณค่าของศีลจารวัตร					
	1.6 การสะท้อนความคิดเห็นที่พิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการของพฤติกรรมปฏิบัติตนในศีลจารวัตร					
	1.7 การสะท้อนความคิดเห็นที่พิจารณาถึงคุณค่าของความศรัทธาและพิจารณาถึงผลของการพัฒนาการปฏิบัติตนจนเกิดคุณค่าแก่การปฏิบัติของตัวสามเณรเอง					

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อที่คำถาม	เกณฑ์การประเมินการสะท้อนความคิดเห็น	ผลการประเมิน				
		5	4	3	2	1
2. การเข้าถึงคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติตนตามศีลาจารวัตรด้วยความศรัทธา จะส่งผลให้เกิดคุณค่าและคุณลักษณะในตัวสามเณร	2.1 การสะท้อนความคิดเห็นบนพื้นฐานองค์ความรู้ความเข้าใจในความหมายองค์ประกอบและความสำคัญของศีลาจารวัตร					
	2.2 การสะท้อนความคิดเห็นที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ความเข้าใจในศีลาจารวัตรสู่วิธีปฏิบัติตน					
	2.3 การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ความเข้าใจกับวิธีปฏิบัติตน					
	2.4 การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผลของการปฏิบัติตน					
	2.5 การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงคุณค่าของศีลาจารวัตร					
	2.6 การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของพฤติกรรมการณ์การปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร					
	2.7 การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงคุณค่าของความศรัทธาและพรรณนาถึงผลของพัฒนาการการปฏิบัติตนจนเกิดคุณค่าแก่การปฏิบัติของตัวสามเณรเอง					

3) โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมินสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยการการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4) นำแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่สร้างขึ้นนำเสนอปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งความเหมาะสมของข้อความและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

5) นำแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ที่ผ่านการปรับแก้ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์แล้ว นำเสนอต่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความสอดคล้องโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้อง หากมีค่าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นพบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ค่าเฉลี่ย $M = 4.90$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.23$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้

7) นำแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรไปใช้กับสามเณรผู้บวชใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาวิจัย

2.1.4 แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ เป็นแบบประเมินที่ใช้ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้เข้ารับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ซึ่งประเด็นของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้วิจัยได้มาจากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์ จาก

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ในขั้นตอนที่ 1 มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ตำราวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2) ยกโครงร่างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยให้มีข้อมูลครอบคลุมกับประเด็นของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้วิจัยได้มาจากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์ และกำหนดเกณฑ์ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในแต่ละข้อ

โครงร่างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับ สามเณรผู้บวชใหม่ ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 โครงร่างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และเกณฑ์ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ผลการประเมิน				
		5	4	3	2	1
1	มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ และสืบค้นแสวงหาความรู้เพิ่มเติม					
2	มีความขยันหมั่นเพียรตั้งใจใฝ่เรียนรู้					
3	มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกระบวนการเรียนรู้					
4	มีวินัย มีความรับผิดชอบภาระงานที่ได้รับมอบหมาย					
5	รู้หน้าที่ ตรงต่อเวลาเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดี					
6	รู้หน้าที่ ตรงต่อเวลา ในการทำกิจวัตรทำวัตรสวดมนต์ เข้า-เย็น					
7	มีภาวะผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีในกิจวัตร					
8	มีความกระตือรือร้นชวนช่วยในกิจวัตร					
9	ตั้งใจทำวัตรสวดมนต์					
10	มีพัฒนาการในการสวดมนต์ไหว้พระ					
11	มีความรับผิดชอบจัดเตรียม และจัดเก็บสถานที่					
12	ไม่ขาดกิจวัตร ไม่ขี้เกียจกิจวัตรทำวัตรสวดมนต์ เข้า-เย็น					
13	สามารถทรงจำบทสวดทำวัตรเบื้องต้นได้					

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ผลการประเมิน				
		5	4	3	2	1
14	รู้หน้าที่ตรงต่อเวลาในกิจการพัฒนาวัด					
15	มีภาวะผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีในกิจวัตรพัฒนาวัด					
16	มีความกระตือรือร้นชวนช่วยในกิจวัตรพัฒนาวัด					
17	รู้จักสามัคคี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เสียสละ					
18	มีความรับผิดชอบกิจที่ได้รับมอบหมายจัดเก็บอุปกรณ์เรียบร้อย					
19	ยอมรับและปฏิบัติตามคำแนะนำตักเตือนด้วยความเคารพ					
20	มีทักษะการเรียนรู้ทำกิจที่ได้รับมอบหมายตามขั้นตอนและเป็นระบบ					
21	ช่วยเหลือแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรมตามสมควร					
22	รู้หน้าที่ ตรงต่อเวลาในกิจวัตรการรับบิณฑบาต					
23	มีภาวะผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีในกิจวัตรการรับบิณฑบาต					
24	มีความกระตือรือร้นชวนช่วยในกิจวัตรการรับบิณฑบาต					
25	มีความสงบสำรวมในขณะรับบิณฑบาต					
26	มีความสามารถนำมนต์สวดเรื่องอาจาระไปประยุกต์ใช้ได้ ในกิจวัตรได้อย่างเหมาะสม					
27	ไม่ขาด ไม่ขี้เกียจในกิจวัตรการรับบิณฑบาต					
28	สามารถทรงจำบทให้พรเบื้องต้นได้					
29	มีความสงบสำรวมระวังรักษากายไม่ให้เกิดโทษ					
30	มีความสงบสำรวมระวังรักษาวาจาไม่ให้เกิดโทษ					
31	มีความสามารถนำมนต์สวดในเรื่องศีลสิกขาบทไปประยุกต์ใช้ได้ ในการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม					
32	เป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร					
33	สามารถปรับปรุงแก้ไขข้อปฏิบัติที่ผิดพลาดให้ดีขึ้น					
34	มีความใส่ใจในการปฏิบัติตนตามหลักของศีลสิกขาบท					
35	ยอมรับและปฏิบัติตามคำแนะนำของเพื่อนสามเณรด้วยกัน					
36	นุ่งห่มเรียบร้อย					
37	มีความสงบสำรวม					

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ผลการประเมิน				
		5	4	3	2	1
38	มีความสามารถนำมโนทัศน์ในเรื่องวัตรปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ได้ในการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม					
39	มีความอดทนหมั่นเพียร					
40	มีความพร้อมในการปรับปรุงข้อปฏิบัติให้สมบูรณ์					

3) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ย การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับดีเยี่ยม

ระดับ 4 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับดีปาน

กลาง

ระดับ 2 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระดับควร

ปรับปรุง

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ Best (1981: 179-187) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51-5.00 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับดีเยี่ยม

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51-4.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับดี

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51-3.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับดีปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51-2.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.01-1.50 หมายถึง พัฒนาการการปฏิบัติตนระดับควร

ปรับปรุง

4) นำโครงสร้างแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่สร้างขึ้นนำเสนอปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์รวมทั้งความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

5) นำแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ที่ผ่านการปรับแก้ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความสอดคล้อง โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (Likert Five Rating Scales) ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับแบบวิเคราะห์เอกสารที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น(มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาค่าความสอดคล้องต้องมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่าข้อความใช้ได้คือ มีความสอดคล้องหากมีค่าไม่เป็นไป ตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ให้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 179)

ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของแบบสอบถามความคิดเห็นพบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ค่าเฉลี่ย $M = 4.85$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = 0.29$ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนการนำไปใช้ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

7) นำไปแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ไปใช้ในการประเมินสามเณรกลุ่มเป้าหมาย

จากขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D_1) ออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Design and Development : D&D) ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังแผนภาพที่ 10

**ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ
การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตส์และความศรัทธา
ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Design and Development: D&D)**

1. ยกโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดย

1.1 วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมโน้ตส์ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม
ความศรัทธา

1.2 ยกโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ดังนี้

1) กรอบแนวคิดในการพัฒนา	2) กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ
3) กำหนดเนื้อหาและผลการจัดการเรียนรู้	4) จัดทำคำอธิบายเนื้อหาการจัดการเรียนรู้เรื่องศิลาจารวัตร
5) ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์การเรียนรู้ เครื่องมือการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	

1.3 ออกแบบแผนและหน่วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1.4 ออกแบบเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการจัด
การเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

**2. ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนและเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบ
การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน**

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

2.2 คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

2.3 หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

2.4 เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพการใช้รูปแบบ ได้แก่

- 1) แบบทดสอบโน้ตส์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- 2) แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- 3) แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- 4) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

วิธีตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเชื่อมั่น

โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา และการพัฒนารูปแบบการจัดการ
เรียนรู้ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน จำนวน 2 คน และ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและการประเมินผล จำนวน 1 คน

↓ **ปรับปรุง/แก้ไข**

**รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
เพื่อส่งเสริมโน้ตส์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่**

แผนภาพที่ 10 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₂) ออกแบบและพัฒนารูปแบบ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธา
ในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research:R₂) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Implementation : I)

ขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเป็นการที่ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอวัตถุประสงค์ แหล่งข้อมูล ตัวแปรที่สนใจศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัย เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนที่ 3 ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์ และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ไปทดลองใช้ และเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่

1. ศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่
3. เพื่อศึกษาการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
4. เพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แหล่งข้อมูล

สามเณรผู้บวชใหม่จำนวน 9 รูป ภายใต้ “โครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา รุ่นที่ 1/2565” วัดสามัคคีผดุงพันธ์ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตัวแปรที่ศึกษา

ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ประกอบด้วย

1. มโนทัศน์ในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่
2. พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่
3. การสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตสโน และศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
2. เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ประกอบด้วย
 - 2.1 คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
 - 2.2 หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
 - 2.3 เครื่องมือที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้
 - (1) แบบทดสอบมโนทัศน์ในศีลาจารวัตร
 - (2) แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร
 - (3) แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร
 - (4) แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการเตรียมการก่อนทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2) ขั้นตอนการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และ 3) ขั้นตอนการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

ผู้วิจัยเตรียมการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยการวางแผนกำหนดการการบรรพชาสามเณร จำนวน 9 รูป ภายใต้ “โครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดี จิตอาสา รุ่นที่ 1/2565” วัดสามัคคีผดุงพันธ์ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้

1. การกำหนดประชากร

สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้ในการทดลอง คือ เด็กและเยาวชนศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 9 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเยาวชนผู้เข้ารับการบรรพชาของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกณฑ์พิจารณาคัดกรองคุณสมบัติผู้เข้ารับการบรรพชาของโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าคุณธรรม

2. กำหนดเจ้าหน้าที่และบุคลากร

สำหรับเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่ช่วยขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าคุณธรรม โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกของโครงการประกอบด้วย

2.1 พระอาจารย์ผู้สอน ผู้มีประสบการณ์สอน มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 รูป

2.2 พระอาจารย์พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม จำนวน 3 รูป

2.3 คณะครูและเจ้าหน้าที่ติดตามผลและอำนวยความสะดวกของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5 คน

2.4 เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก และสนับสนุนโครงการด้าน จำนวน 2 คน

3. กำหนดวันและสถานที่

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าคุณธรรม ระหว่างวันที่ 25 กุมภาพันธ์ - 10 มีนาคม 2565 สถานที่ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ในโครงการบรรพชาสามเณรต้นพันธุ์จิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ณ อุโบสถวัดสามัคคีผดุงพันธ์ ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. กำหนดหน่วยงานสนับสนุนโครงการ

หน่วยงานสนับสนุนโครงการในระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในโครงการต้นกล้าพันธุ์จิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ตลอดระยะเวลา 14 วัน ได้แก่

4.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.2 สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี

4.3 สาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.4 ศาลเด็กเยาวชน และครอบครัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.5 ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5. การชี้แจงข้อปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้

5.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้สามเณรผู้บวชใหม่ได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้

5.2 ชี้แจงลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระบุบทบาทของสามเณรผู้เรียน และบทบาทของพระอาจารย์ผู้สอน

5.3 แนะนำแหล่งศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม แหล่งข้อมูลข้อมูลสาระสนเทศ สื่ออุปกรณ์ สนับสนุนเพิ่มเติมทั้งในและนอกห้องเรียน

5.4 ชี้แจงเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การดำเนินการทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนไปใช้ รวม 14 วัน ผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ วันละ 6 ชั่วโมง มีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการทดลองการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

เพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตัมโนทัศน์และคุณธรรมในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ไปทดลองใช้ตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะในการทดลอง ดังนี้

- 1.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบโน้ตัมโนทัศน์ในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
- 1.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- 1.3 เพื่อศึกษาผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของคุณธรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
- 1.4 เพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2. แบบแผนการทดลอง

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตัมโนทัศน์และคุณธรรมในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดแบบแผนการทดลองตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แบบแผนการทดลองตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ การวิจัย	แบบแผนการวิจัย	วิธีการวิเคราะห์ ข้อมูลทางสถิติ															
1.1 เพื่อศึกษา เปรียบเทียบมโนทัศน์ ในศิลาจารวัตรสำหรับ สามเณรผู้บวชใหม่	The One Group Pretest – Posttest Design <table><tr><td>สอบก่อน</td><td>ทดลอง</td><td>สอบหลัง</td></tr><tr><td>T₁</td><td>X</td><td>T₂</td></tr></table> (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 144) T₁ แทน การทดสอบก่อนเรียน (Pretest) X แทน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอน T₂ แทน การทดสอบหลังเรียน (Posttest)	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง	T ₁	X	T ₂	หาค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)									
สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง															
T ₁	X	T ₂															
1.2 เพื่อศึกษา พัฒนาการ การปฏิบัติ ตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวช ใหม่	Time Series Design <table><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr><tr><td colspan="5"><table><tr><td>O₁</td><td>XO₂₁</td><td>XO₂₂</td><td>XO₂₃</td><td>O₃</td></tr></table></td></tr></table> E-Group (Campbell and Stanley, 1963: 40) E คือ กลุ่มทดลอง O₁ คือ การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับ สามเณรผู้บวชใหม่ที่วัดได้ก่อนการทดลอง O₂₁ O₂₂ O₂₃ คือ พัฒนาการการปฏิบัติตน ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่วัดได้ ระหว่างการทดลอง ด้วยแบบประเมินพัฒนาการ การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ที่สร้างขึ้น O₃ คือ พัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ที่วัดได้หลังการทดลอง ด้วยแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตน ในศิลาจารวัตรที่สร้างขึ้น X คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอน	1	2	3	4	5	<table><tr><td>O₁</td><td>XO₂₁</td><td>XO₂₂</td><td>XO₂₃</td><td>O₃</td></tr></table>					O ₁	XO ₂₁	XO ₂₂	XO ₂₃	O ₃	หาค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
1	2	3	4	5													
<table><tr><td>O₁</td><td>XO₂₁</td><td>XO₂₂</td><td>XO₂₃</td><td>O₃</td></tr></table>					O ₁	XO ₂₁	XO ₂₂	XO ₂₃	O ₃								
O ₁	XO ₂₁	XO ₂₂	XO ₂₃	O ₃													

ตารางที่ 15 (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	แบบแผนการวิจัย	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ				
1.3 เพื่อศึกษาผลการสะท้อนคิดเชิงคุณค่าของความสำเร็จที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	The One-Shot Case Study <table><tr><td>ทดลอง</td><td>สอบหลัง</td></tr><tr><td>X</td><td>T₂</td></tr></table> (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 143) X แทน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน T₂ แทน ผลการศึกษาผลการสะท้อนคิดเชิงคุณค่าของความสำเร็จที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	ทดลอง	สอบหลัง	X	T ₂	วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
ทดลอง	สอบหลัง					
X	T ₂					
1.4 เพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	The One-Shot Case Study <table><tr><td>ทดลอง</td><td>สอบหลัง</td></tr><tr><td>X</td><td>T₂</td></tr></table> (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558: 143) X แทน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน T₂ แทน ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับสามเณร ผู้บวชใหม่	ทดลอง	สอบหลัง	X	T ₂	หาค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปผลไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้
ทดลอง	สอบหลัง					
X	T ₂					

3. ขั้นตอนการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง การทดลองใช้และการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยเป็นหนึ่งในทีมพระอาจารย์ให้ความรู้ ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีสามเณรผู้บวชใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน 9 รูปเข้ารับการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาในกระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่อง ศีลจารวัตร ประกอบด้วย ศีลสิกขา อาจารย์วัตร ปฏิบัติเบื้องต้น สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

3.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธา สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โมเดลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมี 5 ขั้นตอน

1. **ขั้นเตรียมความพร้อม (P: Preparation)** ขั้นตอนของการเริ่มต้นก่อนเรียน โดยการกระตุ้นและสร้างความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมและความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่ากำลังจะเรียนอะไรและความรู้และทักษะที่มีอยู่เดิมมาสัมพันธ์กับบทเรียนใหม่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนเพิ่มมากขึ้น

2. **ขั้นกระตุ้นความคิด (S: Stimulation)** กระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียน โดยผู้สอนเชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่ โดยการใช้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับบทเรียนที่จัดการเรียนรู้

3. **ขั้นฝึกปฏิบัติ (P: Practice)** ขั้นตอนที่ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อฝึกปฏิบัติและนำผลที่ได้จากการฝึกปฏิบัติมานำเสนอ วิเคราะห์ ในขั้นนี้จะเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม ผู้สอนจะคอยให้ความช่วยเหลือ

4. **สะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)** ผู้เรียนนำเสนอผลการฝึกปฏิบัติ โดยผู้เรียนใช้การเชื่อมโยงเหตุผลที่เกิดจากการปฏิบัติและนำมาร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากคุณค่าของความศรัทธา

5. **ขั้นวัดและประเมิน (E: Evaluation)** ผู้สอนกำหนดแบบทดสอบท้ายกิจกรรม ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และผลการเรียนรู้ เพื่อประเมินความรู้จากการฝึกปฏิบัติ

3.3 การดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในระหว่างวันที่ 25 กุมภาพันธ์ -10 มีนาคม 2565 ผู้วิจัยชี้แจงและทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ บทบาทของสามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ และบทบาทของพระอาจารย์ผู้จัดการเรียนรู้ ปรากฏรายละเอียดตามคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอวิธีการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

3.3.1 ในวันบรรพชาสามเณร หลังจากพิธีบรรพชาเสร็จในภาคเช้าภาคบ่าย และภาคค่ำ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ (Pre-test) สามเณรผู้บวชใหม่ ด้วยแบบทดสอบมนทัศน์ในศีลาจารวัตร แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร และแบบสะท้อนคิดเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร เพื่อศึกษาระดับของมนทัศน์การปฏิบัติตน และความศรัทธาของสามเณรเป็นข้อมูลศึกษาเบื้องต้น ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3.2 ระหว่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้ง 14 วัน ผู้วิจัยศึกษาตัวแปรตามในกระบวนการศึกษาวิจัย ดังนี้

1) การส่งเสริมโน้ตชนในศิลาจารวัตร

ก่อนวันใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร ใช้แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (Pre-test)

วันที่ 1-3 จัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องศีลสิกขา โดยใช้แผนกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน (หนึ่งแผนกิจกรรมต่อหนึ่งวัน) แล้ววัดประเมินผลมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรหลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ด้วยแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรท้ายกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อศึกษาและสรุปผลของมโนทัศน์องค์ความรู้ความเข้าใจและความคิดรวบยอดของสามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้

วันที่ 4-5 จัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องอาจาระโดยใช้แผนกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 2 แผน (หนึ่งแผนกิจกรรมต่อหนึ่งวัน) แล้ววัดประเมินผลมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรหลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ด้วยแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรท้ายกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อศึกษาและสรุปผลของมโนทัศน์ องค์ความรู้ความเข้าใจ และความคิดรวบยอดของสามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้

วันที่ 6-7 ของการจัดการเรียนรู้ให้จัดการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นที่เหมาะสมสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยใช้แผนกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 2 แผน (หนึ่งแผนกิจกรรมต่อหนึ่งวัน) แล้ววัดประเมินผลมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร หลังสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ด้วยแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรท้ายกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อศึกษาและสรุปผลของมโนทัศน์ องค์ความรู้ความเข้าใจ และความคิดรวบยอดของสามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้

วันที่ 8 ของการจัดการเรียนรู้ ภาควิชาผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ (Post-test) สามเณรผู้บวชใหม่ด้วยแบบทดสอบมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร เพื่อสรุปผลมโนทัศน์หลังจากผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนครบหน่วยและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2) การศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร

ก่อนใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยทดสอบประเมินการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรของสามเณร ด้วยแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อตั้งเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การศึกษาและประเมินพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ประกอบด้วย ศีลาจารวัตรเรื่องศีลสิกขา เรื่องอาจาระ และเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นที่เหมาะสมสำหรับ สามเณรผู้บวชใหม่ หลังจากการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยประเมินพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรด้วยแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ฉบับเดียวกัน ใน 4 ระยะ ได้แก่

2.1 ประเมินพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ครั้งที่ 1 ในวันที่ 5 ของการจัดการเรียนการสอน (วันที่ 1 มีนาคม 2565)

2.2 ประเมินพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ครั้งที่ 2 ในวันที่ 8 ของการจัดการเรียนการสอน (วันที่ 4 มีนาคม 2565)

2.3 ประเมินพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ครั้งที่ 3 ในวันที่ 11 ของการจัดการเรียนการสอน (วันที่ 7 มีนาคม 2565)

2.4 ประเมินพัฒนาการของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ครั้งที่ 4 ในวันที่ 14 ของการจัดการเรียนการสอน (วันที่ 10 มีนาคม 2565)

3) การศึกษาผลการสะท้อนคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ้นสุดผู้วิจัยศึกษาผลการสะท้อนคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่โดยการ Post-test หลังการทดลอง ด้วยแบบสะท้อนความคิดเห็นคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในวันที่ 12 ของการจัดการเรียนรู้ (วันที่ 8 มีนาคม 2565)

4) การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้สิ้นสุดผู้วิจัยประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ในวันที่ 13 ของการจัดการเรียนรู้ (วันที่ 9 มีนาคม 2565)

3.4 สรุปผลโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าคุณธรรมในเบื้องต้นมอบผู้ปฏิบัติให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และปิดโครงการ ในวันที่ 13 ของการจัดการเรียนรู้ (วันที่ 9 มีนาคม 2565)

3.5 ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาวิจัยในขั้นของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยใน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research :R₂) เป็นขั้นตอนทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Implementation: I) ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการวิจัย ดังแผนภาพที่ 11

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂)

ขั้นตอนทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโนทัศน์
และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Implementation: I)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1. การกำหนดและเลือกกลุ่มเป้าหมาย
2. กำหนดเจ้าหน้าที่และบุคลากร
3. กำหนดวันและสถานที่
4. กำหนดหน่วยงานสนับสนุนโครงการ
5. ชี้แจงข้อปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

- 2.1 วัดอุปสรรคการทดลองเพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนไปทดลองใช้ตามกระบวนการจัดการเรียนรู้
พุทธวิธีสอน 5 ขั้นตอน
- 2.2 ใช้แบบแผนการทดลอง The One Group Pretest – Posttest Design เพื่อศึกษาเปรียบเทียบโนทัศน์
ในศิลาจารวัตรสำหรับ สามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
- 2.3 ใช้แบบแผนการทดลอง Time Series Design เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวช
ใหม่ หลังการใช้รูปแบบ 4 ระยะ
- 2.4 ใช้แบบแผนการทดลอง The One-Shot Case Study เพื่อศึกษาผลการสะท้อนคิดเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผล
ต่อการปฏิบัติในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการใช้รูปแบบ
- 2.5 ใช้แบบแผนการทดลอง The One-Shot Case Study เพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณร
ผู้บวชใหม่หลังการใช้รูปแบบ

3. ขั้นตอนการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1. วัดโนทัศน์ในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังการ (Pre-test Post-test) การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้
ตามแนวพุทธวิธีสอน ด้วยแบบทดสอบวัดโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. ประเมินพัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตรของสามเณร ด้วยแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตร
สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อตั้งเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบพัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตร และประเมินพัฒนาการ
การปฏิบัติในศิลาจารวัตรภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 4 ระยะ คือ
 - 2.1) ครั้งที่ 1 วันที่ 5 ของการจัดการเรียนการสอน (1 มี.ค. 65)
 - 2.2) ครั้งที่ 2 วันที่ 8 ของการจัดการเรียนการสอน (4 มี.ค. 65)
 - 2.3) ครั้งที่ 3 วันที่ 11 ของการจัดการเรียนการสอน (7 มี.ค. 65)
 - 2.4) ครั้งที่ 4 วันที่ 14 ของการจัดการเรียนการสอน (10 มี.ค. 65)
3. ประเมินผลการสะท้อนคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ Posttest หลังการทดลอง ด้วยแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความ
ศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณร ผู้บวชใหม่ในวันที่ 12 ของการจัดการเรียนรู้ (วันที่ 8 มีนาคม 2565)
4. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่หลังจากการจัดการเรียนรู้ Posttest ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้
สิ้นสุดด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ในวันที่ 13 ของการจัดการเรียนรู้ (วันที่ 9 มีนาคม 2565)

แผนภาพที่ 11 สรุปขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂)

**ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) ประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนว
พุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
(Evaluation: E)**

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาผลการประเมิน ดังนี้

**1. รวบรวมข้อมูลจากการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนว
พุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่มี
การประเมินประสิทธิผล ต่อไปนี้**

1. ผลการเปรียบเทียบโน้ตชนในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังการ
จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. ผลการประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการ
จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. ผลของการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลา
จารวัตร หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
4. ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังการจัดการเรียนรู้
ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

**2. การตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อ
ส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่**

โดยนำผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความ
ศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีพิจารณาปรับแก้เพื่อให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของ
งานวิจัยแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณา และนำมาปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็น
รูปแบบการจัดการเรียนปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) ประเมินผลรูปแบบการจัดการ
เรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้
บวชใหม่ (Evaluation: E) ผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการ ดังแผนภาพที่ 12

**ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) ประเมินผล
รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธา
ในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Evaluation: E)**

**ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่**

1. ผลการเปรียบเทียบโน้ตทัศน์ในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. ผลการประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. ผลของการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
4. ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

ตรวจสอบปรับปรุง/แก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้

เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาร่วมกัน

ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์
และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ฉบับสมบูรณ์

แผนภาพที่ 12 สรุปขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development :D₂) ประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Evaluation: E)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่” วัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ วัตถุประสงค์เฉพาะคือ 2.1) เพื่อเปรียบเทียบโน้ตทัศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังการเข้ารับการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2.2) เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ใน 4 ระยะ ได้แก่ เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2.3) เพื่อศึกษาผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และ 3) เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) การผสมผสานข้อมูลใช้รูปแบบการวิจัยแบบ Embedded (The Embedded Design) ใช้วิธีการ เชิงปริมาณเป็นวิธีหลักและวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง (Creswell and Plano Clark, 2011: 67) มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ตอนที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เอกสาร มีข้อค้นพบ ดังนี้

1.1. ผลการศึกษาวเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวิจัย และพัฒนา การวิจัย พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศีล จารวัตร สำหรับสามเณรผู้วชใหม่ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) (Creswell and Clark, 2011: 67) โดยใช้แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ ADDIE Model และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของจอยซ์และเวลล์ (Model of Teaching) (Joyce and Weil, 2009: 9) เป็นแนวทางในการพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิจัย(Research: R₁) เป็นขั้นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A) คือ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความ จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₁) ขั้น การออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) คือ การยกโครงสร้างรูปแบบการ จัดการเรียนรู้และหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) ขั้นการนำไปใช้(Implementation: I) คือ การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) ขั้นตอน การพัฒนา (Development: D₂) ขั้นประเมินผล (Evaluation: E) คือ การประเมินประสิทธิผล รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัย Per-Experimental Design โดยการประยุกต์ ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน The One-Group Pertest-Posttest Design (Tcckman, 1999: 160)

1.2 ผลการศึกษาวเคราะห์แนวคิดหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบและ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า ขั้นตอนที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ กำหนด มีจุดหมายที่เฉพาะเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความเชื่อ ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมาย และการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบมี สอดคล้องกับทฤษฎี และมีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของ รูปแบบการเรียนรู้ ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การวัดประเมินผล และ 5) เงื่อนไขสำคัญในการ นำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ

1.3 ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธ มีจุดหมายในการสอนเพื่อการพัฒนาการศึกษา 3 ส่วนคือ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธ เน้นกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญา โดย สารของการพัฒนา คือ การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา พุทธวิธีที่ทรงสอน เช่น การสนทนา การ บรรยาย และการตอบปัญหา ใช้เทคนิควิธีสอนที่เหมาะสมกับจริตมีลักษณะพุทธวิธีสอนที่ “แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง” อุดมวิธีที่ทรงใช้ประกอบการสอนที่ทรงสอนแบบตั้งปัญหาทรงสอนแบบทำ เป็นตัวอย่างให้ดูผ่านพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติพุทธวิธีสอนที่ทรงนำมาใช้ ได้แก่ พุทธวิธี

สอนตามแนววิธีสัจ 4 พุทธวิธีสอนตามแนวไตรสิกขา พุทธวิธีสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ พุทธวิธีสอนตามแนวปรโตโฆสะ พุทธวิธีสอนตามแนวภาวนะ 4 และพุทธวิธีสอนตามแนวอิทธิบาทธรรม จาก การสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นกระตุ้นศรัทธา 2) ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย 3) ชี้นำสู่ฝึกปฏิบัติ 4) ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา และ 5) ขั้นประเมินผลและ ประยุกต์ใช้

1.4 ผลการศึกษาหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม มโนทัศน์ แนวคิดที่เป็นการส่งเสริมความรู้ ความคิด ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ให้มีความเข้าใจ ได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ความสามารถในการแยกประเภทหรือจัดจำระบบของสิ่งเร้าต่าง ๆ โดยอาศัยคุณลักษณะเฉพาะที่มีร่วมกันหรือมีความสัมพันธ์ ผ่านการจัดกิจกรรมการจัดการ การ เรียนรู้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ เพราะมโนทัศน์ช่วยให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ถึงระดับสูงสุด มโนทัศน์เป็นรากฐานความคิดในการเรียนรู้ เรื่องต่าง ๆ ช่วยให้เรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกันได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) ชื่อมโนทัศน์ (Name) 2) ตัวอย่างมโนทัศน์ 3) คุณลักษณะเฉพาะ 4) คุณค่าของลักษณะเฉพาะ และ 5) กฎเกณฑ์หรือการจำกัดความ มโนทัศน์แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามเกณฑ์การจำแนก ของแนวคิดของแต่ละบุคคลหรือตามลักษณะทั่วไป มโนทัศน์เป็นรากฐานความคิดประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) การนำสู่การปฏิบัติ 2) การกระตุ้นการสอนให้เกิดการส่งเสริมศรัทธา และ 3) การสะท้อนคิด

1.5 ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสอนเพื่อให้เกิดความศรัทธาทาง พระพุทธศาสนา การสอนเพื่อส่งเสริมความเชื่อที่เกิดจากการพิจารณาด้วยเหตุผล การใช้ปัญญา พิจารณาอย่างมีเหตุผลและทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้ประจักษ์ความจริงจนหมดสงสัย การจัดการ เรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธา ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจ และมี วิธีสอนให้ศิษย์เกิดความรักความศรัทธาที่จะเรียนรู้ศิษย์ การสอนโดยสร้างศรัทธามุ่งให้ผู้สอนและ ผู้เรียน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และผู้เรียนมีโอกาสดิและแสดงออกอย่างถูกวิธีศิษย์เกิดการพัฒนา ปัญญาและ แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม จากขั้นตอนของการเสริมสร้างความศรัทธาประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับปัญญาารู้และเข้าใจ 2) ระดับปัญญา การประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และ 3) ระดับการเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติจนเกิดคุณลักษณะ

1.6 ผลการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล จิตพิสัย เป็นการวัดและประเมินผลเจตคติเป็นการวัดอารมณ์และความรู้สึกซึ่งประกอบด้วย ความ สนใจ ทศนคติ ค่านิยม จริยธรรมและบุคลิกภาพ ในงานวิจัยกำหนดเกณฑ์ศึกษาความศรัทธาในศีลา จารวัตรกับวิธีปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร แนวคิดทางพระพุทธศาสนาอธิบายหลักปฏิจจสมุปบาท เกี่ยวกับการเกิดค่านิยมและเจตคติ 5 ขั้น ได้แก่ 1) สัมผัสกระตุ้นให้เกิดความรู้สึก 2) ความรู้สึก

กระตุ้นให้เกิดความต้องการ 3) ความต้องการกระตุ้นให้เกิดความยึดมั่นเป็นค่านิยม 4) ค่านิยมกระตุ้นให้เกิดเจตคติหรือทัศนคติ และ 5) เจตคติกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอก และการวัดการสะท้อนความคิดเห็น สำหรับการสะท้อนคิดเกี่ยวข้องกับต้องคำนึงการสะท้อนความคิด การมองย้อนกลับไปยังประสบการณ์ การวิเคราะห์เหตุการณ์หรือความคิดเห็น การคิดอย่างรอบคอบว่า เหตุการณ์หรือความคิดใดที่มีความหมายต่อความก้าวหน้าของผู้เรียน วิธีการสะท้อนความคิด ได้แก่ การเขียน การอภิปราย สนทนากลุ่มย่อยการจับคู่สนทนาและการพูดคุย

1.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์โดยการศึกษาวิเคราะห์จาก ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาความคิดเห็นและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2 วิธี คือ การสอบถามความคิดเห็นและการสัมภาษณ์ความคิดเห็น ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์ ดังนี้

1.2.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของพระอุปัชฌาย์ จำนวน 3 รูป พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน จำนวน 3 รูป และพระอาจารย์พี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ จำนวน 3 รูป ผลการศึกษา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ท่านคิดว่าลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเช่นไร ที่จะช่วยส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธช่วยส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาต้องตระหนักถึง 3 องค์ประกอบ 1) ภาคปริยัติศึกษา คือ ความรู้ 2) ภาคปฏิบัติ คือ การปฏิบัติตน และ 3) ภาคปฏิเวธ คือ ด้านจิตใจซึ่งเป็นส่วนผล ผู้เรียนต้องมีความรู้เข้าใจหลักศาสนาทั้ง 3 ชัดเจน เพื่อที่จะสามารถนำความรู้มาฝึกปฏิบัติได้และจะไม่เดือยร้อนใจ การวางตนเป็นแบบปฏิบัติให้ศิษย์มีแนวปฏิบัติตามได้ถือว่า เป็นหน้าที่ตรงของผู้สอนเสมือนหนึ่งสื่อเคลื่อนที่ ที่ช่วยสร้างกำลังใจ และความศรัทธาที่จะปฏิบัติตนแก่ศิษย์ กระบวนการสอนที่สอนให้เกิดปัญญาสิ่งสร้างสรรค์ ขึ้นภายในตัวผู้เรียนเองความเป็นกัลยาณมิตรในกระบวนการการเรียนรู้ การใช้กลวิธีอุปมาวิธีเป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอนและการให้อิสระทางความคิด เป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญา การให้อรรถความรู้ที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง จูงใจให้เห็นจริง ชวนให้คล้อยตามและยอมรับปฏิบัติอย่างเต็มใจ ระวังให้เกิดกำลังใจอุสาหะแข่งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อ สร้างกำลังใจด้วยการเร้าให้เป็นประโยชน์จากการปฏิบัติเป็นการความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ต้องตระหนักถึง ภาควิชาปฏิบัติ และการปฏิบัติ โดยสาระของการสอน 5 อย่าง 1) สอนให้เกิดปัญญาเกิดภายในตัวผู้เรียน 2) เป็นกัลยาณมิตร 3) ใช้กลวิธีสอนที่สอดคล้องกับบริบทเรียน 4) ให้อิสระการคิด มีเหตุ-ผล และ 5) ผู้สอนปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 1)

“เอกลักษณ์ของการศึกษาแนวพุทธวิธี คือผู้เรียนมีความเข้าใจชัดเจนในองค์ความรู้ สามารถยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องการศึกษาต้องครบองค์ประกอบ ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านพฤติกรรม และ 3) ด้านจิตใจ”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 2)

“ลักษณะการสอนที่จะช่วยให้สามเณรเกิดความรู้ในข้อวัตรปฏิบัติ คือ การสอนความรู้และแนวทางในการปฏิบัติตามความรู้ การฝึกฝนการทำลงปฏิบัติ และสามารถสรุปแนวปฏิบัติของตนเองได้ผ่านประสบการณ์ในการปฏิบัติและแบบอย่างที่ถูกจากอาจารย์”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 1)

ประเด็นที่ 2 ท่านนึกว่าขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่จะช่วยส่งเสริม มโนทัศน์และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกี่ขั้นตอนและแต่ละ ขั้นตอนควรมีสาระการจัดการเรียนรู้อย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่จะช่วยส่งเสริม มโนทัศน์และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นขั้นปรับใจสร้างกำลังใจให้มีความรัก ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อการเรียนรู้ ผู้สอนวิเคราะห์ ระบุบริบทของผู้เรียนและกำหนดเนื้อหาสาระที่จะสอน 2) ขั้นการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้ตามแผนที่ผู้สอนได้วางไว้ 3) ขั้นเชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติตามองค์ความรู้ การนำความรู้มาฝึก และปฏิบัติตามองค์ความรู้ ลงมือทำเพื่อยืนยันทฤษฎีที่จะทำตามฉันทะ และศรัทธา ฝึกปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ศึกษาเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ 4) ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ คือ เป็นขั้นประเมินเพื่อสำรวจผลการเรียนรู้ ด้วยความรอบคอบเพื่อปรับแก้ข้อผิดพลาด ทบทวนและปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้องค์ความรู้และการปฏิบัติสมบูรณ์ขึ้น 5) ขั้นติดตามผลการเรียนรู้ คือ การพิจารณาผลการปฏิบัติเป็นขั้นทบทวนแนวปฏิบัติว่ามีข้อผิดพลาดและมีข้อต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร การทบทวนผลจากกระบวนการคิดและการมีใจรักที่จะเรียนรู้และปฏิบัติด้วยความมุ่งมั่น รับผิดชอบโดยใจ วิจารณ์อย่างรอบรู้และรอบคอบ และการวางใจมั่นในการปฏิบัตินั้น โดยการเชื่อมโยงไปสู่องค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ควรมืออย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นให้ความรู้ สอนจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องที่ยากสอนไปตามลำดับเนื้อหาไม่ตัดให้ความขาดหาย 2) ขั้นการนำความรู้มาฝึกและปฏิบัติตามองค์ความรู้ 3) ขั้นทบทวนและปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การปฏิบัติสมบูรณ์ขึ้น 4) ขั้นวางใจในธรรมปฏิบัติ เป็นการรักษาใจไว้ในธรรมปฏิบัติ เป็นการเสริมกำลังใจให้เฝ้าปฏิบัติ รักษาแนวปฏิบัติให้เจริญขึ้น”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 1)

“ประกอบด้วย 1) ขั้นศึกษาเรียนรู้ วิเคราะห์ผู้ฟัง รู้บริบทของผู้ฟัง เนื้อหาสาระที่จะสอนและลงมือสอนไปตามลำดับ 2) ขั้นฝึกปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ศึกษาเรียนรู้ การปฏิบัติตนตามองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้ และ 3) การทบทวนและประเมินผลการเรียน หลังการเรียนต้องทราบผลทุกครั้ง”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 3)

“ขั้นตอนในการสอนรูปแบบพุทธธรรมมีขั้นตอนหลักอย่างน้อย 4 ขั้น คือ 1) ขั้นให้แรงจูงใจ คือการเร้าให้ผู้เรียนสนใจ เปิดในเรียน 2) ขั้นเรียนรู้และลงมือทำเป็นขั้นตอนการนำความรู้สู่กระบวนการให้ความรู้และทดลองปฏิบัติ 3) ขั้นทบทวน เพื่อปรับแก้ข้อผิดพลาดจนกว่าจะเป็นผลสำเร็จ และ 4) ขั้นการประเมิลความรู้

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 2)

ประเด็นที่ 3 ท่านนึกว่าเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนแบบใดที่จะช่วยส่งเสริม มโนทัศน์และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เทคนิควิธีการในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนแบบ คือ “แจ่มแจ้งจูงใจ หาญกล้า ไร่แรงแจ่มใส ชี้อัดเชิญชวน คึกคัก เบิกบาน” ประกอบด้วย 1) สอนจากง่ายไปยากสอนจากสิ่งที่นักเรียนรู้ไปหาสิ่งที่ยังไม่มีรู้ และอธิบายให้เห็นชัด 2) สอนตรงเนื้อหาตรงไม่ออกนอกเรื่องให้สอดคล้องคล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3) สอนโดยการยกกรณีตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงเร้าใจให้แก่กล้ามีกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อท้อ 4) สอนมีเหตุผลคิดตามได้มีความพอดีในเนื้อหาและนักเรียนสามารถพิจารณาหาเหตุผลได้ด้วยตนเอง 5) สอนให้ใจมีความเข้มข้นเบิกบาน ไม่เบื่อที่จะฟังและให้เห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัติ และ 6) เชื่อมโยงประสบการณ์ผ่านกระบวนการสอนให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการเชื่อมโยงความรู้ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เทคนิคที่ควรใช้ 1) สอนไปตามลำดับไม่ตัดให้ความขาดหาย คือ สอนจากเรื่อง
ที่ง่าย ๆ ไปหาเรื่องยาก ๆ 2) สอนจากสิ่งที่นักเรียนรู้มาแล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ 3) สอนจากสิ่งที่มีความ
ไปหาสิ่งที่ไม่มีตัวตน 4) สอนให้นักเรียนแสดงออกด้วยตัวเอง 5) สอนจากส่วนปลีกย่อยไปหาส่วนรวม
6) สอนโดยวิธีครุ่นคิดให้น้อยที่สุดและ 7) สอนให้ผู้เรียนค้นคิดพิจารณาหาเหตุผลได้ด้วยตนเอง
ทั้งนี้ ผู้สอนเป็นสื่อการสอนที่สำคัญ”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 2)

“ใช้การอุปมา-อุปไมยในการสอน บางเรื่องที่ฟังรู้ได้ด้วยอุปมาอุปไมยให้ยกอุปมา-
อุปไมย ยกนิทานประกอบใช้สื่อการสอนเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนขึ้น”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 1)

“ใช้หลักการสอนอธิบายแจ่มแจ้งพูดจูงใจอยากปฏิบัติตามที่สอนทำให้ผู้ฟังเกิด
ความกล้าหาญ มั่นใจที่จะปฏิบัติตามและผู้ฟังเกิดความพอใจสนใจในการฟังสนุกสนานไปกับการสอน
ไม่เบื่อ”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 3)

“เทคนิคในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียนเพียรศึกษาและ
ปฏิบัติ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถามและหาคำตอบจากผู้สอนได้ตลอดเวลาที่สงสัย การสร้าง
ความเป็นกัลยามิตรที่ดีระหว่างกัน และการเลือกวิธีสอนให้ถูกกับจริตผู้เรียน”

(พระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์ รูปที่ 2)

ประเด็นที่ 4 เนื้อหาสาระการเรียนรู้ เรื่อง “ศีลาจารวัตร” ได้แก่ ศีลสิกขา อาจารย์
และวัตรปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลา 14 วัน
ควรมีขอบเขตอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สารการเรียนรู้ในเรื่อง “ศีลาจารวัตร” ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) เรื่องศีลสิกขา กำหนดเนื้อหาของศีล 10 ข้อ ของสามเณรโดยย่อเข้าใน อริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย 3 หมวด คือ 1) สัมมาวาจา 2) สัมมากัมมันตะ และ 3) สัมมาอาชีวะ 2) เรื่องอาจารย์ กำหนดเนื้อหาในเสขียวัตร 75 โดยเลือกเฉพาะเนื้อหาการเรียนรู้ที่สำคัญและจำเป็น เบื้องต้น ประกอบด้วย 3 หมวด คือ 1) หมวดสารูป 2) หมวดโกชนะปฏิสังยุต และ 3) หมวดปภิกกะ และ 3) เรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นของสามเณรผู้บวชใหม่ คือ เสนาสนะวัตร และเรื่องอาจารย์วัตร ดังผลสัมฤทธิ์ต่อไปนี้

“ศีล 10 ข้อ จัดได้ 3 หมวด 1) สัมมาวาจา 2) สัมมากัมมันตะ และ 3) สัมมาอาชีวะ เรื่องอาจารย์ควรใช้เนื้อหาในเสขียวัตร 75 เฉพาะหมวดสารูป หมวดโกชนะปฏิสังยุต และหมวด ปภิกกะ ส่วนเรื่องวัตรปฏิบัติใช้เนื้อหาเรื่องอาจารย์วัตรและเสนาสนะวัตรเป็นเนื้อหาเหมาะสม ในการจัดการเรียนรู้”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 2)

“เรื่องศีลสิกขา ศีล 10 ข้อของสามเณร เรื่องอาจารย์ข้อสิกขาในเสขียวัตร 75 และเรื่องวัตรปฏิบัติเนื้อหาในกิจวัตร 10”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 1)

“เรื่องศีลสิกขา คือ ศีล 10 ข้อ เรื่องอาจารย์ เสขียวัตร 75 ข้อเป็นเนื้อหาที่ เหมาะสมในการนำมาจัดการเรียนรู้เฉพาะ หมวดสารูป และหมวดโกชนะปฏิสังยุต เรื่องวัตรปฏิบัติ เนื้อหาที่เหมาะสมคือ เรื่องอุปัชฌายะวัตร และเรื่องอาจารย์วัตร”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 3)

ประเด็นที่ 5 การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนได้แก่ 1) วิธีการวัดและประเมินผลมโนทัศน์ 2) วิธีการวัดและประเมินผล พฤติกรรมการปฏิบัติตน 3) วิธีการวัดและประเมินผลความศรัทธา และ 5) วิธีการวัดและประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควรมีลักษณะเช่นไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วิธีการที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามแนว พุทธวิธีสอน คือ 1) การวัดและประเมินผลมโนทัศน์ด้วยแบบวัดมโนทัศน์ที่เป็นข้อคำถามปลายเปิดที่ ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ การนำไปปฏิบัติและผลการปฏิบัติ 2) การวัดและประเมินผล พฤติกรรมการปฏิบัติตนด้วยแบบประเมินการปฏิบัติตน 3) การวัดและประเมินผลความศรัทธาด้วย

แบบสะท้อนความคิดเห็นและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ 4) การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“วิธีการวัดและประเมินผลมโนทัศน์ควรเป็นข้อคำถามอัตนัยโดยลักษณะข้อคำถามที่มีความเชื่อมโยงกัน ทั้งองค์ความรู้ การนำไปปฏิบัติ และผลที่จะได้รับ 2) วิธีการวัดและประเมินผลพฤติกรรมการปฏิบัติตนควรใช้แบบประเมิน หรือแบบสังเกตการปฏิบัติตนเหมาะสมในการนำมาใช้ ประเมินผลพฤติกรรมการปฏิบัติตน 3) วิธีการวัดและประเมินผลความศรัทธา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินจากคนภายนอก และ 4) วิธีการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินสมณะสาธูป”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 1)

“วัดและประเมินผลมโนทัศน์ด้วยคำถามปลายเปิด วัดและประเมินผลพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้วยแบบประเมินการปฏิบัติตน ประเมินผลความศรัทธาด้วยการสะท้อนความคิดเห็น วัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะ”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 2)

“การวัดมโนทัศน์ด้วยการตอบคำถามแบบข้อคำถามอัตนัย การวัดและประเมินผลพฤติกรรมการปฏิบัติตนแบบสังเกตความสอดคล้องของความรู้กับการนำความรู้มาใช้ปฏิบัติ การวัดและประเมินผลความศรัทธาด้วยวิธีการแสดงความคิดเห็นการประเมินตนเองและแสดงแนวคิดออกมา การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์”

(พระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์ รูปที่ 1)

“การวัดมโนทัศน์โดยการเขียนบรรยายความเข้าใจ การวัดและประเมินผลพฤติกรรมการปฏิบัติตนด้วยการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติตน ประเมินความศรัทธาจากการลงสัมภาษณ์และการแสดงความคิดเห็น ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์”

(พระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์ รูปที่ 3)

1.2.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนด้วยการสัมภาษณ์ความคิดเห็น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่าน ผลการศึกษา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ท่านคิดว่าขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พุทธวิธีสอนมี 4 ขั้น คือ 1) การสำรวจความพร้อมผู้เรียนและเปิดใจผู้เรียนเสริมสร้างศรัทธาเสริมกำลังใจให้เกิดใจความรักที่จะเรียนรู้ 2) การให้ความรู้และการฝึกลงมือทำจากการเสริมสร้างพฤติกรรมนิสัยใจฝึกฝนเรียนรู้ 3) การประเมินผลการเรียนรู้และ 4) การทบทวนผลโดยไขว้วิจารณ์” ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ความสอดคล้องขององค์ความรู้ และแนวปฏิบัติต้องชัดเจน มีความเชื่อมโยงการสอนควยเป็นไปตามลำดับ ในกระบวนการสอนต้องเตรียมความพร้อมผู้เรียน เตรียมพร้อมวิธีการให้ความรู้ศึกษาและเนื้อหาที่จะเรียนรู้ เตรียมสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้อง ทดลองปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ศึกษาเรียนรู้ และประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนรู้”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 2)

ประเด็นที่ 2 ท่านคิดว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมโนทัศน์ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมโนทัศน์ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้คือการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่เกิดมโนทัศน์ผู้สอนต้องสอนไปตามลำดับเนื้อหาจากง่าย-ยาก จากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ผู้สอนเชื่อมโยงความรู้ให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อผู้เรียนได้เข้าใจง่ายขึ้นผู้สอนเป็นสื่อการสอนที่สำคัญในการเรียนต้องอธิบายให้เข้าใจชัดทำให้ผู้เรียนคล้อยตามและนำไปปฏิบัติ เราใจให้แก่แล้วล้ามีกำลังใจ สอนให้ไม่เบื่อให้เห็นประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับการปฏิบัติ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“อธิบายให้เห็นชัด สอนให้คล้อยตามและนำไปปฏิบัติ เราใจให้แก่แล้วล้ามีกำลังใจ สอนให้ไม่เบื่อให้เห็นประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับการปฏิบัติ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 2)

ประเด็นที่ 3 ท่านคิดว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การใช้อิทธิบาทธรรม เป็นขั้นการพัฒนาศรัทธา คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“หลักการในทางพุทธศาสนาท่านใช้ อิทธิบาทธรรม คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 1)

“การสร้างศรัทธาเป็นเรื่องยากผู้เรียนเปิดใจรับ ยินดีและรักที่จะเรียนรู้ปรับตัว การสร้างความพึงพอใจเป็นขั้นตอนแรกของการส่งเสริมความศรัทธา ทางศาสนาท่านใช้ว่า ฉันทะ เป็นข้อต้นของวงจรแห่งความสำเร็จ ธรรมอื่น คือ ความเพียร ความใส่ใจ และการพิจารณาความสมบูรณ์ เป็นขั้นตอนที่เสริมให้ศรัทธาดังนั้นจนเป็นพฤติกรรมที่สามารถกำหนดคุณค่าได้ ทั้งนี้ผู้สอนเองต้องทำตนเป็นแบบที่ดีในกระบวนการเรียนรู้ มีความสามารถการเชื่อมโยงประสบการณ์ผ่านการสอน”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 2)

ประเด็นที่ 4 ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ควรมีความยืดหยุ่นและมีความหลากหลาย สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการประเมินแต่ละด้าน เช่น การเขียนบรรยายและการอธิบายให้เห็นถึงองค์ความรู้ของผู้เรียน การประเมินพฤติกรรม การปฏิบัติตน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการเปิดโอกาสให้สะท้อนคิดและการประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การประเมินผลควรยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น ประเมินความรู้ก็ควรเลือกแบบวัดความรู้ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่สอน”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 1)

“การวัดและประเมินผลองค์ความรู้ให้สอดคล้องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม การเขียนบรรยายและอธิบายให้เห็นถึงองค์ความรู้ของผู้เรียนเหมาะสม การวัดและประเมินผล

พฤติกรรมการณ์ปฏิบัติตน ควรใช้แบบประเมินพฤติกรรมการณ์ปฏิบัติตน หรือแบบสังเกตพฤติกรรมการณ์วัดและประเมินผลความศรัทธาค่อนข้างจะยาก วิธีสัมภาษณ์ความคิดเห็นเชิงลึก หรือการเปิดโอกาสให้สะท้อนคิดเหมาะสม และวิธีการประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 2)

ประเด็นที่ 5 ท่านคิดว่าขอบเขตสาระการเรียนรู้ในเรื่องศีลอาจารย์วัดที่เหมาะสมแก่สามเณรผู้บวชใหม่ ควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ขอบเขตสาระการเรียนรู้ในเรื่อง ศีลอาจารย์วัดให้ยึดเนื้อหาในนวโกวาทของหลักสูตรเบื้องต้นของผู้บวชใหม่ เลือกสาระการเรียนรู้ เรื่องศีลอาจารย์วัด 1) เนื้อหาของศีล 10 2) เนื้อหาในเสขียวัตร 75 โดยเลือกเฉพาะ หมวดสารูป หมวดโภชนะปฏิบัติสังยุต และหมวดปภิกกะ และ 3) เนื้อหาเรื่องเสนาสนะวัตร และเรื่องอาจารย์วัตร ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“สาระการเรียนรู้ เรื่องศีลอาจารย์วัด ที่เหมาะสม 1) เนื้อหาของศีล 10 2) เนื้อหาในเสขียวัตร 75 โดยเลือกเฉพาะ หมวดสารูป หมวดโภชนะปฏิบัติสังยุต และ หมวดปภิกกะ และ 3) เนื้อหาเรื่องเสนาสนะวัตร และเรื่องอาจารย์วัตร”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 1)

“เนื้อหาในนวโกวาท หลักสูตรเบื้องต้นของผู้บวชใหม่ นั้นเหมาะสมแล้ว”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 2)

ประเด็นที่ 6 ท่านคิดว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ควรเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ กระบวนการเรียนรู้มีทัศนต้องสอดคล้องการกับปฏิบัติ และคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติ เป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นเพราะเนื่องด้วยสิกขาข้อวัตรปฏิบัติในกระบวนการเรียนรู้ เกิดขึ้นในกิจขอความเป็นสมณะ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ การบิณฑบาต เป็นต้น ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ต้องสอดคล้องกับมโนทัศน์ การปฏิบัติ และคุณค่าที่เกิดจากการปฏิบัติ อาจจะสรุป จากข้อสืบทอดของสามเณร เช่น มีสติ รอบคอบในการปฏิบัติตนไม่ผิดพลาด”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 1)

“ควรเกิดคุณลักษณะในกระบวนการเรียนรู้ คุณลักษณะที่เนื่องด้วยสิกขาข้อ วัตรปฏิบัติ คุณลักษณะในกิจขอความเป็นสมณะ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ การบิณฑบาต เป็นต้น”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 2)

1.2.3 ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ความเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ 1) พระอุปัชฌาย์ 2) พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน 3) อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 4) บุคลากรของศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ประกอบด้วย คุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ 1) คุณลักษณะที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ 2) คุณลักษณะที่เกิดขึ้นใน กิจวัตร ได้แก่ กิจวัตรทำวัตรสวดมนต์ เข้า-เย็น กิจวัตรบิณฑบาต กิจในการพัฒนาวัดและ 3) คุณลักษณะที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในศีลสิกขา อาจารย์ และวัตรปฏิบัติ ดังผลสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ต้องเกิดสอนคล้องกับการ เรียนรู้คือ 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียน 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการปฏิบัติ และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจวัตร”

(พระอุปัชฌาย์ รูปที่ 1)

“มีความใฝ่เรียนรู้ และแสวงหาความรู้ มีความตั้งใจ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีวินัย ตรงต่อเวลา เป็นผู้นำแบบอย่างที่ดี มีจิตสาธารณะ คุณลักษณะในกิจวัตร เช่น ไม่ขาดกิจวัตร ขวนขวายในกิจวัตร ตั้งใจทำวัตรสวดมนต์ มีความรับผิดชอบในกิจวัตร สามารถจำบทสวดทำวัตร เบื้องต้นได้”

(พระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน รูปที่ 2)

“รู้จักหน้าที่ ทำตัวหน้าเคารพ ตั้งใจปฏิบัติตน มีความสงบสำรวม นุ่งห่มเรียบร้อย รักษาและปฏิบัติตามระเบียบกติกาคือข้อตกลง ไม่ทำตนเป็นภาระ”

(อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอนของศูนย์ เขต 8 ท่านที่ 1)

บรรยากาศของการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. ผลการพัฒนาและศึกษาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2.1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้ยกร่างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัด สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ และ 4) เครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่

4.1) แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4.2) แบบประเมินพัฒนาการ การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4.3) แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของ ความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4.4) แบบ ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผลการยกโครงสร้าง ดังนี้

ผลการออกแบบและพัฒนารูปแบบการสอน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ข้อมูลในชั้นที่ 1 (R_1) ผลการยกโครงสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ วิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ คู่มือฉบับนี้ เป็นเอกสารที่อธิบายรายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน จัดทำขึ้นเพื่อเป็น ประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ไปใช้ ทำให้เข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ ของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งคำแนะนำ ข้อควรศึกษาและการเตรียมการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนบรรลุผลตามเป้าประสงค์ และจุดมุ่งหมายของ รูปแบบผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลในชั้นที่ 1 มาพัฒนาเป็นร่างรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ แล้วให้ที่ปรึกษางานวิทยานิพนธ์ตรวจสอบรูปแบบและแก้ไขก่อนให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพด้านความเหมาะสมของรูปแบบ ร่างรูปแบบรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRE Model) มี องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบ 4) ตัวอย่างหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้แบบ พุทธวิธีสอน และ 5) ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลรายละเอียด ดังแผนภาพที่ 13

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศีลอาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

1 หลักการ

การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมาเป็นกระบวนการในการจัดเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องศีลอาจารย์วัตรที่เน้นข้อศึกษาเรื่องศีลชั้นข้อ ศึกษาเรื่องอาจารย์และข้อศึกษาเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาโนทัศน์ในศีลอาจารย์วัตร
2. เพื่อพัฒนาการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัตร
3. เพื่อส่งเสริมการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัตร
4. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

4 การวัดและประเมินผล

การวัดประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศีลอาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโนทัศน์ในศีลอาจารย์วัตร ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัตร ด้านผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลอาจารย์วัตร และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

3 กระบวนการจัดการเรียนรู้

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)
2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)
3. ขั้นนำสู่ปฏิบัติ (P: Practice)
4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)
5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

5 ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

1. ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน
2. สามเณรผู้บวชใหม่ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกระบวนการจัดการเรียนรู้
4. สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง
5. ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

แผนภาพที่ 13 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน SCPRE Model

1. หลักการ

การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอนมาเป็นกระบวนการในการจัดเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่อง ศีลาจารวัตรที่เน้นข้อศึกษาเรื่องศีลขั้นต้น ข้อศึกษาเรื่องอาจาระ และข้อศึกษาเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาโน้ตศน์ในศีลาจารวัตร

2.2 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร

2.3 เพื่อส่งเสริมการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร

2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)

การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน

2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)

ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

3. ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice)

ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญาด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)

ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดความศรัทธา

5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

4. การประเมินผล

การวัดประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4 ด้าน ได้แก่

- 4.1 ด้านโนทัศน์ในศิลาจารวัตร
- 4.2 ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
- 4.3 ด้านผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
- 4.4 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

5.1 ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน

5.2 สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

5.3 ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในกระบวนการจัดการเรียนรู้

5.4 สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง

5.5 ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

ผลจากการตรวจสอบ จากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคำแนะนำเพื่อการปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนส่งตรวจตรวจสอบคุณภาพโครงสร้าง ให้กำหนดบทบาทของผู้สอนและบทบาทผู้เรียนให้ชัดเจนในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของแต่ละขั้นและปรับรูปแบบ (Model) ให้มีความสอดคล้องและมีความต่อเนื่องกัน ดังนี้

ผลการปรับปรุงรายละเอียดของบทบาทของผู้สอนและบทบาทผู้เรียนให้ชัดเจนในด้านของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของรูปแบบพุทธวิธีสอน SCPRE Model แต่ละขั้นแสดงดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของ SCPRE Model

ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (Stimulation)	
บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ในเบื้องต้นเพื่อวิเคราะห์ความพร้อมของผู้เรียน 2. สร้างบรรยากาศปฏิสัมพันธ์เชิงบวกต่อผู้เรียนให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจและเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ 3. กำหนดสถานการณ์กระตุ้นแรงจูงใจ 4. ชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาที่เรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ 5. นำปฏิบัติสมาธิ 3 นาที	1. เตรียมความพร้อมและปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศการเรียนรู้ 2. สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและแสดงความกระตือรือร้นต่อการเรียน 3. กระตุ้นแรงจูงใจภายในตนเอง 4. ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ 5. ฝึกสมาธิอย่างตั้งใจเป็นเวลา 3 นาที
ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (Causal Investigation)	
บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
1. กระตุ้นการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยตั้งคำถามปลายเปิดให้นักเรียนคิดถึงสาเหตุของทุกข์ 2. อธิบายแนวคิดทางพุทธศาสนาโดยให้ความรู้เกี่ยวกับ อริยสัจ 4 และปัจจุสมุปบาท เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์ทุกข์ 3. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา 4. ให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนพบอุปสรรคในการวิเคราะห์ และช่วยให้เข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุและผลได้ชัดเจนขึ้น 5. ทบทวนเนื้อหาและอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของทุกข์และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้อย่างไร	1. แบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เคยทำให้รู้สึกทุกข์ 2. เข้ากลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของทุกข์ โดยใช้หลักพุทธศาสนา เช่น ตัณหา อุปาทาน และอวิชชา 3. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของเหตุและผล โดยใช้แนวคิดปัจจุสมุปบาท เพื่อสร้างแผนผังแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์ 4. สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอหน้าชั้นเรียน 5. นำความรู้ที่ได้จากการเรียนปรับใช้ในการจัดการกับทุกข์ของตนเองในชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (Practice)	
บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
- อธิบายความสำคัญของศีล สมาธิ ปัญญา และแนวทางฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรม - แบ่งกลุ่มนักเรียนและให้แต่ละกลุ่มเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง - ตรวจสอบความก้าวหน้าในการฝึกปฏิบัติให้คำปรึกษา และช่วยแก้ไขปัญหที่พบระหว่างการฝึกปฏิบัติ - ตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนอภิปรายถึงข้อดี อุปสรรค และแนวทางการปรับใช้ในการดำเนินชีวิต - สรุปบทเรียนและเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง	- ตั้งเป้าหมายในการฝึกปฏิบัติตามหลักมรรค 8 - ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจดบันทึกผลที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน - พิจารณาผลกระทบของการฝึกปฏิบัติโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง - ร่วมแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อน และสะท้อนผลการฝึกปฏิบัติของตนเอง - นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การควบคุมอารมณ์ การคิดก่อนพูด และการมีสติในทุกขณะ
ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (Reflection)	
บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
- ชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและความสำคัญของการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม - อธิบายหลักธรรมที่เกี่ยวข้องพร้อมให้แนวทางในการฝึกปฏิบัติ - ตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ เช่น การฝึกปฏิบัติทำให้เข้าใจศีล สมาธิ ปัญญาอย่างไร และให้ผู้เรียนทบทวนปัญหาและแนวทางแก้ไข - ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนได้การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ - เชื่อมโยงการปฏิบัติธรรมกับชีวิตประจำวัน เน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศรัทธาและหลักธรรม”	- ศึกษาแนวทางการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมที่ผู้สอนอธิบาย - ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น มรรค 8 หรือหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และสังเกตผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง - วิเคราะห์และสะท้อนผลจากการฝึกปฏิบัติ - ทบทวนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติ และเสนอแนวทางแก้ไข - อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเชื่อมโยงหลักธรรมที่ได้เรียนรู้กับชีวิตประจำวัน - สรุปแนวทางนำไปปรับใช้เพื่อเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (Evaluation)	
บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
- อธิบายความสำคัญของการประเมินผลและการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิต - ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมจากการปฏิบัติและแบบสะท้อนตนเอง - ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มผู้สอนกระตุ้นให้เห็นมุมมองที่หลากหลาย - สรุปผลการฝึกปฏิบัติและเน้นย้ำการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน - ให้คำแนะนำในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้และพัฒนาตนเอง	- ตั้งใจฟังและทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการประเมิน - ทำแบบทดสอบและทบทวนการเปลี่ยนแปลงของตนเองจากการฝึกปฏิบัติ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการประเมินจากมุมมองของเพื่อน - ฟังสรุปบทเรียน และตั้งเป้าหมายการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง - วางแผนการนำหลักธรรมไปใช้เพื่อพัฒนาตนเอง

ผลการหาคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริม
 มโนทัศน์และความศรัทธาในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ แสดงดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการหาคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ข้อที่	รายการประเมิน	(M)	S.D.	แปลผล
1. สาระสำคัญในคู่มือ				
1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
1.2	แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
1.3	องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอน			
	1. หลักการ	4.80	0.45	มากที่สุด
	2. วัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
	3. การจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	4. การประเมินผล	4.60	0.55	มากที่สุด
	5. เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ	5.00	0.00	มากที่สุด
2.	รายละเอียดในคู่มือมีความชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้ผู้นำไปใช้เข้าใจและสามารถดำเนินการเรียนการสอน	4.40	0.55	มาก
3.	แนวทางในการนำรูปแบบการสอนไปใช้มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำรูปแบบการสอนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดกับนักเรียน	4.40	0.55	มาก
รวม		4.63	0.42	มากที่สุด

จากตารางแสดงผลการหาคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ สรุปได้ว่า คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีมีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.63$, $S.D. = 0.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสาระสำคัญของคู่มือ ได้แก่ 1) ด้านความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) 2) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($M = 4.50$, $S.D. = 0.55$) 3) ด้านองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอนมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักการ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) การจัดการเรียนรู้ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) การประเมินผล ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) และปัจจัยและเงื่อนไขการนำ

รูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) ส่วนการประเมินผลมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) ด้านรายละเอียดในคู่มือมีความชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้ผู้นำไปใช้เข้าใจและสามารถดำเนินการเรียนการสอนมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($M = 4.40$, $S.D. = 0.55$) และด้านแนวทางในการนำรูปแบบการสอนไปใช้มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำรูปแบบการสอนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดกับนักเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($M = 4.40$, $S.D. = 0.55$)

สรุปได้ว่าคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมีความเหมาะสมมีคุณภาพที่สามารถนำไปทดลองใช้จริงในงานวิจัยได้ และผลการหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่แสดงดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 แสดงผลการหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ประเด็นการประเมิน	M	S.D.	แปลผล
1. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้			
1.1 หลักการ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 วัตถุประสงค์	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 การจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4 การวัดประเมินผล	5.00	0.00	มากที่สุด
1.5 เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ	4.80	0.45	มากที่สุด
2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน			
2.1 ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)	4.60	0.55	มากที่สุด
2.2 ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3 ขั้นนำสู่ปฏิบัติ (P: Practice)	4.80	0.45	มากที่สุด
2.4 ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)	4.60	0.55	มากที่สุด
2.5 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.78	0.39	มากที่สุด

จากตารางแสดงผลการหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้มน้าวทัศนและความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.78$, $S.D. = 0.39$)

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทุกด้านมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักการ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) ด้านวัตถุประสงค์ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ด้านการวัดประเมินผล ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) และด้านเงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$)

ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน พบว่า ขั้นกระตุ้นศรัทธา ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ขั้นนำสู่ปฏิบัติ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) และขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$)

สรุปได้ว่าขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ทั้ง 5 ขั้นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถนำไปจัดการเรียนรู้ได้และจะเกิดประสิทธิผลแก่ผู้เรียนสอดคล้องกับตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

2.2 ผลการการยกโครงสร้างหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

ในการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยเลือกเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เรื่อง ศีลาจารวัตร ประกอบด้วย 1) ศีลสิกขา 2) อาจารย์ และ 3) วัตรปฏิบัติ ซึ่งที่กล่าวมาถือเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของสามเณรผู้บวชใหม่ ที่เข้ารับการฝึกในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา รุ่นที่ 1/2564 ขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศีลขันธ ประกอบด้วย 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 สัมมาวาจา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 สัมมาภิมันตะ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 สัมมาอาชีวะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ ประกอบด้วย 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 สารูป แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 โภชนะปฏิบัติสังยุต และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ปกิณกะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เสนาสนวัตร และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์วัตร

สรุปผลการหาคุณภาพของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนแสดงดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 แสดงผลการหาคุณภาพของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

ประเด็นการประเมิน		(M)	S.D.	แปลผล
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศิลปศึกษา				
1.1	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 สัมมาวาจา			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.60	0.55	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	รวม	4.70	0.42	มากที่สุด
1.2	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 สัมมาภังคะ			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
	รวม	4.67	0.33	มากที่สุด
1.3	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 สัมมาอาชีวะ			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.20	0.45	มาก
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	รวม	4.60	0.42	มากที่สุด

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน		(M)	S.D.	แปลผล
2. หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์				
2.1	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารูป			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	รวม	4.70	0.43	มากที่สุด
2.2	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 โภชนปฏิบัติ			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.00	0.71	มาก
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.20	0.84	มาก
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	รวม	4.50	0.58	มากที่สุด
2.3	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ปกิณกะ			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.20	0.45	มาก
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
	รวม	4.40	0.50	มาก

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน		(M)	S.D.	แปลผล
3. หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ				
3.1	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เสนาสนวัตร			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	4.60	0.55	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
	รวม	4.73	0.41	มากที่สุด
3.2	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์วัตร			
	ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	มาก
	ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	5.00	0.00	มากที่สุด
	ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	รวม	4.83	0.21	มากที่สุด
4. สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์				
4.1	ความเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
4.2	ความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.80	0.45	มากที่สุด
	รวม	4.70	0.50	มากที่สุด
รวมทุกด้าน		4.65	0.42	มากที่สุด

เมื่อพิจารณาผลจากผลการหาคุณภาพของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศีลสิกขา มีผลการหาคุณภาพ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สัมมาวาจา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.70, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 5.00, S.D. = 0.00) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง (M = 4.60, S.D. = 0.55) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (M = 5.00, S.D. = 0.00)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สัมมากัมมันตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.67, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 5.00, S.D. = 0.00) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 5.00, S.D. = 0.00) 3) ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ (M = 4.80, S.D. = 0.45) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง (M = 4.40, S.D. = 0.55) และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (M = 4.20, S.D. = 0.40)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สัมมาอาชีวะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.60, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ (M = 4.80, S.D. = 0.45) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (M = 5.00, S.D. = 0.00) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 4.40, S.D. = 0.55) และการนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง (M = 4.20, S.D. = 0.25)

ผลจากการหาคุณภาพของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ มีผลการหาคุณภาพ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารูป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.70, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) 2) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ มีผลคะแนน (M = 5.00, S.D. = 0.00) ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ (M = 4.60, S.D. = 0.55) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ (M = 4.80, S.D. = 0.45) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (M = 4.80, S.D. = 0.45) การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง (M = 4.40, S.D. = 0.55)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง โภชนาปฏิสังยุต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.50$, $S.D. = 0.58$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.40$, $S.D. = 0.55$) ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.00$, $S.D. = 0.71$) และการนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง ($M = 4.20$, $S.D. = 0.84$)

แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 3 เรื่อง ปกิณกะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.40$, $S.D. = 0.50$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.55$) ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.20$, $S.D. = 0.45$) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.40$, $S.D. = 0.55$) ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.20$, $S.D. = 0.45$) และการนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง ($M = 4.40$, $S.D. = 0.45$) และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.40$, $S.D. = 0.55$)

ผลจากการหาคุณภาพของหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ มีผลการหาคุณภาพ ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เสนาสนวัตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.73$, $S.D. = 0.41$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ แต่ละองค์ประกอบ มีผลคะแนนดังนี้ 1) ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) 2) ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ มีผลคะแนน ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) และความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.40$, $S.D. = 0.85$)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง อาจารย์วัตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.83$, $S.D. = 0.21$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบมีผลการประเมิน ได้แก่ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$) ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.55$) การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) ความเหมาะสมของสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) การวัด

และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($M = 5.00$, $S.D. = 0.00$) และความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับ
วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.40$, $S.D. = 0.55$)

ผลจากการหาคุณภาพสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.70$, $S.D. = 0.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ ($M = 4.60$, $S.D. = 0.55$) และความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $S.D. = 0.45$)

2.3 ผลการหาคุณภาพเครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่ 1) ผลการหาคุณภาพแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) ผลการหาคุณภาพแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) ผลการหาคุณภาพแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4) ผลการหาคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2.3.1 ผลการหาคุณภาพแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งแสดงดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ผลการหาคุณภาพแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ข้อที่	รายการประเมิน	M	S.D.	แปลผล
1	จงอธิบายความหมายขององค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาวาจา พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	5.00	0.00	มากที่สุด
2	จงอธิบายความหมายขององค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาภังคะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	5.00	0.00	มากที่สุด
3	จงอธิบายความหมายขององค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาอาชีวะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	4.80	0.45	มากที่สุด
4	จงอธิบายความหมายขององค์ประกอบและความสำคัญของอาจาระ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับวัตรปฏิบัติเบื้องต้นของสามเณร	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม		4.90	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 20 ผลการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.90$, $S.D. = 0.32$)

2.3.2 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งแสดงดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

รายการประเมิน	(M)	S.D.	แปลผล
1. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาวาจาที่สอดคล้องกับศีลสิกขา			
1.1 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำเท็จ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำส่อเสียด	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำหยาบคาย	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำเพ้อเจ้อ ไม่เป็นประโยชน์	4.60	0.55	มากที่สุด
2. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาภังคะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา			
2.1 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายกันและกัน	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการละเมิด ทรัพย์สินของของผู้อื่นด้วยอาการแห่งการลักขโมย	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการประพฤติดิ พรหมจรรย์	4.80	0.45	มากที่สุด
3. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาอาชีวะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การปฏิบัติตนตามหลักของอาจารย์ คือ ความประพฤติดีงาม มรรยาทดีงาม จรรยา			
4.1 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของสาธุรูป	4.60	0.55	มากที่สุด
4.2 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของโภชนะปฏิสังยุต	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของปณิกะ	5.00	0.00	มากที่สุด
5. การปฏิบัติตนตามวัตรปฏิบัติเบื้องต้น			
5.1 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของเสนาสนะวัตร	4.80	0.45	มากที่สุด
5.2 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของอาจารย์วัตร	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.86	0.23	มากที่สุด

จากตารางที่ 21 ผลการหาคุณภาพของแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.86$, $S.D. = 0.23$)

2.3.2 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร
สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งแสดงดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 ผลการหาคุณภาพแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการ
ปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

รายการประเมิน	(M)	S.D.	แปลผล
1. สามเณรคิดว่า การปฏิบัติตนตามหลักศีลจารวัตรด้วย ความศรัทธา จะเกิดคุณค่าต่อการปฏิบัติอย่างไร	5.00	0.00	มากที่สุด
2. สามเณรคิดว่า การปฏิบัติตนตามหลักศีลจารวัตร ด้วยความศรัทธา จะเกิดคุณค่าต่อตัวของสามเณรเองอย่างไร	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม	4.90	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 22 ผลการหาคุณภาพแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความ
ศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า แบบสะท้อนความ
คิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.90$, $S.D. = 0.22$)

2.3.3 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณร
ผู้บวชใหม่ ซึ่งแสดงดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

รายการประเมิน	(M)	S.D.	แปลผล
1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจวัตรทำวัตรสวดมนต์ เข้า-เย็น	5.00	0.00	มากที่สุด
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจวัตรบิณฑบาต	4.80	0.45	มากที่สุด
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจในการพัฒนาวัด	5.00	0.00	มากที่สุด
6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในศีลสิกขาบท	4.60	0.55	มากที่สุด
7. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในอาจารย์	4.80	0.45	มากที่สุด
8. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวัตรปฏิบัติ	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.85	0.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 23 ผลการหาคุณภาพแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.85$, $S.D. = 0.29$)

ตอนที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

1. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ได้แก่ 1) ผลการเปรียบเทียบโน้ตศน์ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนและหลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2) ผลการพัฒนาการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ในวันที่ 5 ของการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 2 ในวันที่ 8 ของการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 3 ในวันที่ 11 ของการจัดการเรียนรู้ และระยะที่ 4 ในวันที่ 14 ของการจัดการเรียนรู้ 3) ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และ 4) ผลของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ภายหลังจากการการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นประเมินคุณภาพและความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ด้วยแบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และผู้วิจัยดำเนินการ

ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนอีกครั้ง และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข เมื่อได้รูปแบบการสอนที่สมบูรณ์ มีคุณภาพสำหรับการนำไปใช้จัดการเรียนรู้ จึงนำไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่สามเณร รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRE Model) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นศรัทธา ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา และขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ 4) การวัดประเมินผล และ 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

1. หลักการ

การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมาเป็นกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ เรื่อง ศิลาจารวัตร ที่เน้นข้อศึกษาเรื่องศีลชั้น ๑ ข้อศึกษาเรื่องอาจาระ และข้อศึกษาเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อส่งเสริมและพัฒนานโนทัศน์ในศิลาจารวัตร
- 2.2 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
- 2.3 เพื่อส่งเสริมการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
- 2.4 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)

การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน

2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)

ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

3. ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice)

ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญาด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)

ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดความศรัทธา

5. ขั้นตอนประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

4. การวัดและประเมินผล

การวัดประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนโทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4 ด้าน ได้แก่

4.1 ด้านมนโทัศน์ในศิลาจารวัตร

4.2 ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร

4.3 ด้านผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร

4.4 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

5.1 ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน

5.2 สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

5.3 ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในกระบวนการจัดการเรียนรู้

5.4 สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง

5.5 ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนโทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRE Model) ที่สมบูรณ์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

1 หลักการ

การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมาเป็นกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องศีลาจารวัตรที่เน้นข้อศึกษาเรื่องศีลขันธ ข้อศึกษาเรื่องอาจาระ และข้อศึกษาเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาโน้ตชนในศิลาจารวัตร
2. เพื่อพัฒนาการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
3. เพื่อส่งเสริมการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
4. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

4 การวัดและประเมินผล

การวัดประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโน้ตชนในศิลาจารวัตร ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ด้านผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

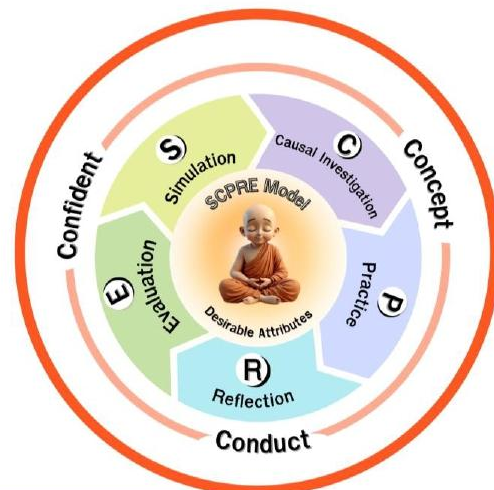
3 กระบวนการจัดการเรียนรู้

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)
2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)
3. ขั้นนำสู่ปฏิบัติ (P: Practice)
4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)
5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

5 ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

1. ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน
2. สามเณรผู้บวชใหม่ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกระบวนการจัดการเรียนรู้
4. สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง
5. ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

แผนภาพที่ 14 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRES Model) ที่สมบูรณ์

2. ผลการทดลองการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (Try out) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้กับสามเณรผู้บวชใหม่ จำนวน 9 รูป ในโครงการบรรพชาสามเณรเยาวชนชนต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ณ วัดสามัคคีผดุงพันธ์ กำหนดเวลาการจัดการเรียนรู้ 14 วัน จำนวน 80 ชั่วโมง ระหว่างวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2565 ถึงวันที่ 10 มีนาคม 2565 ผลการทดลองการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน พบว่า

ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation) การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน ขั้นนี้ผู้เรียนมีการแนะนำตัวผู้สอน สร้างปฏิสัมพันธ์ เล่าภูมิหลัง ให้ผู้เรียนได้ฝึกทำสมาธิ ผู้สอนมีการชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ และระหว่างการทำกิจกรรมสามเณรมีความตั้งใจและให้ความร่วมมือในการตอบคำถามเป็นอย่างดีมีความกระตือรือร้น ยิ้มแย้มและมีความสุขสนุกสนาน เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาในขั้นนี้แล้วจะเกิดความอยากรู้เรื่องราวจากภายนอก มีทักษะการคิดวิเคราะห์และให้ความสนใจในการตอบคำถามของผู้สอนและเกิดความอยากรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ก่อนเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation) ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสถานะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

ขั้นนี้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และทำความเข้าใจถึงสาเหตุของทุกข์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของหลักพุทธศาสนา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง อริยสัจ 4 และปัจจุสมุปบาท เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้ กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนได้แก่ กิจกรรมแรกคือ “รากเหง้าของทุกข์” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความทุกข์ในชีวิตประจำวันและวิเคราะห์สาเหตุของทุกข์เหล่านั้น ผู้เรียนจะเริ่มจากการระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกเป็นทุกข์ เช่น ความเครียดจากการเรียน การทะเลาะกับเพื่อน หรือความผิดหวังจากความคาดหวังที่ไม่เป็นจริง จากนั้นนักเรียนจะวิเคราะห์ว่าสาเหตุของทุกข์นั้นเกิดจากอะไร โดยใช้แนวคิด

ทางพุทธศาสนา เช่น ตัณหา (ความอยาก) อุปาทาน (ความยึดมั่นถือมั่น) หรืออวิชชา (ความไม่รู้) ขั้นตอนสุดท้าย นักเรียนจะได้นำเสนอแผนผังเหตุและผลเพื่อสรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดทุกข์ ซึ่งกิจกรรมนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจว่าทุกข์ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่มีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้สถานการณ์มาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อทำให้เกิดความอยากรู้โดยการวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นจริง

ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญาด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

ขั้นที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงโดยฝึกฝนด้าน ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ผู้เรียนยังต้อง ตั้งเป้าหมาย ในการฝึกปฏิบัติ พิจารณาไตร่ตรองผลที่เกิดขึ้น และนำมาถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายถึงการคิดอย่างรอบคอบและมีเหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว กิจกรรมที่มีความเหมาะสมคือ “แปดวันแห่งมรรค” ซึ่งเป็นกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามหลัก มรรค 8 หรือหนทางแห่งความดับทุกข์ในชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนในขั้นนี้ผู้เรียนได้ศึกษาและเกิดตระหนักถึงคุณค่าของการฝึกปฏิบัติธรรม และสามารถนำมรรค 8 ไปใช้ในชีวิตจริง

กิจกรรมเริ่มต้นด้วยการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน และให้แต่ละกลุ่มเลือกแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับมรรค 8 เช่น สัมมาวาจา (พูดดี) สัมมากัมมันตะ (กระทำดี) สัมมาสติ (มีสติรู้ตัว) หรือ สัมมาวายามะ (มีความเพียรพยายาม) หลังจากนั้น นักเรียนในแต่ละกลุ่มจะต้องกำหนดเป้าหมายของตนเองในการฝึกปฏิบัติเป็นเวลา 8 วัน ตลอดระยะเวลาของกิจกรรมผู้เรียน แต่ละคนจะต้องจดบันทึกการปฏิบัติของตนเองในแต่ละวัน เช่น หากกลุ่มที่เลือกฝึกสัมมาวาจา จะต้องสังเกตว่าตนเองสามารถพูดดี หลีกเลี่ยงคำพูดที่ทำร้ายจิตใจผู้อื่นได้มากน้อยเพียงใด หรือหากเป็นกลุ่มที่ฝึกสัมมาสติ นักเรียนต้องบันทึกว่าตนเองมีสติรู้ตัวในขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันหรือไม่ และเมื่อครบ 8 วัน แต่ละกลุ่มจะนำผลการปฏิบัติมาอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน โดยแต่ละกลุ่มต้องตอบคำถาม เช่น อะไรคือข้อดีของการปฏิบัติ อะไรคืออุปสรรคที่พบเจอ มีข้อคิดอะไรที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และนำข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการฝึกปฏิบัติทางพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยความเพียรพยายามและการมีสติอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติเหล่านี้สามารถช่วยให้ชีวิตดีขึ้นได้ โดยในช่วงสุดท้ายของกิจกรรมผู้สอนจะช่วยสรุปข้อคิดที่ได้จากการปฏิบัติและเชื่อมโยงไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีศีล สมาธิ และปัญญา พร้อมทั้งเน้นให้เห็นว่า การปฏิบัติธรรมมิใช่สิ่งที่ไกลตัว แต่สามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้จริง ไม่ว่าจะเป็นการพูดอย่างมีสติ การคิดก่อนทำหรือการฝึกควบคุมอารมณ์ของตนเอง กิจกรรม “แปดวันแห่งมรรค” เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และสามารถพัฒนาศีล สมาธิและปัญญา ได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากกันและกัน และตระหนักถึงคุณค่า ของการฝึกปฏิบัติพุทธธรรมในชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) เมื่อเรียนแล้วผู้เรียนจะสามารถเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอนและร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดความรู้สึกศรัทธา

ขั้นนี้มุ่งเน้นให้นักเรียนได้สะท้อนความคิด จากการฝึกปฏิบัติ โดยการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการฝึกฝนกับประสบการณ์และความเข้าใจในธรรมะรวมถึงการคิดหาเหตุผล เพื่อสร้างความศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ผู้เรียนจะได้ทำกิจกรรม “สะท้อนความศรัทธาจากการปฏิบัติ” ซึ่งเป็นกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนความคิดร่วมกันในการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ กิจกรรมเริ่มต้นจากการที่นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ ฝึกปฏิบัติตามหลักมรรค 8 หรือหลักธรรมอื่น ๆ ที่ครูได้แนะนำ เช่น การฝึก สัมมาวาจา (การพูดดี) สัมมาภังคะ (การกระทำดี) หรือการฝึกสมาธิ (การมีสมาธิในกิจกรรมต่าง ๆ) เมื่อการปฏิบัติได้ดำเนินไปถึงระยะหนึ่ง ผู้เรียนจะต้องสะท้อนผลการปฏิบัติที่ตนเองได้รับโดยให้คิดถึงคำถาม ได้แก่ 1) การฝึกปฏิบัติทำให้เราเข้าใจเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญาได้ลึกซึ้งขึ้นหรือไม่ 2) ผู้เรียนเคยประสบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรในการฝึกปฏิบัติ และ 3) จะมีวิธีการรับมือกับอุปสรรคเหล่านั้นอย่างไร จากนั้นแต่ละกลุ่มจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มอื่น ๆ โดยการนำเสนอผลการสะท้อนความคิดของตนเอง ขั้นตอนการสะท้อนความคิดทำให้นักเรียนได้คิดหาความเชื่อมโยงระหว่างการฝึกปฏิบัติและหลักธรรม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความศรัทธาในพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น และจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กับเพื่อนร่วมกลุ่มยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างความเข้าใจที่หลากหลายในการปฏิบัติธรรมกิจกรรม “สะท้อนความศรัทธาจากการปฏิบัติ” เป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนเรียนรู้ได้คิดและสะท้อนความคิด จากการฝึกปฏิบัติหลักธรรมโดยผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มและพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ความรู้และประสบการณ์จากการฝึกปฏิบัติสามารถเกิดประโยชน์จริงในชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation) ขั้นสุดท้ายของกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นนี้ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญาที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้วัดผลการเรียนรู้ จากการฝึกปฏิบัติธรรม ผ่านการพัฒนา กาย ศีล จิต และปัญญา รวมถึงความสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนจะได้รับแบบทดสอบสะท้อนการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่เน้นให้ ผู้เรียน ทบทวนความรู้และสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงของตนเองหลังจากการฝึกปฏิบัติ ผู้เรียนจะ ได้รับแบบทดสอบที่ผู้สอนสร้างขึ้น ได้แก่ แบบทดสอบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่ได้ฝึกปฏิบัติ แบบวัดสะท้อนตนเอง และเมื่อผู้เรียนทำแบบทดสอบเสร็จแล้วจะถูกแบ่งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเกี่ยวกับคำตอบของตนเอง เป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมให้เกิด การเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เห็น มุมมองที่หลากหลายของการฝึกปฏิบัติ เมื่อจบกิจกรรมผู้สอนมีการสรุปบทเรียนและชี้แนะแนว ทางการนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเพิ่มเติม

2.1 ผลการศึกษามโนทัศน์ในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์ในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนเรียนและหลัง เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติในศัลาจารย์ตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การจัด การเรียนรู้	N	คะแนน เต็ม	M	S.D.	t	P
ก่อนเรียน	9	20	7.44	1.67	13.86*	0.00
หลังเรียน	9	20	17.00	0.87		

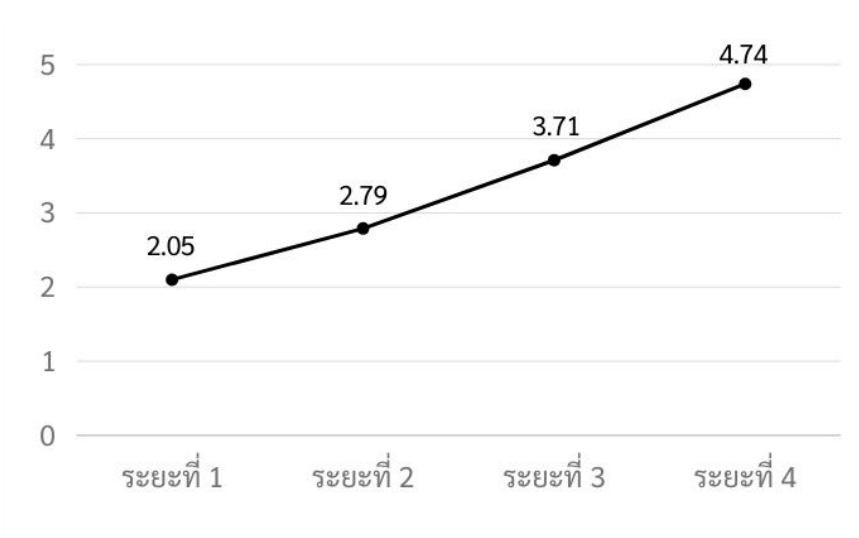
จากตารางที่ 24 พบว่า ภายหลังจากการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนสูงกว่าก่อนเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ $M = 17.00$ $S.D. = 0.87$ ซึ่งสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ $M = 7.44$ $S.D. = 1.67$ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลพัฒนาการการปฏิบัติตนในศัลาจารย์ตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ผู้วิจัยศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศัลาจารย์ตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ใน 4 ระยะ คือ 1) ระยะที่ 1 ในวันที่ 5 ของการจัดการเรียนรู้ 2) ระยะที่ 2 ในวันที่ 8 ของการจัดการเรียนรู้ 3) ระยะที่ 3 ในวันที่ 11 ของการจัดการเรียนรู้ และ 4) ระยะที่ 4 ในวันที่ 14 ของการจัดการเรียนรู้ มาหาค่าเฉลี่ย (M) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงดังแผนภาพที่ 15

ผลพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

แผนภาพที่ 15 แสดงพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

จากแผนภาพที่ 15 พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.32$, $S.D. = 0.31$) เมื่อพิจารณารายระยะของพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรพบว่า สามเณรผู้บวชใหม่ทั้ง 9 รูป มีพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสูงขึ้นทุกระยะสูงขึ้น ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น ระยะที่ 1 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($M = 2.05$, $S.D. = 0.41$) ระยะที่ 2 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.79$, $S.D. = 0.36$) ระยะที่ 3 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ($M = 3.71$, $S.D. = 0.27$) และระยะที่ 4 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($M = 4.74$, $S.D. = 0.21$) สรุปพัฒนาการการปฏิบัติตนสูงขึ้นตามลำดับ

2.3 ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ที่สะท้อนคิดภายใต้บริบทของเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด คือ 1) การสะท้อนความคิดเห็นบนพื้นฐานองค์ความรู้ความเข้าใจในความหมายองค์ประกอบและความสำคัญของศีลาจารวัตร 2) การสะท้อนความคิดเห็นที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ความเข้าใจในศีลาจารวัตรสู่วิธีปฏิบัติตน 3) การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ความเข้าใจกับวิธีปฏิบัติตน 4) การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผลของการปฏิบัติตน 5) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงคุณค่าของศีลาจารวัตร 6) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของพฤติกรรมการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร 7) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงคุณค่าของความศรัทธาและพรรณนาถึงผลของพัฒนาการการปฏิบัติตน จนเกิดคุณค่าแก่การปฏิบัติของตัวสามเณรเอง สรุปได้ว่าสามเณรเกิดความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร แสดงตัวอย่างความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 ผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่

ข้อคำถาม	เกณฑ์การประเมิน	ข้อความที่ปรากฏ
1. สามเณรคิดว่า การปฏิบัติตน ตามหลัก ศีลาจารวัตร ด้วยความศรัทธา จะเกิดคุณค่า ต่อการปฏิบัติ อย่างไร	1. การสะท้อนความคิดเห็น บนพื้นฐานองค์ความรู้ ความเข้าใจในความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญ ของศีลาจารวัตร	“... ศีลจะรักษากายให้ตั้งงามเรียบร้อย ไม่เกิดโทษ ...”
	2. การสะท้อนความคิดเห็น ที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ ความเข้าใจในศีลาจารวัตร สู่วิธีปฏิบัติตน	“... การพูด ต้องคำนึงว่าเมื่อพูดไป แล้วจะเกิดประโยชน์ต่อทั้งผู้พูด และผู้ฟังจึงจะตัดสินใจพูด ...”
	3. การสะท้อนความคิดเห็น โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ขององค์ความรู้ความเข้าใจ กับวิธีปฏิบัติตน	“... การสำรวมในการใช้สอยแต่ พอสมควรเป็นการสร้างนิสัย ความพอดีไม่สิ้นเปลือง ...”
	4. การสะท้อนความคิดเห็น โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ด้วยความเป็นเหตุเป็นผล ระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผล ของการปฏิบัติตน	“... เมื่อรู้จักพอประมาณ การแสวงหา ที่เป็นโทษก็ลดลง ...”
	5. การสะท้อนความคิดเห็น ที่พรรณนาถึงคุณค่า ของศีลาจารวัตร	“... ความสุขสงบเกิดขึ้นได้เพราะ ผู้ปฏิบัติรักษาศีล ...”

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ข้อคำถาม	เกณฑ์การประเมิน	ข้อความที่ปรากฏ
	6. การสะท้อนความคิดเห็น ที่พรรณนาถึงเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของพฤติกรรม การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	“... สังเกตได้ว่าความหุดหงิดใจร้อน ลดลง ...”
	7. การสะท้อนความคิดเห็น ที่พรรณนาถึงคุณค่าของ ความศรัทธาและพรรณนา ถึงผลของพัฒนาการ การปฏิบัติตนจนเกิดคุณค่า แก่การปฏิบัติของตัวสามเณร เอง	“... มีความภูมิใจที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจและเปลี่ยนแปลงตนเองรู้จักผิด ชอบถูกต้องและดีงาม ...”
2. สามเณรคิดว่า คุณค่าที่เกิดจาก การปฏิบัติตน ตามศิลาจารวัตร ด้วยความศรัทธา จะส่งผลให้เกิด คุณค่าต่อตัว ของสามเณรเอง อย่างไร	1. การสะท้อนความคิดเห็น บนพื้นฐานองค์ความรู้ ความเข้าใจในความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญ ของศิลาจารวัตร	“... ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจใน สิกขาบทที่เป็นข้อพึงปฏิบัติตนของ สามเณร ได้แก่ ศีล 10 ข้อและวัตร อื่นๆ ที่เป็นมารยาทที่ควรปฏิบัติจะทำให้ มีชีวิตที่ไม่ทุกข์และเดือดร้อน ...”
	2. การสะท้อนความคิดเห็น ที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ ความเข้าใจในศิลาจารวัตร สู่วิธีปฏิบัติตน	“... ศีล 10 เป็นแนวทางปฏิบัติใน การรักษากายไม่ให้เสื่อมเสียหา เช่น ความยับยั้งในในความโกรธเคือง รุนแรง ...”
	3. การสะท้อนความคิดเห็น โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ขององค์ความรู้ความเข้าใจ กับวิธีปฏิบัติตน	“... สติจะช่วยให้วิธีปฏิบัติตนละเอียด และไม่เกิดโทษทางกาย ...”
	4. การสะท้อนความคิดเห็น โดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์	“... ผู้รักษาศีลได้ดี จะเกิดอนิสงค์ คือความเจริญในการดำรงชีวิต ...”

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ข้อคำถาม	เกณฑ์การประเมิน	ข้อความที่ปรากฏ
	ด้วยความเป็นเหตุเป็นผล ระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผล ของการปฏิบัติตน	
	5. การสะท้อนความคิดเห็น ที่พรรณนาถึงคุณค่าของ ศิลาจารวัตร	“... ศีลธรรมจะรักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้ตก ไปในที่ที่ไม่ดี ทำให้ตั้งอยู่ที่สถานที่ดี ตลอดเวลา ...”
	6. การสะท้อนความคิดเห็น ที่พรรณนาถึงความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของพฤติกรรม การปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร	“... จากที่เคยพุดจาไม่น่าฟัง ทำให้มี สติคิดยับยั้งชั่งใจก่อนจะพุด ...”
	7. การสะท้อนความคิดเห็น ที่พรรณนาถึงคุณค่าของ ความศรัทธาและพรรณนา ถึงผลของพัฒนาการ การปฏิบัติตน จนเกิดคุณค่า แก่การปฏิบัติของตัวสามเณร เอง	“... ความตั้งใจในการปฏิบัติจะช่วย ขัดเกลาจิตใจให้สงบขึ้น และช่วยทำ ให้กาย วาจาสงบเรียบร้อย ...”

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

คุณลักษณะอันพึงประสงค์หลังการเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้
ผู้วิจัยได้ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการเข้ารับการ
จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	M	S.D.	แปลผล
1	การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน	5.00	0.00	ดีเยี่ยม
2	การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน	4.11	0.33	ดีมาก
3	กิจวัตรทำวัตรสวดมนต์ เข้า-เย็น	4.33	0.50	ดีมาก
4	กิจวัตรบิณฑบาต	4.67	0.50	ดีเยี่ยม
5	กิจในการพัฒนาวัด	4.67	0.50	ดีเยี่ยม
6	ศีลสิกขา	4.22	0.44	ดีมาก
7	อาจารย์	4.56	0.53	ดีเยี่ยม
8	วัตรปฏิบัติ	4.44	0.53	ดีมาก
รวม (N = 9)		4.50	0.42	ดีมาก

จากตารางที่ 26 แสดงให้เห็นว่าผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้
บวชใหม่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก (M = 4.50, S.D. = 0.42) คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับ
สามเณรผู้บวชใหม่อยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่” วัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนว พุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ วัตถุประสงค์เฉพาะคือ 2.1) เพื่อเปรียบเทียบโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังการเข้ารับการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2.2) เพื่อศึกษาพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวช 2.3) เพื่อศึกษาผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และ 3) เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา Research and Development (R&D) โดยกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) การผสมผสานข้อมูลใช้รูปแบบการวิจัยแบบ Embedded (The Embedded Design) โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีหลักและวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง (Creswell and Plano Clark, 2011: 67) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สามเณรผู้บวชใหม่ จำนวน 9 รูป ที่เป็นเยาวชนในการดูแลของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มาโดยวิธีการแบบสุ่มแบบเจาะจง(Purposive Sampling) เพื่อเข้ารับการบรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์จิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ณ วัดสามัคคีผดุงพันธ์ อำเภอมะรุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี รูปแบบการทดลองที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การทดสอบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลัง (The One Group Pretest – Posttest Design) 2) การทดสอบกลุ่มเดียว ตามระยะเวลา (One Group Time Series Design) และ 3) การทดสอบกลุ่มเดียวโดยการประเมินผลหลังการทดสอบ (The One-Shot Case Study) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยสามารถ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนต์ศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมนต์ศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า แบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน (SCPRE Model) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ คือ ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เป็นการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางที่พระพุทธรองค์ทรงสอนมาเป็นกระบวนการในการจัดเรียนรู้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้เน้นการส่งเสริมและพัฒนามนต์ศน์ในศีลาจารวัตร 3 เรื่อง ได้แก่ ศีลสิกขา อารามะ และวัตรปฏิบัติเบื้องต้นเป็นการประยุกต์เชื่อมโยงมนต์ศน์ในศีลาจารวัตร กับแนวปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร เพื่อให้สามเณรเกิดพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ให้สามเณรผู้บวชใหม่เกิดความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรผ่านการสะท้อนคิดและเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนามนต์ศน์ในศีลาจารวัตร เพื่อพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร เพื่อประเมินความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (Stimulation) ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (Causal Investigation) ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (Practice) ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (Reflection) และ ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (Evaluation) 4) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมนต์ศน์ในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) ด้านการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4) ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 5) ปัจจัยและเงื่อนไขในการนำแบบไปใช้ ได้แก่ 1) ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนและคู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน 2) สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และ 5) ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

แบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมนต์ศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ด้วยวิธีการประเมินโดยใช้แบบประเมินที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert

(Likert Rating scale) ผลการตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตร สำหรับสามเณรผู้บวช ใหม่ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลของการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีสรุปผลดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. เครื่องมือประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน พบว่า แบบทดสอบวัดมโนทัศน์ในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.90$, $S.D. = 0.22$) แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า

2.1 ผลการวัดมโนทัศน์ในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับที่ยอมรับสมมติฐานการวิจัยในข้อที่ 1

2.2 ผลประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน พบว่า มีพัฒนาการสูงขึ้นยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2

2.3 ผลการประเมินการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารย์วัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้เรียนเกิดความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารย์วัตร ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 3

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่า มีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตัมและความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตัมและความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRE Model) ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วว่ามีคุณภาพรูปแบบมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเชิงเนื้อหา และมีประสิทธิภาพเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสม และครอบคลุมความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมส่งเสริมโน้ตัมและความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้นได้พัฒนาและดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model ที่ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนให้มีความเป็นระบบเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Kruse, 2009: 1) และการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ (Dick, Carey and Carey, 2005: 1-8) และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของของ (Joyce and Weil, 2009: 9) ที่ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) การผสมผสานข้อมูลใช้รูปแบบการวิจัยแบบ Embedded (The Embedded Design) โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีหลักและวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีรอง (Creswell and Plano Clark, 2011: 67) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การศึกษาตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในทางพระพุทธศาสนา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนารูปแบบ Joyce and Weil (2004: 13); และทศนา แฉมมณี (2560: 475) ที่สรุปว่า รูปแบบการเรียนการสอนดำเนินการอย่างแบบแผนและมีทฤษฎีรองรับสามารถช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ทั้งนี้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการออกแบบเชิงระบบ จะช่วยส่งผลให้องค์ประกอบต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันและยังส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบทำให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างคล่องตัว ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุเทพ อ่วมเจริญ (2559) พิจิตรา ทิสุกะ (2556: 90) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อาศัยกระบวนการพัฒนาและขั้นตอนในการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามหลักทฤษฎี หลักการ แนวคิด โดยมี

เป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด มีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนภายใต้วิธีการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยทำให้สภาพการเรียนการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับ ว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ และยังสอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2560: 222-223) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องมีการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบอยู่บนพื้นฐานของ ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชร เล่าเรียนดี (2553:231) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนการสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบจะต้องอาศัย ข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์ความจำเป็นต่าง ๆ ในขั้นของการ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้วิจัย ที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ พัฒนาขึ้นมาเป็นอย่างดีเป็นระบบสอดคล้องเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีลำดับ ขั้นตอน จะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษาได้มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เกิดความคิด สร้างสรรค์ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาคิดอย่างมีอิสระนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ต่อไปได้

จากการวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดใน การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชนและความศรัทธาในศีลา จารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ พบว่าประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) การ จัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน 2) พุทธวิธีสอนตามแนวอริยสัจ 3) พุทธวิธีสอนตาม แนวไตรสิกขา 4) พุทธวิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ 5) พุทธวิธีการสอนตามหลักปรัตโธสยะ 6) พุทธวิธีสอนตาม หลักหลักภาวนา 4 7) พุทธวิธีสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 สามารถสรุปแนวคิดได้ว่า พุทธวิธีสอน ควรเริ่มต้นด้วยการถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนที่ผสมผสานทฤษฎีและการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนมี พื้นฐานเข้าใจชีวิตผ่านแนวอริยสัจที่เน้นการตระหนักถึงทุกข์และแนวทางดับทุกข์ และใช้แนว ไตรสิกขาเป็นกรอบในการฝึกฝนศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อสร้างจิตใจที่มั่นคงมีคุณธรรม และให้ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและค้นพบความจริงด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก, 2541: 9-19) ที่ กล่าวถึง ความสำคัญของการสอนในทางพระพุทธศาสนาต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านพฤติกรรม 2) การพัฒนาด้านจิตใจ และ 3) การพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า การพัฒนา “ศีล สมาธิ ปัญญา”

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตชน ในการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องสอน ให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ เพราะมโนทัศน์ช่วยให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องนั้นถึงระดับ สูงสุด มโนทัศน์เป็นรากฐานความคิดใน การเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ และช่วยให้เรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกันได้

ง่ายและรวดเร็วขึ้น ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) การนำสู่การปฏิบัติ 2) การกระตุ้นการสอนให้เกิดการส่งเสริมศรัทธา และ 3) การสะท้อนคิด

การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา จากการสังเคราะห์สรุปได้ว่า ความศรัทธาคือ ความรู้สึกเชื่อมั่น ความมั่นใจในธรรม ทั้งความจริง ความดีงาม ซาบซึ้งในสิ่งที่ตนเองมองเห็นว่าเป็นไปได้ มีคุณค่าว่าดีงามที่สุด และประจักษ์แก่ตนเองจากการศึกษาขั้นตอนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ ซึ่งในการเสริมสร้างความศรัทธาประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับปัญญาและเข้าใจ 2) ระดับปัญญา การประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และ 3) ระดับการเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติจนเกิดคุณลักษณะ

ผู้วิจัยได้นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่มาสังเคราะห์เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ (SCPRE Model) ได้ 5 ขั้นตอนผู้วิจัยจะขออภิปรายดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation) หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้สอนการเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นจากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจและใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียนจะเห็นว่าขั้นตอนดังกล่าว ผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อประเมินความพร้อมสำหรับการเรียน จากนั้นจึงสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในชั้นเรียน พร้อมส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ผ่านการตั้งคำถามที่ท้าทายหรือการนำเสนอเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาที่จะศึกษา และกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้เข้าร่วม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสามารถเตรียมตัวรับข้อมูลใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกิจกรรมฝึกสมาธิจะช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวและเตรียมพร้อมเข้าสู่บรรยากาศการเรียนอย่างเต็มที่ โดยสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย และเสริมสร้างสมาธิให้พร้อมรับความรู้ใหม่ ๆ อีกทั้งยังกระตุ้นแรงจูงใจภายในตัวผู้เรียนเพิ่มขึ้น การกระตุ้นศรัทธาเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นที่มีเหตุผลและทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2532) ได้อธิบายว่า ความศรัทธาที่แท้จริงต้องเกิดจากการพิจารณาเหตุผล และต้องไม่เป็นศรัทธาแบบมกมาย และยังสอดคล้องกับ พนัส หันนาคินทร์ (2529) กล่าวว่า การสร้างศรัทธาควรเริ่มจากการกระตุ้นให้เกิดความเชื่อมั่นต่อหลักการเรียนรู้ก่อนให้ความรู้เชิงลึกต่อไป เช่นเดียวกับเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540) ยังกล่าวว่า ศรัทธาที่มั่นคงจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาชีวิตจริง และตระหนักถึงประโยชน์ของการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation) หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกซ์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกซ์และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม ในขั้นนี้เป็นอธิบายแนวคิดทางพุทธศาสนา โดยให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอริยสัจ 4 และปัจจุสมุปบาท กรอบแนวคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองในการวิเคราะห์ปัญหาและเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างสาเหตุและผลในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เมื่อผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้แล้ว ผู้สอนจึงจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบการแบ่งกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปและทบทวนเนื้อหาที่เรียนรู้ พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความเข้าใจในสาเหตุของทุกซ์และแนวทางนำไปใช้ในชีวิตจริง และในขั้นนี้ยังช่วยเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ และการเชื่อมโยงความรู้ทางปรัชญาพุทธศาสนาเข้ากับการแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุและผลได้อย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (2541: 121) อธิบายว่าหลักอริยสัจ 4 โดยเฉพาะสมุทัย (เหตุแห่งทุกซ์) ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาและจะต้องเริ่มจากการสืบค้นสาเหตุของปัญหานั้น และการคิดอย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552) ทั้งนี้ Lasey & Matczynski (1997) กล่าวว่าผู้เรียนควรได้รับฝึกใน ด้านการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจปัญหา เช่นเดียวกับกันตถณ ชื่นกลืนรูป (2564) อธิบายว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรเริ่มจากการให้ผู้เรียนค้นหา “ทุกซ์” และ “สมุทัย” ก่อนนำไปสู่การแก้ปัญหา และนอกจากนี้ ทฤษฎีโยนิโสมนสิการยังเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้เป็นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบในการค้นหาสาเหตุของปัญหา (พระธรรมปิฎก, 2543) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Piaget (1952: 84) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “Cognitive Development” ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปรับโครงสร้างความคิดผ่านการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ โดยในขั้นตอนนี้สามเณรจะได้ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบเหตุปัจจัยของปัญหา

ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice) หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญาด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย ขั้นนี้ได้ให้ความสำคัญของการศึกษาเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา ผ่านกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพและเกิดเข้าใจบทบาทขององค์ประกอบทั้ง 3 สิ่งในชีวิตประจำวัน การแบ่งกลุ่มผู้เรียนเพื่อให้แต่ละกลุ่มเลือกแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง กระบวนการนี้มีการตรวจสอบความก้าวหน้า อย่างต่อเนื่อง ผู้สอนให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นระหว่างการทำปฏิบัติ รวมถึงมุ่งเน้นการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายถึงข้อดีและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการปรับใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตจริง และผู้สอนสรุปบทเรียนและเชื่อมโยงเนื้อหาการฝึกปฏิบัติสู่การใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้

ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (2540: 200) ที่กล่าวว่า การพัฒนาตนเองต้องเริ่มจากการรักษาศีล ฝึกสมาธิ และพัฒนาปัญญา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และการฝึกปฏิบัติยังมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์เชิงลึก และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชนาธิป พรกุล: 2554: 123) เพื่อพัฒนาเจตคติ ทักษะ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (2541: 57) ได้อธิบายว่า ศีลเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ และสมาธิเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา เมื่อปัญญาเกิดขึ้น จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง ส่งผลให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และการฝึกปฏิบัติในขั้นนี้ไม่ได้เป็นเพียงการทำซ้ำ ๆ เป็นการปฏิบัติที่ต้องผ่านการคิดไตร่ตรองอย่างเป็นระบบเรียกว่าโยนิโสมนสิการ โดยเป็นวิธีคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดลึกซึ้ง มองเห็นเหตุและผลของการกระทำ และสามารถปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองได้ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2554: 57) อธิบายว่า โยนิโสมนสิการคือการคิดอย่างถูกวิธี แยกแยะเหตุปัจจัย และพิจารณาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการฝึกปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง เช่นเดียวกับ วศิน อินทสระ (2534: 5) กล่าวว่า โยนิโสมนสิการเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง คือการคิดอย่างมีเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ หรือความเชื่อ โดยปราศจากเหตุผล และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง David Kolb (1984) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนได้ลงมือทำ ซึ่งตรงกับแนวทางของพุทธศาสนาในการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติ เช่นเดียวกับ ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2549: 182) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และฝึกคิดวิเคราะห์ผลของการกระทำของตนเอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาได้ดีขึ้นในการหลักการพัฒนาตนเองผ่านภาวนา 4 เป็นกระบวนการพัฒนาตนเองที่ครอบคลุมทุกด้านของชีวิต ได้แก่ 1) กายภาวนา (ฝึกกาย) 2) ศีลภาวนา (ฝึกความประพฤติ) 3) จิตตภาวนา (ฝึกจิตใจ) และ 4) ปัญญาภาวนา (ฝึกปัญญา) ซึ่งพระธรรมปิฎก (2543: 70) กล่าวว่า การพัฒนาทั้ง 4 ด้าน เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรอบด้าน สอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ (2530: 82) กล่าวว่า ภาวนา 4 เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ได้อย่างสมดุล และหลักอิทธิบาท 4 เส้นทางสู่ความสำเร็จเป็นแนวทางที่ช่วยให้การฝึกปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (การเอาใจใส่) และวิมังสา (การพิจารณาทบทวน) ทั้ง 4 ประการเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก, 2541: 45) เช่นเดียวกับ ระบุพิพรรณ ดวงใจ (2550: 90) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการฝึกปฏิบัติและพัฒนาความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอนและร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดศรัทธา ขั้นนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด จากการฝึกปฏิบัติโดยการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการฝึกฝนกับประสบการณ์และความเข้าใจในธรรมะรวมถึงการคิดหาเหตุผล เพื่อสร้างศรัทธาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ผู้เรียนจะได้ทำกิจกรรม “สะท้อนศรัทธาจากการปฏิบัติ” ซึ่งเป็นกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนความคิดร่วมกันจากการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ ตลอดจนได้เชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติ ใช้การคิดหาเหตุผล และสรุปองค์ความรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งจนกระทั่งเกิดศรัทธาอย่างมั่นคง โดยเป็นการสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง และหลักปรัทโฆสะ จะช่วยการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยน และการสะท้อนคิดร่วมกัน ผู้เรียนสามารถพัฒนาศรัทธาได้เมื่อมีการรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากบุคคลรอบข้าง เช่น ครู เพื่อนหรือผู้มีประสบการณ์ สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (2543: 85) อธิบายว่า ปรัทโฆสะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการสนทนาและการรับฟังข้อคิดเห็นที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด โยนิโสมนสิการ ที่กล่าวถึง การคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ John Dewey (1933) ได้เสนอว่า การสะท้อนคิดเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และประเมินผล จากประสบการณ์ที่ได้รับ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ที่แท้จริง เช่นเดียวกับ ลักขณา สรวิวัฒน์ (2549: 182) ได้อธิบายว่า การสะท้อนคิดช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจของตนเองผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตรวจสอบมุมมองของผู้อื่น ซึ่งหมายความว่าการทำงานกลุ่ม เช่น สะท้อนศรัทธาจากการปฏิบัติ จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ข้อคิดที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติจริง และการสร้างศรัทธาต้องอาศัยการ สะท้อนคิดและการไตร่ตรอง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาที่แท้จริง ไม่ใช่เพียงแค่การเลียนแบบ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540) เช่นเดียวกับ พระมหาประวิทย์ วุฑฒินุโณ (2564) กล่าวว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผลและเชื่อมโยงความรู้เข้ากับการปฏิบัติตามหลักโยนิโสมนสิการโดยมุ่งเน้นการสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ (พระธรรมปิฎก, 2541) และเมื่อผู้เรียนได้สะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้ฝึก จะทำให้เห็น ผลลัพธ์ที่แท้จริงของการฝึกปฏิบัติ และนำไปสู่การพัฒนาศรัทธาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิด ไตรสิกขา ที่กล่าวว่า ศรัทธาที่มั่นคงเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผ่านการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องใน 3 ระดับ ได้แก่ ศีล (การควบคุมพฤติกรรม) สมาธิ (การควบคุมจิตใจ) และปัญญา (ความเข้าใจที่ถูกต้อง) เช่นเดียวกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2554: 57) อธิบายว่า การฝึกฝนไตรสิกขา เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากการปฏิบัติไปสู่การพัฒนาศรัทธาได้อย่างมั่นคง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2554) และกระบวนการสะท้อนคิดยัง

เกี่ยวข้องกับหลักวิมิงสา เป็นกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลตนเอง สอดคล้องกับแนวคิด อิทธิบาท 4 ที่กล่าวว่า ผู้เรียนต้องใช้ปัญญาและเหตุผลในการไตร่ตรองความถูกต้องของสิ่งที่ตนเองได้ฝึกฝน เช่นเดียวกับเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540: 112) กล่าวว่า กระบวนการสะท้อนคิดควรเป็นไปในลักษณะของการทบทวนและพิจารณาสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักวิมิงสา และการสะท้อนคิดที่มีประสิทธิภาพนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้และการนำไปใช้ในชีวิตจริง ไม่ใช่เพียงแค่การคิดไตร่ตรองเท่านั้น แต่ต้องสามารถ นำความเข้าใจที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองได้ เช่นเดียวกับ สุนน อมรวิวัฒน์ (2533) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศรัทธาต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและถ่ายทอดสิ่งที่เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริง

ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation) หมายถึง เป็นขั้นที่ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ ขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้วัดผลการเรียนรู้ จากการฝึกปฏิบัติธรรมผ่านการพัฒนา กาย ศีล จิต และปัญญา รวมถึงความสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนจะได้รับแบบทดสอบสะท้อนการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่เน้นให้ผู้เรียน ทบทวนความรู้และสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงของตนเองหลังจากการฝึกปฏิบัติ ผู้เรียนจะได้รับแบบทดสอบที่ผู้สอนสร้างขึ้น ได้แก่ แบบทดสอบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่ได้ฝึกปฏิบัติ แบบวัดสะท้อนตนเอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคำตอบของตนเอง เป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมให้เกิด การเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เห็นมุมมองที่หลากหลายของการฝึกปฏิบัติ เมื่อจบกิจกรรมผู้สอนมีการสรุปบทเรียนและชี้แนะแนวทางการนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเพิ่มเติม ซึ่งการเรียนรู้ในขั้นนี้ไม่ได้เป็นเพียงการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา แต่ยังเป็นการประเมินผลทางจิตพิสัยและคุณลักษณะทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540: 112) อธิบายว่า กระบวนการประเมินผลที่แท้จริงต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนตนเอง โดยไม่ใช่เพียงแค่การวัดผลจากภายนอก ซึ่งตรงกับหลักวิมิงสาในพุทธศาสนา ที่เน้น การตรวจสอบพฤติกรรม ความคิด และการปฏิบัติของตนเองอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2554: 57) อธิบายว่า การวัดผลที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในจิตใจของผู้เรียน ไม่ใช่เพียงแค่การวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น ตามแนวคิด ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแนวทางสำคัญของการประเมินผลและการนำไปประยุกต์ใช้ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถ พิจารณาการพัฒนาของตนเองในทุกด้าน ได้แก่ ศีล การควบคุมพฤติกรรมให้เหมาะสม สมาธิ การพัฒนาจิตให้แน่วแน่ และสงบ และปัญญา การใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่นเดียวกับ สุนน อมรวิวัฒน์ (2528: 37) ได้กล่าวว่า การศึกษาตามแนวพุทธศาสนาต้องเป็นการศึกษาแบบองค์รวม ที่ส่งเสริมทั้งพฤติกรรม จิตใจ

และปัญญา ไม่ใช่เพียงแค่การเรียนรู้เชิงทฤษฎี ซึ่งหมายความว่ากระบวนการประเมินผลต้องสามารถสะท้อนถึงการพัฒนาทั้ง 3 ด้านได้อย่างแท้จริง และกระบวนการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงไม่ใช่เพียงแค่การทำแบบทดสอบ ดังที่ พรณิ ชูทัย เจนจิต (2545) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องมีการนำไปใช้ (Application) โดยที่ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์ข้อมูล ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง และสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของตนเอง

2. มโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2.1 ผลการวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ อยู่ในระดับดีมาก ($M = 7.44 = S.D. = 1.57$) คิดเป็นร้อยละ 47.78 สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ SCPRE Model ช่วยส่งเสริมและพัฒนาสามเณรผู้บวชใหม่ให้เกิดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร เพราะผู้สอนได้จัดการเรียนรู้ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ และใช้รูปแบบการเรียนรู้ตามขั้นตอนและกิจกรรมที่ระบุไว้ครบถ้วน ทุกขั้นตอนสอดคล้องกับผลวิจัยของพระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (2563) ได้ศึกษา พัฒนารูปแบบ การสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการสอน หลังเรียน นักเรียนมีองค์ความรู้ที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 และมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของกันตภณ ชื่นกลิ่นรูป (2564) ได้ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยใช้กรณีตัวอย่าง พบว่า เมื่อเปรียบเทียบองค์ความรู้ผู้เรียนด้วยการเรียนการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยใช้กรณีตัวอย่าง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยธิดา ศิลารัตน์และพิชาติ แก้วพวง (2567) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงมโนทัศน์สังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานร่วมกับเทคนิคอินโฟกราฟิก พบว่า ทักษะการคิดเชิงมโนทัศน์สังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานร่วมกับเทคนิคอินโฟกราฟิกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.32$, $S.D. = 0.31$) เมื่อพิจารณารายละเอียดของพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรพบว่าสามเณรผู้บวชใหม่ ทั้ง 9 รูป มีพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสูงขึ้นทุกระยะสูงขึ้น ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 พัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่หลังเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น โดยระยะที่ 1 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($M = 2.05$, $S.D. = 0.41$) ระยะที่ 2 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 2.79$, $S.D. = 0.36$) ระยะที่ 3 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ($M = 3.71$, $S.D. = 0.27$) และระยะที่ 4 มีคะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($M = 4.74$, $S.D. = 0.21$) สรุปพัฒนาการการปฏิบัติตนสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการพัฒนาการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับนั้น เป็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนของการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถส่งเสริมทั้งความศรัทธาและการพัฒนามโนทัศน์ของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนรู้มีจุดเด่นหลายประการที่ช่วยให้สามเณรเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมและจิตใจอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) การปลูกฝังศรัทธาผ่านการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมเป็นหัวใจสำคัญของแนวพุทธวิธีสอน เมื่อสามเณรได้ศึกษาพระธรรมวินัยและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า ความศรัทธาเป็นแรงผลักดันให้สามเณรมีความตั้งใจในการปฏิบัติตนตามศีลาจารวัตรอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้พัฒนาการสูงขึ้นตามลำดับ 2) กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมีลำดับขั้นที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ตั้งแต่การเรียนรู้พื้นฐาน การฝึกฝนปฏิบัติไปจนถึงการประเมิณผล การวางโครงสร้างการเรียนรู้อย่างเป็นระบบนี้ทำให้สามเณรค่อย ๆ พัฒนาทักษะและความเข้าใจในศีลาจารวัตร เห็นได้จากคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นในแต่ละระยะ ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการเรียนรู้และการเติบโตทางจิตใจของสามเณร 3) แนวพุทธวิธีสอนเน้นการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน สามเณรได้ฝึกฝนศีลาจารวัตรผ่านกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความคุ้นชินในการปฏิบัติธรรม จนกลายเป็นวิถีชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และ 4) การจัดการเรียนรู้แนวพุทธวิธีสอนเปิดโอกาสให้สามเณรได้ฝึกคิด วิเคราะห์ ตั้งคำถามเกี่ยวกับหลักธรรมและการปฏิบัติ และส่งเสริมให้เกิดมโนทัศน์ที่กว้างขึ้น สามเณรสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวันและสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตามศีลาจารวัตรด้วยความเต็มใจและศรัทธา และการประเมิณผลที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมแรงจูงใจ สามเณรได้เห็นพัฒนาการของตนเองผ่านคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจากระดับน้อยไปสู่ระดับดีเยี่ยม ความก้าวหน้านี้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลวิจัยของ ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา

รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติและด้านการปฏิบัติเท่ากับ 20.37, 55.66 และ 24.21 ตามลำดับและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.51, 50.36 และ 18.38 ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า กลุ่มควบคุมในทุกด้านแสดงว่าการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมปฏิบัติ คือ พฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพลพจน์ เชาววิวัฒน์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาชุดฝึกอบรมแบบบูรณาการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะสำหรับพนักงานวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของพนักงานที่ เข้ารับการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมแบบบูรณาการตามแนวพุทธจิตวิทยา ระหว่างก่อนและหลังการใช้ชุดฝึกอบรม ผลค่าเฉลี่ยของ คะแนนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของพนักงานกลุ่มทดลองสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 การสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่า พบว่า สามเณรสามารถสะท้อนคิดถึงคุณค่าแห่งการปฏิบัติตนตามหลักศีลาจารวัตรด้วยความศรัทธาได้ว่า เมื่อมีศรัทธาปฏิบัติจะเกิดคุณค่าต่อการปฏิบัติ ดังตัวอย่างการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของสามเณร ต่อไปนี้

“... ศีลจะรักษากายให้ตั้งงาม เรียบร้อยไม่เกิดโทษ ...”

(สามเณร รูปที่ 2)

“... การสำรวมในการใช้สอยแต่พอสมควร เป็นการสร้างนิสัยความพอดีที่ไม่สิ้นเปลือง ...”

(สามเณร รูปที่ 3)

“... เมื่อรู้จักพอประมาณ การแสวงหาที่เป็นโทษก็ลดลง ...”

(สามเณร รูปที่ 6)

“... ความสุขสงบเกิด ขึ้นได้เพราะผู้รักษาศีล ...”

(สามเณร รูปที่ 8)

“... ศีล 10 เป็นแนวทางปฏิบัติใน การรักษากายไม่ให้เสื่อมเสียหา

เช่น ความยับยั้งในความโกรธเคือง และความรุนแรง ...”

(สามเณร รูปที่ 9)

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณร ผู้บวชใหม่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ช่วยส่งเสริมความสง่างามในสมณะสาธูป อาจเป็นผลมาจากกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาโน้ตชน สร้างองค์ความรู้การนำความรู้มาเป็นแนวทางการปฏิบัติด้วยสติความศรัทธาและตั้งใจ ส่งผลต่อความละเอียดอ่อนของพฤติกรรม และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติวัธส์ สุขป้อม (2557) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ผลวิจัยพบว่า คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ส่วนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูตกต่ำที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ส่วนความซื่อตรง ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านการมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยการเรียนการสอน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ รักที่จะเรียนรู้ (หลักฉันท์) มุ่งสู่กระบวนการคิด (หลักโยนิโสมนสิการ) มีมิตรคอยชี้แนะ (หลักกัลยาณมิตร) ฝึกแยกแยะปัญหา (หลักอริยสัจ 4) พัฒนาความเป็นผู้นำ (หลักพรหมวิหาร 4) และผสมผสานการประเมินผล (หลักวิมังสา) คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองภายหลังได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับรูปแบบการเรียนการสอนใด ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภายหลังการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับสิน งามประโคน (2566) ได้การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาตามหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญาด้วยกิจกรรม 3

กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระโฆสไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” 2) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร พระภิกษุ สามเณรในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ประชุมระดมความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องขั้นตอนที่ 2 ดำเนินตามกิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 ประชุมสรุปกิจกรรม ตามหลักไตรสิกขา และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร โดยพระภิกษุ สามเณร จำนวน 384 รูป โดยรวมและรายด้านของผู้ประเมิน พบว่า โดยรวมทั้งฉบับของพระภิกษุ สามเณรอยู่ในระดับมากที่สุดสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ด้านความถูกต้องและครอบคลุม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกันสอดคล้องกับองค์ความรู้ตามหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น พระอาจารย์ผู้จัดการเรียนรู้ต้องมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องศีลาจารวัตรอย่างลึกซึ้ง และมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อช่วยให้สามเณรเกิดมโนทัศน์โดยภาพรวมและสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์สู่หลักปฏิบัติได้ช่วยให้สามเณรเกิดกระบวนการคิดเชื่อมโยงคุณค่าความศรัทธา ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการปฏิบัติตนให้ดียิ่งขึ้น และเกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

1.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ พระอาจารย์ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาของศีลาจารวัตรให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการจัดการเรียนรู้ในระดับอื่น ๆ เช่น พระนวกภูมิ หรือสามารถปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการจัดการเรียนรู้ได้

1.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน พระอาจารย์ผู้สอนสามารถนำไปจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มเรียนรู้ออนไลน์โดยอาจต้องปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับการสอนออนไลน์ ส่วนในการจัดการเรียนนอกชั้นเรียน สามารถให้พระอาจารย์ผู้สอนและพระอาจารย์พี่เลี้ยงแต่ละวัดช่วยกันจัดการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้พระอาจารย์ผู้สอนและ

พระอาจารย์พี่เลี้ยงในแต่ละวัดต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ และดำเนินการสอนตามแนวทางที่กำหนดไว้ในรูปแบบ

1.4 พระอาจารย์ผู้สอนที่นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้มอบความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้กระตุ้นความคิด และผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับสามเณรในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยการเตรียมประเด็นในการกระตุ้นความสนใจเปิดโอกาสให้ค้นหาความรู้จากแหล่งที่สนใจ และพระอาจารย์ผู้สอนคอยช่วยให้คำแนะนำวิธีการค้นคว้าหาความรู้ กระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาการทำงานของตนเอง กระตุ้นให้เกิดคำถามแห่งการเรียนรู้และค้นหาคำตอบของคำถาม และต้องไม่ปิดกั้นความคิด

1.5 พระอาจารย์ผู้สอนต้องมีวัตรปฏิบัติที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ที่สอนได้จัดการเรียนรู้ให้แก่สามเณร ทั้งนี้เพื่อให้สามเณรเกิดความเคารพศรัทธาในแนวปฏิบัติ และมีแบบแผนแห่งการปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบรรพชา-อุปสมบทในโอกาสต่าง ๆ

2.2 ควรมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรในด้านอื่น ๆ เช่น ความอดทน ความเพียรและคุณธรรมที่สำคัญอื่น ๆ

2.3 ควรมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน กับตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับกับคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น ความมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีเดชา.
- กรรณิกา วิชัยเนตร. (2557). *การสะท้อนคิด: การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล*. วารสารพยาบาลตำรวจ, 6(2), 1–10.
- กิตติมา สุรสนธิ. (2548). *การวางแผนการสื่อสาร: แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- กิตติชัย สุธาสีโนบล. (2564). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาในสังคมไทยยุคปัจจุบัน*. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15(2), 20–35.
- กิตติพัฒน์ ศรีชัย. (2565). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. กิตติชัย สุธาสีโนบล. (2564). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่มีสติเป็นฐานการเรียนรู้*. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 15(2), 45–68.
- กิตติมา สุรสนธิ. (2548). *ความรู้ทางการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: คณะวารสารและการสื่อสาร มหาววิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกริก คักดีสุภาพ. (2556). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นความสามารถในการแก้ปัญหา ปัญหาพิสัย (PECA) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีเดชา.
- กรรณิกา วิชัยเนตร. (2557). *การสะท้อนคิด: การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล*. วารสารพยาบาลตำรวจ, 6(2), 66–79.
- จรัมจิต สร้อยสมุทร. (2563). *การพัฒนาแบบการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการพูดสื่อสารภาษาอังกฤษและความสุขในการเรียนโดยใช้บริบทท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรัมจิต สร้อยสมุทร. (2563). *การพัฒนาแบบการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จิระ ดีช่วย. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม
ร่วมกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางชีววิทยา
และความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). การออกแบบการสอน: การบูรณาการการอ่าน การวิเคราะห์และการเขียน
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจ 4
เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ
นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร
และการสอน). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทศนา แคมมณี. (2550). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้
ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2550). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2552). ศาสตร์การสอน (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์จำกัด.
- _____. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
(พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภูมิ พุ่มจันทร์. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์โดยบูรณาการ
หลักอริยมรรค เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของนักเรียนตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์
เชิงพุทธ (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน).
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธวัชชัย ชัยจิรณกุล. (2547). ธรรมชาติของการเรียนรู้. วารสารวงการครู, 1(6), 66–69.
- ธรรมสภา. (2563). วารสารมหาจุฬานาครธรรม: การศึกษาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21.
- ธีระพร อารณโณ. (2528). การวัดทัศนคติ: ปัญหาในการใช้เพื่อทำนายพฤติกรรม.
วารสารครูศาสตร์, 14, 133–160.
- ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี. (2550). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:
มูลนิธิเบญจนิภา.
- นวลจิตต์ เขาวีรติพงศ์. (2537). ความคิดรวบยอดกับการเรียนการสอน. สารพัฒนาหลักสูตร, 14,
55–60.

- นาคยา ปิ่นธนนานนท์. (2542). *การเรียนรู้ความคิดรวบยอด*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- นรา ตรีธัญญา. (2558). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปพนวจน์ ภูมิปัญญา. (2559). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตค้น และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 8(2), กรกฎาคม-ธันวาคม 2559.
- ประยูร อาษานาม. (2537). *การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษาหลักการ และแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- ประเวศ วะสี. (2545). *การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: หอมชาวบ้าน.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 321).
- พรพิมล อ่อนอินทร์. (2559). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แบบ เวสต์ ร่วมกับผังมโนทัศน์เพื่อพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พิจิตรา ทีสุกะ. (2556: 90). *การพัฒนาแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรี ศรีสังข์. (2551). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ วิชาจิตวิทยาสังคมโดยใช้ชุมชน และประสบการณ์เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์*. (ปริญญาานิพนธ์)
- พรรณี ชูทัยเจนจิต. (2538). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- พันธ์ ทองชุมนุม. (2547). *การสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พิมพ์ภรณ์ กลั่นกลั่น, นิตยา ไทยาภิรมย์ และพัชรี วรกิจพูนผล. (2551). *ประสบการณ์การเรียนรู้ ผ่านบันทึกสะท้อนคิดประจำวันในการฝึกปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพเด็กของนักศึกษา พยาบาล*. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 1(2), 2-18.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินเตอร์ แมส โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2550). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร.

- _____. (2550). *ธรรมนุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2552). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). *พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ. พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต. (2513). *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน*. พระนคร: ศิวพร.
- _____. (2540). *หลักทั่วไปของพุทธศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- _____. (2541). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2542). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2544). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย*. ใน “สาระความรู้ที่ได้จากการสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลการวิจัย”. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- _____. (2544). *ภาวะผู้นำความสำคัญต่ออนาคตไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิมพ์ไทย.
- _____. (2545). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2551). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562.
- พระราชวรมนู (ป.อ.ปยุตโต). (2528). *ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไขรวบรวมใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระวิสุทธิธรรมาภรณ์, พระครูธีรธรรมานุยุต, พระครูถาวรธรรมวัฒน์, พระครูโพธิธรรมวุฒิ, พระครูเขมธรรมโมชิต ดร. (2563). *บทสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2563*.
- พระมหาธีระวัฒน์ ธีรวิฑูโน. (2563). *บทสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2563*.
- พระใบฎีกาบรรหาร สิริธมโม. (2563). *การสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2563*.
- พระครูสุนทรธรรมพินิจ. (2563). *การสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563*.
- พระครูประสาทสรคุณ. (2563). *การสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2563*.
- พระมหาประวิทย์ วุฒินาโณ ดร. (2563). *การสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2563*.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- _____. (2554). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2554). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2552). *พุทธธรรม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2554). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2552). *หลักการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวินัยปิฎก. (2500). *พระไตรปิฎก ฉบับหลวง*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ไตรสิกขาและการพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก. (2541). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2543). *แนวคิดโยนิโสมนสิการในกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2543). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2543). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยทางด้านหลักสูตร*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2555). *วิธีวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. นครปฐม: ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2537). *การวัดด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วศิน อินทสระ. (2544). *หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิภาดา พินลา. (2559). *กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษาเพื่อปลูกฝังจริยธรรมในผู้เรียนยุคศตวรรษที่ 21*. วารสาร Veridian E-Journal, 9(1), 1430-1439.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอน สาขาหลักสูตรและการนิเทศ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีระพงษ์ สิงห์ครุฑ. (2558). *ผลการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*

- เจตคติต่อการเรียนและทักษะทางสังคม สารพระพุทธรูปศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระพงษ์ สิงห์ครุฑ. (2551). การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสาน.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระพีพรรณ ดวงใจ. (2550). แนวทางการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนามโนทัศน์. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ ดีโต. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อมโนทัศน์
ทางคณิตศาสตร์ เรื่องตัวหารร่วมมากและตัวคูณร่วมน้อยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.
วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 20(2), 256.
- สาโรช บัวศรี. (2526). จริยธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุภัทรพงศ์ รวงผึ้งรุ่งโรจน์. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้วรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี
การสร้างความรู้ด้วยตนเองและทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะ
ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน), คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2559). แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัทพริก
หวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.
สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php>
- สิน งามประโคน. (2560). วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 1(2), พฤษภาคม-สิงหาคม
2560.
- สุเทพ อ่วมเจริญ. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู.
นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สาโรช บัวศรี. (2549). การศึกษาและจริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: กริสน์ ดีไซน์ แอนด์ คอมมูนิเคชั่น.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2547). เรียนรู้สู่ครูมืออาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพฯ: ดวงกลมสมัย.
- สุธารัตน์ สมรรถการ. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดรูปแบบการปรับ
มโนทัศน์และรูปแบบการแปลงของเลข เพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริรัตน์ จุ้ยกระยาง. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์
ทางวิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

- (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน).
- สิริวรรณ ศรีพล. (2536). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสถานภาพทั่วไปของการจัดการศึกษา
ด้านสกลทรรศน์ศึกษาในประเทศไทย. สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2543). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมณฑา คณาเจริญ. (2548). *ศรัทธาในพระพุทธศาสนา*. วารสารวงการศึกษา, 2(18), 98–101.
- สุนันท์ สินธพานนท์ และคณะ. (2551). *การพัฒนาทักษะการคิดพิชิตการสอน*.
กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญญา บุญธรรม, โสภณสิริ ยุทธวิสุทธิ, ฉันทพร บัวเหลือง, เชษฐา แก้วพรม, และคมวัฒน์ รุ่งเรือง.
(2558). *การพัฒนาพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล*. วารสารศูนย์การศึกษา
แพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า, 32(3), 244–25
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2540). *หลักการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์
และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์
และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- เอกสิทธิ์ ชินทรภูมิ. (2563). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด STEAM
เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
(ปรัชญาคุุณบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Prentice-Hall.
- Allport, G. W. (1935). *Handbook of social psychology*. Clark University Press.
- Anderson, T. P. (1997). *Using models of instruction*. In C. R. Dills & A. J. Romiszowski (Eds.), *Instructional development paradigms* (pp. xx-xx). Educational Technology Publications.
- Arends, R. I. (1994). *Learning to teach (3rd ed.)*. McGraw-Hill.
- _____. (1997). *Classroom instruction and management* (M. Fishbein, Ed.). Willey.
- Ausubel, D. P. (1968). *Educational psychology: A cognitive view*. Holt, Rinehart and Winston.
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Sage.
- Creswell, J. W., & Clark, V. P. (2011). *Designing and conducting mixed methods research (2nd ed.)*. Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage.
- De Cecco, J. (1968). *The psychology of learning and instruction (2nd ed.)*. McGraw-Hill.
- Dick, W., & Carey, L. O. (2005). *The systematic design of instruction (5th ed.)*. Addison-Wesley, Longman.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. McGraw-Hill.
- Hampton, M. P. (2005). Heritage, local communities and economic development. *Annals of Tourism Research*, 32(3), 735-759.
- Joyce, B., & Weil, M. (1996). *Models of teaching (5th ed.)*. Allyn and Bacon.
- _____. (2009). *Models of teaching*. Prentice-Hall.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2000). *Model of teaching (7th ed.)*. Pearson.
- _____. (2009). *Models of teaching (8th ed.)*. Pearson Education.
- Katz, D. (1960). The functional approach to study of attitude. *Public Opinion Quarterly*.
- Keeves, J. P. (1997). *Models and model building*. In J. P. Keeves (Ed.), *Educational research, methodology and measurement: An international handbook (2nd ed., pp. xx-xx)*. Pergamon Press.

- Klausmeier, H. J. (1985). *Educational psychology*. Harper and Row.
- Kruse, K. (2009). *Introduction to instructional design and the ADDIE model*.
http://www.e-learningguru.com/articles/art2_1.htm
- Lasley, T. J., & Matczynski, M. (1997). *Strategies for teaching in a diverse society: Instructional models*. Wadsworth.
- Martorella, P. H., & Cooper, J. M. (1986). *Teaching concepts. In Classroom teaching skills* (3rd ed., pp. xx-xx). Heath and Company.
- Oskamp, S. (1977). *Attitude and opinion*. Prentice-Hall.
- Russell, D., et al. (1987). Job relation stress: Social support and burnout among classroom teachers. *Journal of Applied Psychology*, 72(2), 269-274.
- Saylor, J. G., Alexander, W., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning*. Holt, Rinehart and Winston.
- Seel, B., & Glasgow, Z. (1990). *Exercise in instructional design*. Merrill Publishing Company.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2003). Major issues and controversies in the use of mixed methods in the social and behavioral sciences. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in the social and behavioral research* (pp. xx-xx). Sage.
- Thurstone, L. L. (1931). Measurement of social attitudes. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 26, 249-269.
- Triandis, H. C. (1971). *Philosophy of education*. Henry Holt.
- Tuckman, B. W. (1999). *Conducting educational research (5th ed.)*. Harcourt Brace & Company.
- Tyler, R. W. (1950). *Basic principles of curriculum development and instruction*. University of Chicago Press.

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินเครื่องมือวิจัย
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A)

1. พระครูสุนทรธรรมโสภณ ผศ. ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระปลัดโมฆิต ไขสิดา ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผศ.ดร.รุจิราภรณ์ รามศิริ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
4. ดร.สุธาสินี บุญญาพิทักษ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้
5. ผศ.ดร.สุเทพ สันติวรานนท์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมิน มหาวิทยาลัยทักษิณ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
 ในขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา(Development : D₁)
 ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1. พระมหาประวิทย์ วุฑฒินาโณ ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระปลัดโฆสิต โฆสิตโต ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผศ. ดร.รุจิราภรณ์ รามศิริ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
4. ดร.สุธาสินี บุญญาพิทักษ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้
5. รศ.สุเทพ สันติวรานนท์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยทักษิณ

**รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน**

1. พระมหาประวิทย์ วุฑฒินาโณ ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนว พุทธวิธีสอนทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระปลัดไผ่ชิต ไผ่สีโต ดร.	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผศ.ดร.สุเทพ สันติวรานนท์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. ผศ.ดร.เรวดี กระโหมวงศ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยทักษิณ
5. ดร.เมธี ดิษฐ์ศักดิ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยทักษิณ

- เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอน (Research: R_1)
การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R₁) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร
2. แบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้
 - ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับพระอุปัชฌาย์
 - ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับพระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน
 - ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับพระอาจารย์พี่เลี้ยงผู้มีประสบการณ์
3. แบบสัมภาษณ์ความคิด
4. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่
 - ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับพระอุปัชฌาย์
 - ฉบับที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับพระอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน
 - ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ในการสอน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - ฉบับที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ สำหรับบุคลากรศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี

แบบสอบถามความคิดเห็น

แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับสอบถามความคิดเห็นพระอูปัชฌาย์

เรื่อง : ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

คำชี้แจง

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
2. แบบสอบถามความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
3. ขอความกรุณาให้ท่านตอบและแสดงความคิดเห็นของท่านลงในข้อคำถามแต่ละข้อของแบบสอบถาม ความคิดเห็นฉบับนี้ตามความเป็นจริง ข้อมูลทั้งหมดที่ท่านตอบไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่านแต่จะเป็นผลที่ดีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนต่อไป

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี เพื่อให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์และเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจศึกษาต่อไป

พระมหาฐิติวัฒน์ นพศร

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การนิเทศ)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ..... อายุ ปี พรรษา.....
2. การศึกษาสูงสุดทางโลก ☐ ปริญญาตรี สาขา
☐ ปริญญาโท สาขา
☐ ปริญญาเอก สาขา
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)
3. การศึกษาสูงสุดทางธรรม ☐ นักธรรม
☐เปรียญธรรม
4. ตำแหน่งทางการปกครอง
5. ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่.....เดือน.....ปี.....ระหว่างเวลา.....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ โทรศัพท์.....
 Email

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1. ท่านคิดว่า ลักษณะการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเช่นไรที่จะช่วยส่งเสริมโน้ตศน์
 และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้

.....

2. ท่านคิดว่า ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่จะช่วยส่งเสริมโน้ตศน์
 และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกี่ขั้นตอน
 แต่ละขั้นตอนควรมีสาระการจัดการเรียนรู้อย่างไร

.....

3. ท่านคิดว่า เทคนิควิธีการในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนแบบใดบ้าง
 ที่ช่วยส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้

.....

4. ท่านคิดว่าเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่อง “ศิลาจารวัด” ที่เหมาะสมในกระบวนการจัดการเรียนรู้
ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ ควรมีขอบเขตเช่นไร

4.1 เรื่องศีลสิกขา

.....

4.2 เรื่องอาจาระ

.....

4.3 เรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

.....

.....

5. ท่านคิดว่า การวัดประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้
ตามแนวพุทธวิธีสอนมีลักษณะอย่างไร ?

5.1 วิธีการวัดและประเมินผลมโนทัศน์

.....

5.2 วิธีการวัดและประเมินผลพฤติกรรมกาปฏิบัติตน

.....

5.3 วิธีการวัดและประเมินผลความศรัทธา

.....

5.4 วิธีวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล
(.....)

ตำแหน่ง

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์ถามความคิดเห็น

แบบสอบถามความคิดเห็น สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

เรื่อง : ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

คำชี้แจง

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

2. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้การสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

3. ผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อการถอดเทปเก็บประเด็นสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์

4. ประเด็นข้อสรุปสัมภาษณ์ของผู้วิจัยจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น และไม่มีผลกระทบ ใด ๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี เพื่อให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์และเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจศึกษาต่อไป

พระมหาจิตติวัฒน์ นพศร

นิสิตปริญญาโทชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การนิเทศ)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ..... อายุ ปี พรรษา.....
2. การศึกษาสูงสุดทางโลก ☐ ปริญญาตรี สาขา
☐ ปริญญาโท สาขา
☐ ปริญญาเอก สาขา
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)
3. การศึกษาสูงสุดทางธรรม ☐ นักรธรรม
☐ เปรียญธรรม
4. ตำแหน่งทางการปกครอง
5. ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่.....เดือน.....ปี.....ระหว่างเวลา.....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ โทรศัพท์.....
 Email

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1. ท่านคิดว่าขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ควรเป็นอย่างไร
สรุปประเด็นสัมภาษณ์

2. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมโน้ตศน์ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่
 ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ควรเป็นอย่างไร ควรเป็นอย่างไร
สรุปประเด็นสัมภาษณ์

3. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมความศรัทธาให้แก่สามเณร

ผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นอย่างไร

สรุปประเด็นสัมภาษณ์

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนควรเป็นอย่างไร

สรุปประเด็นสัมภาษณ์

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่า ขอบเขตสาระการเรียนรู้ในเรื่องศีลจารวัตรที่เหมาะสมแก่สามเณรผู้บวชใหม่

ควรเป็นอย่างไร

สรุปประเด็นสัมภาษณ์

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ควรเป็นอย่างไร

สรุปประเด็นสัมภาษณ์

.....

.....

.....

ลงชื่อ ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

(.....)

ตำแหน่ง

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

คำชี้แจง : แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลของคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ขอความกรุณาให้ท่านตอบและแสดงความคิดเห็นของท่านลงในข้อคำถามแต่ละข้อโดยตรงและข้อมูลทั้งหมดที่ท่านตอบไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่านแต่จะเป็นผลที่ดีต่อการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี เพื่อให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์ และเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจศึกษาต่อไป

พระมหาฐิติวัฒน์ นพศร

นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การนิเทศ)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ..... อายุ ปี พรรษา.....
2. การศึกษาสูงสุดทางโลก ☐ ปริญญาตรี สาขา
☐ ปริญญาโท สาขา
☐ ปริญญาเอก สาขา
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)
3. การศึกษาสูงสุดทางธรรม ☐ นักธรรม
☐ เปรียญธรรม
4. ตำแหน่งทางการปกครอง
5. ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่.....เดือน.....ปี.....ระหว่างเวลา.....
6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ โทรศัพท์.....
 Email

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

1. ในมิติของมัทสนิในศีลาจารวัตร ท่านคิดว่าสามเณรผู้บวชใหม่ควรมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 อย่างไรโปรดระบุเป็นข้อ ๆ

.....

.....

.....

2. ในมิติของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ท่านคิดว่าสามเณรผู้บวชใหม่ควรมี
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างไรโปรดระบุเป็นข้อ ๆ

.....

.....

.....

3. ในมิติของความศรัทธาในศิลาจารวัตร ท่านคิดว่าสามเณรผู้บวชใหม่

ควรมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างไร โปรดระบุเป็นข้อ ๆ

.....

.....

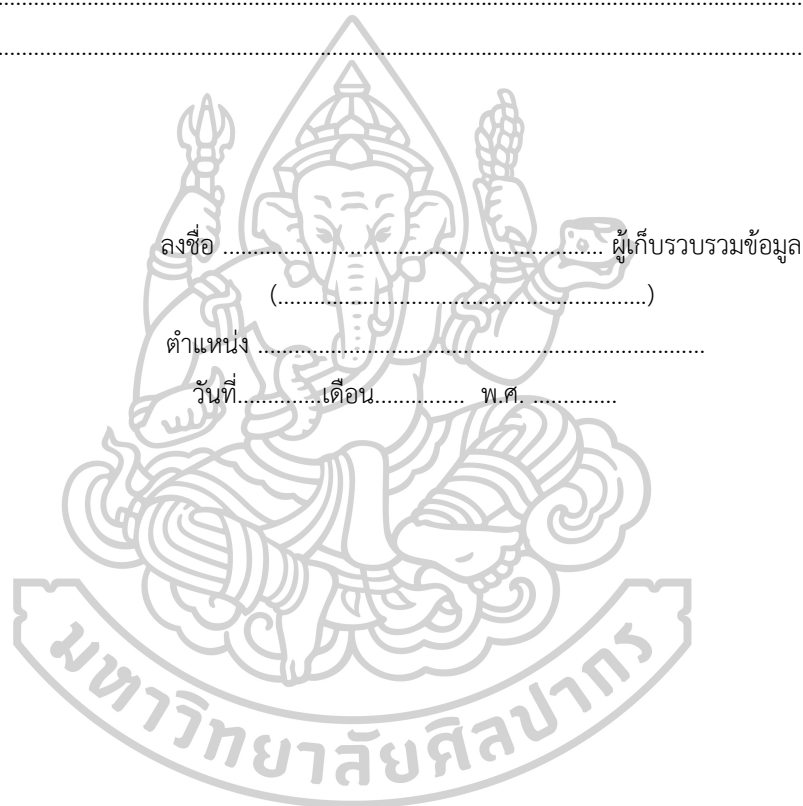
.....

4. คุณลักษณะอื่น ๆ ที่ควรมี

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนที่ 2
ขั้นตอนการพัฒนา (Development : D₁) การออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

- คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้
- แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

คำชี้แจง

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนฉบับนี้ เป็นเอกสารที่อธิบายรายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน จัดทำขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ทำให้เข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งคำแนะนำ ข้อควรศึกษา และการเตรียมการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนบรรลุผลตามเป้าประสงค์ และจุดมุ่งหมายของรูปแบบ ดังนั้น ผู้ที่ต้องการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนไปใช้ จึงควรศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจนเสียก่อน โดยคู่มือฉบับนี้ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
3. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอน
 - 3.1 หลักการ
 - 3.2 วัตถุประสงค์
 - 3.3 การจัดการเรียนรู้
 - 3.4 การประเมินผล
 - 3.5 เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ประสบความสำเร็จ
4. ตัวอย่างหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอน
5. ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

แนวทางในการนำรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารย์วัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ไปใช้

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น ก่อนที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ จึงต้องทราบข้อควรปฏิบัติ และแนวทางในการดำเนินการก่อนการใช้รูปแบบ ดังต่อไปนี้

ข้อควรปฏิบัติก่อนการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

คู่มือศึกษาการใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน	การจัดเตรียมสิ่งจำเป็น ในการจัดการเรียนรู้
1. ศึกษาแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนไปใช้ 2. ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎีที่เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบ และองค์ประกอบของรูปแบบ 3. ศึกษาตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้	1. ศึกษาหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้เบื้องต้น 2. เตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ที่ได้นำเสนอไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ให้เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน 3. เตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลในระหว่างและหลังกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยศึกษาและทำความเข้าใจให้ชัดเจน

แผนภาพที่ 1 ข้อควรปฏิบัติก่อนการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ SCPRE Model

มีรายละเอียดของข้อควรปฏิบัติ ดังนี้

ข้อควรปฏิบัติ

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เข้ารับการเรียนรู้นั้น ควรศึกษารายละเอียดข้อควรปฏิบัติดังนี้

ศึกษาเอกสารคู่มือในการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ได้แก่

1. ศึกษาแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนไปใช้ในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจและสามารถปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน

2. ศึกษาสภาพความเป็นมา และความสำคัญจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบ ด้านองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การเรียนการสอน การวัดประเมินผล และเงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ประสบความสำเร็จ ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ให้ครบถ้วนเพื่อสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ได้ประสบความสำเร็จ

3. ศึกษาหน่วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่

- ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (Stimulation)
- ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (Causal Investigation)
- ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (Practice)
- ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (Reflection)
- ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (Evaluation)

4. การเตรียมความพร้อมและสิ่งจำเป็นในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยศึกษาหน่วยการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามที่เสนอไว้ในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เพียงพอแก่ผู้เรียน และเตรียมเครื่องมือวัดประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้

ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตชน และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

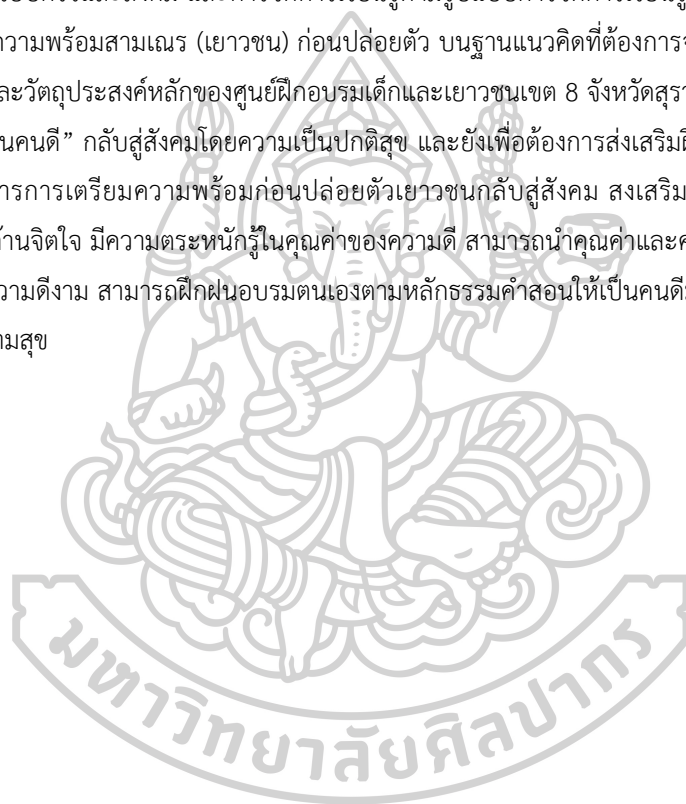
สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันที่เป็นไปตามสภาพของสังคม ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยี ศาสนา และวัฒนธรรม นวัตกรรมทางการศึกษาและความรอบรู้ในองค์ความรู้จึงมีความสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความสามารถในการแข่งขันทางสังคม การพัฒนาการศึกษา และกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาความเป็นปัจเจกบุคคล (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2560-2579: 12) สถาบันพระพุทธศาสนาจึงต้องให้ความสำคัญ และตระหนักถึงคุณค่าของการจัดศึกษา และการพัฒนาศักยภาพของศาสนาทายาสให้มีความสามารถในการทรงไว้ การรักษา และสืบทอดแนวทางปฏิบัติทางข้อวัตรปฏิบัติ องค์ความรู้และหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพระพุทธศาสนา และประเทศชาติสู่ความมั่นคงสงบสุขในอนาคต โดยการปรับประยุกต์กระบวนการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องศึกษาเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้าถึงองค์ความรู้เท่าทันต่อสภาพการณ์ มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีงามเพื่อนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน (ธนภูมิ พุมจันทร์, 2562:1) ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพทางการศึกษาของตนเอง เพื่อให้มีองค์ความรู้ความพร้อมที่จะดำรงชีวิตในสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม การถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรมการสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 มาตรา 4)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาเรียนรู้ อุบัติขึ้นโดยการตรัสรู้ธรรมของพระบรมศาสดาอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทรงประกอบด้วยพระวิสุทธิคุณ คือทรงกอบปร ด้วยความเพียรยิ่งในการศึกษา และการปฏิบัติเพื่อวิโมกขธรรมทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณ คือ ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ มีญาณรอบรู้ถึงความจริงแห่งสิ่งทั้งหลายทั้งปวงอย่างแจ่มชัด และนำความจริงเหล่านั้นมาเปิดเผยชี้แจงแสดงแก่สัตว์โลกและทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ คือ ทรงอาศัยความการุณในวินัยสัตว์ประทานแนวทางแห่งการศึกษาและปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงวิโมกขธรรม ด้วยเหตุแห่งพระคุณ ทั้ง 3 ประการ จึงถือเป็นอุปการะเป็นแนวทางแห่งการศึกษาและการปฏิบัติ รวมทั้งวิธีการเข้าถึงองค์ความรู้ในศาสนาอันเป็นแก่นของหลักธรรมคำสอนให้แก่พุทธบริษัท 4 ได้มีแนวทางในการพัฒนาปัญญาด้วยกระบวนการศึกษาตามหลักศาสนา โดยพระองค์ทรงวางแนวทางไว้ คือ ปริยัติสัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธจริยา พุทธวิธีการสอน และสามารถประยุกต์พุทธวิธีการสอนเพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรภายหลังเข้ารับการบรรพชาอุปสมบท ด้วยความรู้ที่เท่าทันเหตุการณ์ ทันสมัย ทันโลก จึงเป็นปัจจัยในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญที่สุด และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศาสนาทายาท คือ การพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เกิดองค์ความรู้และสามารถยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอน ผู้มีความรู้ที่ถูกต้องจะมีศิลาจารวัตรที่งดงาม ความงดงามที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนอยู่เนื่อง ๆ จะเกิดพัฒนาการของการปฏิบัติที่สมบูรณ์

ตามลำดับ ความสมบูรณ์ของการปฏิบัติ เพราะผู้ปฏิบัติได้ผลจากการปฏิบัติเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติและตั้งมั่นศรัทธาที่จะปฏิบัติการปฏิบัติด้วยความตั้งมั่นศรัทธาก็จะเกิดคุณค่าเป็นคุณค่าภายในตนคุณค่าที่เกิดภายในตนนั้นก็จะเป็นคุณลักษณะของศาสนาที่ยาวนานที่มีความงดงาม ทั้งองค์ความรู้ และศีลจารวัตรมีสมณะสาธิตที่น่าเคารพยังให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

โครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา เป็นโครงการต่อเนื่องที่เริ่มดำเนินโครงการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2556 จนถึงปัจจุบัน โดยวัดสามัคคีคัมภีร์ ร่วมกับศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี โครงการมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและวิถีการปฏิบัติตนของสามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการบรรพชาตามโครงการ สอดคล้องกับหลักการพัฒนาพฤตินัยในเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเยาวชนกลับสู่ครอบครัวและสังคม และการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามดั้งเดิมของวัด ทั้งนี้เพื่อต้องการเตรียมความพร้อมสามเณร (เยาวชน) ก่อนปล่อยตัว บนฐานแนวคิดที่ต้องการจะส่งเสริมและพัฒนาศาสนา ทายาทของวัดและวัตถุประสงค์หลักของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือการขับเคลื่อนเพื่อคืน “เยาวชนคนดี” กลับสู่สังคมโดยความเป็นปกติสุข และยังเพื่อต้องการส่งเสริมฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม และเป็นโครงการการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเยาวชนกลับสู่สังคม ส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนให้เกิดพัฒนาการทางด้านจิตใจ มีความตระหนักรู้ในคุณค่าของชีวิต สามารถนำคุณค่าและคุณธรรมมาฝึกปฏิบัติพัฒนาตนให้ตั้งอยู่ในความดีงาม สามารถฝึกฝนอบรมตนเองตามหลักธรรมคำสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

**แนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ใช้รูปแบบกับการจัดการเรียนรู้
ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตัมและความศรัทธาในศิลาจารย์วัตร
สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่**

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตัมและความศรัทธาในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย สำหรับการพัฒนาแบบ ดังนี้

1. แนวคิด หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาแบบการเรียนการสอน และการออกแบบ

ระบบการเรียนการสอน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตัมและความศรัทธาในศิลาจารย์วัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ในการพัฒนาแบบการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) เพื่อการศึกษา แสวงหาข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์และสภาพความเป็นจริง สภาพปัญหา และการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ และนำผลที่ได้จาก การวิเคราะห์ไปสู่กระบวนการพัฒนานวัตกรรมในขั้นตอนที่ 2 (Develop: D₂) 2) ขั้นตอนการพัฒนา (Develop: D₁) คือการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมตามหลักการและแนวทางแห่งองค์ความรู้ โดยนำผลจาก ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) มาพัฒนานวัตกรรมทำให้วัตรกรรม ที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนอง ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 3) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) เป็นขั้นตอนในการนำนวัตกรรมไปใช้จริงกับ กลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น หาข้อบกพร่องปรับปรุงแก้ไข 4) ขั้นตอนการพัฒนา (Develop: D₂) การดำเนินการตามขั้นตอนโดยการประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555 : 230) และในการวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย แบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) ซึ่งมีลักษณะระเบียบวิธีวิจัยแบบรองรับภายใน(The Embedded Design) โดยใช้กระบวนการในการศึกษาวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) เสริมด้วยวิธีเชิง ปริมาณ (Quantitative Methods) เพื่อศึกษาและหาคำตอบในคำถามวิจัยให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการ วิจัย สำหรับการเสนอผลการวิจัย เขียนรายงานสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย (R&D: Research and Develop) ควรเสนอแบบ R&D แยกเป็น 4 ตอน ตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555: 26-237)

2. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้อตามแนวคิดของ Kruse ด้วย ADDIE

Model และการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงระบบตามแนวคิดของ Dick, Carey and

Carey

ในการวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้ตัมและความ ศรัทธาในศิลาจารย์วัตรสำหรับพระนวกะภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model ตามแนวคิดของ Kruse มีขั้นตอนในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นหลักการแนวคิด และทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการ

ออกแบบ (Design) เป็นขั้นตอนในการออกแบบ เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเลือกสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนในการพัฒนา (Development) เป็นขั้นตอนในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล 4) ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) เป็นขั้นตอนในการนำแผนการจัดการเรียนรู้วัดกรรมและเครื่องมือวัดประเมินผลการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง และ 5) ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนในการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อสรุปผลและนำไปใช้และใช้แนวคิดในการออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ ดิกค์ Dick, Carey and Carey, (2005: 1-8) ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายการเรียนการสอน (Identify Instructional Goals) 2) วิเคราะห์การเรียนการสอน (Conduct Instructional Analysis) 3) วิเคราะห์ผู้เรียนและบริบท (Analyze Learners and Contexts) 4) เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Write Performance Objectives) 5) พัฒนาเครื่องมือเพื่อการประเมิน (Develop Assessment Instrument) 6) พัฒนากลยุทธ์การสอน (Develop Instructional Strategy) 7) พัฒนาและเลือกสื่อการเรียนการสอน (Develop and Select Instructional Materials) 8) ออกแบบและประเมินผลระหว่างการเรียนการสอน (Design and Conduct Formation Evaluation of Instruction) 9) ทบทวนและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน (Revise Instruction) และ 10) ออกแบบและประเมินผลหลังการเรียนการสอน (Design and Conduct Summative Evaluation)

ดังนั้นในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน เพื่อส่งเสริมโน้มน้าและความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555) ประยุกต์ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ที่เรียกว่า “ADDIE Model” (Kruse, 2009) และรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ Dick, Carey and Carey (2005) โดยใช้ระเบียบการวิจัยแบบการผสมผสานวิธีการวิจัย (Mixed Methods Research) ตามแบบแผนการวิจัยแบบแผนรองรับภายใน (Embedded Design) ที่เน้นวิธีเชิงคุณภาพเป็นวิธีหลักและวิธีการเชิงปริมาณเป็นวิธีรอง (Creswell, 2011) โดยมีกระบวนการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D) ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R2) เป็นการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จริง (Implementation: I) และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) และการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

3. แนวคิด ทฤษฎีที่ข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

การจัดการเรียนการสอนตามวิถีทางพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบและวิธีการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบันได้ เพราะวิถีทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างและการฝึกทักษะจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ และสามารถฝึกปฏิบัติจริงได้ตามหลักพระพุทธศาสนาการศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ความจริงในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดี เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การศึกษาในพระพุทธ ศาสนาประกอบไปด้วย 3 ระดับ ดังนี้

1. ปรียัติ การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ความจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

2. ปฏิบัติ การฝึกกาย วาจา ใจ ของตนตามหลักการเท่าที่ได้ศึกษามาแล้ว โดยพิสดาร ได้แก่ การสร้างมรรค 8 เพื่อให้เกิดขึ้นในตนโดยย่อ คือ การตัดกายด้วยศีล ดัดจิตใจด้วยสมาธิและด้วยปัญญา

3. ปฏิเวธ ความรู้ระดับสูงสุดที่เกิดขึ้นจนเกิดการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในตัวผู้รู้

วิธีการสอนตามแนวทางของพระพุทธเจ้า นอกจากทรงมีหลักธรรมคำสั่งสอนอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธองค์ยังทรงมีรูปแบบการสอนที่มีความหลากหลายโดยการสอนนั้นทรงมีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกว่าการเรียนรู้แบบพุทธ (ประเวศ วะสี, 2545) วัตถุประสงค์เพื่อการลดความเห็นแก่ตัวหรือตัวกูของกู เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้กิจกรรมด้วยประสบการณ์ และวิถีชีวิตโดยตรง ทรงประยุกต์วิธีทรงสอนด้วยความชาญฉลาด เมื่อพระองค์ทรงแสดงหลักธรรมจบลง ก็จะได้รับคำสรรเสริญในพระธรรมเทศนานั้น ๆ ว่าเป็นธรรมที่แจ่มแจ้งจริงเหมือนหยางของที่คว่ำไว้ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่ผู้หลงทาง เสมือนการส่องประทีปสว่างในเมืองให้แก่ผู้ที่มีนัยตาได้เห็นรูป (วคิน อินทสระ, 2554) ทั้งนี้ การประยุกต์วิธีทรงสอนที่มีความหลากหลายตามระดับสติปัญญาของผู้เรียน และการทรงเลือกใช้วิธีการสอนในแต่ละครั้ง พระองค์ทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) อุคฆฤตัญญ คือ ผู้ที่มีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ได้ฉับพลัน เข้าใจได้รวดเร็ว 2) วิปจิตัญญ คือ ผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้หลักธรรมได้ต่อเมื่อได้อธิบายให้ละเอียดชัดเจน ครบถ้วนแล้ว 3) เนยยะ คือ ผู้ที่พอมีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ได้ พอจะแนะนำสั่งสอนได้ ด้วยอาศัยการอบรมสั่งสอนอยู่บ่อย ๆ และ 4) ปทปรมะ คือ ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้ได้ แม้จะแนะนำสั่งสอนเช่นไรก็ไม่เข้าใจ หรือไม่รับฟังคำสอน ในบุคคลเหล่านี้พระองค์ทรงเลือกที่จะประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนแก่บุคคล 3 ประเภทแรก โดยทรงเลือกอธิบายวิธีและหลักธรรมที่เหมาะสมกับอุปนิสัยและปัญหาบารมีของผู้นั้น (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2544) การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบพุทธการสอนที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ทรงตรัสรู้ เพื่อให้เหล่าเณรในสำนักได้เข้าถึงและเรียนรู้ นั้น มีแนวการสอนที่มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การสอนแบบสันทสนา คือ การอบรมสั่งสอนโดยการชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจเห็นจริงแจ่มแจ้งและชัดเจน 2) การสอนแบบสมาปทา คือ การสอนโดยการอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ รู้ชัดและเห็นว่าเรื่องที่ทรงสอนนั้นเป็นความจริง 3) การสอนแบบสมุตเตชนา คือ วิธีการสอนที่ใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังกระตือรือร้น คึกคัก และตื่นตัวที่จะปฏิบัติตาม และยึดถือปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ และ 4) การสอนแบบสัมปทังสนา คือ ในการสอนและการบรรยายธรรมนั้นทรงใช้เทคนิคการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และทรงประยุกต์ใช้วิธีที่ทรงสอนที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ทรงพลิกแพลงและเปลี่ยนแปลงพุทธวิธีการสอนไปตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ เป็นต้น (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค, 2500: 333) ถือเป็นพุทธลีลาที่พระองค์ทรงสอน พระองค์ทรงใช้คุณลักษณะแห่งพุทธลีลาการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ 1) พุทธวิธีการสอนแบบสากัจฉา คือ ใช้วิธีการสนทนาเป็นวิธีที่ทรงสอน วิธีนี้ใช้สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวพระองค์ การเริ่มต้นด้วยใช้บทสนทนาเพื่อหว่านล้อมให้ผู้ฟังเข้าสู่ความเข้าใจและเลื่อมใส เปิดใจรับฟังคำสอนในที่สุด 2) พุทธวิธีการสอนแบบการบรรยาย เป็นวิธีที่ใช้ในที่ประชุมใหญ่มีผู้ฟังจำนวนมาก และผู้ฟังเป็นผู้มีพื้นฐานความเข้าใจ มีองค์ความรู้ และมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว การประชุมกันฟังธรรมนั้นเพื่อเติมเต็มความรู้ความเข้าใจ ผู้ฟังมีลักษณะพื้นฐานขององค์ความรู้ และการปฏิบัติในระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายแบบกว้างๆได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีการสอนวิธีนี้ช่วยให้ผู้ฟังแต่ละคนเกิดความรู้สึกว่าผู้สอนพูดกับตัวเองโดยเฉพาะ 3) พุทธวิธีสอนแบบตอบปัญหาเป็นการสอนโดยใช้วิธีการตั้งปัญหา และการหา

คำตอบเทียบเคียงกับสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เรียน การตั้งปัญหาเพื่อหยั่งระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน การตั้งปัญหาเพื่อกระแทกใจ เพื่อการชมและปรบให้จนมุม หรือให้เกิดความอับอายความลั้งเลใจในการตอบคำถาม ทรงพิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน โดยพระองค์ได้แยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1) ประเภทปัญหาที่ต้องตอบตรงไปตรงมาตายตัว เรียกว่า เอกังสพยากรณียปัญหา 2) ประเภทปัญหาที่ต้องถามให้ชัดเจนก่อนแล้วจึงตอบ เรียกว่า ปฏิปุจฉาพยา กรณียปัญหา 3) ประเภทปัญหาที่จำเป็นต้องขยายความอธิบายความเพิ่มเติม เรียกว่า วิวัชชพยากรณียปัญหา และ 4) ประเภทปัญหาที่ฟังแล้วยังเสีย เช่น การตั้งถามนอกเรื่องไม่เกิดประโยชน์แก่ การตั้งถามและการหาคำตอบเป็นเหตุให้ยึดเยื้อเปลืองเวลาที่ฟังแล้วยัง และชักนำผู้ถามให้เข้าสู่เนื้อหา เรียกว่า ฐูปนียปัญหา และในการถามปัญหานั้นพระพุทธองค์ทรงให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหา คือ คนบางคนตั้งปัญหาเพราะความงี่เงาและเพราะความไม่เข้าใจ คนบางคนมีความปรารถนาลามกมีความอยากเป็นเหตุจึงถามปัญหา คนบางคนตั้งปัญหาเพราะอวดเด่นข่มเขา คนบางคน ตั้งปัญหาด้วยเพราะประสงค์จะรู้ข้อเท็จจริงเพื่อทำความเข้าใจให้แจ่มชัด และคนบางคนตั้งปัญหาเพราะคิดว่า เมื่อถามไปแล้ว เมื่อได้รับคำตอบที่ถูกตอ้งก็เป็นการดี แต่ถ้าเป็นตอบไม่ถูกต้องจะได้ช่วยแก้ไขให้ถูกต้องชัดเจน และ 4) พุทธวิธีสอนแบบวางกฎข้อบังคับหรือการตอ้งกตึกา การวางหลักพระวินัยซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับและตกลงกันในหมู่คณะ พุทธวิธีสอนที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาศีลาจารวัตร ดังนี้

3.1 พุทธวิธีสอนตามแนวอริยสัจ วิธีการสอนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติ การประยุกต์จากกิจหรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ให้คิดเป็น ทำเป็น มีเหตุมีผลและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบโดย ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดของ สาโรช บัวศรี (2526) ที่กล่าวว่า วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ เป็นวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติ เป็นการประยุกต์จากกิจหรือข้อปฏิบัติในชั้นต่าง ๆ ของอริยสัจโดยถือด้านปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ มิได้ประยุกต์โดยตรงจากตัวอริยสัจนับได้ว่า เป็นการประยุกต์จากส่วนหนึ่งของอริยสัจเท่านั้น จึงได้เสนอชั้นของอริยสัจสี่ กิจของอริยสัจสี่และวิธีการสอนตามชั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ได้แก่ ชั้นทุกข์ (ชั้นการกำหนดปัญหา) ชั้นสมุทัย (ชั้นตั้งสมมติฐาน) ชั้นนิโรธ (ชั้นทดลองและเก็บข้อมูล) และชั้นมรรค (ชั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ชั้นการกำหนดปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง การพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหาด้วยความรอบคอบซึ่งในกระบวนการเรียนรู้นั้นนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้ 2) ชั้นการตั้งสมมติฐานโดยการพิจารณาสมมติฐานจากสาเหตุของปัญหา การสร้างความเข้าใจในสาเหตุตลอดถึงแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตรงกับสภาพปัญหา 3) ชั้นการพิจารณาถึงผลที่เกิดจากกระทำด้วยตนเองซึ่งเป็นผลจากกระบวนการในการแก้ไขปัญหามีผลประการใด ต้องทดลองหรือบันทึกผลแต่ละอย่าง ไว้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในขั้นต่อไป 4) ชั้นการหาข้อสรุปที่เกิดขึ้นจากการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง เป็นขั้นแห่งการประยุกต์แนวทางในการปฏิบัติมาฝึกปฏิบัติจริงตามแนวทางการปฏิบัตินั้น ๆ

3.2 พุทธวิธีสอนตามแนวไตรสิกขา หลักธรรมภาคปฏิบัติและเครื่องมือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ในแนวปฏิบัติตามหลักพระศาสนา เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นที่ตรงถูกต้อง เมื่อมีสัมมาทิฐิเป็นแกนนำและเป็นฐานแล้วจะส่งผลให้เกิดกระบวนการของการศึกษาและการพัฒนาภายในตัวบุคคล คือพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางจิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา (สุมน อมรวิวัฒน์, 2562: 8-17; พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 914-915; พระพรหมคุณาภรณ์, 2550: 6-7) การสอนตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ 1) เป็นขั้นตอนการฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย การฝึกพัฒนาการด้านศีลาจารวัตรให้เกิดความสุภาพ ความสุจริตทางกาย วาจา เรียกอีกอย่างว่า อธิศีลสิกขา หรือศีล 2) ขั้นตอนการฝึกฝนอบรมทางจิตใจเป็นการเสริมสร้าง

ความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งการปฏิบัติความดีงาน ขั้นตอนการปลูกฝังคุณธรรมและระดับคุณภาพของใจให้เกิดสุขภาวะทางจิตใจ เรียกว่า อธิจิตสิกขาหรือเรียกอีกอย่างว่าขั้นส่งเสริมสมาธิ และ 3) ขั้นตอนการฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดมโนทัศน์ คือ ความรู้ในระดับสติปัญญา ความรู้ทางโลกียะวิสัย รวมถึงความรู้ในระดับโลกุตระ คือ ความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ตามเหตุปัจจัยคือรู้เท่าทันโลกและชีวิต จิตของผู้รับรื้อหลุดพ้นจากการถ้อยมั่นยึดมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับทุกข์และกิเลสได้ เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขั้นส่งเสริมปัญญา

3.3 พุทธวิธีสอนตามหลักโยนิโสมนสิการ การคิดพิจารณาไตร่ตรองถึงต้นเหตุอย่างเป็นเหตุเป็นผลโดย ถูกวิธี คิดอย่างละเอียด ลึกซึ้ง เชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผล มองเห็นความจริงและแง่มุมอย่างมีระเบียบระบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ สร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 670-671) ในกระบวนการฝึกแบบโยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตรถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการให้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อโดยธรรม ซึ่งโยนิโสมนสิการไม่ได้จัดปัญญาโดยตรงแต่เป็นปัจจัยให้ปัญญาเกิด คือ ทำให้สัมมาทิฐิเกิด วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้แก่ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัยที่แท้จริง 2) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบของปัญหา 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ 5) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบการคำนึงถึงคุณโทษและทางแนวทางแก้ไข 7) วิธีคิดแบบการตระในคุณค่าแท้คุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบเราให้เกิดคุณธรรม 9) วิธีคิดเชื่อโยงการแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน และ 10) วิธีคิดแบบวิภาษวาท ในการจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสู่กระบวนการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการคิดอย่างถูกต้อง เป็นระบบ และนำไปสู่ การเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอก หรือการมองด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 670-671; ศศิวิมล อินทปัทมา, 2560: 35-37; พระครูธีรธรรมมานุยุต, 2563)

3.4 พุทธวิธีสอนตามหลักปรโตโฆสะ หลักการรับฟังเสียงจากผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร คือบุคคลผู้ียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ ที่สามารถแนะนำกระตุ้นหรือชักจูงให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาจากภายนอก เช่น การอบรมสั่งสอน การแนะนำ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การโฆษณา การบอกเล่าข่าวสารคำชี้แจงต่าง ๆ ข้อเขียน คำอธิบายจากผู้อื่นในสิ่งที่ตั้งถามถูก ผู้เป็นกัลยาณมิตรต้องเป็นตัวอย่างในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 622-633) อธิบายว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ คือ กัลยาณมิตรที่ดี และต้องมีคุณสมบัติเป็นคนดีมีปัญญาและต้องประกอบด้วยองค์ประกอบแห่งกัลยาณธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีความน่ารัก 2) เป็นผู้น่ารักพินิจ 3) เป็นผู้น่ารักเจริญใจเมื่อพบเห็น 4) เป็นผู้รู้จักวิธีการพูดให้ได้ผล 5) เป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำทั้งหลาย 6) เป็นผู้สามารถกล่าวแนะนำได้ล้าลึก และ 7) เป็นผู้ไม่ชักจูงผู้อื่นไปในทางเสื่อมเสีย ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบภายนอก ปัจจัยทางสังคมเช่นนี้เป็นวิธีการแห่งส่งเสริมศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง สอดคล้องกับ พระปลัดเชตขันธ์ คนงานดี (2566: 472-482) และวิภาดา พินลา (2559: 1439) อธิบายว่า พุทธวิธีการสอนตามหลักปรโตโฆสะการเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ในการสร้างองค์ความรู้ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

3.5 พุทธวิธีสอนตามหลักหลักภาวา 4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก 4 ประการ ได้แก่ กายภาวา สิลภาวา จิตตภาวาและปัญญาภาวา เมื่อปฏิบัติแล้วจะช่วยในการแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความสงบสุขมีความรักความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเพื่อ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 70; อภิรณย์ สีดาคำ, 2550: 67) สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546) ได้เสนอขั้นตอนของหลักภาวา 4 โดยหลักธรรมมา

ประยุกต์ใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนตามหลักภาวนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นพัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ผ่านการสัมผัส ทางด้านร่างกาย โดยกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ของเรากับสิ่งแวดล้อมภายนอก 2) ขั้นพัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระดมสมองร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อสืบค้นข้อมูล โดยกระบวนการการฝึกแสวงหาองค์ความรู้และฝึกทักษะปฏิบัติมีระเบียบวินัยในการเรียน มีปฏิสัมพันธ์ที่ในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ขัดแย้ง เปียดยืนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน 3) ขั้นพัฒนาการทางด้านจิต (จิตตภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระลึกอยู่กับลมหายใจด้วยการทำสมาธิ ก่อนการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยการพัฒนาจิตให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตุน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบานเป็นสุขผ่องใส และ 4) ขั้นพัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์สติปัญญาเพื่อแยกแยะ ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น โดยในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีพัฒนาการทางปัญญา เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยสุขภาวะทางปัญญา

3.6 พุทธวิธีสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 แนวทางแห่งความสำเร็จจุดเริ่มต้นนำไปสู่ความสำเร็จในกระบวนการพัฒนาถ้าเราพัฒนาคนถูกต้องไม่แปลกแยกจากความเป็นจริงของธรรมชาติ ทุกอย่างก็จะสอดคล้องเป็นเรื่องเดียวกัน เมื่อเราวางฐานที่ถูกต้องก็ไม่เกิดความเสียหาย หลักการของอิทธิบาท คือ แนวทางแห่งความสำเร็จ ๒๒ ฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง คุณธรรมเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จความประสงค์ (พุทธทาสภิกขุ (2537: 90; พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543: 842-846; พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 116) สอดคล้องกับหลักการของ ปิ่น มุทุกันต์ (2539: 10) ได้อธิบายปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเงื่อนไขที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี 4 อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้านความทอดธุระความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานให้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียรจิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย สอดคล้องกับ วิทย์ วิศทเวทย์และเสถียร พงษ์ วรรณปก (2544: 89) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักอิทธิบาทธรรม 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น 3) จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น และ 4) วิมังสา คือ การหมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น และบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ ขั้นที่ 1 ฉันทะ: สร้างความพอใจ ขั้นที่ 2 วิริยะ: เรียนรู้และฝึกฝน ขั้นที่ 3 จิตตะ: ฝึกลงมือปฏิบัติ และ ขั้นที่ 4 วิมังสา: ประเมินผลที่การปฏิบัติ (พระคันธสีล จันทรสวงศ์, 2565: 267-272; พระใบฎีกาบรรหาร สิริธมฺโม, 2563; พระมหาประวิทย์ วุฒินาโณ, 2563)

การสอนหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นมีเป้าหมายสำคัญในการสอนได้ 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนา ศีลสิกขา สมาธิสิกขา ปัญญาสิกขาจากปรัชญาพื้นฐานในการพัฒนาเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์แก่ผู้ศึกษา และให้บรรลุเป้าหมายในการสอนนั้นสาระสำคัญของการสอนที่จำเป็นจะต้องมี คือ ด้านภารกิจสำคัญของการศึกษา คือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง 2) ด้านทัศนคติ คือ การมีทัศนคติที่ถูกต้องจะสามารถนำองค์ความรู้ไปสู่การลงมือปฏิบัติได้ถูกต้อง ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการด้านปฏิบัติด้วยการพัฒนาปัญญา 3) ด้านภารกิจของผู้สอนในกระบวนการจัดการศึกษานั้น ผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็นเพียงแต่ผู้ชี้แนะแนวทางการศึกษาเรียนรู้ หรือทำหน้าที่คอยให้การสนับสนุนและช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน และ

4) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเรียนในฐานะเป็นผู้ศึกษา เพื่อสร้างปัญญาให้เกิดแก่ตนเอง ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด การที่ผู้เรียนมีอิสระในการใช้ความคิด การรู้จักสังเกตและการตั้งคำถาม การโต้ตอบในกระบวนการเรียนรู้ การสืบเสาะค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นกระบวนการได้มาซึ่งองค์ความรู้และความเข้าใจ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2542)

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการในการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₁) เป็นขั้นตอนการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) ที่มีความสำคัญ และจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₁) เป็นขั้นตอนในการออกแบบและพัฒนา (Design and Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยนำผลการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ขั้นตอนการวิจัย (Research: R₂) เป็นขั้นตอนในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบ และพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ (Implementation) กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย 4) ขั้นตอนการพัฒนา (Development: D₂) เป็นขั้นตอนในการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Evaluation) หลังการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน หมายถึง แบบแผนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนผ่านแผนและหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบไว้ เพื่อการพัฒนาสามเณรผู้บวชใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใน 4 ด้าน คือ 1) มโนทัศน์ในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 2) พัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 3) การสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธา ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ และ 4) คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขในการนำไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation) การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นจากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียน

2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation) ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิดทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

3. ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้ วิธีคิดแบบโยนิโส มนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติ ใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดศรัทธา

5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation) ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

มโนทัศน์ในศิลปการวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในการอธิบาย ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่อง “ศิลปการวัตร” ได้แก่ ศีลสิกขา อาจารย์ และวัตรปฏิบัติ สามารถประยุกต์สู่แนวทางการปฏิบัติตนที่เป็นข้อปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

พัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลปการวัตร หมายถึง การปฏิบัติตนในศิลปการวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ภายหลังจากการเข้ารับการจัดการเรียนรู้ตามแผนและหน่วยการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยระดับของพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลปการวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ วัดได้จากแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลปการวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนของพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลปการวัตรเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert Five Rating Scales)

การศึกษาระดับความเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลปการวัตร แบ่งการประเมินเพื่อศึกษาสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ในวันที่ 5 ของการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 2 ในวันที่ 8 ของการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 3 ในวันที่ 11 ของการจัดการเรียนรู้ และระยะที่ 4 ในวันที่ 14 ของการจัดการเรียนรู้

การสะท้อนความ หมายถึง ความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลปการวัตรโดยความคิดเห็นเชิงคุณค่าที่สามเณรได้สะท้อนคิดนั้นมีองค์ประกอบ คือ 1) การสะท้อนความคิดเห็นบนพื้นฐานองค์ความรู้ความเข้าใจในความหมายองค์ประกอบและความสำคัญของศิลปการวัตร 2) การสะท้อนความคิดเห็นที่สามารถประยุกต์องค์ความรู้ความเข้าใจในศิลปการวัตรสู่วิธีปฏิบัติตน 3) การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ความเข้าใจกับวิธีปฏิบัติตน 4) การสะท้อนความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยความเห็นเหตุเป็นผลระหว่างวิธีปฏิบัติตนกับผลของการปฏิบัติตน 5) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงคุณค่าของศิลปการวัตร 6) การสะท้อนความคิดเห็นที่พรรณนาถึงความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของพฤติกรรมปฏิบัติตนในศิลปการวัตร 7) การสะท้อนความคิดเห็นที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความศรัทธาและผลของพัฒนาการการปฏิบัติตน จนเกิดคุณค่าแก่การปฏิบัติของตัวสามเณรเอง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ คือ ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏขึ้นกับสามเณร (เยาวชน) ซึ่งได้ผ่านการบรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา โดยสามเณรเหล่านี้ได้เข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี ผ่านกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและแสดงออกซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในด้านต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในหลักศิลปการวัตรอย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นรากฐานของการประพฤติปฏิบัติในเพศสมณะ 2) เป็นผู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับศิลปการวัตรในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม โดยการปฏิบัติส่งผลให้เกิดความงามทางพฤติกรรมตามหลักพระธรรมวินัย 3) เป็นผู้ที่มีทัศนะเชิงคุณค่า สามารถสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับความศรัทธา และเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวสู่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล และ 4) เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่น ๆ อันเป็นผลที่เกิดจากการเข้าถึงคุณค่าของการปฏิบัติ เช่น ความสงบกาย สงบวาจา การนุ่งห่มผ้าอย่างเรียบร้อยนุ่งห่มใสศรัทธา และการพูดจาอย่างสุภาพสุขุม อันสะท้อนถึงการบ่มเพาะภายในที่ลึกซึ้งของสามเณรผู้บวชใหม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธี

สามเณรผู้บวชใหม่ หมายถึง เยาวชนในการดูแลของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 9 คน ที่เข้ารับการบรรพชาในโครงการบรรพชาสามเณรต้นกล้าพันธุ์ดี จิตอาสา รุ่นที่ 1/2565 ณ วัดสามัคคีผดุงพันธ์ อำเภอมะเร็ิงสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเข้ารับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

**องค์ประกอบรูปแบบกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์
และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่**

จากการศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงได้นำมาพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโนทัศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โดยใช้ชื่อรูปแบบว่า “SCPRE Model” และมีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ รายละเอียดดังนี้

1. หลักการ

การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอนมาเป็นกระบวนการในการจัด เรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่อง ศิลาจารวัตรที่เน้นข้อศึกษา เรื่องศีลชั้นที่ ๑ ข้อศึกษาเรื่องอาจาระ และข้อศึกษาเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาโนทัศน์ในศิลาจารวัตร
- 2.2 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
- 2.3 เพื่อส่งเสริมการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจาร วัตร
- 2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)

การเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้จากภายนอก การชี้แจงจุดประสงค์ และการใช้สื่อเหตุการณ์ที่ เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่สอดคล้องกับบทเรียน เพื่อเร้าความสนใจ และใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด ของ ผู้เรียน

2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)

ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดจากสภาวะของทุกข์เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุของการเกิด ทุกข์ และผู้เรียนร่วมกันตอบคำถาม

3. ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice)

ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้านศีล สมาธิ และปัญญาด้วยความมุ่งมั่น ตั้งเป้าหมายฝึกปฏิบัติ และนำความรู้จาก การฝึกปฏิบัติมาพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนำผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติมาอภิปราย

4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)

ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้จากการฝึกปฏิบัติใช้การคิดหาเหตุผลในการเชื่อมโยงความรู้ ตามลำดับขั้นตอน และร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติจนเกิดความรู้สึกศรัทธา

5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

ผู้เรียนทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมเพื่อประเมินความรู้จากการพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ที่เกิดขึ้นจากขั้นฝึกปฏิบัติ

4. การวัดและประเมินผล

การวัดประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้มน้าว และ ศรัทธาในศีลจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4 ด้าน ได้แก่

- 4.1 ด้านมโนทัศน์ในศีลจารวัตร
- 4.2 ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร
- 4.3 ด้านผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความรู้สึกศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศีลจารวัตร
- 4.4 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5. ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

5.1 ผู้สอนต้องศึกษารูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน

- 5.2 สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 5.3 ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 5.4 สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง
- 5.5 ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

1 หลักการ

การจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนมาเป็นกระบวนการ ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่องศิลาจารวัตรที่เน้นข้อศึษาเรื่องศีลขันธ ข้อศึษาเรื่องอาจาระ และข้อศึษาเรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาโน้ตศน์ในศิลาจารวัตร
2. เพื่อพัฒนาการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
3. เพื่อส่งเสริมการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร
4. เพื่อศึษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

3 กระบวนการจัดการเรียนรู้

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. ขั้นกระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)
2. ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)
3. ขั้นนำสู่ปฏิบัติ (P: Practice)
4. ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)
5. ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

4 การวัดและประเมินผล

การวัดประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์ และความศรัทธาในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านโน้ตศน์ในศิลาจารวัตร ด้านพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ด้านผลการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5 ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

1. ผู้สอนต้องศึษารูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน และคู่มือการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนให้มีความเข้าใจชัดเจน
2. สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ มีบริบทคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. ผู้สอนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกระบวนการจัดการเรียนรู้
4. สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง
5. ปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ มีความพร้อมในกระบวนการจัดการเรียนรู้

แผนภูมิภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน
เพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

**รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธา
ในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่**

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตศน์และความศรัทธาในศีลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ โครงการบรรพชาของวัดสามัคคีผดุงพันธุ์ โดยกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเวลา 14 วัน จำนวน 80 ชั่วโมง ดังนี้

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)
1	ศีลขันธ	- สัมมาวาจา	4
		- สัมมาภังคะ	4
		- สัมมาอาชีวะ	4
2	อาจารย์	- สารูป	4
		- โภชนปฏิสังยุต	4
		- ปกิณกะ	4
3	วัตรปฏิบัติ	- เสนาสนวัตร	2
		- อาจารย์วัตร	2
4	กิจวัตรสัมพันธ์	- กิจวัตรสัมพันธ์	12
รวม			40

แนวการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน สอดคล้องตามจุดมุ่งหมาย ได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้
2. นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์กับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
3. จัดการเรียนรู้มีมุ่งเน้นทั้งเนื้อหาสาระและวิธีการทำให้ผู้เรียนมีใจรักและศรัทธาที่จะศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ ด้วยวิธีการที่ไม่น่าเบื่อซ้ำซาก ผสมผสานกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศให้อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมการคิดวิเคราะห์ กล้าที่จะเสนอแนะแลกเปลี่ยนแนวคิดและประสบการณ์ในสถานการณ์ที่เร้าต่อศิลาจารวัตร
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์เปรียบเทียบกับสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย รวมทั้งการแสดงเหตุผลอย่างอิสระ
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้าใจบทบาทของผู้นำ ผู้ตามและมีความสามัคคีที่จะร่วมแก้ปัญหาในกลุ่ม
7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธสอนใน 3 มิติ คือ ด้านปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ เพื่อส่งเสริมมนต์ศน์ในศิลาจารวัตร พัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน

1. พระอาจารย์ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ชี้แจงข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการเรียนรู้ในส่วนของผู้ประสงค์การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผลและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้
2. ทำการทดสอบวัดก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดมนต์ศน์ในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ แบบประเมินการปฏิบัติในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่และแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่
3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ได้พัฒนาขึ้นตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (P: Preparation) 2) ขั้นกระตุ้นความคิด (S: Stimulation) 3) ขั้นฝึกปฏิบัติ (P: Practice) 4) ขั้นสะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection) และ 5) ขั้นวัดและประเมิน (E: Evaluation)
4. ประเมินพัฒนาการการปฏิบัติในศิลาจารวัตรและสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของ ความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรในระหว่างการจัดการเรียนรู้ เพื่อการเปรียบเทียบหลังจากกระบวนการจัดการเรียนรู้แต่ละระยะ
5. ทดสอบวัดผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
6. ประเมินคุณลักษณะของพระนวกะภูมิ
7. สรุปปิดการฝึกอบรม

สื่อในการจัดการเรียนรู้

สื่อการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ประกอบด้วย เอกสารประกอบกิจกรรมการการจัดการเรียนรู้ ใบงาน วิดีทัศน์ กรณีศึกษาตัวอย่าง ข่าวเหตุการณ์และสถานการณ์จริง ที่เกิดในสังคม บทความ และประสบการณ์จริง

การวัดและประเมินผล

วิธีดำเนินการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน โดยการวัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร ประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ประเมินสรุปการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ ดังนี้

1. วัดมโนทัศน์ในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ด้วยแบบทดสอบมโนทัศน์ในศิลาจารวัตร ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวพุทธวิธีสอน
2. ประเมินการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ด้วย แบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ก่อน-หลัง การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวพุทธวิธีสอน
3. ประเมินการสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตรของสามเณรผู้บวชใหม่ ด้วยแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิงคุณค่าของความศรัทธาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนในศิลาจารวัตร ก่อน-หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้
4. แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ตารางการฝึกอบรม

วันที่ 1	กิจกรรม
เวลา	
09.00 - 09.30 น.	รายงานตัวและลงทะเบียน
09.30 - 13.00 น.	- แนะนำคณะพระอาจารย์อาจารย์ผู้รับผิดชอบ - สถานที่และห้องพัก ชี้แจงกติกา แยกย้ายเข้าที่พัก และเก็บสัมภาระส่วนตัว
13.00 - 14.00 น.	- พิธีเปิดและการกล่าวต้อนรับ
14.00 - 15.00 น.	- กิจกรรมสัมพันธ์แนะนำตัว - พระอาจารย์ที่เลี้ยงประจำกลุ่มนัดเจอตามอัธยาศัย
15.00 - 17.00 น.	- การปฐมนิเทศ
17.00 - 18.00 น.	- กิจกรรมทำความสะอาด ลานวัด/ที่พัก/สถานที่ฝึกอบรม - ทำภารกิจส่วนตัว/อาบน้ำ/เตรียมตัวเข้ากิจกรรมช่วงเย็น
18.00 - 19.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
19.30 - 21.00 น.	- ชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม - ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Per-test)
21.00 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 2	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศิลปชั้น เรื่อง สัมมาวาจา
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศิลปชั้น เรื่อง สัมมาวาจา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ สรุปประเด็นจากการศึกษา/ทบทวนความรู้ประจำวัน
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 3	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศิลปชั้น เรื่อง สัมมากรรมันตะ
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศิลปชั้น เรื่อง สัมมากรรมันตะ
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ สรุปประเด็นจากการศึกษา/ทบทวนความรู้ประจำวัน
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 4	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ เรือง สารูป
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ เรือง สารูป
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ สรุปประเด็นจากการศึกษา/ทบทวนความรู้ประจำวัน
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 5	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ เรือง โภชนปฏิสังยุต
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ เรือง โภชนปฏิสังยุต
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทำแบบทดสอบการฝึกปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระยะที่ 1
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 6	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ เรื่อง ปกิณกะ
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ เรื่อง ปกิณกะ
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ สรุปประเด็นจากการศึกษา/ทบทวนความรู้ประจำวัน
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 7	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ เรื่อง เสนาสนวัตร
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ สรุปประเด็นจากการศึกษา/ทบทวนความรู้ประจำวัน
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 8	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ เรื่อง อาจารย์วัตร
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทำแบบทดสอบการฝึกปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระยะที่ 2
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 9	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กิจวัตรสัมพันธ์
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทบทวนความรู้ประจำวัน/ตอบข้อซักถามจากการฝึกปฏิบัติ
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 10	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กิจวัตรสัมพันธ์
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทบทวนความรู้ประจำวัน/ตอบข้อซักถามจากการฝึกปฏิบัติ
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 11	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กิจวัตรสัมพันธ์
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทำแบบทดสอบการฝึกปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระยะที่ 3
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 12	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กิจวัตรสัมพันธ์
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทบทวนความรู้ประจำวัน/ตอบข้อซักถามจากการฝึกปฏิบัติ
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 13	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กิจวัตรสัมพันธ์
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคบ่าย สรุปประเด็นจากการศึกษา
16.00 - 16.30 น.	- พักรับน้ำปานะ
16.30 - 19.00 น.	- แยกย้ายทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมตัวทำวัตรเย็น
19.00 - 20.30 น.	- ทำวัตรเย็น - ปฏิบัติกรรมฐาน
20.30 - 21.30 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทบทวนความรู้ประจำวัน/ตอบข้อซักถามจากการฝึกปฏิบัติ
21.30 - 04.30 น.	- แยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ 14	กิจกรรม
เวลา	
04.30 - 05.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว
05.00 - 06.30 น.	- ทำวัตรเช้า - ปฏิบัติกรรมฐาน - ทำความสะอาดที่พักและสถานที่ฝึกอบรม
06.30 - 07.00 น.	- จัดเตรียมสถานที่สำหรับรับภัตตาหารอาหารเช้า (ตามกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย)
07.00 - 08.30 น.	- รับภัตตาหารเช้า
08.30 - 09.00 น.	- พักทำภารกิจส่วนตัว/เตรียมเข้ากิจกรรมการเรียนรู้
09.00 - 11.00 น.	- กิจกรรมภาคเช้า หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กิจวัตรสัมพันธ์
11.00 - 12.30 น.	- รับภัตตาหารเพล
12.30 - 14.00 น.	- ทำภารกิจส่วนตัว/พักผ่อนตามอัธยาศัย
14.00 - 16.00 น.	- กิจกรรมภาคค่ำ ทำแบบทดสอบการฝึกปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ระยะเวลาที่ 4 ทำแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
16.00 - 16.30 น.	- ปิดการฝึกอบรม

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

โครงการบรรพชาเยาวชนต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา วัดสามัคคีผดุงพันธ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศีลชั้น

จำนวน 4 ชั่วโมง

เรื่อง สัมมาวาจา

ผู้สอน พระมหาจิตติวัฒน์ จีรวฑโฒ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ และประโยชน์ของสัมมาวาจา
2. สามารถเชื่อมโยงหลักสัมมาวาจาเข้ากับสิกขาบท และอริยมรรคมีองค์ 8 ได้
3. ประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

1. ความคิดรวบยอดหลัก

สัมมาวาจา คือ การพูดดี พูดถูกต้องตามหลักธรรม ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ยึดถือปฏิบัติผู้ที่ฝึกสัมมาวาจาจะเป็นผู้มีวาจาไพเราะ มีเมตตา เป็นที่รักของผู้อื่น และช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. สาระการเรียนรู้

- 2.1 ความหมาย ลักษณะ และองค์ประกอบของสัมมาวาจา
- 2.2 วาจาที่ไม่เป็นสัมมาวาจา
- 2.3 หลักการพิจารณาวาจาให้เหมาะสม
- 2.4 ประโยชน์ของการใช้สัมมาวาจา
- 2.5 การนำหลักสัมมาวาจาไปใช้ในการดำเนินชีวิต
- 2.6 ความศรัทธาและการตระหนักในคุณค่าของสัมมาวาจา

3. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 4.1 ความสามารถในการสื่อสาร
- 4.2 ความสามารถในการคิด
- 4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา
- 4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถอธิบายความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ และประโยชน์ของสัมมาวาจาได้ (K)
2. สามารถเชื่อมโยงหลักสัมมาวาจาเข้ากับสิกขาบท และอริยมรรคมีองค์ 8 ได้ (P)
3. สามารถประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (A)

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

- 5.1 ใฝ่เรียนรู้
- 5.2 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 5.3 รักความเป็นไทย

6. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นที่ 1 กระตุ้นศรัทธา (S: Stimulation)

1. ครูนำเสนอข่าว เหตุการณ์ หรือคลิปวิดีโอสั้น ๆ เกี่ยวกับการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความเข้าใจผิด หรือความเสียหายต่าง ๆ ในสังคม เช่น ข่าวการบูลลี่ทางคำพูด การทะเลาะวิวาทเนื่องจากการสื่อสารผิดพลาด
2. ใช้คำถามกระตุ้นความคิด ได้แก่
 - จากภาพเหตุการณ์ที่ดู นักเรียนรู้สึกอย่างไร
 - อะไรคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในเหตุการณ์นี้
 - นักเรียนเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้คำพูดที่ทำให้เกิดปัญหาหรือไม่
 - นักเรียนคิดว่าการพูดจามีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างไร
3. ครูอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้เรื่อง “สัมมาวาจา” และรวมถึงความสำคัญของการฝึกพูดจาที่ถูกต้องดีงาม

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นที่ 2 สืบหาเหตุปัจจัย (C: Causal Investigation)

1. เริ่มต้นด้วยการทบทวนสถานการณ์ปัญหาที่นำเสนอในชั่วโมงแรก เพื่อให้นักเรียนยังคงเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม
2. ครูอธิบายแนวคิดพื้นฐานในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกิดทุกข์ (ในบริบทนี้คือทุกข์หรือปัญหาที่เกิดจากการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม) โดยเน้นในประเด็นสำคัญ ดังนี้
 - **อริยสัจ 4 (ทุกข์)** ชี้ให้เห็นว่าการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมนำมาซึ่งความไม่สบายใจ ความขัดแย้ง หรือความเสียหาย ซึ่งถือเป็น “ทุกข์” ในระดับหนึ่ง
 - **สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์)** อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม เช่น ความโกรธ (โทสะ) ความหลงผิด (โมหะ) ความอยากเอาชนะ (โลภะ) ความอิจฉา (ริษยา) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด)

- **ปัจจัยสมุปบาท (กฎแห่งการเกิดขึ้นพร้อม)** อธิบายความสัมพันธ์แบบ “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” เช่น เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้น ก็เป็นปัจจัยให้เกิดการพูดคำหยาบ หรือเมื่อมีความเข้าใจผิด ก็อาจนำไปสู่การพูดเท็จ โดยไม่ตั้งใจ

3. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มประมาณ 4-5 คน (อาจพิจารณาจากความหลากหลายของความสามารถหรือความสนใจ)

4. แต่ละกลุ่มเลือกสถานการณ์ปัญหาที่ครูกำหนดเกี่ยวกับการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม (จากข่าวที่นำเสนอ ข่าวโม่งแรก หรือสถานการณ์สมมติเพิ่มเติม)

5. ครูตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนในแต่ละกลุ่ม เช่น

- ในสถานการณ์นี้ อะไรคือ “ทุกข์” หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้คำพูด
- อะไรคือสาเหตุที่อาจเป็นไปได้ที่ทำให้เกิดการใช้คำพูดแบบนั้น ให้นักเรียนเชื่อมโยงกับ โทสะ โมหะ โลภะ ริษยา และทิฏฐิ)
- ตามหลักปัจจัยสมุปบาท มีปัจจัยใดบ้างที่นำไปสู่การใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมในสถานการณ์นี้ ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- อารมณ์หรือความคิดใดที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของผู้พูด

6. ครูสังเกตการทำงานของแต่ละกลุ่ม ให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนพบอุปสรรคในการวิเคราะห์ ช่วยกระตุ้นให้คิดลึกซึ้งขึ้น และชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุและผล

7. สุ่มเรียกตัวแทนของกลุ่มออกมานำเสนอผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาที่กลุ่มตนเองศึกษา

8. ครูสรุปประเด็นสำคัญจากการนำเสนอของนักเรียน และเน้นย้ำว่าการเข้าใจถึงสาเหตุของการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมเป็นขั้นตอนสำคัญในการนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การฝึกปฏิบัติในชั่วโมงต่อไป

ชั่วโมงที่ 3

ขั้นที่ 3 นำสู่ฝึกปฏิบัติ (P: Practice)

1. ครูอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างสัมมาวาจากับการพัฒนาในด้านศีล คือ วชิสุจริต 4 สมာธิ คือ การมีสติขณะพูด และปัญญา คือ การพิจารณาไตร่ตรองก่อนพูด

2. นำเสนอแนวทางการฝึกปฏิบัติที่นักเรียนสามารถเลือกและนำไปใช้ได้ เช่น

- **ด้านศีล** ได้แก่ การตั้งใจงดเว้นจากวจีหุจจริต 4 ในชีวิตประจำวัน หรืออาจเริ่มจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ตนเองทำผิดพลาดบ่อย

- **ด้านสมาธิ** ได้แก่ การฝึกการมีสติขณะพูด โดยสังเกตความคิด ความรู้สึกและคำพูดของตนเอง

- **ด้านปัญญา** ได้แก่ การฝึกการคิดก่อนพูด โดยพิจารณาถึงผลที่จะตามมาต่อตนเองและผู้อื่น

3. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย

4. แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายและเลือกแนวทางการฝึกปฏิบัติที่สมาชิกแต่ละคนสนใจและคิดว่าเหมาะสมกับตนเอง หรืออาจเลือกเน้นไปที่ด้านใดด้านหนึ่ง หรือบูรณาการหลายด้าน

5. ครูกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้สำหรับการฝึกปฏิบัติในระยะเวลาที่กำหนด เช่น “วันนี้ฉันจะตั้งใจไม่พูดคำหยาบกับเพื่อน” หรือ “ในการสนทนาครั้งต่อไป ฉันจะลองคิดก่อนพูดอย่างน้อย 3 วินาที” เป็นต้น

6. ครูคอยอำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนอาจพบระหว่างการฝึกปฏิบัติ เช่น การลืมตัว การไม่แน่ใจว่าจะปฏิบัติตนอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ

7. นักเรียนจดบันทึกผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติของตนเองสามารถเขียนเป็นบันทึกสั้น ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ทำได้ดี สิ่งที่ยังเป็นอุปสรรค และความรู้สึกที่เกิดขึ้น

8. ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงประสบการณ์การฝึกปฏิบัติของตนเอง เช่น

- การฝึกปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นอย่างไรบ้าง
- พบข้อดีหรือประโยชน์อะไรจากการฝึกปฏิบัติ
- มีอุปสรรคหรือความท้าทายอะไรบ้างในการฝึกปฏิบัติ
- ได้เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ เกี่ยวกับการใช้คำพูดของตนเองบ้าง

9. ครูกระตุ้นให้นักเรียนใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อไตร่ตรองเหตุและผลของการพูดในแต่ละรูปแบบ และพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้วาจาในสถานการณ์ต่าง ๆ

10. นักเรียนร่วมกันแบ่งปันประสบการณ์และสะท้อนผลการฝึกปฏิบัติของตนเองกับเพื่อนในกลุ่มหรือในชั้นเรียน

11. ครูเน้นย้ำถึงความสำคัญของการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาสัมมาวาจา โดยเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การควบคุมอารมณ์ก่อนพูด การคิดถึงใจผู้อื่น และการเลือกใช้คำพูดที่สร้างสรรค์

ชั่วโมงที่ 4

ขั้นที่ 4 สะท้อนวัตรศรัทธา (R: Reflection)

1. นำนักเรียนสนทนาทบทวนประสบการณ์การฝึกปฏิบัติสัมมาวาจาที่ได้เรียนมาในชั่วโมงก่อนหน้า เช่น

- ในช่วงที่ผ่านมา นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติเรื่องใดเกี่ยวกับสัมมาวาจาบ้าง
- มีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดที่นักเรียนได้นำหลักสัมมาวาจาไปใช้ในการพูดจริง
- เมื่อนำหลักสัมมาวาจาไปใช้ นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงของตนเอง
- นักเรียนคิดว่าตนเองมีจุดแข็งหรือทำได้ดีในเรื่องใดเกี่ยวกับการใช้วาจา
- เรื่องใดเกี่ยวกับการพูดอย่างสัมมาวาจาที่ยังรู้สึกว่ายากหรือต้องฝึกฝนเพิ่มเติม

2. นักเรียนร่วมกันเล่าและแบ่งปันประสบการณ์การฝึกปฏิบัติของตนเอง

3. ครูเตรียมกระดาษวงกลมขนาดใหญ่ แบ่งวงกลมออกเป็นส่วน ๆ จำนวนเท่ากับประเด็นสำคัญที่ได้เรียนรู้ เช่น ความหมาย วชิสุจริต 4 ประโยชน์ ความเชื่อมโยงกับศีล/มรรค อุปสรรคในการปฏิบัติ และแนวทางการปรับใช้

4. นักเรียนแต่ละคน เลือกส่วนใดส่วนหนึ่งของวงกลมที่ตนเองรู้สึกได้รับประสบการณ์ หรือข้อคิดที่สำคัญที่สุดจากการเรียนรู้เรื่องสัมมาวาจา และแต่ละคนเขียนข้อความสั้น ๆ หรือวาดภาพ สัญลักษณ์ ที่สื่อถึงสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้หรือรู้สึกในส่วนนั้น ๆ ในวงกลม

5. นักเรียนร่วมกันอธิบายสิ่งที่แต่ละคนที่ได้เขียนหรือวาดภาพในวงล้อ
6. ครูสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการแบ่งปันในกิจกรรม “วงล้อแห่งการเรียนรู้สัมมาวาจา” โดยเน้นย้ำถึงคุณค่าและความสำคัญของการมีสัมมาวาจาในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการพัฒนาตนเอง
7. ให้นักเรียนตั้งปณิธานสั้น ๆ เกี่ยวกับการนำสัมมาวาจาไปใช้ในอนาคต

ขั้นที่ 5 ประเมินผลและประยุกต์ใช้ (E: Evaluation)

1. ครูอธิบายความสำคัญของการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนและเห็นพัฒนาการของตนเองจากการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเรื่องสัมมาวาจา และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
2. แจกแบบทดสอบเรื่องสัมมาวาจา แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในความหมาย ลักษณะองค์ประกอบ ประโยชน์ และความเชื่อมโยงของสัมมาวาจา
3. ให้นักเรียนวิเคราะห์และเขียนแนวทางการใช้สัมมาวาจาที่เหมาะสม หรือให้นักเรียนยกตัวอย่างการนำสัมมาวาจาไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง
4. นักเรียนทำประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่ตามความเป็นจริง
5. ครูเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีสติและปัญญาในการใช้คำพูด และประโยชน์ของการพัฒนาคุณลักษณะที่เกี่ยวข้อง และให้นักเรียนตั้งเป้าหมายส่วนตัวในการนำหลักสัมมาวาจาไปใช้ในชีวิตประจำวัน และครูให้แนวทางในการวางแผนการนำหลักธรรมไปใช้เพื่อพัฒนาตนเองในระยะยาว

7. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

7.1 สื่อการเรียนรู้

- 7.1.1 PowerPoint เรื่อง สัมมาวาจา
- 7.1.2 ข่าว บทความ และสถานการณ์ปัญหา
- 7.1.3 ใบงาน เรื่อง สัมมาวาจา

7.2 แหล่งการเรียนรู้

- 7.2.1 - ออนไลน์ : <https://www.dhammadownload.com/>
- 7.2.2 - ออนไลน์ : <https://bitly.ws/3h69V>

8. ภาระงาน/ชิ้นงาน

- ใบงาน เรื่อง สัมมาวาจา

9. การวัดและการประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการวัด	เกณฑ์การประเมินผล	เครื่องมือที่ใช้วัด
จุดประสงค์การเรียนรู้			
1. สามารถอธิบายความหมาย ลักษณะองค์ประกอบ และประโยชน์ของสัมมาวาจาได้ (K)	- การสนทนา - การตอบคำถามในห้องเรียนได้ - ตรวจผลงาน/กิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม	- ทำงานได้ถูกต้องครบถ้วนได้มากกว่า 80%	- คำถาม - ใบงาน - แบบประเมินและเกณฑ์การประเมินผล
2. สามารถเชื่อมโยงหลักสัมมาวาจา กับสิกขาบทและอริยมรรคมีองค์ 8 ได้ (P)	- สังเกตพฤติกรรม - การนำเสนอผลงาน - การเขียนสะท้อนผลการเรียนรู้	- นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมและผ่านเกณฑ์อย่างน้อยร้อยละ 80 - แบบ	- แบบสังเกตพฤติกรรม
3. สามารถประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจา ในการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (A)	- สังเกตพฤติกรรม - การเขียนสะท้อนผลการเรียนรู้	- ได้คะแนนพฤติกรรมอยู่ในระดับดีได้มากกว่า 80%	- แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้
คุณลักษณะอันพึงประสงค์			
คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่	- สังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์	- ได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่าระดับ 3 ขึ้นไป	- แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

10. บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

10.1 ผลการเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้าน (K)

.....

..... จุดประสงค์การ

เรียนรู้ด้าน (P)

.....

..... จุดประสงค์การ

เรียนรู้ด้าน (A)

.....

.....

10.2 กระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ SCPRE Model

.....

.....

อุปสรรค

10.3 ปัญหาและ

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

10.4 แนวทางแก้ไข/

.....

.....

ลงชื่อ ผู้สอน

(พระมหาฐิติวัฒน์ จีระพโด)

ตำแหน่ง ผู้สอน

เกณฑ์การประเมินใบงาน เรื่อง สัมมาวาจา

ข้อคำถามเชิงมนทัศน์ ในศีลจารวัตร	เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	เกณฑ์ในการให้คะแนน
จากการศึกษาเรื่อง สัมมาวาจา จงอธิบาย ความหมาย องค์ประกอบ และ ความสำคัญของ สัมมาวาจา พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ กับศีลสิกขาบทของสามเณร	1. มีความรู้ความเข้าใจ หลักการของสัมมาวาจา 2. สามารถอธิบายความหมาย ของสัมมาวาจาได้ 3. สามารถอธิบายองค์ประกอบ ของสัมมาวาจาได้ 4. สามารถบอกความสำคัญ ของสัมมาวาจาได้ 5. สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ของสัมมาวาจากับศีลสิกขาได้ 6. สามารถประยุกต์แนวทาง แห่งสัมมาวาจาสู่แนวทาง ปฏิบัติตนได้	- มีองค์ประกอบครบทุกข้อ ได้ 5 คะแนน - ขาดองค์ประกอบไป 1 ข้อ ได้ 4 คะแนน - ขาดองค์ประกอบไป 2 ข้อ ได้ 3 คะแนน - ขาดองค์ประกอบไป 3 ข้อ ได้ 2 คะแนน - ขาดองค์ประกอบไป 4 ข้อ ได้ 1 คะแนน

แบบประเมินแผนการวางแผนทางและกำหนดวิธีปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	การแปลผลคะแนน	คะแนน
1. การเชื่อมโยง มโนทัศน์ ในกระบวนการ เรียนรู้ เรื่อง สัมมาวาจา และนำมา ประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทาง และและเป็น วิธีปฏิบัติตน ในการอยู่ร่วมกัน	1. มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา	มีองค์ประกอบครบทุกข้อ	ดีเยี่ยม (5)
	2. สามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ ในกระบวนการเรียนรู้	ขาดองค์ประกอบไป 1 ข้อ	ดีมาก (4)
	3. สามารถประยุกต์มโนทัศน์ สู่การปฏิบัติตน	ขาดองค์ประกอบไป 2 ข้อ	ดี (3)
	4. สามารถแลกเปลี่ยนรู้ แนวทางการปฏิบัติตนร่วมกัน	ขาดองค์ประกอบไป 3 ข้อ	พอใช้ (2)
	5. สามารถสรุปประเด็น การศึกษาเพื่อกำหนด เป็นแนวทางของพฤติกรรม ปฏิบัติ	ขาดองค์ประกอบไป 4 ข้อ	ปรับปรุง (1)
2. การแลกเปลี่ยน เรียนรู้แนวทาง การปฏิบัติตน ร่วมกัน	1. มีความรู้ความเข้าใจ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	มีองค์ประกอบครบทุกข้อ	ดีเยี่ยม (5)
	2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน	ขาดองค์ประกอบไป 1 ข้อ	ดีมาก (4)
	3. รับฟังความคิดเห็นที่ต่างกันได้	ขาดองค์ประกอบไป 2 ข้อ	ดี (3)
	4. ช่วยกันแก้ไขปัญหา	ขาดองค์ประกอบไป 3 ข้อ	พอใช้ (2)
	5. สรุปอภิปรายผลได้ตรงประเด็น	ขาดองค์ประกอบไป 4 ข้อ	ปรับปรุง (1)
3. การสรุปประเด็น การศึกษาเรื่อง สัมมาวาจา เพื่อกำหนด เป็นแนวทางของ พฤติกรรม ปฏิบัติในการอยู่ ร่วมกัน	1. ตรงประเด็น	มีองค์ประกอบครบทุกข้อ	ดีเยี่ยม (5)
	2. มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ	ขาดองค์ประกอบไป 1 ข้อ	ดีมาก (4)
	3. อธิบายเชื่อมโยงองค์ความรู้ ได้ชัดเจน	ขาดองค์ประกอบไป 2 ข้อ	ดี (3)
	4. มีความคิดเห็นที่สอดคล้อง	ขาดองค์ประกอบไป 3 ข้อ	พอใช้ (2)
	5. แนวทางพฤติกรรมปฏิบัติ ในการอยู่ร่วมกันที่กำหนดสอน คล้อยกับองค์ความรู้	ขาดองค์ประกอบไป 4 ข้อ	ปรับปรุง (1)

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับการแสดงผลพฤติกรรม				
		5	4	3	2	1
1	ใฝ่เรียนรู้					
2	มุ่งมั่นในการทำงาน					
3	รักความเป็นไทย					

เกณฑ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียน

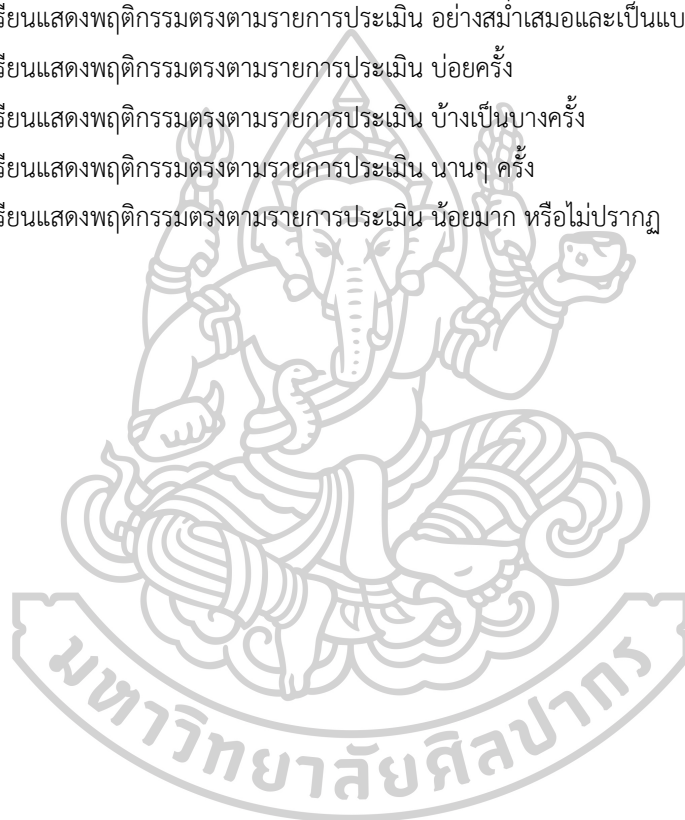
5 หมายถึง นักเรียนแสดงผลพฤติกรรมตรงตามรายการประเมิน อย่างสม่ำเสมอและเป็นแบบอย่างที่ดี

4 หมายถึง นักเรียนแสดงผลพฤติกรรมตรงตามรายการประเมิน บ่อยครั้ง

3 หมายถึง นักเรียนแสดงผลพฤติกรรมตรงตามรายการประเมิน บ้างเป็นบางครั้ง

2 หมายถึง นักเรียนแสดงผลพฤติกรรมตรงตามรายการประเมิน นานๆ ครั้ง

1 หมายถึง นักเรียนแสดงผลพฤติกรรมตรงตามรายการประเมิน น้อยมาก หรือไม่ปรากฏ

ตัวอย่างใบงาน

ใบงานที่ 1

เรื่อง สัมมนา

ผู้สอน พระมหาจิตติวัฒน์ จิรวฑฺโฒ

โครงการ บรรพชาเยาวชนต้นกล้าพันธุ์ดีจิตอาสา วัดสามัคคีผดุงพันธ์

ชื่อ-สกุล สามเณร เลขที่

คำสั่ง : จงอธิบายคำตอบให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด

จากการศึกษาเรื่องสัมมาวาจาให้นักเรียนอธิบายความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาวาจา พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร

ตอบ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตารางที่ 27 แสดงผลดัชนีความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสาร

รายการประเมิน	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					ดัชนีความ สอดคล้อง		แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5	M	S.D.	
1. เอกสารสามารถบอกแหล่งที่มา ของการศึกษาค้นคว้าได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	สอดคล้อง มากที่สุด
2. เอกสารสามารถบอกรายละเอียดของ การศึกษาเอกสารในประเด็นต่าง ๆ ได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	สอดคล้อง มากที่สุด
3. เอกสารสามารถบอกปีที่พิมพ์ ของเอกสาร หรือบอกวันเดือน ปี ที่เข้าถึงข้อมูลนั้นได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด สอดคล้อง
4. เอกสารสามารถบอกรายละเอียด ของประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษาได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	สอดคล้อง มากที่สุด
5. เอกสารสามารถสรุปสาระสำคัญ ของเอกสารได้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	สอดคล้อง มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	สอดคล้อง มากที่สุด

ตารางที่ 28 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสอบถามความคิดเห็น

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					ดัชนีความ สอดคล้อง		แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5	M	S.D.	
1. ท่านคิดว่าลักษณะการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนเช่นไรที่จะช่วย ส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธา ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	4	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่าขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ แนวพุทธวิธีสอนที่จะช่วยส่งเสริมมนทัศน์ และความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกี่ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนควรมีสาระการจัด การเรียนรู้อย่างไร	5	4	4	4	5	4.40	0.55	มาก
3. ท่านคิดว่าเทคนิควิธีการในการจัด การเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนแบบใดบ้าง ที่จะช่วยส่งเสริมมนทัศน์และความศรัทธา ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับ การจัดการเรียนรู้	5	5	4	4	5	4.60	0.55	มากที่สุด
4. ท่านคิดว่า เนื้อหาสาระการเรียนรู้เรื่อง “ศีลาจารวัตร” ที่เหมาะสมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ ควรมีขอบเขตเช่นไร								
4.1 เรื่อง ศีลสิกขา	5	5	4	4	4	4.40	0.55	มาก
4.2 เรื่องอาจระ	5	5	4	4	4	4.40	0.55	มาก
4.3 เรื่องวัตรปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับ สามเณรผู้บวชใหม่	5	5	4	4	4	4.40	0.55	มาก
รวม						4.40	0.55	มาก

ตารางที่ 28 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					ดัชนีความ สอดคล้อง		แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5	M	S.D.	
5. ท่านคิดว่าการวัดประเมินผลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน มีลักษณะอย่างไร								
5.1 วิธีการวัดและประเมินผลมโนทัศน์	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
5.2 วิธีการวัดและประเมินผลความศรัทธา	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
5.3 วิธีวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.80	0.45	มากที่สุด
6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.63	0.50	มากที่สุด

ตารางที่ 29 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสัมภาษณ์

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					ดัชนีความ สอดคล้อง		แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5	M	S.D.	
1. ท่านคิดว่า ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนควรเป็นอย่างไร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ตาม แนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมโน้ตชน ให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ที่เข้ารับ การจัดการเรียนรู้ควรเป็นอย่างไร ควรเป็นอย่างไร	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
3. ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้ ตามแนวพุทธวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริม ความศรัทธาให้แก่สามเณรผู้บวชใหม่ ที่เข้ารับการจัดการเรียนรู้ควรเป็น อย่างไร	5	4	5	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
4. ท่านคิดว่าการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอน ควรเป็นอย่างไร	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
5. ท่านคิดว่า ขอบเขตสาระการเรียนรู้ ในเรื่องศีลจารวัตรที่เหมาะสม แก่สามเณรผู้บวชใหม่ควรเป็นอย่างไร	4	5	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
6. ท่านคิดว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่ ควรเป็นอย่างไร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						4.80	0.33	มากที่สุด

ตารางที่ 30 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสามเณรผู้บวชใหม่

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					ดัชนีความสอดคล้อง		แปลความหมาย
	1	2	3	4	5	M	S.D.	
1. ในมิติของมัทสนในศีลาจารวัตร ท่านคิดว่า สามเณรผู้บวชใหม่ ควรมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เช่นไร โปรดระบุเป็นข้อ ๆ	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2. ในมิติของการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตร ท่านคิดว่า สามเณรผู้บวชใหม่ควร มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เช่นไร โปรดระบุเป็นข้อ ๆ	5	5	4	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
3. ในมิติของความศรัทธาในศีลาจารวัตร ท่านคิดว่าสามเณรผู้บวชใหม่ ควรมีคุณ ลักษณะอันพึงประสงค์เช่นไร โปรดระบุ เป็นข้อ ๆ	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
4. คุณลักษณะอื่น ๆ ที่ควรมี	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.80	0.48	มากที่สุด

ตารางที่ 31 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีสอนเพื่อส่งเสริมโน้ตส่นและความศรัทธาในศิลาจารวัตร สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

รายการประเมิน		ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
		5	4	3	2	1			
1. สารสำคัญในคู่มือ									
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้		4	5	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
1.2 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้		4	4	4	5	5	4.40	0.55	มาก
1.3	องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีสอน								
	1) หลักการ	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
	2) วัตถุประสงค์	5	4	5	4	4	4.40	0.55	มาก
	3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
	4) การประเมินผล	5	4	5	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
	5) ปัจจัยและเงื่อนไขการนำ รูปแบบไปใช้ให้ประสบ ความสำเร็จ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. รายละเอียดในคู่มือมีความชัดเจน เพียงพอ ที่จะทำให้นำไปใช้เข้าใจ และสามารถดำเนินการเรียนการสอน อย่างราบรื่นและบรรลุผลตาม จุดมุ่งหมายของรูปแบบการสอน		4	4	5	5	4	4.40	0.55	มาก
3. แนวทางในการนำรูปแบบการสอนไปใช้ มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำรูปแบบ การสอนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุกกับนักเรียน		4	4	5	5	4	4.40	0.55	มาก
รวม							4.63	0.42	มากที่สุด

ตารางที่ 32 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. องค์ประกอบของรูปแบบการสอน								
1.1 หลักการของรูปแบบ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
1.4 การวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.5 ปัจจัยและเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน								
2.1 ขั้นกระตุ้นศรัทธา	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
2.2 ขั้นสืบหาเหตุปัจจัย	5	5	5	4	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2.3 ขั้นนำสู่ฝึกปฏิบัติ	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2.4 ขั้นสะท้อนวัดศรัทธา	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
2.5 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม						4.68	0.51	มากที่สุด

ตารางที่ 33 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศิลศึกษา								
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สัมมาวาจา								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	3	4.40	0.89	มาก
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 สัมมาภมมัตตะ								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	5	4	4	4	5	4.40	0.55	มาก
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	4	4	4	4	4.20	0.45	มาก

ตารางที่ 33 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง สัมมาอาชีวะ								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	4	4	4	5	4.40	0.55	มาก
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	4	5	4	5	4.60	0.55	มากที่สุด
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	4	4	4	5	4	4.20	0.45	มาก
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 33 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์								
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง สารูป								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	5	4	4	5	4.60	0.55	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	4	5	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	4	5	5	4	4	4.40	0.55	มาก
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	4	5	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4	5	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 สัมภาษณ์มันตะ								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	4	5	4	4	4.40	0.55	มาก
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	3	4	4	4	4.00	0.71	มาก
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	5	3	4	4	5	4.20	0.84	มาก
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 33 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ปกิณกะ								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	4	4	4	4	4.20	0.45	มาก
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	4	5	4	4	5	4.40	0.55	มาก
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	4	4	4	4	4.20	0.45	มาก
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	5	4	5	4	4	4.40	0.55	มาก
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4	5	5	4	4	4.40	0.55	มาก

ตารางที่ 33 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วัตรปฏิบัติ								
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เสนาสนวัตร								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	3	4	5	5	4.40	0.89	มาก
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	4	5	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อาจารย์ฉัตร								
1. ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์การจัด การเรียนรู้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	4	4	4	5	4.40	0.55	มาก
3. ความเหมาะสมของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
4. การนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ได้จริง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสื่อประกอบ การจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 33 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
4. สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์								
4.1 ความเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
4.2 ความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.80	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 34 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีแบบทดสอบวัดมโนทัศน์

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาวาจา พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาภังคะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญของสัมมาอาชีวะ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับศีลสิกขาบทของสามเณร	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
4. จงอธิบายความหมาย องค์ประกอบและความสำคัญของอาจารย์ พร้อมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับวัตรปฏิบัติเบื้องต้นของสามเณร	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.90	0.22	มากที่สุด

ตารางที่ 35 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบประเมินพัฒนาการการปฏิบัติ
ตนในศิลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาวาจาที่สอดคล้องกับศีลสิกขา								
1.1 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำเท็จ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำส่อเสียด	5	5	5	4	5	4.80	0.45	มากที่สุด
1.3 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำหยาบคาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
1.4 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการเว้นจากการพูดคำเพ้อเจ้อไม่เป็นประโยชน์	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
2. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมากัมมันตะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา								
2.1 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยอาการแห่งการลักขโมย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 ศีลสิกขาข้อที่เนื่องด้วยการงดเว้นจากการประพฤติดิฉัตรพหุมจรรย์	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
3. การปฏิบัติตนตามหลักสัมมาอาชีวะที่สอดคล้องกับศีลสิกขา								
	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การปฏิบัติตนตามหลักของอาจารย์ คือ ความประพฤติดีงาม มรรยาธดีงาม จรรยา								
4.1 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของสภารูป	4	5	5	4	5	4.60	0.55	มากที่สุด
4.2 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของโภชนะปฏิสังยุต	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของปภินกะ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

ตารางที่ 35 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
5. การปฏิบัติตนตามวัตรปฏิบัติเบื้องต้น								
5.1 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติ ของเสนาสนะวัตร	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
5.2 การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติ ของอาจารย์วัตร	5	5	5	4	4	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม						4.86	0.23	มากที่สุด

ตารางที่ 36 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบสะท้อนความคิดเห็นเชิง
คุณค่าของความศรัทธาต่อการปฏิบัติตนในศีลาจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. สามเณรคิดว่า การปฏิบัติตนตามหลัก ศีลาจารวัตรด้วยความศรัทธาจะเกิดคุณค่า ต่อการปฏิบัติอย่างไร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. สามเณรคิดว่า การปฏิบัติตนตามหลัก ศีลาจารวัตรด้วยความศรัทธา จะเกิด ต่อตัวของสามเณรเอง อย่างไร	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
รวม						4.90	0.22	มากที่สุด

ตารางที่ 37 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ					M	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน	5	5	5	4	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจวัตรทำวัตร สวดมนต์ เข้า-เย็น	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจวัตร บิณฑบาต	5	5	5	4	5	4.80	0.45	มากที่สุด
5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกิจ ในการพัฒนาวัด	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในศีลสิกขาบท	5	4	5	5	4	4.60	0.55	มากที่สุด
7. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในอาจารย์	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
8. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวัตรปฏิบัติ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						4.85	0.29	มากที่สุด

ตารางที่ 39 (ต่อ)

รูปที่	ระยะที่ 2													รวม 65 คะแนน
	คะแนนรายข้อ													
	1 (5)	2 (5)	3 (5)	4 (5)	5 (5)	6 (5)	7 (5)	8 (5)	9 (5)	10 (5)	11 (5)	12 (5)	13 (5)	
1	3	2	3	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3	33
2	3	3	3	3	2	3	2	3	3	3	3	3	2	36
3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	35
4	3	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	30
5	4	3	4	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	42
6	3	3	2	3	2	2	3	3	3	2	3	3	2	34
7	4	4	3	4	3	3	4	3	4	3	3	3	4	45
8	3	3	3	3	3	2	2	3	2	3	2	2	3	34
9	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	38
รูปที่	ระยะที่ 3													รวม 65 คะแนน
	คะแนนรายข้อ													
	1 (5)	2 (5)	3 (5)	4 (5)	5 (5)	6 (5)	7 (5)	8 (5)	9 (5)	10 (5)	11 (5)	12 (5)	13 (5)	
1	4	3	3	3	3	3	3	3	3	4	3	3	4	42
2	4	4	4	4	3	4	3	4	4	4	4	3	4	49
3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	52
4	4	4	3	4	4	4	4	3	3	3	3	4	3	46
5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	51
6	4	4	3	4	3	3	4	4	4	3	3	4	3	46
7	5	4	5	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	53
8	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	4	48
9	4	4	4	4	3	3	3	4	4	3	3	3	4	46

ตารางที่ 38 (ต่อ)

รูปที่	ระยะที่ 4													รวม 65 คะแนน
	คะแนนรายข้อ													
	1 (5)	2 (5)	3 (5)	4 (5)	5 (5)	6 (5)	7 (5)	8 (5)	9 (5)	10 (5)	11 (5)	12 (5)	13 (5)	
1	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	56
2	5	5	5	5	4	5	4	5	5	4	4	4	5	60
3	5	5	5	5	5	5	4	5	5	4	4	5	5	62
4	5	5	4	5	5	5	5	4	4	4	4	5	5	60
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	4	5	63
6	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	4	5	4	62
7	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	65
8	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	5	5	62
9	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	64

ตารางที่ 40 สรุปผลพัฒนาการการปฏิบัติตนในศีลจารวัตรสำหรับสามเณรผู้บวชใหม่

รูปที่	ระยะที่ 1	แปลผล	ระยะที่ 2	แปลผล	ระยะที่ 3	แปลผล	ระยะที่ 4	แปลผล
1	1.85	น้อย	2.54	ปานกลาง	3.23	ปานกลาง	4.31	ดีมาก
2	1.69	น้อย	2.77	ปานกลาง	3.77	ดีมาก	4.62	ดีเยี่ยม
3	1.92	น้อย	2.69	ปานกลาง	4.00	ดีมาก	4.77	ดีเยี่ยม
4	1.69	น้อย	2.31	น้อย	3.54	ดีมาก	4.62	ดีเยี่ยม
5	2.62	น้อย	3.23	ปานกลาง	3.92	ดีมาก	4.85	ดีเยี่ยม
6	2.00	น้อย	2.62	ปานกลาง	3.54	ดีมาก	4.77	ดีเยี่ยม
7	2.85	ปานกลาง	3.46	ปานกลาง	4.08	ดีมาก	5.00	ดีเยี่ยม
8	1.85	น้อย	2.62	ปานกลาง	3.77	ดีมาก	4.85	ดีเยี่ยม
9	2.00	น้อย	2.92	ปานกลาง	3.54	ดีมาก	4.92	ดีเยี่ยม
ค่าเฉลี่ย	2.05	น้อย	2.79	ปานกลาง	3.71	ดีมาก	4.74	ดีเยี่ยม
S.D.	0.41		0.36		0.27		0.21	
ค่าเฉลี่ย		3.32						
S.D.		0.31						
แปลผล		ปานกลาง						

รูปที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับสามเณรผู้บวชใหม่								รวม (40)
	ข้อที่ 1 (5)	ข้อที่ 2 (5)	ข้อที่ 3 (5)	ข้อที่ 4 (5)	ข้อที่ 5 (5)	ข้อที่ 6 (5)	ข้อที่ 7 (5)	ข้อที่ 8 (5)	
1	5	4	4	4	5	4	5	4	35
2	5	4	4	5	5	4	5	4	36
3	5	4	4	5	5	5	5	5	38
4	5	5	5	4	5	5	4	5	38
5	5	4	4	5	5	4	4	5	36
6	5	4	5	4	5	4	4	5	36
7	5	4	4	5	4	4	4	4	34
8	5	4	4	5	4	4	5	4	35
9	5	4	5	5	4	4	5	4	36

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

พระมหาฐิติวัฒน์ นพศร

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2552 สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต

สาขารัฐศาสตร์การปกครอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2557 สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาการวิจัยและประเมิน มหาวิทยาลัยทักษิณ

พ.ศ. 2568 สำเร็จการศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

กลุ่มวิชาหลักสูตรและการนิเทศ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองเจ้าอาวาสวัดสามัคคีผดุงพันธ์

เจ้าคณะตำบลทุ่งเตาใหม่ (ธ)

รองผู้อำนวยการ โรงเรียนแสงธรรมพิทยาคม

